

การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาและความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม
กับการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการมัธยมศึกษา

เมษายน 2555

การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาและความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม
กับการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการมัธยมศึกษา
เมษายน 2555
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาและความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม
กับการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการมัธยมศึกษา

เมษายน 2555

ทศพล ดีกระจ่าง. (2555). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาและความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่มกับการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม: รองศาสตราจารย์ ดร.ชุตินา วัฒนาศิริ, รองศาสตราจารย์ ตรูเนตร อัจฉสวัสดิ์, ดร.ราชันย์ บุญธิมา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาและความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่มกับการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนประชาวมงคลภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2554 จำนวน 2 ห้องเรียน นักเรียนทั้งหมด 60 คน ได้มาจากวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Random sampling) จำนวน 2 ห้องเรียน แต่ละห้องเรียนมีการจัดนักเรียนแบบคละกันแล้วสุ่มอย่างง่ายอีกครั้งหนึ่ง โดยวิธีจับสลากเป็นกลุ่มทดลองที่ 1 ที่เรียนโดยการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม จำนวน 30 คน และกลุ่มทดลองที่ 2 ที่เรียนโดยการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ จำนวน 30 คน ระยะเวลาที่ใช้ในการทดลองกลุ่มละ 16 ชั่วโมง การดำเนินการทดลองครั้งนี้ ใช้การวิจัยแบบ Randomized Control Group Pretest - Posttest Design เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแผนการจัดการเรียนรู้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษา มีค่าความเชื่อมั่น .81 และแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ มีค่าความเชื่อมั่น .79 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ t - test ในรูปผลต่างของคะแนน (Difference Score)

ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนที่เรียนโดยการสอนแนวคอนสตรัคติวิซึ่มกับการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
2. นักเรียนที่เรียนสังคมศึกษาโดยการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
3. นักเรียนที่เรียนสังคมศึกษาโดยการสอนการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
4. นักเรียนที่เรียนสังคมศึกษาโดยการสอนแนวคอนสตรัคติวิซึ่มกับการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ
5. นักเรียนที่เรียนสังคมศึกษาโดยการสอนแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
6. นักเรียนที่เรียนสังคมศึกษาโดยการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

THE STUDY OF MATHAYOMSUKSA VI STUDENTS LEARNING SOCIAL STUDIES
ACHIEVEMENT AND THEIR CREATIVEL THINKING DYNAMIC GROUP
INVESTIGATION MODEL AND CONSTRUCTIVISM APPROACH.

Present in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Master of Education Degree in Secondary Education
at Srinakharinwirot University

April 2012

Tosapon Deekrajang. (2012). *The Study of Mathayomsuksa VI Students Learning Social Studies Achievement and Their Creative Thinking Dynamic Group Investigation Model and Constructivism Approach*. Master thesis, M.Ed.Secondary Education). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Oommittee: Assoc.Prof. Dr.Chutima Vatanakhiri, Assoc. Trunate Ulthasawad, Dr. Rachun Boonthima.

The purpose of research was to compare on social studies learning achievement and Creative Thinking Dynamic Group and Constructivism Approach of Mathayomsuksa VI Students

The samples used in this research were 60 Mathayomsuksa VI Student at Phrachamongkol School, in the first semester of the 2011 academic year. Through the clster random sampling technique, They were divided into 2 group; The experimental 1 was Constructivism Approach; where as the experimental 2 was Dynamic Group.

The Randomized Group Pretest – Posttest Design was used in the study. Were social studies achievement test with reliability of 0.81 analytical thinking test with reliability of 0.79, and the t-test (Difference Score) was statistically used for data analysis.

The results of this study indicated that:

1. The students' no significantly in analytical thinking ability through constructivism and through group investigation model.
2. The students' social studies achivement after using constructivism was significantly higher than that of pre-test at the .01 level.
3. The students' social studies achivement after using Dynamic Group was significantly higher than that of pre-test at the .01 level.
4. The students' no significantly different in social studies achivement through constructivism and through Dynamic Group.
5. The students' Creative thinking ability after using constructivism was significantly higher than that of pre-test at the .01 level.
6. The students' Dynamic Group thinking ability after using Dynamic Group was significantly higher than that of pre-test at the .01 level.

ปริญญานิพนธ์

เรื่อง

การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาและความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม
กับการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

ของ

ทศพล ดีกระจ่าง

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัย ให้นำเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการมัธยมศึกษา
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)

วันที่ ..... เดือน เมษายน พ.ศ. 2555

คณะกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

..... ประธาน

(รองศาสตราจารย์ ดร.ชุตินา วัฒนาศิริ)

..... ประธาน

(รองศาสตราจารย์ ดร.เนตร อัจฉรสวัสดิ์)

..... กรรมการ

(อาจารย์ ดร. ราชนันท์ บุญธิมา)

..... กรรมการ

รองศาสตราจารย์ ดร.ชุตินา วัฒนาศิริ)

..... กรรมการ

(อาจารย์ ดร. ราชนันท์ บุญธิมา)

..... กรรมการ

(อาจารย์ ดร. สอนทอง ทองปาน)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญาโทฉบับนี้ สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาและการให้คำปรึกษาแนะแนวทางในการทำวิจัยจาก รองศาสตราจารย์ ดร. ชูติมา วัฒนาศิริ ประธานกรรมการควบคุมปริญญาโท และอาจารย์ ดร. ราชันย์ บุญธิมา กรรมการควบคุมปริญญาโท ที่ให้คำปรึกษาในการศึกษาค้นคว้า ตลอดจนให้คำแนะนำ แก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ อย่างดียิ่ง

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.เนตร อัครสวัสดิ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สันทยา ศิริบางพลี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ กิตติคุณ รุ่งเรือง และ อาจารย์สนอง ทองปาน ที่ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม อันเป็นประโยชน์ต่อการทำปริญญาโท ฉบับนี้ ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณทุกท่านด้วยความเคารพอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พาสณา จุฬรัตน์ อาจารย์ ดร. รณิดา เขยชุ่ม อาจารย์ กิตติศักดิ์ ลักษณะ อาจารย์ ศิริมัย อาจารย์ นภาศักดิ์ พูลสวัสดิ์ อาจารย์รัตนา อ่อนอุดม และ อาจารย์สมกมล กาญจนพิบูลย์ ที่ให้ความกรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ตลอดจนให้คำแนะนำและแก้ไขเครื่องมือในการวิจัยจนสามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยได้ตามเวลาที่กำหนด

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้อำนวยการ และ คณะครู อาจารย์กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของโรงเรียนประชาวมงคล ทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนให้ผู้วิจัยทำการศึกษาจนสำเร็จ

ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อชุมพล ดีกระจ่าง คุณแม่ชลอ สินมา และญาติพี่น้องทุกท่านที่เป็นกำลังใจและสนับสนุนช่วยเหลือผู้วิจัย ด้วยความรักและห่วงใยเสมอมา

คุณค่าและประโยชน์ใดๆ ที่พึงมีจากปริญญาโทฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องสักการบูชาต่อพระคุณบิดา มารดา ครู-อาจารย์ ตลอดจนผู้มีพระคุณทุกท่าน

ทศพล ดีกระจ่าง

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า	4
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	4
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	4
ประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง	4
ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า	5
เนื้อหาที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า	5
ตัวแปรที่ศึกษา	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	5
กรอบแนวคิดในการค้นคว้า	8
สมมติฐานในการค้นคว้า	8
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	9
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนตามแนวคิดคอนสตรัคติวิซึม	10
ความหมายของแนวคิดคอนสตรัคติวิซึม (Constructivism)	10
รากฐานทางปรัชญา	15
รากฐานทางจิตวิทยาการเรียนรู้	17
ทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิซึม	18
แนวคิดคอนสตรัคติวิซึมที่นำมาใช้ในการเรียนการสอน	22
กระบวนการเรียนการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึม	25
การสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึม	30
บทบาทของครูตามแนวคอนสตรัคติวิซึม	33
บทบาทของผู้เรียนตามแนวคอนสตรัคติวิซึม	36
บรรยากาศของห้องเรียนตามทฤษฎีการเรียนรู้แบบคอนสตรัคติวิซึม	37
การประเมินผลตามแนวคอนสตรัคติวิซึม	38
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึม	38
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์	40
แนวคิดและความหมายเกี่ยวกับกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์	40
ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์	42

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
หลักการสอนตามหลักการเรียนรู้ของทฤษฎีกลุ่มสัมพันธ์	46
กลุ่มสัมพันธ์กับการเรียนการสอน	48
กิจกรรมการสอนที่ส่งเสริมกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์	55
ลำดับขั้นการเรียนรู้ของกลุ่มสัมพันธ์	56
ขนาดของกลุ่มสัมพันธ์	58
เวลาและจำนวนครั้งในการเข้ากลุ่ม	59
องค์ประกอบของกระบวนการกลุ่ม	59
ประโยชน์ของกลุ่มสัมพันธ์	63
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์	66
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษา	68
ความหมายของสังคมศึกษา	69
บทบาทและความสำคัญของกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	70
คุณภาพของนักเรียนจากกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	72
ทักษะที่ควรฝึกให้นักเรียนในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	73
กระบวนการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	75
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษา	76
การวัดและประเมินผลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษา	77
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษา	81
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการคิดสร้างสรรค์	83
แนวคิดและความหมายของการคิด	83
ประเภทของการคิด	85
ความหมายของความคิดสร้างสรรค์	86
ทฤษฎีเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์	89
องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์	93
ลำดับขั้นของการเกิดความคิดสร้างสรรค์	95
พัฒนาการของความคิดสร้างสรรค์ในวัยต่างๆ	97
สติปัญญาเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์	99
แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์	100
เครื่องมือที่ใช้ในการวัดความคิดสร้างสรรค์	107

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3	วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า 121
	การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง 121
	ประชากร 121
	กลุ่มตัวอย่าง 121
	ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า 121
	เนื้อหาที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า 122
	แบบแผนการทดลอง 122
	เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือ 122
	การดำเนินการทดลอง 130
	การวิเคราะห์ข้อมูล 131
	วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล 131
	สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล 131
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล 136
	สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล 136
	การวิเคราะห์ข้อมูล 137
	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล 137
	ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษา ระหว่างกลุ่ม ทดลองที่ 1 และกลุ่มทดลองที่ 2 137
	ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาของกลุ่ม ทดลองที่ 1 ก่อนเรียนและหลังเรียน 138
	ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาของกลุ่ม ทดลองที่ 2 ก่อนเรียนและหลังเรียน 139
	ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ระหว่างกลุ่ม ทดลองที่ 1 และกลุ่มทดลองที่ 2 139
	ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของกลุ่ม ทดลองที่ 1 ก่อนเรียนและหลังเรียน 140
	ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของกลุ่ม ทดลองที่ 2 ก่อนเรียนและหลังเรียน 141

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5 สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ	142
ความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า	142
สมมติฐานในการวิจัย	142
วิธีดำเนินการวิจัย	143
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	143
การดำเนินการทดลอง	144
การวิเคราะห์ข้อมูล	144
สรุปผลการวิจัย	145
อภิปรายผล	145
ข้อสังเกต	153
ข้อเสนอแนะ	153
บรรณานุกรม	155
ภาคผนวก	168
ภาคผนวก ก.	169
ภาคผนวก ข.	173
ภาคผนวก ค.	179
ภาคผนวก ง.	191
ประวัติย่อผู้วิจัย	163

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 ผลการรวบรวมแนวคิดทฤษฎีคอนสตรัคติวิซึม	11
2 การเปรียบเทียบบรรยากาศในห้องเรียนระหว่างกิจกรรมการเรียนรู้แนวคอนสตรัคติวิซึม กับ แบบเดิม	37
3 แบบแผนการทดลอง	122
4 หลักการให้คะแนนความคิดริเริ่มของของครอเพลย์ (Cropley. 1966)	130
5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ระหว่างกลุ่มทดลองที่ 1 และกลุ่มทดลองที่ 2	137
6 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาของกลุ่มทดลองที่ 1 ก่อนเรียนและหลังเรียน	138
7 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาของกลุ่มทดลองที่ 2 ก่อนเรียนและหลังเรียน	139
8 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ ระหว่างกลุ่มทดลองที่ 1 และกลุ่มทดลองที่ 2	139
9 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของกลุ่มทดลองที่ 1 ก่อนเรียนและหลังเรียน	140
10 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความสามารถ ในการคิดสร้างสรรค์ของกลุ่มทดลองที่ 2 ก่อนเรียนและหลังเรียน	141
11 ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิซึม	174
12 ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์	174
13 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษา	175
14 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดสร้างสรรค์	176
15 ผลการวิเคราะห์ค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบวัด ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 40 ข้อ	177
16 ผลการวิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิด สร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 5 ข้อ	178
17 คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษา ก่อนเรียนและหลังเรียนของกลุ่มทดลองที่ 1 ที่ได้รับการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึม	180
18 คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษา ก่อนเรียนและหลังเรียน ของกลุ่มทดลอง ที่ 2 ที่ได้รับการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์	182

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
19 คะแนนความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ ก่อนเรียนและหลังเรียน ของกลุ่มทดลอง ที่ 1 ที่ได้รับการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึม	184
20 คะแนนความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ ก่อนเรียนและหลังเรียน ของกลุ่มทดลอง ที่ 2 ที่ได้รับการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์	186

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 กรอบแนวคิดในการค้นคว้า	8
2 แสดงความคิดรวบยอดในทฤษฎีความรู้ความเข้าใจของเพียเจต์ (Piaget)	17
3 Underhill s Model of Learner s Empowerment	28
4 ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่ผู้เรียนสนใจ ความรู้ที่มีอยู่เดิมของผู้เรียน และเนื้อหา หรือ ความรู้ใหม่	29
5 เพื่ออธิบายวิธีสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึม (Martin; et al. 1994: 44 – 47.....	33
6 แสดงลักษณะความสัมพันธ์แบบลึกกับแบบกว้าง	90
7 แสดงโครงสร้างทางสติปัญญา (Guiford. 1988)	91
8 แสดงสมองส่วนซ้ายและขวา	93
9 แสดงพัฒนาการของความคิดสร้างสรรค์	101
10 แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ (TCT - DP)	109
11 สมรรถภาพสมองด้านความคิดสร้างสรรค์ของกิลฟอร์ด	114
12 แผนผังแสดงขั้นตอนการสร้างแบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์	128

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

โลกเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 เกิดความเปลี่ยนแปลงของโลกมากมายและรวดเร็วมีแนวโน้มว่า คนไทยต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงอันหลากหลาย กระแสโลกาภิวัตน์ได้พัดพาเอาสิ่งที่เป็น “คุณค่า” และ “ปฏิคุณ” มาสู่สังคมไทย เป็นยุคแห่งการหลั่งไหลของข้อมูลข่าวสารที่ठाโกหมเข้ามาสู่สังคมและตัวบุคคลไม่ว่าจะเป็นท้องถิ่นใด ทุกอย่างถูกร่งเร้าด้วยเวลาและข้อมูลที่ท่วมท้น ทำให้ทุกคนต้องคิด และเกิดการตัดสินใจอย่างรวดเร็ว ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่ซับซ้อนมากขึ้นเรื่อยๆ จากสภาพการณ์เหล่านี้ เยาวชนไทยมีความรู้ ความสามารถบนพื้นฐานที่เพียงพอกับการดำเนินชีวิต และอยู่อย่างมีศักดิ์ศรีในประชาคมโลกในท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ที่มีการเคลื่อนย้ายคน เงิน เทคโนโลยี ข้อมูลข่าวสารและความรู้อย่างเสรี เป็นต้น ความจำเป็นในการปรับเปลี่ยนจุดยืน ในการพัฒนาคุณภาพ คนในสังคมไทย ให้มีคุณธรรมและมีความรอบรู้อย่างเท่ากัน ให้มีความพร้อมด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และศีลธรรม สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่สังคมฐานความรู้ได้อย่างมั่นคง แนวทางพัฒนาคนดังกล่าวมุ่งเตรียมเด็กและเยาวชนให้มีพื้นฐานจิตใจที่ ดีงาม มีจิตสาธารณะ ทักษะและความรู้พื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีพ อันจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน (สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2549) แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ในการพัฒนาเยาวชนของชาติ เข้าสู่โลกยุคศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณธรรม รักความเป็นไทย มีทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ มีทักษะด้านเทคโนโลยี สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นในสังคมโลกได้อย่างสันติ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551) และสอดคล้องกับแผนการศึกษาศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2545 – 2549 ในด้านเจตนารมณ์ของแผนในการมุ่งเน้น พัฒนาชีวิตให้เป็น “มนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีความเข้มแข็งและมีคุณภาพใน 3 ด้าน คือ เป็นสังคมคุณภาพ สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ สังคมสมานฉันท์ และเอื้ออาทรต่อกัน”

ข้อเสนอแนะการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 – 2561) ภายในปี 2561 มีการปฏิรูปการศึกษาและระบบการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ โดยเน้นประเด็นหลักสามประการ “...ประเด็นหลักทั้งสามประการนี้ จะส่งผลให้คนไทยยุคใหม่ 1) สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง รักการอ่าน และมีนิสัยใฝ่เรียนรู้ตลอดชีวิต 2) มีความสามารถในการสื่อสาร สามารถคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา คิดริเริ่มสร้างสรรค์ ...” (ข้อเสนอแนะการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง พ.ศ. 2552 – 2561: 12) เพื่อสร้างคุณภาพเยาวชน ในการแข่งขันบนเวทีโลก

ข้อเสนอแนะการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 – 2561) สรุปผลการประเมินที่ผ่านมา ตั้งแต่ปี 2542 “...ในด้านคุณภาพผู้เรียน พบว่า ผลสัมฤทธิ์ผลในวิชาหลัก ได้แก่ ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่า ร้อยละ 50 ผู้สำเร็จอาชีวศึกษา และอุดมศึกษา มีความสามารถและสมรรถนะยังไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ และขาดทักษะความรู้พื้นฐานที่จำเป็น ...”

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในหมวดที่ 4 ได้กล่าวถึง แนวการจัดการศึกษาไว้ว่า “ต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียน สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ” (กระทรวงศึกษาธิการ. 2542: 12) จากคำกล่าวแสดงให้เห็นว่า กระบวนการจัดการศึกษาในปัจจุบัน ให้ความสำคัญแก่ผู้เรียนมากขึ้น ทำให้แนวการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนเปลี่ยนแปลงไป โดยผู้สอนต้องจัดการเรียนการสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพของตนเองให้ได้มากที่สุด

ดังนั้นการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ต้องเรียนตลอด 12 ปีการศึกษา เริ่มตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีส่วนช่วยพัฒนาคุณสมบัติของพลเมือง ให้มีประสิทธิภาพ ดังที่กรมวิชาการ (2544) ได้กล่าวถึงความสำคัญของสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ว่าเป็นกลุ่มสาระที่ศึกษาความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสถาบันทางสังคม มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต การแก้ปัญหา และการปฏิบัติตนในสังคม แต่เมื่อพิจารณาถึงการสอนโดยทั่วไปเท่าที่ผ่านมาครูส่วนมากใช้เวลาพูดหรือบรรยายมากประมาณร้อยละ 70 – 80 ของกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน (รุ่ง แก้วแดง. 2541) วิธีการสอนที่ครุนิยม คือ การสอนแบบบรรยาย นอกจากนั้นการสอน ยังขาดการส่งเสริมให้นักเรียนเรียนด้วยตนเอง (ทิศนา ชัยมณี. 2542) และสอดคล้องกับรัตนา ตันวิเชียร (2537: 4) ที่กล่าวถึงปัญหาสำคัญในการเรียนการสอนไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร นั่นคือ พฤติกรรมการสอนของครู ครูแสดงบทบาทในฐานะผู้ป้อนวิชาความรู้ นักเรียนมีบทบาทเป็นเพียงผู้คอยรับเท่านั้น โดยที่ครูไม่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นหรือมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม การเรียนการสอน ในด้านการใช้คำถามในการเรียนก็มุ่งให้นักเรียนตอบจากเนื้อหาวิชา ในแบบเรียนมากกว่าที่จะให้นักเรียนตอบ โดยใช้เหตุผลของตนเองอย่างอิสระ จากสภาพการเรียนการสอนดังกล่าวนี้ ทำให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่าย เพราะต้องนั่งฟังครูพูดโดยที่ไม่มีโอกาสซักถามมากนัก และไม่สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้ทั้งๆ ที่ในชีวิตประจำวันของนักเรียนต้องเผชิญปัญหาต่างๆ มากมาย

การสอนสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่มุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาทักษะการคิดสร้างสรรค์ เพื่อฝึกให้นักเรียนดึงเอาศักยภาพเชิงสร้างสรรค์ของประชากรออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากเท่าใดยิ่งมีโอกาพัฒนาและเจริญก้าวหน้าได้มากเท่านั้น (อารี พันธุ์ณี. 2537: 5) ความคิดสร้างสรรค์ถือเป็นกระบวนการทางความคิดที่สำคัญต่อนักเรียน ทำให้นักเรียนสามารถสร้างความคิด สร้างจินตนาการตลอดจน สถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมที่กำหนดไว้ ความคิดสร้างสรรค์ คือ พลังความคิดที่นักเรียน

ทุกคนมีมาแต่กำเนิด หากได้รับการกระตุ้น การพัฒนาพลังแห่ง การสร้างสรรค์ จะทำให้นักเรียนมีอิสระทางความคิด มีความคิดนอกกรอบ และสามารถหาหนทางในการที่จะสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ได้เสมอ (สวีย์ทีย์ คำมูล. 2547: 83) ความคิดสร้างสรรค์ เป็นคุณสมบัติที่มีอยู่ในตัวเด็กทุกคน และสามารถส่งเสริมให้พัฒนาได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ในทางตรง คือ การสอน ฝึกฝน อบรม และในทางอ้อม คือ การสร้างบรรยากาศและการจัดสิ่งแวดล้อม ส่วนเสริมความเป็นอิสระในการเรียนรู้ (อารี พันธุ์มณี. 2543: 83)

ทฤษฎีคอนสตรัคติวิซึมนั้น เน้นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในบุคคล บุคคลเป็นผู้สร้างความรู้ จากความสัมพันธ์ ระหว่างสิ่งที่พบเห็นกับความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่เดิม เกิดเป็นโครงสร้างทางปัญญา ในแต่ละบุคคล (วัฒนาพร ระวังทุกข์. 2540: 82) ครูผู้สอนเพียงมีบทบาทช่วยพัฒนานักเรียนให้เกิด การคิดค้น มีทักษะการคิดในด้าน การคิดวางแผน คิดพัฒนา คิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีเหตุผลเชิงวิเคราะห์ คิดแก้ปัญหา และรู้จักทำงานเป็นกลุ่ม ให้มีเทคนิควิธีการจัดการเรียน และแสวงหาความรู้ของตนเอง อันก่อให้เกิดประโยชน์และส่งผลต่อความคิดสร้างสรรค์ จนสามารถนำไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน ตลอดจนการช่วยแก้ปัญหาของสังคมได้อย่างเหมาะสม (ฉันทนา ภาคบังขช. 2528: 82) ตรงกับสภาพความเป็นจริงที่ว่า ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ ความเปลี่ยนแปลงล้วนมาจากผลผลิตทางความคิด ของมนุษย์ ผู้ที่คิดไม่เท่า หรือคิดไม่ทันบุคคลอื่น ย่อมตกอยู่ในสถานะที่เสียเปรียบ การคิดจึงเป็นไป เพื่อให้การดำรงชีวิตอยู่ และอยู่อย่างมีความหมาย จึงจัดเป็นการคิดที่ทันต่อเหตุการณ์และการเปลี่ยนแปลง ในโลกยุคปัจจุบันได้ (ยุดา รักไทย. 2542: 1 – 2)

การสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ที่เน้นประสบการณ์ โดยมีวัตถุประสงค์ให้นักเรียนเกิด การเรียนรู้จากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเรียนการสอน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น และนำความรู้ไปใช้ ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ ดังนั้น การเรียนการสอนด้วยกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ จึงเป็นส่วนหนึ่งของ กิจกรรมการเรียนการสอนแบบเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ดังที่ (พิมพันธ์ เดชะคุปต์. 2542: 39) กล่าวถึง แนวทางของการจัดการเรียนการสอนที่ยึดนักเรียนเป็นสำคัญ เป็นการจัดการเรียนการสอนโดยให้นักเรียน ใช้กระบวนการสร้างความรู้ด้วยตนเอง และฝึกฝนให้ใช้กระบวนการอย่างชำนาญ คือ มีทักษะกระบวนการ กระบวนการที่ใช้คือ กระบวนการคิด และกระบวนการกลุ่ม จะเห็นได้ว่า วิธีสอนนี้จัดให้นักเรียนได้มี ส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมกับเพื่อนๆ โดยใช้ กรณีตัวอย่าง บทบาทสมมติ ละคร เกมและสถานการณ์ จำลอง เป็นกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ มีการปรับสัมพันธภาพกับเพื่อนโดยร่วมกันปรึกษา แก้ปัญหา และ ร่วมกันตัดสินใจเลือกปฏิบัติตามกิจกรรมที่กำหนดให้ เพื่อให้เกิดความรู้ด้านเนื้อหาสาระ ด้านมนุษยสัมพันธ์ และดำเนินการนำไปประยุกต์ใช้ เป็นการสอนวิธีหนึ่งที่ให้นักเรียนได้ใช้ ทั้งกระบวนการคิดในการสร้าง องค์ความรู้ด้วยตนเอง โดยผ่านกระบวนการกลุ่มหรือวิธีสอนกลุ่มสัมพันธ์

ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงเป็นแรงจูงใจให้ผู้วิจัยทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สังคมศึกษาและความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยการสอนตาม แนวคอนสตรัคติวิซึมนับกับการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์” ผลการศึกษาจะเป็นแนวทางให้แก่ครู ผู้สอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม นำไปใช้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสม กับนักเรียน และพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่สอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่มกับการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
2. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่สอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม
3. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่สอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
4. เพื่อศึกษาความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่สอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่มกับการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
5. เพื่อศึกษาความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ ก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่สอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม
6. เพื่อศึกษาความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ ก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่สอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อครูนำไปปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ และเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาและการคิดอย่างสร้างสรรค์
2. เพื่อนักเรียนสามารถนำเทคนิควิธีการไปปรับใช้ในการแก้ปัญหา เมื่อประสบปัญหาหรือสถานการณ์ต่างๆ ในการดำเนินชีวิตประจำวัน
3. เพื่อให้ครูใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครู ในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ
4. เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพคนไทยยุคใหม่ตามแนวทางการศึกษาในทศวรรษที่สอง (2552 – 2561)

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. ประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนประชาวมงคล อำเภอหนองปรือ จังหวัดกาญจนบุรี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2554 จำนวน 5 ห้องเรียน มีนักเรียนจำนวน 136 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนประชาวมงคล เขตหนองปรือ จังหวัดกาญจนบุรี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2554 โดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling)

จากจำนวนห้องเรียน 5 ห้องเรียน แต่ละห้องเรียนมีการจัดนักเรียนแบบคละกัน สุ่มมา 2 ห้องเรียน ด้วยวิธีการจับสลาก มีผู้เรียนห้องเรียนละ 30 คน รวมทั้งสิ้น 60 คน แล้วสุ่มอีกครั้งเพื่อกำหนดเป็น กลุ่มทดลองที่ 1 และกลุ่มทดลองที่ 2 ดังนี้

1.2.1 กลุ่มทดลองที่ 1 จำนวน 30 คน ที่เรียนโดยการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม

1.2.2 กลุ่มทดลองที่ 2 จำนวน 30 คน ที่เรียนโดยการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

2. ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

การทดลองใช้เวลาในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2554 โดยใช้เวลาสัปดาห์ละ 1 คาบ คาบละ 50 นาที รวม 16 คาบ

3. เนื้อหาที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

เนื้อหาที่ใช้ในการทดลอง เป็นเนื้อหาวิชา หน้าที่พลเมือง และการดำเนินชีวิตในสังคม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เรื่อง พลเมืองดีในวิถีประชาธิปไตย วัฒนธรรมไทย กฎหมายในชีวิตประจำวัน และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

4. ตัวแปรที่ศึกษา

4.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่

4.1.1 การสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม

4.1.2 การสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

4.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

4.2.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษา

4.2.3 ความสามารถในการคิดสร้างสรรค์

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม หมายถึง การสอนที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นภายในตัวนักเรียน นักเรียนสร้างความรู้จากการศึกษาสภาพแวดล้อม ความสัมพันธ์จากสิ่งที่พบเห็น มารวมกับความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่เดิม เพื่อประโยชน์ในการค้นหาความรู้ใหม่ ผู้วิจัยได้เลือกใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดของมาร์ตินและคณะ (1994: 44 – 47) เสนอขั้นตอนการสอน ดังนี้

1.1 ขั้นนำ เป็นขั้นการสร้าง ความสนใจ สร้างความพร้อมที่จะเรียน โดยแบ่งกลุ่มผู้เรียน ออกเป็นกลุ่มๆ ละ 4 – 5 คน ด้วยการจับสลาก แล้วให้แต่ละกลุ่มเลือกประธาน เลขานุการ และผู้นำ เสนอรายงาน

1.2 ชั้นสอน

1.2.1 ชั้นสังเกต ครูเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมของนักเรียน โดยให้ผู้เรียนสังเกต สภาพปัญหาที่ถูกระบุจากสถานการณ์ สื่อต่างๆ เช่น รูปภาพ วิดิทัศน์ สไลด์เทป ภาพข่าวจากหนังสือพิมพ์ แล้วให้ผู้เรียนช่วยกันหาข้อสรุป โดยครูใช้คำถาม และผู้เรียนตอบลงในแบบตอบคำถาม

1.2.2 ชั้นสร้างความรู้ นักเรียนสร้างความรู้ จากประสบการณ์เดิม และจากการศึกษาเอกสารประกอบการเรียนหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ที่ครูแจกให้ โดยอธิบายความรู้ที่ค้นพบ ในแบบบันทึกการเรียนรู้ โดยมีผู้อำนวยการเรียนรู้อำนวยการ

1.2.3 ชั้นขยายความรู้ นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันวิเคราะห์สถานการณ์ที่เป็นปัญหาสาเหตุของปัญหา คิดหาเหตุผลที่เกิดขึ้นร่วมกัน โดยการสนทนาอภิปราย แลกเปลี่ยนความรู้ภายในกลุ่ม เพื่อขยายโครงสร้างความรู้ของแต่ละบุคคลและบันทึกการเรียนรู้ของแต่ละกลุ่ม ส่งตัวแทนมานำเสนอหน้าชั้นเรียน

1.2.4 ชั้นตรวจสอบประเมิน นักเรียนตรวจสอบองค์ความรู้จากการเขียนแผนผังความคิด (Mind Mapping) เป็นการประเมินความรู้ที่ได้รับร่วมกันแล้ว บันทึกลงในแบบเขียนแผนผังความคิด หรือแบบเขียนโครงการ แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนกลุ่มมานำเสนอ

1.3 ชั้นสรุป ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปรายเพื่อหาข้อสรุปที่แท้จริง เพื่อช่วยกันหาเหตุผล และร่วมกันหาแนวทางที่นำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

1.4 ชั้นประเมินผล

1.4.1 จากการสังเกตพฤติกรรมนักเรียน

1.4.2 จากการประเมินการทำงานกลุ่ม

1.4.3 จากการตอบเอกสารประกอบการเรียนหรือการตอบคำถามจากใบงาน

2. การสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเน้นประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่นักเรียน โดยจัดให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมกับเพื่อนๆ โดยใช้ กรณีตัวอย่าง บทบาทสมมติ เกมและสถานการณ์จำลอง ละคร เป็นกลุ่มย่อย และกลุ่มใหญ่ ในการปรับสัมพันธภาพกับเพื่อนโดยร่วมกันปรึกษา แก้ปัญหาและร่วมกันตัดสินใจเลือกปฏิบัติตามกิจกรรมที่กำหนดให้ เพื่อให้เกิดความรู้ด้านเนื้อหาสาระ ด้านมนุษยสัมพันธ์และด้านการนำไปประยุกต์ใช้ โดยมีชั้นสอนดังนี้ (สมศักดิ์ นุชมิตร. 2547: 5)

2.1 ชั้นนำ ครูแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ แนะนำวิธีการเรียน กำหนดเวลาเรียน และให้นักเรียนจับฉลาก จัดกลุ่มๆ ละ 5 – 6 คน นักเรียนเลือกประธาน เลขานุการ ที่เหลือเป็นสมาชิก

2.2 ชั้นสอน นักเรียนปฏิบัติกิจกรรม ศึกษากรณีตัวอย่าง บทบาทสมมติ เกม สถานการณ์จำลอง โดยจัดให้เหมาะสมกับสาระ

2.2.1 นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์ ประสบการณ์แลกเปลี่ยนความคิดเห็นหลังจากได้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ศึกษาไปความรู้ที่เกี่ยวข้องกับสาระที่เรียน

2.2.2 ประยุกต์ใช้ความรู้ที่เรียน โดยการตอบคำถามในใบงาน แลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นกับสมาชิกในกลุ่มและสรุปเป็นแนวทางของตนเองหลังจากจบกิจกรรมการเรียนรู้แต่ละสาระ

2.3 ชั้นสรุป ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปการเรียนรู้และประโยชน์ที่ได้จากการเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องที่เรียน ซึ่งสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

2.4 ชั้นประเมินผล

2.4.1 พฤติกรรมการร่วมมือภายในกลุ่ม

2.4.2 ผลงานที่นักเรียนปฏิบัติ จากการอภิปราย การตอบคำถาม

3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษา หมายถึง ความสามารถของนักเรียนในการเรียนรู้พิจารณาจากคะแนนที่ได้จากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ตามตารางวิเคราะห์หลักสูตรที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ มีลักษณะเป็นแบบทดสอบปรนัย 4 ตัวเลือก ประกอบด้วย ความรู้ ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า (สมบุรณ์ ชิตพงษ์. 2523: 1 – 140; อ้างอิงจาก Bloom; et al. (ม.ม.ป.). ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยวัดทักษะตามแนวคิดของบลูม 4 ด้าน ได้แก่

3.1 ความรู้ – ความจำ ประกอบด้วย ความรู้ความจำที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริง เรื่องราวหรือปรากฏการณ์ต่างๆ

3.2 ความเข้าใจ ประกอบด้วย ความเข้าใจเกี่ยวกับ การแปลความหมาย การตีความ และการขยายความตามสภาวการณ์ได้ตรงตามความหมายที่มีความสอดคล้องตรงตามบริบทของสังคมปัจจุบันได้อย่างสมเหตุสมผล

3.3 การนำไปใช้ ประกอบด้วย ความสามารถในการแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวกับเรื่องราวที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน โดยการนำประสบการณ์ใหม่ที่ได้รับมาแก้ปัญหานั้นๆ ได้สำเร็จ

3.4 การวิเคราะห์ ประกอบด้วย ความสามารถในการแก้ปัญหาที่ซับซ้อน ด้วยวิธีการแยกแยะได้ถึงถึงความสำคัญ ความสัมพันธ์และหลักการ ด้วยกรณีตัวอย่าง หรือเหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นอย่างสมเหตุสมผล และสอดคล้องกับบริบทในขอบเขตของสังคมนั้นๆ

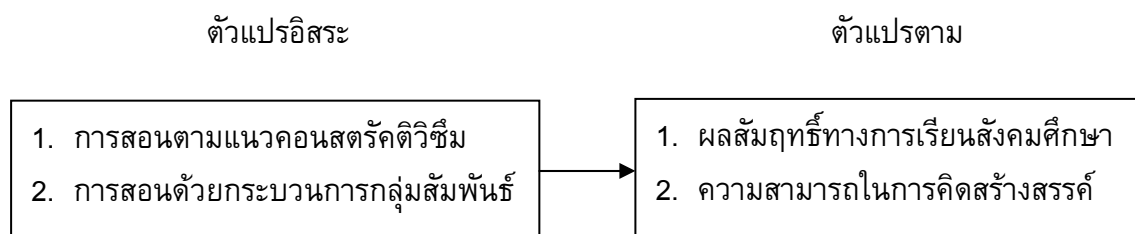
4. ความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ คือ กระบวนการทางการคิดในลักษณะอ่อนน้อม (Divergent Production) เป็นความสามารถทางสมองของบุคคลในการคิดสร้างผลผลิตหรือสิ่งแปลกๆ ใหม่ๆ และบุคคลจะแปลความคิดนั้นออกมาเป็นผลผลิต อย่างใดอย่างหนึ่งหรือเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาต่างๆ โดยมีสิ่งเร้าและประสบการณ์เดิมเป็นองค์ประกอบ ที่ก่อให้เกิดความคิดหลายทิศทางและการคิดโยงความสัมพันธ์ สามารถวัดได้จากแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามลำดับขั้นของ กิลฟอร์ด (Guilford. 1969: 145 – 151) ประกอบด้วยลักษณะการคิด 3 ด้าน คือ

1. ความคล่องแคล่วในการคิด (Fluency) หมายถึง ความสามารถในการคิดหาคำตอบได้อย่างคล่องแคล่ว รวดเร็ว และมีจำนวนคำตอบที่มากในเวลาจำกัด

2. ความคิดยืดหยุ่น (Flexibility) หมายถึง ความสามารถในการคิดหาคำตอบได้หลายประเภทและหลายทิศทาง

3. ความคิดริเริ่ม (Originality) หมายถึง ความสามารถในการคิดที่แปลกใหม่แตกต่างจากบุคคลอื่นๆ

กรอบแนวคิดในการค้นคว้า

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการค้นคว้า

สมมติฐานในการค้นคว้า

1. นักเรียนที่เรียนสังคมศึกษา โดยการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่มกับการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาแตกต่างกัน
2. นักเรียนที่เรียนสังคมศึกษา โดยการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่มมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน
3. นักเรียนที่เรียนสังคมศึกษา โดยการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน
4. นักเรียนที่เรียนสังคมศึกษา โดยการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่มกับการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์แตกต่างกัน
5. นักเรียนที่เรียนสังคมศึกษา โดยการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่มมีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน
6. นักเรียนที่เรียนสังคมศึกษา โดยการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนตามแนวคิดคอนสตรัคติวิซึม
  - 1.1 ความหมายของแนวคิดคอนสตรัคติวิซึม
  - 1.2 รากฐานทางปรัชญา
  - 1.3 รากฐานทางจิตวิทยาการเรียนรู้
  - 1.4 ทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิซึม
  - 1.5 แนวคอนสตรัคติวิซึมที่นำมาใช้ในกระบวนการเรียนการสอน
  - 1.6 กระบวนการเรียนการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึม
  - 1.7 การจัดการเรียนรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิซึม
  - 1.8 บทบาทของครูตามแนวคอนสตรัคติวิซึม
  - 1.9 บทบาทของผู้เรียนตามแนวคอนสตรัคติวิซึม
  - 1.10 บรรยากาศห้องเรียนตามทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิซึม
  - 1.11 การประเมินผลตามแนวคอนสตรัคติวิซึม
  - 1.12 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึม
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
  - 2.1 แนวคิดและความหมายเกี่ยวกับกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
  - 2.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
  - 2.3 หลักการสอนตามหลักการเรียนรู้ของทฤษฎีกลุ่มสัมพันธ์
  - 2.4 กลุ่มสัมพันธ์กับการเรียนการสอน
  - 2.5 กิจกรรมการสอนส่งเสริมกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
  - 2.6 ลำดับขั้นการเรียนรู้ของกลุ่มสัมพันธ์
  - 2.7 ขนาดของกลุ่มสัมพันธ์
  - 2.8 เวลาและจำนวนครั้งในการเข้ากลุ่ม
  - 2.9 องค์ประกอบของกระบวนการกลุ่ม
  - 2.10 ประโยชน์ของกลุ่มสัมพันธ์
  - 2.11 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษา
  - 3.1 ความหมายของสังคมศึกษา
  - 3.2 บทบาทและความสำคัญของกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

- 3.3 คุณภาพของผู้เรียนจากกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
- 3.4 ทักษะที่ควรฝึกให้นักเรียนในกลุ่มกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
- 3.5 กระบวนการเรียนรู้กลุ่มกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
- 3.6 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษา
- 3.7 การวัดผลและประเมินผลทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
- 3.8 งานงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษา
4. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการคิดสร้างสรรค์
  - 4.1 แนวคิดและความหมายของการคิด
  - 4.2 ประเภทของการคิด
  - 4.3 ความหมายของความคิดสร้างสรรค์
  - 4.4 ทฤษฎีเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์
  - 4.5 องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์
  - 4.6 ลำดับขั้นของความคิดสร้างสรรค์
  - 4.7 พัฒนาการของความคิดสร้างสรรค์
  - 4.8 สติปัญญาเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์
  - 4.9 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์
  - 4.10 เครื่องมือที่ใช้ในการวัดความคิดสร้างสรรค์
  - 4.11 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการคิดสร้างสรรค์

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนตามแนวคิดคอนสตรัคติวิซึม

1.1 ความหมายของแนวคิดคอนสตรัคติวิซึม (Constructivism)

เรื่องของการเรียนรู้ เป็นเรื่องสำคัญที่นักการศึกษา และนักจิตวิทยาค้นคว้าหาคำตอบมาตลอด โดยเฉพาะประเด็นที่ว่า การเรียนรู้เกิดขึ้นได้อย่างไร จะสอนอย่างไรให้เกิดการเรียนรู้ ทฤษฎีหลักการจิตวิทยาที่อธิบายการเรียนรู้ แบ่งได้เป็น 3 ประเด็น คือ ทฤษฎีกลุ่มพฤติกรรมนิยม ทฤษฎีกลุ่มปัญญานิยม และทฤษฎีกลุ่มมนุษยนิยม และช่วงเวลาที่ผ่านมาก็เกิดนักจิตวิทยาอีกกลุ่มหนึ่งเผยแพร่แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ใหม่อีกแนวคิดหนึ่ง นั่นก็คือ ทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์

แนวคิดคอนสตรัคติวิซึม ยังไม่ปรากฏว่ามีการกำหนดใช้ศัพท์ภาษาไทยอย่างเป็นทางการ มีเพียง ชงชัย ชิวปรีชา (2527: 3) ที่ได้เรียกแนวคิดคอนสตรัคติวิซึมว่า ทฤษฎีสร้างเสริมต่อ ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2540: 9) เรียกว่า วิชาพฤติกรรมนิยม และ สุนทร สุนันท์ชัย (2540: 25) เรียกว่า นิรมิตนิยม แปลว่า สร้าง แปลง ทำ ตรงกับคำว่า Construct เป็นคำกริยาแปลว่า to build, to devise ตามคำแปลใน New World Dictionary หมายถึง ทฤษฎีที่เน้นความสำคัญของผู้เรียนในฐานะเป็นการสร้างความรู้ วารินทร์ รัตมีพรหม (2542: 180) ให้ความหมายของคำว่า คอนสตรัคติวิซึม ว่าเป็นทฤษฎีสร้างความรู้ใหม่ โดยผู้เรียนเอง

อันเดอร์ฮิลล์ คอปป์ วูด และ ยัคเคิล บาลาเชฟฟ์ คอนเฟรี่ (ไพจิตร สะดวกการ 2539: 2; อ้างอิงจาก Underhill, Cobb Wood; & Yackel, Balacheff Confrey) กล่าวว่า ทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivist theory) หรือคอนสตรัคติวิซึม (Constructivism) มีแนวคิดหลักว่า บุคคลเรียนรู้ โดยวิธีการต่างๆ กัน โดยอาศัยประสบการณ์เดิม โครงสร้างทางปัญญาที่มีอยู่ ความสนใจ และแรงจูงใจ ภายในเป็นพื้นฐาน (ไพจิตร สะดวกการ. 2539: 2; อ้างอิงจาก Nodding. 1990) โดยมีแรงจูงใจจากความขัดแย้งทางปัญญาทำให้เกิดการไตร่ตรอง (Reflection) นำไปสู่การสร้างโครงสร้างใหม่ทางปัญญา (Cognitive Restructuring) ที่ได้รับการตรวจสอบ ทั้งโดยตนเองและผู้อื่นว่า สามารถแก้ปัญหาเฉพาะต่างๆ อยู่ในกรอบของโครงสร้างนั้น และใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการสร้างโครงสร้างใหม่อื่นๆ ต่อไป

ไพจิตร สะดวกการ (2538: 36) ได้เสนอผลการรวบรวมแนวคิดของทฤษฎีคอนสตรัคติวิซึม สังเคราะห์จากเอกสารที่เกี่ยวข้องไว้ ดังนี้

ตาราง 1 ผลการรวบรวมแนวคิดทฤษฎีคอนสตรัคติวิซึม

แนวคิดหลัก	ผู้เสนอ
1. ความรู้คือโครงสร้างทางปัญญาที่บุคคลสร้างขึ้นเพื่อคลี่คลายสถานการณ์ปัญหาที่เผชิญอยู่ โดยมีการตรวจสอบว่าสามารถนำไปใช้แก้ปัญหาหรืออธิบายสถานการณ์อื่นๆ ที่อยู่ในกรอบโครงสร้างเดียวกันได้	เพียเจต์, บาลาเชฟ, คอปป์, วูด, แยกเคิล, คอนเฟรี่, อันเดอร์ฮิลล์
2. นักเรียนเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยวิธีการต่างๆ กันโดยอาศัยประสบการณ์เดิม โครงสร้างทางปัญญาที่มีอยู่และแรงจูงใจภายในตนเองเป็นจุดเริ่มต้น	ไตร์เวอร์, เบล, กามิ, นอดดิง, วอนเกรเซอร์สเฟลด์, เฮนเดอร์สัน

ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา (2528: 12) กล่าวว่า Constructivism เป็นแนวคิดที่เน้นความสำคัญของผู้เรียน ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ (Student – centered Learning) เป็นกระบวนการภายในตัวบุคคล พัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องบทเรียน หรือประสบการณ์ที่ศึกษาขึ้นด้วยตนเองมากกว่าที่จะรับความเข้าใจที่สำเร็จรูป จากการสอนหรือการถ่ายทอดจากผู้อื่น และบุคคลจะเกิดการเรียนรู้ใหม่ๆ ได้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์เดิมของผู้เรียน และจะเรียนรู้ง่ายขึ้น ถ้ามีบรรยากาศของการทำงานและปฏิสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างผู้เรียน และได้เห็นปัญหาในลักษณะรูปธรรมตามสถานการณ์จริง

ทฤษฎีนี้ได้รับความสนใจนำมาใช้ในการจัดการศึกษามากขึ้น โดยในช่วงเวลาที่ผ่านมา มีผู้สนใจศึกษาทฤษฎีหลายท่าน โดยรวบรวมได้ ดังนี้

ออซูเบล (Ausubel) เป็นผู้ตั้งทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความหมาย เชื่อว่า การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ เมื่อผู้เรียนมีความรู้พื้นฐานที่สามารถเชื่อมโยงกับความรู้ใหม่ การเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถสร้างความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ใหม่กับโครงสร้างของความรู้ที่มีอยู่เดิม จัดเป็นการเรียนรู้ที่มีความหมาย (Meaningful Learning) แต่การเรียนรู้ที่ผู้เรียนไม่สามารถนำสิ่งใหม่ไปสัมพันธ์กับความรู้เดิมได้จัดเป็นการเรียนรู้ไร้ความหมายหรือการเรียนรู้แบบท่องจำ (Rote Learning) (พิมพ์พันธ์ เตชะคุปต์. 2544)

ฟอสโนต (Fosnot. 1996: 6) กล่าวถึง คอนสตรัคติวิซึ่มว่าเป็นทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้และการเรียนรู้เป็นการบรรยายโดยอาศัยพื้นฐานทางปรัชญา จิตวิทยา และมานุษยวิทยา ว่าความรู้คืออะไร และได้ความรู้มาอย่างไร ทฤษฎีนี้จึงอธิบายความรู้ว่าเป็นสิ่งชั่วคราวมีการพัฒนา ไม่เป็นปรนัย และถูกสร้างขึ้นภายในตัวบุคคล โดยอาศัยสื่อกลางทางสังคมและวัฒนธรรม และการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีนี้เป็นกระบวนการที่สามารถควบคุมได้ด้วยตนเอง ในการต่อสู้กับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างความรู้เดิมที่มีอยู่กับความรู้ใหม่ที่แตกต่างด้วยเครื่องมือทางวัฒนธรรม และเป็นการประนีประนอมความหมายที่สร้างขึ้นโดยผ่านกิจกรรมทางสังคม ผ่านการร่วมมือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย

คอบบ์ (Cobb. 1994: 23) กล่าวถึง คอนสตรัคติวิซึ่มว่าเป็นกระบวนการที่ไม่ได้หยุดนิ่งอยู่กับที่ในการสร้าง การรวบรวม และการตกแต่งความรู้ นักเรียนมีโครงสร้างความรู้ที่ใช้ในการตีความหมายและทำนายเหตุการณ์ต่างๆ รอบตัวเขา โครงสร้างความรู้ของนักเรียนอาจแปลกและแตกต่างจากโครงสร้างความรู้ของผู้เชี่ยวชาญ

นอกจากนี้ Cobb ยังกล่าวถึงทัศนะ ทางวัฒนธรรมสังคมของคอนสตรัคติวิซึ่มว่าการเรียนรู้เป็นกระบวนการทางสังคมและเป็นกระบวนการร่วมมือกันระหว่างครูและนักเรียนในการประนีประนอมความหมายที่สร้างขึ้น บุคคลที่แวดล้อมนักเรียนจะมีอิทธิพลต่อความคิดเห็นของผู้เรียน นอกจากนี้ผู้ใหญ่ที่อยู่รอบตัวนักเรียน ภาษาและวัฒนธรรมเป็นปัจจัยที่สำคัญมากต่อกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน

วอน กราเซอร์ฟีล (Von Glasersfeld. 1991: 1) กล่าวถึง คอนสตรัคติวิซึ่มว่าเป็นทฤษฎีของความรู้ที่มีรากฐานมาจากปรัชญา จิตวิทยา และการศึกษาที่เกี่ยวกับการสื่อความหมาย การควบคุมกระบวนการสื่อความหมายในตัวบุคคล ทฤษฎีของความรู้นี้อ้างถึงหลักการ 2 ข้อ คือ

1. ความรู้ไม่ได้เกิดจากการรับรู้เพียงอย่างเดียว แต่เป็นการสร้างขึ้นโดยบุคคลที่มีความรู้ ความเข้าใจ

2. หน้าที่ของการรับรู้ คือ การปรับตัวและการประมวลประสบการณ์ทั้งหมด แต่ไม่ใช่เพื่อการค้นพบสิ่งที่เป็นจริง แต่เป็นการเอาหลักการทั้งสองนี้ไปใช้จนมีผลเกิดขึ้นตามมา

วิลสัน (วรรณทิพา รอดแรงคำ. 2540; อ้างอิงจาก Wilson. 1996) กล่าวถึง คอนสตรัคติวิซึ่มว่าเป็นทฤษฎีของความรู้ที่ได้ใช้อธิบายว่า บุคคลสร้างความรู้ได้อย่างไร และอะไรบ้าง คอนสตรัคติวิซึ่มจึงเป็นวิธีการคิดเกี่ยวกับเรื่องของความรู้และการเรียนรู้

เออร์เนสท์ (วรรณทิพา รอดแรงคำ. 2540; อ้างอิงจาก Ernest. 1993: 87 – 93) ถือว่าคอนสตรัคติวิซึ่ม เป็นปรัชญา เป็นความเชื่อ แต่ไม่ใช่ทฤษฎี

สำหรับ ไดรเวอร์ และ เบลล์ (Driver; Bell. 1986: 43) มีความคิดว่าโดยทั่วไปแล้วเรามักจะคิดว่าการเรียนรู้เป็นการซึมซับความรู้ เรามักจะได้ยินจากคำพูดที่นักเรียนมักกล่าวออกมาบ่อยๆ

ว่า “ฉันไม่สามารถรับมันได้อีกแล้ว” เป็นการพูดของนักเรียนที่นั่งฟังครูผู้สอนเพียงอย่างเดียว แต่แนวคิดปัจจุบันได้ชี้แนะว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่นักเรียนมีส่วนร่วมในการสร้างความหมายของความรู้นั้นไม่ว่าความรู้นั้นจะได้มาจากหนังสือเรียน จากการพูดคุย หรือจากประสบการณ์รอบตัว แนวคิดนี้เน้นว่า

1. ผลที่ได้จากการเรียนรู้ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมของการเรียนรู้เท่านั้น แต่ยังขึ้นอยู่กับความรู้ที่มีอยู่เดิมของนักเรียน ความคิด เป้าหมาย และแรงจูงใจของนักเรียนที่มีอิทธิพลต่อวิธีการที่นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์กับอุปกรณ์การเรียนรู้ในหลายรูปแบบ

2. การเรียนรู้จะเกี่ยวข้องกับการสร้างความหมาย คนเรามักสร้างความหมายในสิ่งที่เขาได้ยินหรือได้เห็น โดยการเชื่อมโยงระหว่างความรู้เดิมที่มีอยู่เดิมกับประสบการณ์ใหม่ที่ได้รับ แต่ความหมายที่สร้างขึ้น อาจใช่หรือไม่ใช่ความหมายที่ตั้งใจจะให้เกิดขึ้น ทั้งนี้เนื่องมาจากประสบการณ์เดิมที่มีอยู่จะมีอิทธิพลต่อการสร้างความหมาย

3. การสร้างความหมายเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องและผู้เรียนมีส่วนร่วมในการสร้างความหมาย เมื่อคนเรามีปฏิสัมพันธ์กับปรากฏการณ์ต่างๆ หรือบุคคลอื่นๆ เราจะมีส่วนร่วมในการตั้งสมมติฐาน ตรวจสอบ และเปลี่ยนแปลงความคิด หลังจากการสร้างความหมายที่เป็นไปได้เราจะตรวจสอบเพื่อดูว่า ความหมายนั้นเข้ากันได้กับประสบการณ์ของเราหรือไม่ ถ้าเข้ากันได้เราก็จะกล่าวว่า เราเข้าใจสถานการณ์นั้นๆ ถ้าเข้ากันไม่ได้เราอาจสร้างความหมายใหม่

4. ความเชื่อและการประเมินผลความหมาย ถึงแม้ว่านักเรียนอาจสร้างความหมายอย่างที่ครูตั้งใจไว้ แต่เขาอาจไม่เต็มใจที่จะยอมรับหรือเชื่อมั่น การเรียนรู้ไม่ได้เกี่ยวข้องเพียงแต่การสร้างความหมายอย่างที่ตั้งใจไว้เท่านั้น แต่ต้องยอมรับมันด้วยความหมายเมื่อถูกสร้างขึ้นแล้วต้องมีการประเมินผลและหลังจากการประเมินผลแล้ว อาจมีการยอมรับหรือละทิ้งมันไป

5. การเรียนรู้เป็นความรับผิดชอบของนักเรียนนั้น นักเรียนต้องมีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเองด้วย การชี้แนะตนเองในการเรียนรู้ภาระงาน โดยใช้ความรู้ที่มีอยู่ในการสร้างความหมายไม่ว่าจะเป็นการอ่านหรือการฟังแล้วประเมินความหมายนั้น สถานการณ์การเรียนรู้หลายอย่างไม่ได้กระตุ้นนักเรียนเข้าใจในสิ่งที่นักเรียนมีประสบการณ์อยู่ ความคิดของนักเรียนอยู่ในวงจรรสนั้นๆ ง่ายๆ เพียงแค่ตอบคำถามให้ถูกต้องเท่านั้น สิ่งเหล่านี้ทำให้นักเรียนจะถูกยอมรับภายใต้บริบทของสถานการณ์ในห้องเรียนและห้องปฏิบัติการ แต่เขาอาจไม่เชื่อมั่น หรือเชื่อมั่นในประสบการณ์นอกโรงเรียน ดังนั้นการสอนนักเรียน จึงเป็นการช่วยนักเรียนให้ประสบการณ์ให้เป็นระบบ และในวิธีการที่มีความหมายสำหรับเขา

6. ความหมายบางความหมายสามารถแลกเปลี่ยนกันได้ นักเรียนแต่ละคน สามารถสร้างความหมายที่แตกต่างกันในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับปรากฏการณ์ต่างๆ รอบตัวเป็นความหมายที่แปลกไม่เหมือนใคร ความหมายที่นักเรียนสร้างขึ้นนี้บางครั้งถูกเรียกว่า Alternative Frame Works หรือ Alternative Conceptions หรือ Mini - theories หรือ Native Theories หรือ Children's Science ความหมายที่นักเรียนสร้างขึ้นนี้อาจเนื่องมาจากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมโดยผ่านทางภาษาพูด

ไพจิตร สดวกการ (2538: 15) ได้ให้คำจำกัดความของแนวคิดคอนสตรัคติวิซึม หมายถึง หลักการ ข้อตกลงเบื้องต้นทางการเรียนรู้ของนักเรียน โดยนักเรียนสามารถสร้างมโนทัศน์ในการแก้ปัญหาได้โดยอาศัยประสบการณ์เดิม โครงสร้างทางปัญญาที่มีอยู่ และแรงจูงใจภายในตนเองเป็นจุดเริ่มต้น

ธิดา ภูประทาน (2542: 24) ได้ให้คำจำกัดความของแนวคิดคอนสตรัคติวิซึม หมายถึง แนวคิดที่มีพื้นฐานมาจากการศึกษาวิจัยของ Piaget เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในตัวเด็ก เด็กเป็นผู้สร้างความรู้จากสิ่งที่พบเห็นกับความรู้ความเข้าใจเดิมเกิดเป็นโครงสร้างทางปัญญามีลักษณะ 2 ประการคือ

1. ให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับโลกภายนอก
2. เกิดปฏิกิริยาร่วมภายในระหว่างการรับรู้ของเด็กที่มีต่อเหตุการณ์ด้วยการซึมซับรับความรู้และปรับประสบการณ์ใหม่

วรรณจริย์ มั่งสิงห์ (2541: 31) ได้สรุปการเรียนรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิซึม ไว้ดังนี้

1. ความรู้ความเชื่อเกิดภายในตัวนักเรียน โดยมีความเชื่อว่านักเรียนไม่มีความรู้ในเรื่องที่จะเรียนมาก่อน และเชื่อว่า นักเรียนจะนำประสบการณ์และความเข้าใจมาใช้ในห้องเรียนเมื่อได้ข้อสนเทศใหม่ หรือข้อมูลใหม่และนำสิ่งที่เขารู้มาดูดซับข้อสนเทศนั้น และปรับเปลี่ยนสิ่งที่รู้ใหม่นั้นให้สอดคล้องกับความเข้าใจใหม่ที่นักเรียนได้รับ กระบวนการที่ได้มาโดยการเรียนรู้เป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ทั้งสิ้น

2. นักเรียนเป็นผู้ให้ความหมายกับประสบการณ์ จากเดิมครูเป็นผู้อธิบายความหมายให้กับนักเรียน การเรียนรู้แบบคอนสตรัคติวิซึมนั้น ผู้เรียนจะแปลความหมายหรือตีความถ้อยคำข้อความที่ได้รับให้เป็นไปตามความเข้าใจด้วยตนเอง โดยใช้ค่านิยมและความเชื่อที่ผู้เรียนมีอยู่รวมทั้ง การมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ ความหมายจะถูกสร้างขึ้นและปรับแต่งโดยประสบการณ์ที่มีมาก่อนของผู้เรียน บางครั้งประสบการณ์และความเชื่อเดิมที่ผู้เรียนมีอยู่ อาจขัดแย้งกับหลักการที่ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้จากห้องเรียนซึ่งความคิด ความเข้าใจจากห้องเรียนเป็นสิ่งที่ปรับเปลี่ยนได้ยาก และเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ของนักเรียน

3. กิจกรรมการเรียนรู้ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนเข้าถึงประสบการณ์ ความรู้ และความเชื่อของตน การสอนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตามแนวคิดของกลุ่มคอนสตรัคติวิซึม จะต้องเปิดโอกาสให้นักเรียนใช้สิ่งที่รู้อยู่เดิมเพื่อแปลความหมายข้อสนเทศใหม่และสร้างความรู้ใหม่ หน้าที่ของครูผู้สอนคือ ค้นหาประสบการณ์และความเข้าใจที่มีมาก่อนของนักเรียนและใช้สิ่งที่นักเรียนมาก่อนเป็นจุดเริ่มต้นของการสอน

4. การเรียนรู้เป็นกิจกรรมทางสังคมโดยการสืบเสาะร่วมกัน นักเรียนจะรู้และเข้าใจลึกซึ้งขึ้น ฟินิจพิเคราะห์ความเห็นของผู้อื่นและขยายทัศนะของตนให้กว้างขวางขึ้น

จิราภรณ์ ศิริทวี (2543: 70) กล่าวว่า การเรียนรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิซึมนี้ มิใช่การเติมสมองที่ว่างเปล่าของนักเรียนให้เต็ม แต่เป็นการพัฒนาความคิดที่นักเรียนมีอยู่แล้วหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การสอนให้เด็กคิดเป็นหรือรู้จักคิดนั่นเอง

กรมวิชาการ (2543: 18) อธิบายว่า ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ผ่านรูปแบบกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนตื่นตัวตลอดเวลา และมีการเชื่อมโยงวิธีการเรียนรู้ในเนื้อหาวิชากับชีวิตจริง โดยมีองค์ประกอบ ดังนี้

1. นักเรียนต้องเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นเจ้าของการเรียนรู้ ลงมือปฏิบัติจริง ไม่ใช่การเรียนรู้ด้วยการบอกเล่า แต่ต้องเรียนรู้ด้วยความเข้าใจ มาจากแหล่งความรู้ 2 แหล่ง คือ ความรู้ที่เกิดจากการที่ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ และความรู้ที่ได้จากการเรียนในห้องเรียน
2. นักเรียนจะเรียนรู้ได้ดีต้องผ่านกระบวนการกลุ่ม จะช่วยเสริมให้เกิดการร่วมมือในการทำงาน ส่งผลถึงทักษะทางสังคม ในเรื่องการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความรับผิดชอบ การเป็นผู้นำผู้ตาม การตัดสินใจ การแก้ปัญหาข้อขัดข้อง การจัดการ การสื่อสาร
3. บทบาทครู จำเป็นต้องสื่อสารออกมาในลักษณะการกระตุ้นให้นักเรียนคิดมาว่าจะบอกหรือตอบคำถามผู้เรียนตรงๆ ผู้สอนจึงเป็นผู้ชี้แนะไม่ใช่ผู้ชี้แนะ

อัมพร ม้าคอง (2543: 27) ได้ให้ความหมายแนวคิดคอนสตรัคติวิซึ่ม ว่า ความรู้ เป็นสิ่งที่เกิดจากการสร้างของนักเรียน โดยใช้ความรู้และประสบการณ์ที่ตนมีอยู่ และมีการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม มากกว่าที่จะเป็นสิ่งที่ได้มาจากจดจำสิ่งที่ถูกถ่ายทอดมา ตามทฤษฎีนี้ นักเรียนมีบทบาทสำคัญในกระบวนการคิด ไตร่ตรอง สืบสวน และอภิปรายความคิดของตนเองร่วมกับผู้อื่น ครูมีหน้าที่ช่วยเหลือนักเรียนตรวจสอบความคิดของตนเอง ช่วยกระตุ้นให้นักเรียนใช้ความรู้ ความเข้าใจที่มีอยู่มาช่วยในการสร้างความรู้

จากความหมายของคอนสตรัคติวิซึ่ม พอสรุปได้ว่า การเรียนรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม เป็นการเรียนรู้ที่ช่วยปลูกฝังให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ในสภาพใดๆ ก็ตาม นักเรียนเป็นเจ้าของการเรียนรู้ ลงมือ ปฏิบัติจริงเป็นทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองของนักเรียน โดยนักเรียนจะอาศัยประสบการณ์เดิมและแรงจูงใจภายในตนเองเป็นจุดเริ่มต้นในการเรียนรู้ การสร้างความรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในบุคคลโดยไม่รู้ตัว ความรู้ อาจได้มาจากประสบการณ์ตรงของตนเองและบางเรื่องได้มาจากการแลกเปลี่ยนกับผู้อื่น เป็นทฤษฎีการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ดังนั้น ความรู้ที่ได้จึงเกิดจากการที่นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม และจากการจัดการเรียนการสอนทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ความรู้ใหม่รวมกับความรู้เดิม เกิดเป็นการขยายองค์ความรู้ โดยมีกิจกรรมต่างๆ เป็นตัวผลักดันให้เกิดการเรียนรู้

1.2 รากฐานทางปรัชญา

ดริสคอล (Driscoll. 1994: 359) อธิบาย แนวคิดคอนสตรัคติวิซึ่ม ว่า ความรู้เป็นผลของความพยายามทางปัญญาของมนุษย์ ในการจัดการกับโลกแห่งประสบการณ์ของตนด้วยตนเอง ทรรศนะเกี่ยวกับความรู้ในปรัชญาปฏิบัตินิยม ของ จอห์น ดิวอี้ (John, Dewey) ที่ว่า ประสบการณ์และข้อเท็จจริงที่ได้รับโดยใช้ประสาทสัมผัสเพียงอย่างเดียวเป็นปอเกิดความรู้ และไม่ใช่ประสบการณ์ จะเป็นความรู้ ความรู้เกิดขึ้นก็ต่อเมื่อ มีการไตร่ตรองเกี่ยวกับประสบการณ์นั้น จอห์น ดิวอี้ ยังได้แบ่งประสบการณ์ออกเป็น 2 ประเภท คือ ประสบการณ์ประสบการณ์ที่ไม่ได้รู้คิด (Non – Cognitive Experience) ประสบการณ์

รู้คิด (Cognitive Experience) ประสบการณ์ที่ไม่ได้รู้คิด เป็นกระบวนการของการกระทำ การประสบการณ์เปลี่ยนแปลงระหว่างบุคคลกับสภาพแวดล้อม โดยที่ยังมิได้มีการไตร่ตรอง มักเกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของบุคคล จากการมีความสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆ อย่างไม่มีความหมาย และกลายเป็นความเคยชินที่บุคคลได้ตระหนักรู้เกี่ยวกับสิ่งเหล่านั้น ครั้นเมื่อกระบวนการไตร่ตรองเริ่มขึ้นประสบการณ์ที่ไม่ได้รู้คิดเหล่านั้น ผ่านกระบวนการไตร่ตรองแล้วจะกลายเป็นประสบการณ์รู้คิด มีความหมายขึ้นผู้ไตร่ตรองจึงเริ่มรู้และเข้าใจ (ไพจิตร สะดวกการ. 2539: 18 – 19)

พิมพันธ์ เตชะคุปต์ (2544: 34) ความรู้ คือ ความสามารถของแต่ละบุคคลในการปรับประสบการณ์เก่าที่มีอยู่เดิมให้เข้ากับประสบการณ์ใหม่ได้ ด้วยกระบวนการพิสูจน์ให้เห็นจริงได้ และมีความสมเหตุสมผลก่อให้เกิดประโยชน์ในทางปฏิบัติและกระบวนการของการนำความคิดที่ผ่านกระบวนการพิสูจน์ให้เห็นจริงและมีความสมเหตุสมผลแล้วนำไปสู่ความคิดอื่นๆ ในประสบการณ์อื่นๆ ที่มีค่าสำหรับการดำเนินชีวิต และขจัดความขัดแย้งระหว่างความคิดในประสบการณ์เก่ากับประสบการณ์ใหม่

วัฒนาพร ระวังบุทช์ (2545: 20) กล่าวถึง ทฤษฎีการสร้างความรู้ หรือแนวคิดทฤษฎีคอนสตรัคติวิซึ่มว่าเป็นทฤษฎีการเรียนรู้สมัยใหม่ที่ได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก โดยมีหลัก 3 ประการ คือ

1. การเรียนรู้เป็นกระบวนการของการสร้างความรู้ มิใช่เป็นการซึมซับข้อมูลที่ได้รับเข้ามาเป็นส่วนๆ

2. การเรียนรู้ขึ้นอยู่กับความรู้เดิม อันเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดของการสร้างความรู้ใหม่

3. สถานการณ์หรือบริบทของการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญของการสร้างความรู้

ทฤษฎีคอนสตรัคติวิซึ่ม มีความเชื่อว่ากระบวนการเรียนรู้เป็นกระบวนการสร้างความรู้ซึ่งรวมทั้งการสังเคราะห์ข้อมูลใหม่ๆ ให้เข้ากับโครงสร้างความรู้ที่มีอยู่เดิม และเป็นการปรับความเข้าใจเดิมให้เข้ากับประสบการณ์ใหม่ที่ได้รับ นอกจากนี้ประสิทธิภาพของนักเรียนจะเกิดขึ้น จากประสบการณ์การเรียนรู้ของแต่ละบุคคลที่ประสบการณ์นั้นๆ ของแต่ละบุคคลจะถูกเพิ่มเติมให้เกิดความรู้ ความเข้าใจความเชื่อ และคุณค่า ในการประยุกต์ประสบการณ์ใหม่ของนักเรียนให้ได้ผลดีที่สุด จะต้องทำให้นักเรียนเกิดความต้องการหรือรู้สึกว่าเขาต้องการความรู้หรือความเชื่อที่ตนมีอยู่

พัฒนาการของนักเรียนจะเป็นไปตามลำดับขั้น และเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องจากระดับต่ำไปสู่ระดับสูง โดยไม่มีการกระโดดข้ามขั้น แต่บางช่วงอาจช้าหรือเร็วก็ได้ โดยพัฒนาการทางสติปัญญาจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมใน 2 ลักษณะ คือ

1. การผสมผสาน หรือซึมซับ (Assimilation) หมายถึง การซึมซับประสบการณ์ที่ได้ให้เข้ามาอยู่ในโครงสร้างของสติปัญญา (Cognitive Structure) ของเด็ก

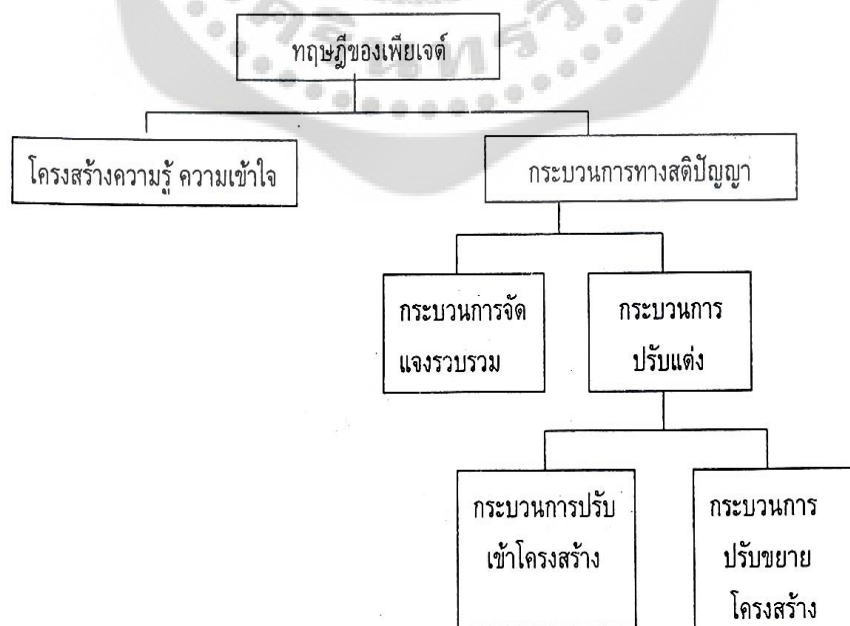
2. การปรับโครงสร้างของสติปัญญาให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม (Accommodation) เป็นการเปลี่ยนแปลงความคิดของเด็กที่มีอยู่ให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมหรือประสบการณ์ใหม่

หลักการสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การสร้างภาวะสมดุล (Equilibration) หมายถึง การที่บุคคลแต่ละคน จะต้องปรับปรุงความสมดุลทางสติปัญญาจากขั้นต่ำไปหาขั้นที่สูงกว่า โดยใช้การซึมซับประสบการณ์และการปรับโครงสร้างทางสติปัญญาทั้งสองข้อ และการปรับสมดุล เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับทุกคน เพื่อการพัฒนาไปสู่ขั้นที่สูงขึ้นไป

กล่าวโดยสรุปได้ว่า แนวคิดของนักการศึกษาในปรัชญาพิพัฒนนิยม (Progressivism) ยังเชื่อว่าการศึกษาคือพัฒนาเด็กทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยจัดให้ให้นักเรียนได้เรียนตามความสนใจ ความถนัดและคุณลักษณะของนักเรียน การสร้างความรู้ ควรเกี่ยวข้องกับสังคม และชีวิตประจำวันของนักเรียนให้มากที่สุด บทบาทครูในปรัชญานี้ คือ เตรียม แนะนำ และให้คำปรึกษาแก่ผู้เรียน สนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เข้าใจและเห็นจริงด้วยตนเอง และจากการทำงานร่วมกันระหว่างนักเรียน มีผลให้การเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิซึม จึงเป็นที่สนใจอย่างแพร่หลาย

1.3 รากฐานทางจิตวิทยาการเรียนรู้

ในบรรดาแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่ต่าง ๆ กันนั้น แนวคิดหนึ่งที่มีอิทธิพลมากในช่วงประมาณ ค.ศ. 1960 จนถึง ค.ศ. 1970 คือ แนวคิดของ เพียเจต์ (Piaget) นักจิตวิทยา และนักจิตวิทยาชาวสวิส เพียเจต์ มีความเห็นว่าคนเราเรียนรู้ โดยกระบวนการของการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม หมายถึง การทำให้เกิดสภาวะสมดุลระหว่างอินทรีย์กับสิ่งแวดล้อม ด้วยกระบวนการสู่สภาวะสมดุลประกอบด้วยกลไกพื้นฐานสองอย่าง คือ การดูดซึมเข้าสู่โครงสร้าง และการปรับโครงสร้าง (Sutherland, 1992: 89) การดูดซึมเข้าสู่โครงสร้าง เป็นความสามารถในการตีความ หรือ การรับเอาข้อมูลจากสิ่งแวดล้อมเข้ามารวมไว้ในโครงสร้างทางปัญญาที่มีอยู่ ดังนั้นในกรณีที่บุคคลประสบกับปัญหาที่ต้องการแก้การดูดซึมเข้าโครงสร้าง ก็คือ ความสามารถในการตีความปัญหา หรือจัดปัญหา ให้อยู่ในรูปแบบที่สามารถแก้ไขได้ด้วยประสบการณ์เดิมที่มีอยู่ มาอธิบายหรือการแก้ปัญหา ส่วนการปรับโครงสร้าง คือ การหาวิธีการใหม่มาตีความ หรืออธิบาย เพื่อแก้ปัญหาเมื่อประสบการณ์เดิมที่มีอยู่ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ และเมื่อแก้ปัญหาได้จึงเกิดสภาวะสมดุล ผู้เรียนสร้าง และปรับขยายโครงสร้างทางปัญญาจากประสบการณ์ ของนักเรียนอยู่ตลอดเวลา (กุญชรี้ คำชาย, 2540: 33; อ้างอิงจาก Clifford, 1981: 59) โดยแสดงความคิดรวบยอดในทฤษฎีความรู้ความเข้าใจของ เพียเจต์ ดังภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 แสดงความคิดรวบยอดในทฤษฎีความรู้ความเข้าใจของเพียเจต์ (Piaget)

เพียเจต์ เป็นผู้บุกเบิกคนสำคัญคนหนึ่งของทฤษฎีคอนสตรัคติวิซึม โดยแนวคิดของ เพียเจต์ ถือเป็นรากฐานหลักของทฤษฎีคอนสตรัคติวิซึม ที่ว่า นักเรียนสร้างความรู้จากประสบการณ์ของนักเรียนเอง และกระบวนการสร้างความรู้เป็นการกระทำของนักเรียนเองทั้งหมด

ไวโกตสกี (Vygotsky) ให้ความสำคัญของในวิธีการ คอนสตรัคติวิซึมทางสังคม (Social Constructivism) ที่ว่าการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับสิ่งแวดล้อม จะทำให้นักเรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับความจริงของโลกในสภาวะต่างๆ ได้

แนวคิดของไวโกตสกีและเพียเจต์ มีความคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ ทั้ง 2 คน เน้นให้ความสำคัญของการตื่นตัว ในการเรียนรู้ของนักเรียน และเน้นกระบวนการของการเรียนรู้มากกว่าผลที่ได้ ทั้งไวโกตสกี และ เพียเจต์ เน้นความสำคัญของการมีปฏิสัมพันธ์ในลักษณะของความเท่าเทียมกัน (Peer) ประสบการณ์ของการเรียนรู้ในโลกแห่งความเป็นจริง เป็นประสบการณ์สำหรับนักเรียนและเป็นความต้องการสำหรับให้ครูใช้เป็นเหตุผล ในการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของนักเรียน (Mcinerney; & Mcinerney. 1994: 109)

เดวิด ออซูเบล (David Ausubel) มีความเห็นว่า โครงสร้างส่วนบุคคลเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของการศึกษา สิ่งที่สำคัญที่สุดที่ครูต้องรู้ในจุดเริ่มแรกของการสอน คือ สิ่งที่ต้องเรียนรู้ เพื่อที่ครูจะได้วางแผนการสอนโดยใช้ความรู้เดิมและกลวิธีการเรียนรู้เดิมของนักเรียนเป็นจุดเริ่มต้น พรรคนะนี้เป็นที่ยอมรับของกลุ่มคอนสตรัคติวิซึมเป็นอย่างดี

สรุปได้ว่า แนวคิดคอนสตรัคติวิซึม นั้นโครงสร้างส่วนบุคคลเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของการศึกษา สิ่งที่สำคัญที่สุดที่ครูจะต้องรู้ในจุดเริ่มแรกของการสอน คือ สิ่งที่ได้รู้ เพื่อที่ครูจะได้วางแผนกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เดิมของเด็กเป็นจุดเริ่มต้น ยอมรับการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับสิ่งแวดล้อมว่า มีผลต่อการสร้างความรู้ ความเข้าใจของนักเรียนตลอดเวลา

1.4 ทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิซึม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2540: 130 – 132) ได้ให้แนวคิดที่ว่า แนวคิดนี้ มีรากฐานมาจากปรัชญาคอนสตรัคติวิซึม ที่เชื่อว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในตัวนักเรียน นักเรียนเป็นผู้สร้างเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่พบเห็นกับความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่เดิม

ทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิซึม อธิบายความไว้ว่า การเรียนรู้ของบุคคลแต่ละคน พยายามที่จะนำความเข้าใจเกี่ยวกับเหตุการณ์ และปรากฏการณ์ที่พบเห็นมาสร้างเป็นโครงสร้างทางปัญญา (Cognitive Structure) หรือที่เรียกว่า Schema โครงสร้างทางปัญญานี้ประกอบด้วย ความหมายหรือความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งที่มีประสบการณ์ อาจเป็นความเชื่อความเข้าใจคำอธิบายความรู้ของบุคคลนั้น

องค์ประกอบแรก ของทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิซึม คือ นักเรียนสร้างความหมายโดยใช้กระบวนการทางปัญญาของนักเรียน หากความหมายเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ไม่สามารถถ่ายทอดจากครูไปสู่นักเรียนได้ แต่ถูกสร้างขึ้นในสมองของนักเรียน จากความสัมพันธ์ระหว่างประสาทสัมผัสของนักเรียนกับโลกภายนอก นักเรียนใช้ความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่เดิมในการคาดคะเนหรือทำนายเหตุการณ์

องค์ประกอบที่ 2 ของทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิซึม คือ โครงสร้างทางปัญญา เป็นผลของความพยายามทางความคิด จัดเป็นกระบวนการทางปัญญาของนักเรียนคงเดิมและมั่นคง มากยิ่งขึ้น แต่ถ้าการคาดคะเนไม่ถูกต้อง นักเรียนจะประหลาดใจ สงสัย และคับข้องใจ หรือที่ เพียเจต์ กล่าวคือ เกิดภาวะไม่สมดุล

องค์ประกอบที่ 3 ทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิซึม คือ โครงสร้างทางปัญญา เปลี่ยนแปลงได้ยาก

ดังนั้นกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนการเชื่อมโยงระหว่างโลกภายนอกและโลกภายใน ของนักเรียนเกิดขึ้นผ่านประสาทสัมผัสและกลไกทางประสาท สรีระวิทยา ชีวะเคมี การไหลของข้อมูล จากการสัมผัสไปสู่โครงสร้างทางปัญญาเรียกว่า กระบวนการดูดซึม หากความคาดหวังของนักเรียน ไม่สอดคล้องกับประสบการณ์จากการสังเกตจะเกิดภาวะไม่สมดุล ภาวะไม่สมดุลทำให้เกิดการปรับเปลี่ยน โครงสร้างทางปัญญา เรียกว่า กระบวนการปรับให้เหมาะสมแล้ว ทำให้การคาดคะเนสอดคล้องกับ ประสบการณ์ตรงมากขึ้น จัดเป็นการเรียนรู้ที่มีความหมาย นักเรียนสร้างเสริมความรู้ผ่านกระบวนการ ทางจิตวิทยาด้วยตนเอง ครูไม่สามารถปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางปัญญาของนักเรียนได้ แต่ครูสามารถ ช่วยให้นักเรียนปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางปัญญาได้ โดยปรับสภาพการณ์ทำให้เกิดสภาวะไม่สมดุลขึ้น คือ สภาวะที่โครงสร้างทางปัญญาเดิมใช้ไม่ได้ ต้องมีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับประสบการณ์มากขึ้น นักเรียนจะสร้างแนวคิดหลักอยู่ตลอดเวลา โดยไม่จำเป็นต้องมีการสอนภายในห้องเรียนเท่านั้น แต่จะ ได้จากสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งสำคัญ นอกจากการเรียนรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิซึม เกิดขึ้นได้ตามเงื่อนไขต่อไปนี้

1. การเรียนรู้ที่นักเรียนเป็นผู้กระทำ ความรู้เกิดขึ้นเฉพาะตัวบุคคล การสอนโดยวิธีการ บอกล่าไม่ช่วยให้เกิดการพัฒนาแนวคิดหลักมากนัก แต่การบอกล่าก็จัดเป็นวิธีให้ข้อมูลทางหนึ่งได้
2. ความรู้ต่างๆ ถูกสร้างขึ้นด้วยตัวของนักเรียนเอง โดยใช้ข้อมูลที่รับมาใหม่ ร่วมกับข้อมูลหรือความรู้ที่มีอยู่แล้วจากแหล่งต่างๆ เช่น จากสภาพสังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งประสบการณ์ เดิมมาเป็นเกณฑ์ช่วยการตัดสินใจ
3. ความรู้และความเชื่อของแต่ละคนแตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมขนบธรรมเนียม ประเพณี และสิ่งที่นักเรียนได้พบเห็น และถูกนำไปใช้เป็นพื้นฐานในการตัดสินใจและใช้เป็นข้อมูลใน การสร้างแนวคิดใหม่
4. ความเข้าใจจะแตกต่างจากความเชื่อโดยสิ้นเชิง และความเชื่อมีผลโดยตรงต่อ การสร้างแนวคิดหรือการเรียนรู้

เสาวนีย์ เกรียร์ (2539: 76) ได้กล่าวถึง คอนสตรัคติวิซึม ว่า เป็นปรัชญาการเรียนรู้ และ การสอนสำหรับคนในโลกแห่งโลกาภิวัตน์ ซึ่งเป็นแก่นของปรัชญา คอนสตรัคติวิซึม ได้แก่

1. การรับรู้ ความรู้ ทำได้ไม่เต็มที่ด้วยการนั่งฟังหรืออยู่เฉยๆ
2. ความรู้ ไม่ใช่สิ่งที่ถูกค้นพบ แต่ต้องถูกสร้างขึ้นจากประสบการณ์

วรรณจรรย์ มั่งสิงห์ (2539: 4) กล่าวถึง ปรัชญาคอนสตรัคติวิซึมในการอธิบายเชิงญาณ วิทยาเกี่ยวกับการเรียนรู้และการได้มาของการรู้ ทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิซึมเสนอหลักการ ที่แตกต่างจากทฤษฎีอื่นๆ ดังนี้

1. ความรู้ และความเชื่อเกิดขึ้นภายในตัวนักเรียน นักจิตวิทยาการเรียนรู้ กลุ่มคอนสตรัคติวิซึ่ม ไม่ได้มองว่า ผู้เรียนเป็นผู้ที่ไม่มีความรู้ หรือความคิดเห็นทางทฤษฎีเกี่ยวกับเรื่องที่ยังเรียนมาก่อน แต่เชื่อว่านักเรียนนำประสบการณ์และความเข้าใจมาในห้องเรียนด้วย เมื่อพบข้อสนเทศใหม่ นักเรียนนำสิ่งที่รู้มาดูซ้ำ ข้อสนเทศนั้น หรือปรับเปลี่ยน สิ่งที่นักเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความเข้าใจใหม่ที่นักเรียนได้รับ กระบวนการที่ได้มาซึ่งการรู้เป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ทั้งสิ้น

2. นักเรียนเป็นผู้ที่ให้ความหมายแก่ประสบการณ์ โดยปกติครูเป็นผู้อธิบายความหมายให้แก่ นักเรียน เช่น บทประพันธ์นี้ หมายความว่าอย่างไร เหตุการณ์อะไรที่สำคัญในประวัติศาสตร์ ภาพเขียนนี้สื่อความหมายอะไร เป็นต้น นักเรียนแปลความหมาย หรือตีความถ้อยคำหรือข้อความที่ได้รับให้เป็นความเข้าใจโดยใช้ค่านิยมและความเชื่อที่นักเรียนมีอยู่ รวมทั้งการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ความหมายถูกสร้างขึ้น และปรับแต่งโดยประสบการณ์ที่มีมาก่อนของนักเรียน บางครั้งประสบการณ์และความเชื่อเดิมที่นักเรียนมีอยู่ อาจขัดแย้งกับหลักการที่นักเรียนต้องเรียนรู้จากห้องเรียน ความคิดความเข้าใจดังกล่าวเป็นสิ่งที่ปรับเปลี่ยนได้ยาก และเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ของนักเรียน การสอนที่มีประสิทธิภาพต้องคำนึงถึงเรื่องนี้ด้วย

3. กิจกรรมการเรียนรู้ ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนเข้าถึงประสบการณ์ความรู้ และความเชื่อของนักเรียน การสอนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม ต้องเปิดโอกาสให้นักเรียนใช้สิ่งที่นักเรียนมาแปลความหมาย ข้อสนเทศใหม่ และสร้างความรู้ใหม่ หน้าที่ของครูคือค้นหาประสบการณ์และความเข้าใจที่มีมาก่อนของนักเรียน และใช้สิ่งที่นักเรียนรู้เป็นจุดเริ่มต้นของการสอน

4. การเรียนรู้เป็นกิจกรรมทางสังคม เกิดขึ้นโดยการสืบเสาะร่วมกัน นักเรียนเรียนรู้ได้เข้าใจลึกซึ้งยิ่งขึ้น เมื่อนักเรียนสามารถเสนอ และแลกเปลี่ยนความคิดร่วมกันกับผู้อื่น ฟินิจพิเคราะห์ความเห็นผู้อื่น และขยายทัศนคติของตนเองให้กว้างขวางขึ้น

เจดศักดิ์ ชุมนุ่ม (2540: 10) ได้กล่าวถึง การสร้างความรู้แบบคอนสตรัคติวิซึ่ม เป็นความรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้นมา มีความหมายเฉพาะตัวของบุคคลนั้นๆ คนสร้างความรู้ได้เอง โดยนำข้อมูลมาจากภายนอกมาผสมผสานกับสิ่งที่รู้อยู่แล้วแต่เดิม สร้างเป็นความรู้ใหม่ที่มีความหมายใหม่ขึ้น พัฒนาการทางสติปัญญาไม่ได้ต่อเมื่อมีการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมใน 2 ลักษณะ คือ การผสมผสานหรือการซึมซับ
วรรณทิพา รอดแรงคำ (2540: 20 – 21) ได้สรุปแนวคิด คอนสตรัคติวิซึ่ม ไว้ดังนี้

1. บุคคลทุกคนมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบตัว และแสวงหาเพื่อที่จะอธิบายสิ่งแวดล้อมต่างๆ เหล่านี้
2. ในการหาคำอธิบาย บุคคลทุกคนได้สร้างโมเดลหรือตัวแทนวัตถุ ปรากฏการณ์ และเหตุการณ์ที่โต้ตอบในสมองของแต่ละบุคคล
3. โมเดลที่สร้างขึ้นนี้อาจแปลกและแตกต่างจากโมเดลของผู้เชี่ยวชาญ
4. บุคคลทุกคนสร้างความหมายให้กับสิ่งที่ได้รับรู้ โดยความหมายที่สร้างขึ้นนี้ อาจได้รับคำแนะนำจากบุคคลอื่นๆ รอบตัว
5. การสร้างความหมายนี้เกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้

6. นักเรียนต้องมีความรับผิดชอบในการเรียนรู้ของตนเอง ครูเป็นแต่เพียงผู้สนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้เท่านั้น

7. นักเรียนสร้างความหมายโดยการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น

สสวท (2540: 12) อธิบายการเรียนรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม ว่า เป็นความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาการของผู้เรียน เพื่อแสดงให้เห็นว่า มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเกิดขึ้นด้วยตนเองของนักเรียนเอง แนวคอนสตรัคติวิซึ่ม เป็นที่ยอมรับว่า การพัฒนาในเรื่องของความรู้และความสามารถต่างๆ ของนักเรียนเกิดขึ้นมาแล้วตั้งแต่นักเรียนยังไม่ได้เข้าสู่ระบบโรงเรียน การพัฒนาแนวคิดหลักของนักเรียนอาจแบ่งเป็น 3 ลักษณะคือ

1. การเปลี่ยนแปลง เป็นการพัฒนาแนวความคิดหลักที่มีการเปลี่ยนความเชื่อจากเดิมไปสู่แนวคิดใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิมอย่างสิ้นเชิง เช่น ในสมัยโบราณมีแนวคิดที่ว่าโลกแบนและต่อมาเมื่อมีการศึกษาแล้วพบว่าโลกกลม แนวคิดเกี่ยวกับโลกก็เปลี่ยนไปจากเดิมอย่างสิ้นเชิง

2. การเพิ่มเติม แนวความคิดที่เกิดขึ้นเพิ่มเติมเข้าไปกับแนวคิดเดิมที่มีอยู่แล้ว ส่วนใหญ่เป็นแนวคิดที่มีลักษณะเดียวกัน เช่น นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับสัตว์ ว่าเคลื่อนไหวได้กินอาหาร และขับถ่ายได้ ขยายพันธุ์ได้ เมื่อนักเรียนไปพบสัตว์อีกชนิดหนึ่งมีขน มีสองขา มีปากแหลมชันได้ และมีผู้ให้ความรู้ว่าสัตว์ชนิดนี้คือ ไก่ นักเรียนเกิดแนวคิดหลักเพิ่มเติมว่า ไก่ก็จัดเป็นสัตว์ชนิดหนึ่ง

3. การปรับแต่ง เป็นลักษณะที่เกิดจากการปรับแนวคิดเดิมเพียงเล็กน้อย โดยอาศัยข้อมูลที่ได้รับเข้ามาใหม่ เช่น นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับไก่ แล้วว่ามีลักษณะอย่างไร แต่เมื่อได้พบเห็นเปิดครั้งแรกก็ยังคงคิดว่าเป็นไก่ จนกว่านักเรียนแยกลักษณะที่สำคัญของไก่และเป็ด คือ ไก่ปากแหลมแต่เปิดปากไม่แหลม ไก่มีขาที่นิ้วแยกออกจากกัน ส่วนเป็ดมีนิ้วติดกันเป็นพืด จากนั้นนักเรียนก็รู้ว่าเป็ดแตกต่างจากไก่ และยอมรับว่าไก่และเป็ดเป็นสัตว์ต่างชนิดกัน

ทิตนา แชมมณี (2542: 9 – 11) กล่าวถึง แนวคิดการสร้างสรรค์ความรู้ตามแนว คอนสตรัคติวิซึ่ม ว่า ความรู้เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นได้ด้วยตนเอง สามารถเปลี่ยนแปลงและพัฒนาให้งอกงามขึ้นไปเรื่อยๆ โดยอาศัยกระบวนการพัฒนาโครงสร้างความรู้ภายในตัวบุคคล และการรับรู้สิ่งต่างๆ รอบตัว

เฮนเดอร์สัน (Henderson. 1996: 6 – 7) ได้อธิบายว่า การสร้างความรู้จะต้องมีองค์ประกอบสำคัญ

1. ข้อมูล ข้อเท็จจริง ความรู้ ความรู้สึก ประสบการณ์ใหม่ๆ ที่บุคคลรับเข้าไป
2. กระบวนการทางสติปัญญา หรือทักษะกระบวนการต่างๆ ที่ใช้ในการทำความเข้าใจ
3. ความรู้ที่รับมา และใช้ในการเชื่อมโยง และปรับความรู้เดิมและความรู้ใหม่เข้าด้วยกัน

ดังนั้นจากแนวความคิดข้างต้น การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ดีก็ต่อเมื่อนักเรียน มีโอกาสได้รับข้อมูลและประสบการณ์ใหม่ๆ เข้ามา เมื่อมีโอกาสได้ใช้กระบวนการทางสติปัญญา ในการคิดถกเถียงถ่วงน้ำหนัก ทำความเข้าใจข้อมูลหรือเชื่อมโยงข้อมูล ความรู้ใหม่และความรู้เดิม และสร้างเป็นความหมาย เช่น

1. สร้างรูปแบบการเรียนรู้ ให้นักเรียนรู้จากสิ่งที่รู้แล้ว ไปสู่สิ่งที่ยังไม่รู้ รูปแบบนี้จะคล้ายกับทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความหมายของ ออซูเบล (Ausubel) คือ ให้เรียนรู้จากสิ่งที่มีความหมาย

มาก่อนไปสู่สิ่งที่เป็นเรื่องใหม่ แล้วให้นักเรียนได้เชื่อมต่อ หรือสร้างความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ หรือประสบการณ์เดิมกับความรู้ใหม่ การเรียนรู้เกี่ยวข้องกับการสร้างความหมาย มนุษย์มักสร้างความหมายในสิ่งที่ได้ยินได้เห็น โดยการเชื่อมโยงระหว่างความรู้เดิมที่มีอยู่กับประสบการณ์ใหม่ที่ได้รับ แต่ความหมายใหม่ที่สร้างอาจใช่ หรือไม่ใช่ความหมายที่ตั้งใจให้เกิดขึ้น ทั้งนี้เนื่องมาจากประสบการณ์เดิมที่มีอยู่มีอิทธิพลต่อการสร้างความหมายนั้น

2. การสร้างความหมาย เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องและต้องให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการสร้างความหมาย เมื่อจัดสภาพการณ์ของการเรียนรู้ให้นักเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับปรากฏการณ์ต่างๆ หรือกับบุคคลอื่นๆ ต้องจัดให้เข้ามีส่วนร่วมในการตั้งสมมติฐาน ตรวจสอบ และเปลี่ยนแปลงความคิดโดยให้ผู้เรียนได้ตรวจสอบ เพื่อดูว่าความหมายนั้นเข้ากันได้กับประสบการณ์ของผู้เรียนหรือไม่ ถ้าเข้ากันได้ ก็กล่าวได้ว่า นักเรียนเข้าใจสถานการณ์นั้นๆ แต่ถ้าเข้ากันไม่ได้ก็อาจสร้างความหมายขึ้นมาใหม่

3. แม้ว่านักเรียนสร้างความหมายอย่างที่ครูตั้งใจ แต่นักเรียนอาจไม่เต็มใจที่ยอมรับหรือเชื่อมั่นได้ เนื่องจากการเรียนไม่ได้เกี่ยวข้องเพียงแค่การสร้างความหมายเท่านั้น แต่เมื่อสร้างขึ้นแล้วต้องให้มีการประเมินผล และหลังจากการประเมินผลแล้วอาจมีการยอมรับ หรือละทิ้งไปได้ ดังนั้นครูควรกระตุ้นให้ผู้เรียนมีการประเมินผล ความหมาย และความเชื่อของนักเรียนทุกครั้ง

4. ครูต้องฝึกให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของนักเรียนเอง ด้วยการชี้แนะนักเรียนในการเรียนรู้ภาระงาน โดยใช้ความรู้ที่มีอยู่ในการสร้างความหมาย ไม่ว่าจะเป็นการอ่าน หรือการฟังแล้วประเมินความหมายนั้น จัดสภาพการณ์ในการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้นักเรียนเข้าใจในสิ่งที่นักเรียนมีประสบการณ์อยู่ โดยให้นักเรียนจัดประสบการณ์ให้เป็นระบบและในวิธีการที่มีความหมาย สำหรับนักเรียนเอง

5. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ควรจัดในลักษณะที่ทำให้เกิดความสมดุลระหว่างการเรียนรู้แบบอนุमान (Deductive) และอุปมาน (Inductive) คือ เรียนรู้หลักการก่อนแล้วนำหลักการไปสู่การแก้ปัญหา หรือเรียนรู้จากเรื่องทั่วไป ไปสู่เรื่องเฉพาะเจาะจง และเรียนจากเรื่องเฉพาะ หรือตัวอย่างต่างๆ ไปสู่การสร้างเป็นหลักการ

สรุปได้ว่า ตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม ที่เกี่ยวข้องการศึกษา มีพื้นฐานความคิดมาจากปรัชญาที่ว่า ความรู้เป็นสิ่งที่มียู่แล้ว เพียงแต่การเรียนการสอน มีจุดประสงค์ เพื่อให้ให้นักเรียนรับรู้และเข้าใจสถานะความเป็นจริงของความรู้ที่นักเรียนแปลความหมายของตนเอง จากสภาพแวดล้อมภายนอกที่นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์ สร้างความรู้ขึ้นจากพื้นฐานประสบการณ์เดิมที่มีอยู่แล้วในตัวนักเรียนเชื่อมโยงกับความรู้เดิม ปรับเปลี่ยน และขยายเป็นโครงสร้างทางความรู้ใหม่ นักเรียนพร้อมที่จะรับสภาพแวดล้อมภายนอกต่างๆ มาสร้างเพิ่มพูนความรู้ได้ตลอดเวลา

1.5 แนวคิดคอนสตรัคติวิซึ่มที่นำมาใช้ในการเรียนการสอน

ทิตนา แคมมณี (2550: 94 – 96) กล่าวถึง การนำทฤษฎีการสร้างความรู้ไปใช้ในการเรียนการสอน สามารถทำได้ ดังนี้

1. ตามทฤษฎีคอนสตรัคติวิซึม ผลของการเรียนรู้จะมุ่งเน้นไปที่กระบวนการสร้างความรู้ และตระหนักไว้ในกระบวนการนั้น เป้าหมายการเรียนรู้ต้องมาจากการปฏิบัติงานจริง ครูจะต้องเป็นตัวอย่างและฝึกฝนกระบวนการเรียนรู้ให้นักเรียนเห็น นักเรียนต้องฝึกฝนการสร้างความรู้ด้วยตนเอง

2. ความหมายของการสอนจะเปลี่ยนจากการถ่ายทอดให้นักเรียนได้รับสาระความรู้ที่แน่นอนตายตัว ไปสู่การสาธิตกระบวนการแปลและสร้างความหมายที่หลากหลาย การเรียนรู้ทักษะต่างๆ จะต้องให้มีประสิทธิภาพถึงขั้นทำได้และแก้ปัญหาได้จริง

3. ในการเรียนการสอนนักเรียนจะเป็นผู้ที่มีบทบาทในการเรียนรู้อย่างเต็มตัว นักเรียนจะต้องเป็นผู้จัดกระทำกับข้อมูลหรือประสบการณ์ต่างๆ และต้องสร้างความหมายให้กับสิ่งนั้นด้วยตนเอง โดยการให้นักเรียนอยู่ในบริบทจริง ไม่ได้หมายความว่านักเรียนจะต้องออกไปยังสถานที่จริงเสมอไป แต่อาจจัดเป็นกิจกรรมที่เรียกว่า “physical knowledge activities” เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนปฏิสัมพันธ์กับสื่อ วัสดุอุปกรณ์ สิ่งของหรือข้อมูลต่างๆ ที่เป็นความจริงและมีความสอดคล้องกับความสนใจของนักเรียน โดยผู้เรียนสามารถจัดกระทำ ศึกษา สำรวจ วิเคราะห์ ทดลอง ลองผิดลองถูกกับสิ่งนั้น จนเกิดเป็นความรู้ความเข้าใจขึ้น

4. ในการจัดการเรียนการสอนครูจะต้องพยายามสร้างบรรยากาศทางสังคม จริยธรรมให้เกิดขึ้น กล่าวคือ นักเรียนมีโอกาสในการเรียนรู้ในบรรยากาศที่เอื้อต่อการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญของการสร้างความรู้ เพราะลำพังกิจกรรมและวัสดุอุปกรณ์ ทั้งหลายที่ครูจัดให้ หรือนักเรียนแสวงหามา เพื่อการสร้างความรู้ไม่เป็นการเพียงพอ ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การร่วมมือ และการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด และประสบการณ์ระหว่างนักเรียนกับนักเรียน และบุคคลอื่นๆ จะช่วยให้การเรียนรู้ของนักเรียนกว้างขึ้น ชับซ้อนขึ้น และหลากหลายขึ้น

5. ในการเรียนการสอนนักเรียนมีบทบาทในการเรียนรู้อย่างเต็มที่ โดยผู้เรียนจะนำตนเองและความคุมตนเองในการเรียนรู้ เช่น นักเรียนจะเป็นผู้เลือกสิ่งที่ต้องการเรียนเอง ตั้งกฎระเบียบเอง แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นเอง ตกลงกันเองเมื่อเกิดความขัดแย้งหรือมีความคิดเห็นแตกต่างกัน เลือกผู้ร่วมงานได้เอง และรับผิดชอบในการดูแลรักษาห้องเรียนร่วมกัน

6. ในการเรียนการสอนแบบคอนสตรัคติวิซึม ครูจะมีบทบาทแตกต่างไปจากเดิม คือ จากการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้และควบคุมการเรียนรู้ เปลี่ยนไปเป็นการให้ความร่วมมือ อำนวยความสะดวก และช่วยเหลือผู้เรียนในการเรียนรู้ คือ การเรียนการสอนจะต้องเปลี่ยนไปจาก “instruction” ไปเป็น “construction” คือ การเปลี่ยนจาก “การให้ความรู้” ไปเป็น “การให้นักเรียนสร้างความรู้” บทบาทของครูก็คือ จะต้องทำหน้าที่ช่วยสร้างแรงจูงใจภายในให้เกิดแก่นักเรียน จัดเตรียมกิจกรรมการเรียนรู้ที่ตรงกับความสนใจของนักเรียน ดำเนินกิจกรรมให้เป็นที่ส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียน ให้คำปรึกษาแนะนำทั้งทางด้านวิชาการและด้านสังคมแก่นักเรียน ดูแลให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียนที่มีปัญหาและประเมินการเรียนรู้ของนักเรียน นอกจากนี้ ครูยังต้องมีความเป็นประชาธิปไตยและมีเหตุผลในการสัมพันธ์กับนักเรียนด้วย

7. ในด้านการประเมินผลการเรียนการสอน เนื่องจากการเรียนรู้ตามทฤษฎีคอนสตรัคติวิซึมนี้ ขึ้นกับความสนใจและการสร้างความหมายที่แตกต่างกันของบุคคล ผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น จึงมีลักษณะ

หลากหลาย ดังนั้นการประเมินผลจึงจำเป็นต้องมีลักษณะที่เป็น “goal free evaluation” หมายถึง การประเมินผลตามจุดมุ่งหมายในลักษณะที่ยืดหยุ่นกันไปในแต่ละบุคคล หรืออาจใช้วิธีการที่เรียกว่า “socially negotiated goal” และการประเมินควรใช้วิธีการที่หลากหลายอาจเป็นการประเมินจากเพื่อน เพิ่มผลงาน รวมทั้งการประเมินตนเองด้วย นอกจากนี้การวัดผลจำเป็นต้องอาศัยบริบทจริงที่มีความซับซ้อน เช่นเดียวกับการจัดการเรียนการสอนที่ต้องอาศัยบริบท กิจกรรม และงานที่เป็นจริง การวัดผลจะต้องใช้กิจกรรมหรืองานในบริบทจริงด้วย ในกรณีที่เป็นต้องจำลองของจริงมา ก็สามารถทำได้ แต่เกณฑ์ที่ใช้ควรเป็นเกณฑ์ที่ใช้ในโลกของความเป็นจริงด้วย

วาริรัตน์ แก้วอุไร (2541: 53 – 54) กล่าวถึง กิจกรรมการเรียนการสอนที่ได้รับอิทธิพล จากทฤษฎีสร้างความรู้ใหม่โดยนักเรียนเอง มีแนวทาง ดังต่อไปนี้

1. ผลที่ได้จากการเรียนรู้ไม่ได้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมของการเรียนรู้เพียงอย่างเดียว แต่ยังขึ้นอยู่กับความรู้หรือประสบการณ์เดิมของนักเรียน ดังนั้น ความคิด เป้าหมาย และแรงจูงใจจึง มีอิทธิพลต่อวิธีการที่นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์กับอุปกรณ์การเรียนรู้ในหลายรูปแบบ เช่น เมื่อให้นักเรียน สังเกตเกี่ยวกับปรากฏการณ์ต่างๆ สิ่งที่นักเรียนสังเกตได้มักแตกต่างสิ่งที่ครูตั้งใจให้ผู้เรียนสังเกตสิ่ง ที่นักเรียนให้ความสนใจมักขึ้นอยู่กับความสนใจของนักเรียน หรือขึ้นอยู่กับสิ่งนั้น มีความสัมพันธ์กับ ความรู้หรือประสบการณ์เดิมที่ได้เรียนรู้มาก่อนหรือไม่ ดังนั้นครูจะต้องจัดสภาพทางการเรียนรู้ ให้มีความหมาย เพื่อสนับสนุนแรงจูงใจภายในของนักเรียน และการควบคุมการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียน เช่น การท้าทาย ความกระหายอยากรู้ เป็นต้น

2. สร้างรูปแบบการเรียนรู้ให้นักเรียนรู้จากสิ่งที่รู้แล้วไปสู่สิ่งที่ไม่รู้ รูปแบบนี้จะคล้าย กับทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความหมายของ ออซูเบล (Ausubel) คือ ให้เรียนรู้จากสิ่งที่มีประสบการณ์ มาก่อนไปสู่สิ่งที่เป็นเรื่องใหม่ แล้วให้นักเรียนได้เชื่อมต่อ หรือสร้างความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ หรือ ประสบการณ์เดิมกับความรู้ใหม่ การเรียนรู้เกี่ยวข้องกับการสร้างความหมาย มนุษย์มักสร้างความหมาย ในสิ่งที่ได้ยินหรือได้เห็นโดยการเชื่อมโดยความรู้เดิมที่มีอยู่กับประสบการณ์ใหม่ที่ได้รับ แต่ความหมาย ที่สร้างขึ้นอาจใช่ หรือไม่ใช่ความหมายที่ตั้งใจจะให้เกิดขึ้น ทั้งนี้เนื่องมาจากประสบการณ์เดิมที่มีอยู่มี อิทธิพลต่อการสร้างความหมายนั้น

3. การสร้างความหมายเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องและจะต้องให้นักเรียนมีส่วนร่วม ในการสร้างความหมาย เมื่อจัดสภาพการณ์ของการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับปรากฏการณ์ ต่างๆ หรือกับบุคคลอื่นๆ จะต้องจัดให้เขามีส่วนร่วมในการตั้งสมมติฐาน ตรวจสอบและเปลี่ยนแปลง ความคิดโดยให้นักเรียนได้ตรวจสอบเพื่อดูว่า ความหมายนั้นเข้ากันได้กับประสบการณ์ของตนหรือไม่ ถ้าเข้ากันได้ก็จะกล่าวได้ว่าเราเข้าใจสถานการณ์นั้นๆ แต่ถ้าเข้ากันไม่ได้ก็อาจสร้างความหมายขึ้นมาใหม่

4. แม้ว่านักเรียนจะสร้างความหมายอย่างที่คุณสอนตั้งใจ แต่เขาอาจไม่เต็มใจที่จะ ยอมรับหรือเชื่อมั่นได้ เนื่องจากการเรียนรู้ไม่ได้เกี่ยวข้องเพียงแต่การสร้างความหมายเท่านั้น แต่เมื่อ สร้างแล้วจะให้มีการประเมินผล และหลังจากการประเมินผลแล้วอาจมีการยอมรับหรือละทิ้งไป ดังนั้น ครูควรกระตุ้นให้ผู้เรียนได้มีการประเมินผลความหมาย และความเชื่อของตนทุกครั้ง

5. ครูจะต้องให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง ด้วยการชี้แนะตนเองในการเรียนรู้ภาระงาน โดยใช้ความรู้ที่มีอยู่ในการสร้างความหมาย ไม่ว่าจะเป็นการอ่าน หรือการฟังแล้วประเมินความหมายนั้น จัดสภาพการณ์ในการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเข้าใจในสิ่งที่ตนมีประสบการณ์อยู่ ให้ผู้เรียนได้จัดประสบการณ์ให้เป็นระบบและในวิธีการที่มีความหมายสำหรับตัวเอง

6. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ควรจัดในลักษณะที่ทำให้เกิดความสมดุลระหว่างการเรียนรู้แบบอนุมาณ (Deductive) และอุปมาน (Inductive) คือ เรียนรู้หลักการก่อนแล้วนำไปสู่การแก้ปัญหา หรือเรียนรู้จากเรื่องทั่วไปไปสู่เรื่องเฉพาะเจาะจง และเรียนจากเฉพาะเรื่อง หรือตัวอย่างต่างๆ ไปสู่การสร้างเป็นหลักการ

พจนานุกรม (2549: 6) กล่าวถึง การนำทฤษฎีคอนสตรัคติวิซึ่มมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน สามารถทำได้ ดังนี้

1. ผลการเรียนรู้มุ่งเน้นที่กระบวนการสร้างความรู้ นักเรียนต้องฝึกฝน การสร้างความรู้ด้วยตนเอง
2. เป้าหมายการเรียนรู้เปลี่ยนจากการถ่ายทอดสาระความรู้ที่ตายตัวเป็นการเรียนรู้วิธีการเรียนรู้
3. นักเรียนต้องเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ได้จัดกระทำ ศึกษาสำรวจ ลองผิดลองถูก จนเกิดเป็นความรู้ความเข้าใจ
4. ให้นักเรียนใช้ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเพื่อการร่วมมือในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างความรู้ร่วมกัน
5. นักเรียนเป็นผู้เลือกสิ่งที่ต้องการเรียน ตั้งกฎระเบียบ รับผิดชอบและแก้ปัญหาการเรียนการสอนของตนเอง
6. ครูเปลี่ยนบทบาทจากผู้ถ่ายทอดความรู้เป็นผู้อำนวยความสะดวกช่วยเหลือนักเรียนในการเรียนรู้ การเรียนรู้เปลี่ยนจากการให้ความรู้เป็นการให้ผู้เรียนสร้างความรู้
7. การประเมินผลการเรียนรู้ใช้วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย

สรุปได้ว่าแนวคิดคอนสตรัคติวิซึ่ม ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา มีพื้นฐานความคิดจากปรัชญาที่ว่า ความรู้เป็นสิ่งที่มียู่แล้ว เพียงแต่การเรียนการสอนมีจุดประสงค์เพื่อให้นักเรียนรับรู้ และเข้าใจสถานะความเป็นจริงของความรู้ที่นักเรียนแปลความหมายของตนเอง จากสภาพแวดล้อมภายนอกที่นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์ สร้างความรู้ขึ้นจากพื้นฐานประสบการณ์เดิมที่มีอยู่แล้วในตัวนักเรียนเชื่อมโยงกับความรู้ใหม่ ปรับเปลี่ยนและขยายเป็นโครงสร้างทางความรู้ใหม่ พร้อมทั้งจะรับสภาพแวดล้อมภายนอกต่างๆ มาสร้างความรู้เพิ่มพูนได้ตลอดเวลา โดยที่นักเรียนเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเอง และครูเป็นผู้สร้างกิจกรรมหรือบรรยากาศในห้องเรียนให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้

1.6 กระบวนการเรียนการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม

พื้นฐานของทฤษฎีตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม ที่นำมาใช้อยู่ที่นั่นตั้งอยู่บนพื้นฐานว่า การสร้างความรู้เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล ความรู้เกิดจากสมองและสติปัญญา เป็นทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา

ของเพียเจตต์ (Piaget) ส่วนไวโกตสกี (Vygotsky) เน้นความรู้มีแหล่งอยู่ภายนอกสมองคน คือ อยู่ในสังคม เกิดการเรียนรู้ได้เมื่อมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสภาพแวดล้อมทางสังคม (Social Constructivism) การยอมรับและนำแนวคอนสตรัคติวิซึม มาจัดระเบียบในการเรียนการสอนเพื่ออธิบายวิถีคิด วิธีการสร้างเนื้อหาความรู้ใหม่ๆ ที่นักเรียนเข้าใจ วัฏจักรคิดของนักเรียนเองจนสามารถไปสร้างความรู้ของนักเรียนเองได้ ไม่ว่าจะนำไปใช้สอนในวิชาใดๆ (เอกศักดิ์ ยุคตะนันท์. 2542: 32)

แนวคอนสตรัคติวิซึม ถูกพัฒนาขึ้นเป็นทฤษฎีการเรียนรู้ นำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยสภาครุคณิตศาสตร์นานาชาติ (NCTM, National Council for Teachers of Mathematics) และสมาคมครุวิทยาศาสตร์แห่งสหรัฐอเมริกา (AAAS, The American Association for The Advancement of Science) ทั้งสองสมาคม ได้ศึกษาทดลองและทำวิจัยจัดรูปแบบการสอนแบบต่างๆ ตามแนวคอนสตรัคติวิซึม ออกมาเผยแพร่จนเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย (Lrice; & Wilson. 1999: 28)

แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความรู้ให้นักการศึกษาเชื่อว่า ความรู้เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นได้ด้วยตนเอง สามารถจำแนกกลุ่มนักการศึกษาที่มีความเชื่อในลักษณะนี้ได้ 2 กลุ่มใหญ่ คือ

1. กลุ่มการสร้างความรู้เชิงความคิด กลุ่มนี้เน้นการสร้างความรู้เกิดจากปัจเจกบุคคล การเรียนรู้เป็นกระบวนการเชิงพลวัต (Dynamic Process) ของการสร้าง การจัดระบบและการสร้างความรู้ อย่างพิถีพิถัน นักการศึกษาที่มีความเชื่อลักษณะนี้ มีลักษณะว่า การสร้างความรู้เกิดในตัวนักเรียนที่นักเรียนจะต้องสร้างและลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง

2. กลุ่มสร้างความรู้เชิงสังคม – วัฒนธรรม กลุ่มนี้มีทัศนะว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางสังคม โดยครูและนักเรียนมีส่วนร่วมในการพูดคุยกันอย่างมีความหมายในลักษณะแลกเปลี่ยนด้วยการบรรยายที่เป็นมิตร ปฏิสัมพันธ์ภายในห้องเรียนจะเป็นตัวเชื่อมโยงการเรียนรู้ และการสอนให้ผสมผสานกันอย่างกลมกลืน ทั้งนี้บุคคลที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมทางสังคมของนักเรียนจะมีอิทธิพลต่อทัศนะและวิถีคิดของเขา ขณะที่ผู้ใหญ ภาษา และวัฒนธรรมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการเรียนรู้

ทฤษฎีคอนสตรัคติวิซึม เน้นที่ผู้เรียนต้องเรียนรู้ควบคู่ไปกับการทำความเข้าใจความรู้ใหม่ โดยอาศัยประสบการณ์ของตนเองที่สะสมมาเป็นพื้นฐาน และยังเชื่อว่าการเรียนรู้เป็นความพยายามเชิงสังคม คือ การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Co – operative Learning) ตามทัศนะของ Piaget ที่สนับสนุนการเรียนรู้โดยให้ความรู้เป็นกระบวนการของการสร้างและจัดระบบโครงสร้างใหม่ด้วยตนเอง มีพัฒนาการทางสติปัญญาจากขั้นรูปธรรมไปสู่นามธรรม นำสิ่งที่เชื่อแต่เดิมมาเชื่อมโยงกับประสบการณ์ใหม่

นักจิตวิทยาชื่อ ออซุเบล (นิลวรรณ วาณิชสุขสมบัติ. 2547; อ้างอิงจาก Ausubel. 1963) ได้เห็นด้วยกับทฤษฎีคอนสตรัคติวิซึม โดยตั้งทฤษฎีการเรียนรู้ อย่างมีความหมาย (Meaningful Verbal Learning) ทฤษฎีของ Ausubel เน้นว่า การเรียนรู้จะเกิดขึ้น เมื่อนักเรียนมีพื้นฐานและนำมาเชื่อมโยงเข้ากับความรู้ใหม่ ดังนั้นการเรียนรู้สิ่งใหม่จะมีความหมายกับนักเรียน โดยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดใหม่กับโครงสร้างความรู้เดิมที่มีอยู่ ถ้านักเรียนเรียนสิ่งใหม่ที่ไม่เคยมีพื้นฐานมาก่อนจะกลายเป็นการเลียนแบบท่องจำ ดังนั้นครูต้องเน้นให้นักเรียนได้นำพื้นฐานความรู้เดิมมาเชื่อมโยงเข้ากับความรู้ใหม่ จะเห็นได้ว่าแนวความคิดของ ดีวอี้ และ ออซุเบล (Dewey; & Ausubel) มีแนวคิดเดียวกันที่ใช้หลักคอนสตรัคติวิซึม

ไดรเวอร์ และ เบลล์ (Driver; & Bell. 1986: 23) มีความคิดว่า โดยทั่วไป แล้วคนส่วนใหญ่ มักคิดว่า การเรียนรู้เป็นการซึมซับความรู้ แต่แนวคิดปัจจุบันได้ชี้แนะว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่นักเรียนมีส่วนร่วมในการสร้างความหมายของความรู้ นั้นไม่ว่าความรู้ที่ได้มาจากหนังสือเรียน จาก การพูดคุย หรือจากประสบการณ์รอบตัว ซึ่งแนวคิดนี้เน้นว่า

1. ผลที่ได้จากการเรียนรู้ไม่ได้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมของการเรียนรู้เท่านั้น แต่ยังขึ้นอยู่กับความรู้ที่มีอยู่เดิมของนักเรียน ความคิด เป้าหมาย และแรงจูงใจของนักเรียนมีอิทธิพล ต่อวิธีการที่นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์กับอุปกรณ์การเรียนรู้ในหลายรูปแบบ

2. การเรียนรู้จะเกี่ยวข้องกับการสร้างความหมาย คนเรามักสร้างความหมาย ใน สิ่งที่เขาได้ยินหรือได้เห็นโดยการเชื่อมโยงระหว่างความรู้เดิมที่มีอยู่กับประสบการณ์ใหม่ที่ได้รับ

3. การสร้างความหมายเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง และนักเรียนมีส่วนร่วมในการ สร้างความหมาย เมื่อคนเรามีปฏิสัมพันธ์กับปรากฏการณ์ต่างๆ หรือบุคคลอื่นๆ เราจะมีส่วนร่วมใน การตั้งสมมติฐาน ตรวจสอบ และเปลี่ยนแปลงความคิด

4. ความเชื่อและการประเมินผลความหมาย ถึงแม้ว่า นักเรียนอาจสร้างความหมาย อย่างที่ผู้สอนตั้งใจไว้ แต่เขาไม่อาจไม่เต็มใจยอมรับหรือเชื่อมั่น การเรียนรู้ไม่ได้เกี่ยวข้องแค่การสร้าง ความหมายเท่านั้น แต่ต้องยอมรับมันด้วยความหมายที่ถูกสร้างขึ้นแล้ว ต้องมีการประเมินผล และ หลังจากการประเมินผลแล้วอาจมีการยอมรับหรือทิ้งมันไป

5. การเรียนรู้เป็นความรับผิดชอบของผู้เรียนนั้น นักเรียนต้องมีความรับผิดชอบต่อ การเรียนรู้อย่างเต็มที่

6. ความหมายบางความหมายสามารถแลกเปลี่ยนกันได้ นักเรียนแต่ละคนสามารถ สร้างความหมายที่แตกต่างกันในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับปรากฏการณ์ต่างๆ รอบตัว เป็นความหมาย ที่แปลกไม่เหมือนใคร ความหมายที่นักเรียนสร้างขึ้น อาจเนื่องมาจากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมโดยผ่านภาษาพูด

เรนชอร์ และคนอื่นๆ (กายูจนา ไชยพันธุ์. 2542; อ้างอิงจาก Renshaw; et al. 1997) ได้เสนอแนวทางการปฏิบัติในการเรียนการสอนแบบสร้างสรรค์ความรู้นิยม ไว้ดังนี้

1. การเรียนรู้ คือ การเข้าใจบุคลิกภาพของนักเรียนแต่ละคน ครูจัดการเรียนการสอน ให้นักเรียนได้เกิดการเปลี่ยนแปลงตนเอง

2. การเรียนรู้ คือ การตีความและเลือกรับ ครูเป็นผู้จัดกิจกรรมให้นักเรียนได้พูดคุย สัมภาษณ์สิ่งที่เรียนพบเห็น

3. การเรียนรู้ คือ ความกระตือรือร้น โดยครูเป็นผู้จัดการเรียนการสอนสนับสนุน ให้นักเรียนโดยมีกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละเรื่อง

4. การเรียนรู้ คือ การทำให้สิ่งที่เรียนมีโครงสร้าง ครูจัดการเรียนการสอนให้นักเรียน เกิดความคิดสร้างสรรค์

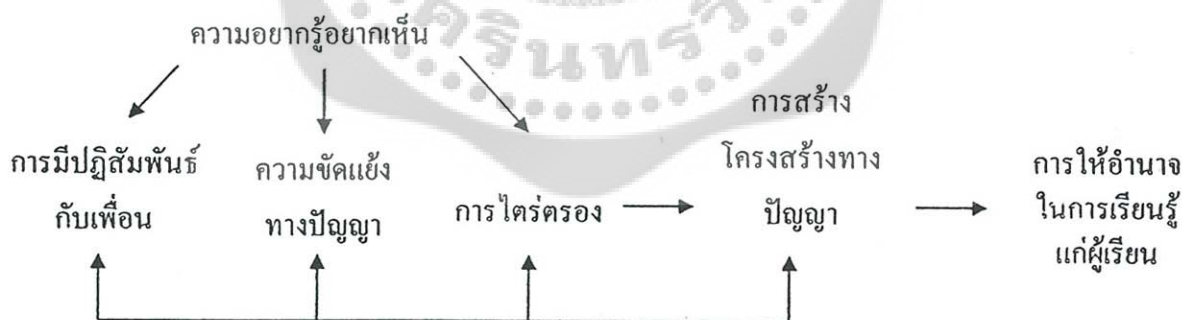
5. การเรียนรู้ คือ การทบทวนและนำไปใช้ ครูจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนรู้จัก การพิจารณาสิ่งที่เขาเรียนเพื่อเลือกนำไปใช้กับตนเอง

โดยแนวทางการปฏิบัตินี้ จะอยู่ในรูปแบบของการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม และสร้างสรรค์ความรู้ที่มาจากตนเอง โดยการแลกเปลี่ยนแปลงนั้น หมายถึง การแสดงความคิดเห็นออกมา รู้จักการโต้แย้งและอภิปรายนั่นเอง

อันเดอร์ฮิลล์ (Underhill. 1991: 12) ได้เสนอกลไกการเรียนรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิซึม ที่เกี่ยวข้องกับการคิดไตร่ตรอง ดังนี้

1. ความขัดแย้งทางปัญญา (Conflict) และความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity) เป็นกลไกสำคัญในการกระตุ้นให้นักเรียนเรียน
2. การมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน (Peer Interaction) เป็นปัจจัยของความขัดแย้งทางปัญญา
3. ความขัดแย้งทางปัญญาก่อให้เกิดกิจกรรมการไตร่ตรอง (Reflection)
4. การไตร่ตรองเป็นการกระตุ้นให้เกิดการสร้างโครงสร้างทางปัญญา (Cognitive Restructuring)
5. โดยขั้นตอนตั้งแต่ความขัดแย้งทางปัญญา การปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนที่ก่อให้เกิดกิจกรรมการไตร่ตรอง ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้เกิดโครงสร้างทางปัญญานั้น มีลักษณะการเกิดเป็นกระบวนการครบวงจร
6. โดยวงจรที่เกิดขึ้นนั้น เกิดจากประสบการณ์ของผู้เรียน
7. วงจรนี้จะช่วยให้นักเรียนควบคุมการเรียนรู้ของตนเองได้

จากสมมติฐานของ อันเดอร์ฮิลล์ (Underhill) ข้างต้น สามารถสรุปเป็นแผนผังการเกิดการเรียนรู้ตามคอนสตรัคติวิซึม เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดังนี้

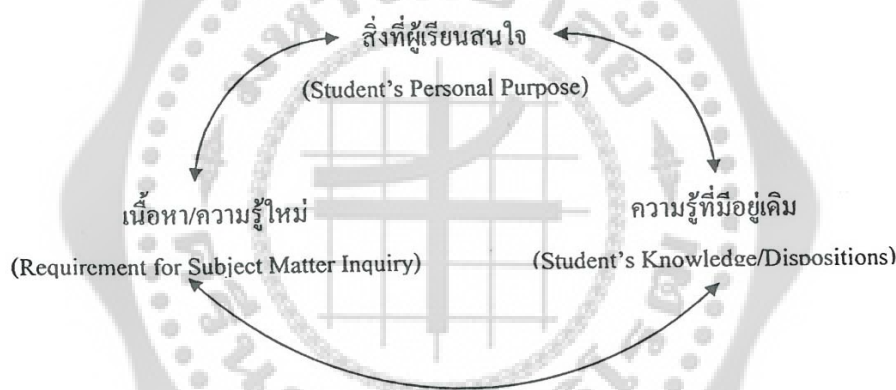
ภาพประกอบ 3 Underhill s Model of Learner s Empowerment.

ที่มา: อัมพร ม้าคะนอง. 2543)

บรูคส์ และ บรูคส์ (Brooks; & Brooks. 1993: 33) ได้กำหนดหลัก 5 ประการ ของการเรียนรู้ การสอนแบบคอนสตรัคติวิซึม ไว้ดังนี้

1. นักเรียนเป็นผู้ทำกิจกรรมการเรียนการสอน โดยที่กิจกรรมนั้น มีพื้นฐานมาจากความขัดแย้ง ซึ่งมีความหมายโดยตรงกับนักเรียน
2. วัตถุประสงค์ที่ใช้ในการสืบค้นเป็นรูปแบบภาพรวม (Organized Holistically) ที่มีลักษณะเป็นแนวคิด เพื่อช่วยกระตุ้นหรือส่งเสริมให้นักเรียนแสวงหาคำตอบโดยกระบวนการแก้ปัญหา
3. ครูต้องกระตุ้นนักเรียนสร้างมุมมองหรือความหมายของเนื้อหาที่เรียนด้วยตนเอง
4. อุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนการสอนต้องสามารถตอบสนองหรือช่วยนักเรียนแสวงหาคำตอบจากสิ่งที่นักเรียนตั้งสมมติฐานไว้
5. ต้องประเมินสิ่งที่ผู้เรียนสร้างขึ้นจริงจากประสบการณ์ของตนเองหรืออยู่ในบริบทของความจริง (Authentic Assessment)

โดยสรุปสามารถสรุปแนวคิดคอนสตรัคติวิซึ่ม ได้ว่า เป็นการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่ผู้เรียนสนใจ ความรู้ที่มีอยู่เดิมของนักเรียน เนื้อหาความรู้ใหม่ซึ่งสามารถแสดงแผนผังความสัมพันธ์ได้ ดังนี้

ภาพประกอบ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่ผู้เรียนสนใจ ความรู้ที่มีอยู่เดิมของผู้เรียน และเนื้อหา หรือความรู้ใหม่

ที่มา: Brooks; & Brooks. 1993.

จากภาพประกอบ 4 เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ได้เน้นด้านกระบวนการขัดแย้งทางปัญญา ดังนั้น การกระตุ้นให้ผู้เกิดความขัดแย้งทางปัญญา จึงเป็นองค์ประกอบหลักของการให้นักเรียนสร้างโครงสร้างใหม่ทางปัญญาหรือเกิดการเรียนรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม

วรรณจริย์ มั่งสิงห์ (2541: 17) ได้สรุปการเรียนรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม ไว้ดังนี้

1. ความรู้และความเชื่อเกิดขึ้นภายในตัวนักเรียน นักจิตวิทยาากลุ่มนี้มีความเชื่อว่านักเรียนไม่มีความรู้ในเรื่องที่จะเรียนมาก่อน และเชื่อว่านักเรียนจะนำประสบการณ์และความเข้าใจมาใช้ในห้องเรียน เมื่อได้ข้อสนเทศใหม่หรือข้อมูลใหม่ และนำสิ่งที่เขามาตรวจสอบข้อสนเทศนั้นและปรับสิ่ง

ที่เขาเรียนรู้ใหม่ให้สอดคล้องกับความเข้าใจใหม่ที่เขาได้รับ กระบวนการที่ได้มาซึ่งการเรียนรู้นี้เป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ทั้งสิ้น

2. นักเรียนเป็นผู้ให้ความหมายกับประสบการณ์ ปกติครูจะเป็นผู้อธิบายความหมายให้กับนักเรียน เช่น บทประพันธ์นี้ความหมายว่าอย่างไร เหตุการณ์อะไรที่สำคัญในประวัติศาสตร์ภาพเขียนนี้สื่อความหมายอะไร เป็นต้น แต่ในการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ความรู้นิยม นักเรียนจะแปลความหมายหรือตีความถ้อยคำ ข้อความที่ได้รับให้เป็นไปตามความเข้าใจด้วยตนเอง โดยใช้ค่านิยมและความเชื่อที่เขาถืออยู่รวมทั้งการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ความหมายจะถูกสร้างขึ้นและปรับแต่งโดยประสบการณ์ที่มีมาก่อนของนักเรียน บางครั้งประสบการณ์และความเชื่อเดิมที่นักเรียนถืออยู่อาจขัดแย้งกับหลักการที่นักเรียนจะต้องเรียนรู้จากห้องเรียน ความคิด ความเข้าใจดังกล่าวเป็นสิ่งที่ปรับเปลี่ยนได้ยากและจะเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ของนักเรียน การสอนที่มีประสิทธิภาพจึงต้องคำนึงถึงเรื่องนี้ด้วย

3. กิจกรรมการเรียนรู้ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนเข้าถึงประสบการณ์ ความรู้ ความเชื่อของตน การสอนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตามแนวคิดของกลุ่มสร้างสรรค์ความรู้นิยมจะต้องเปิดโอกาสให้นักเรียนใช้สิ่งที่เขาารู้เพื่อแปลความหมายข้อสนเทศใหม่ และสร้างความรู้ใหม่ หน้าที่ครู คือ ค้นหาประสบการณ์และความเข้าใจที่มีมาก่อนของนักเรียน และใช้สิ่งที่เขารู้เป็นจุดเริ่มต้นของการสอน

4. การเรียนรู้เป็นกิจกรรมทางสังคมโดยการสืบเสาะร่วมกัน ครูเรียนจะเรียนรู้และเข้าใจลึกซึ้งยิ่งขึ้น พินิจพิเคราะห์ความเห็นของผู้อื่น และขยายทัศนะของตนให้กว้างขวางขึ้น จึงอาจสรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิซึมนั้น นักเรียนเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเอง ครูไม่สามารถปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางปัญญาของนักเรียนได้ แต่สามารถช่วยนักเรียนปรับขยายโครงสร้างทางปัญญาได้ด้วยการจัดสถานการณ์ที่ทำให้เกิดภาวะไม่สมดุลหรือก่อให้เกิดความขัดแย้งทางปัญญาโดยการจัดสิ่งแวดล้อมให้มีการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น

กล่าวพอสรุปได้ว่า กระบวนการเรียนการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึมนั้น เป็นเพียงแนวคิดที่เน้นการเปิดโอกาสให้นักเรียนสร้างองค์ความรู้ขึ้น องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้หลัก คือ การให้นักเรียนได้สร้างความรู้ใหม่ขึ้นมาโดยอาศัยความรู้เดิมเป็นฐาน เมื่อสร้างความรู้ใหม่แล้วครูจะได้ตรวจสอบหรือประเมินความรู้ใหม่ เมื่อเกิดความเข้าใจชัดเจนและพอใจกับความรู้ใหม่นั้นแล้ว นักเรียนจึงนำความรู้ไปใช้ได้หรือเป็นแนวทางในการใช้ความรู้ใหม่

1.7 การสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึมนั้น

ไดรเวอร์ และ โอลแดม (Driver; & Oldham. 1986: 17) ได้เสนอขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ดังนี้

1. ขั้นนำ (Orientation) คือ การให้ผู้เรียนรับรู้จุดหมายและมีแรงจูงใจในการเรียนบทเรียน

2. ขั้นล้วงความคิด (Elicitation) คือ การให้ผู้เรียนแสดงออกถึงความรู้เดิมที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องที่เรียน วิธีการให้นักเรียนแสดงออก อาจจะทำได้โดยการอภิปรายกลุ่ม หรือเขียนเพื่อแสดงความรู้ ความเข้าใจที่มีอยู่

3. **ชั้นปรับเปลี่ยนแนวคิด (Turning Restructuring of Ideas)** ประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้

3.1 **ทำความเข้าใจให้กระจ่างและแลกเปลี่ยนความคิด (Clarification and Exchange of Idea)** คือ นักเรียนพิจารณาความแตกต่างและความขัดแย้งระหว่างความคิดของตนกับผู้อื่น

3.2 **สร้างความคิดใหม่ (Construction of New Ideas)** นักเรียนจะกำหนดความคิดขึ้นใหม่จากการอภิปราย ได้ชมการสาธิต ค้นคว้าทดลอง เป็นต้น

3.3 **ประเมินความคิดใหม่ (Evaluation of the New Ideas)** โดยการทดลองหรือคิดอย่างลึกซึ้ง

3.4 **ชั้นนำความคิดไปใช้ (Application of Ideas)** เป็นขั้นตอนที่นักเรียนมีโอกาสใช้แนวคิดหรือความรู้ความเข้าใจที่พัฒนาขึ้นมาใหม่ในสถานการณ์ต่างๆ

3.5 **ชั้นทบทวน (Review)** นักเรียนทบทวนตนเองว่าความเข้าใจได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมหรือไม่ โดยการเปรียบเทียบความคิดเมื่อเริ่มต้นบทเรียนกับความคิดเมื่อสิ้นสุดบทเรียน โดย ไตรเวอร์ และ โอลเดอรัม (Driver, & Oldham) เห็นว่า นักเรียนควรจะเรียนเนื้อหาสาระไปพร้อมกับการเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้

เอลลิส (Ellis: & Maxwell. 1995: 35) อธิบายการจัดการเรียนการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึม โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. **จัดให้นักเรียนอยู่ในบทเรียน (Engage the Learner)** โดยการตั้งคำถามให้นักเรียนสนใจเป็นการเชื่อมโยงสิ่งที่นักเรียนกับความรู้เดิม

2. **ให้นักเรียนสำรวจมโนทัศน์ (Explore the Concept)** สังเกต สำรวจ ร่วมกันค้นหาปัญหาหรือปรากฏการณ์

3. **นักเรียนอธิบายมโนทัศน์ (Explain the Concept)** เป็นการเรียนรู้สิ่งใหม่เพื่อจัดให้เข้ากับความรู้เดิม และอธิบายด้วยคำพูดของตนเอง

4. **ให้นักเรียนขยายความมโนทัศน์ (Elaborate on the Concept)** ครูทำการจัดสถานการณ์ให้นักเรียนสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ เพื่อความรู้นั้นมีความหมายกับนักเรียน

5. **ประเมินความเข้าใจของนักเรียน (Evaluate Students Understanding of the Concept)** เป็นการตรวจสอบความคิดที่เปลี่ยนไป เช่น การแก้ปัญหา ทักษะทางสังคม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2540: 24) เสนอขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. **ชั้นปฐมนิเทศ** คือ ครูให้โอกาสนักเรียนสร้างจุดมุ่งหมายและแรงดลใจในการเรียนรู้ในเนื้อหาที่กำหนด

2. **ชั้นทำความเข้าใจ** คือ ครูให้นักเรียนปรับแนวคิดปัจจุบันหรือบรรยายความเข้าใจของตนเองในหัวข้อที่กำลังเรียน นักเรียนแต่ละคนอาจจะมีแบบจำลองทางความคิดรวบยอดที่อาจจะไม่สมบูรณ์ในตอนต้นที่เริ่มเรียน โดยนักเรียนอาจจะทำกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การอภิปรายกลุ่มเล็ก เขียนผังความคิด การเขียนสรุปความคิด เป็นต้น

3. **ขั้นจัดโครงสร้างแนวคิดใหม่** โดยขั้นตอนนี้ถือเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการเรียนรู้ตาม แนวคอนสตรัคติวิซึ่ม ซึ่งประกอบด้วย

3.1 การช่วยนักเรียนสร้างสรรค์ความรู้ความเข้าใจใหม่ เป็นการที่ครูช่วยนักเรียนเกิดความคิดรวบยอดใหม่ หรือการสร้างความคิดรวบยอดที่ยังไม่สมบูรณ์ขึ้นใหม่ ตลอดจนขยายไปสู่แบบจำลองทางความคิดรวบยอดของตนเอง โดยครูต้องรับผิดชอบและที่สำคัญ คือ การวินิจฉัยความเข้าใจผิดของนักเรียน สามารถทำได้โดยการสัมภาษณ์ ชักถามนักเรียน โดยตรงเพื่อค้นหาแบบจำลองทางความคิดรวบยอดที่ไม่สมบูรณ์และสร้างแบบจำลองที่สมบูรณ์ขึ้นมาใหม่

3.2 การเขียนแผนผังความคิดรวบยอด เป็นรูปแบบโครงสร้างทางความคิดของนักเรียน ซึ่งดำเนินการได้โดย

3.2.1 นักเรียนจัดความคิดรวบยอดของคำลงในโครงสร้างหรือจัดทำเป็นหมวดหมู่

3.2.2 ระบุความคิดรวบยอดที่ต้องการศึกษาตั้งแต่สองความคิดรวบยอด และตัวปัญหาที่ต้องการศึกษาเป็นแผนผังความคิดรวบยอด

3.2.3 สร้างโครงสร้างความรู้ของความคิดรวบยอดและตัวปัญหาที่ต้องการศึกษาเป็นแผนผังความคิดรวบยอด

3.2.4 นำโครงสร้างความรู้ที่ได้มาอภิปรายร่วมกันเป็นกลุ่ม และจัดทำเป็นแผนผังความคิดรวบยอดร่วมกัน

3.3 การตรวจสอบความเข้าใจ โดยหลักการช่วยให้นักเรียนสร้างความคิดรวบยอดใหม่ ขึ้นด้วยตนเองแล้ว ยังต้องมีการตรวจสอบว่านักเรียนเข้าใจหรือไม่ โดยอาจจะพิจารณาจากเกณฑ์ดังต่อไปนี้

3.3.1 ความคิดรวบยอดที่เกิดจากการเชื่อมประสานระหว่างกันและจัดระเบียบเป็นโครงสร้างความรู้แล้วหรือยัง

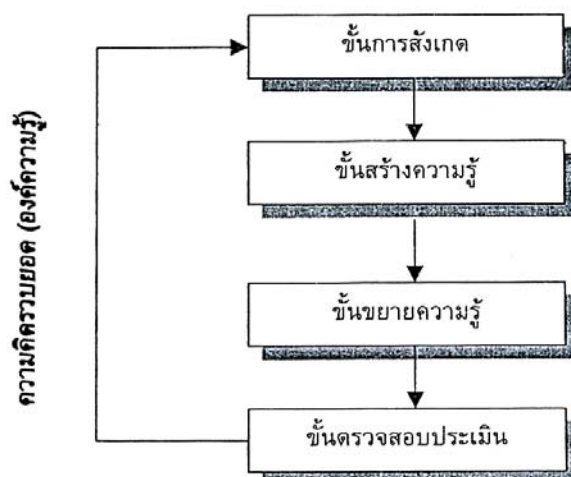
3.3.2 ความคิดรวบยอดนั้น ได้รับการเชื่อมโยงเข้าสู่เครือข่ายของปัญหาที่ต้องพิสูจน์หรือยัง

3.3.3 ความรู้ความสามารถนั้นนำไปใช้ในบริบททางสังคมของโลกแห่งความจริงได้หรือไม่

4. **ขั้นนำแนวคิดไปใช้** โดยครูเปิดโอกาสให้นักเรียนนำแนวคิดของตนที่สร้างขึ้น ไปใช้ในสถานการณ์ต่างๆ ที่หลากหลายทั้งที่คุ้นเคยและแปลกใหม่

5. **ขั้นทบทวนหรือเปรียบเทียบความรู้** เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนสะท้อนตนเองว่าได้เปลี่ยนแปลงไปจากก่อนเรียนรู้อย่างไร โดยอาจเขียนหรือวาดภาพเปรียบเทียบระหว่างความคิดก่อนเริ่มเรียนรู้ในบทเรียนนั้น กับความคิดตอนสิ้นสุดการเรียนรู้ในบทเรียนนั้น

มาร์ติน และคณะ (Martin; et al. 1994: 44 – 47) เพื่ออธิบายวิธีสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม ที่กำลังได้รับความสนใจอย่างมากในปัจจุบัน ทั้งจากประเทศสหราชอาณาจักรออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และสหรัฐอเมริกา ในการจัดระบบการศึกษาที่เน้นกระบวนการเรียนการสอนตามความเชื่อความเข้าใจในปรัชญาคอนสตรัคติวิซึ่ม ผู้วิจัยได้จัดประสบการณ์ให้เป็นไปตามรูปแบบการเรียนรู้ ดังนี้

ภาพประกอบ 5 เพื่ออธิบายวิธีสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม (Martin; et al. 1994: 44 – 47).

ขั้นที่ 1 ขั้นสังเกต ครูเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมของนักเรียน โดยให้ผู้เรียนสังเกตสภาพปัญหาที่ครูระบุ จากสไลด์เทปประกอบเสียง วิดิทัศน์ รูปภาพต่างๆ ภาพข่าวจากหนังสือพิมพ์ แล้วให้นักเรียนในกลุ่มร่วมกันหาปัญหาที่เกิดขึ้นโดยครูใช้คำถาม

ขั้นที่ 2 ขั้นสร้างความรู้ นักเรียนสร้างความรู้ จากการศึกษาเอกสารประกอบการเรียน ที่ครูจัดให้ เช่น ใบความรู้ สื่อที่เป็นจริง นักเรียนในกลุ่มอธิบายความรู้ ที่ค้นพบด้วยตนเอง

ขั้นที่ 3 ขั้นขยายความรู้ นักเรียนช่วยกันหาสาเหตุของปัญหา คิดหาเหตุผลที่เกิดขึ้นร่วมกัน โดยการสนทนาอภิปราย แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน จากประสบการณ์ของนักเรียน

ขั้นที่ 4 ขั้นตรวจสอบประเมิน นักเรียนตรวจสอบประเมินความรู้ที่ได้รับ โดยส่งตัวแทนมานำเสนอ และตรวจสอบความรู้ ด้วยการแสดงผลงาน

จากแนวคิดเบื้องต้นดังกล่าว ที่นำมาใช้กับโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในประเทศไทย เพื่อให้ให้นักเรียนในระดับนี้รู้จักการเรียนรู้ พัฒนาตนเองและเกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างความรู้ความคิด เกิดความเข้าใจ มีเหตุผล อธิบายถึงความรู้ที่มีอยู่ในตนเอง และสามารถนำไปปรับใช้กับสภาพที่เป็นจริงที่นักเรียนประสบในชีวิตปัจจุบันได้ ทำให้ผู้วิจัยพยายามศึกษาการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม เพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับวิชาสังคมศึกษา รายวิชาสังคมศึกษาพื้นฐาน สาระหน้าที่พลเมือง และการดำเนินชีวิตในสังคม แนวคิดที่ผู้วิจัยศึกษานี้ เป็นการจัดการเรียนการสอนตามแนวการเรียนการสอนของ มาร์ติน และคณะ (Martin; et al. 1994 : 44 – 47)

1.8 บทบาทของครูตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม

การเรียนการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม ถือว่า ครูมีบทบาทเพียงเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอน ดังนี้

บิตดุลป์ และ อออสบอร์น (วรรณทิพา รอดแรงคำ. 2540: 109; อ้างอิงจาก Biddulph; & Osbome. 1984: unpagged) ใช้วิธีการสอนที่เน้นปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครู (Interactive Teaching

Approach) ด้วยวิธีการสอนแบบนี้ถือว่าครูมีบทบาทเป็น “ผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้” เป็น “ทรัพยากรบุคคล” เป็น “ผู้สืบเสาะหาความรู้ที่ไม่เคยมีความรู้หรือไม่เคยมีประสบการณ์ในการสืบเสาะหาความรู้มาก่อน” เป็น “ผู้ท้าทายความคิดของนักเรียน”

ออสเบอร์น และ เฟรเบอร์ก (Osborne; & Fareyberg. 1985: 1) กล่าวถึง บทบาทของครูตามแนวคอนสตรัคติวิซึม ว่า ครูต้องเป็น “นักจูงใจ” “ผู้วินิจฉัย” “ผู้ชี้แนะแนวทาง” ผู้ที่ชอบเปลี่ยนแปลง เป็น “นักทดลอง” และ “นักวิจัย”

มาร์ติน และคณะ (Martin; et al. 1994: 47) ได้อธิบายถึงบทบาทของครูในการเรียนการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึมไว้ ดังนี้

1. ครูไม่ใช่ผู้สอน แต่เป็นผู้แนะนำ ไม่ใช่ผู้บอกความรู้ แต่เป็นผู้สร้างกระตุ้นให้นักเรียนเป็นผู้สร้างความหมายเรียนรู้ด้วยตนเอง
2. ครูเป็นผู้สังเกต เพื่อศึกษาการที่นักเรียนตอบโต้ได้อย่างถูกต้องตามแนวทางที่ควรจะเป็น
3. ครูใช้คำถามกระตุ้นความคิด ด้วยการถามคำถามเสนอปัญหา และคอยสังเกตการณ์เรียนการสอนให้ดำเนินไปด้วยดี
4. ครูสร้างสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ให้นักเรียนได้ศึกษาอย่างมีอิสระเต็มที่ เพื่อการศึกษาค้นหาตามความสนใจของนักเรียน
5. ครูส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับนักเรียน โดยให้อิสระแก่นักเรียน ช่วยเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน
6. ครูเป็นผู้สนับสนุนการเรียน เพื่อให้ให้นักเรียนพัฒนา ทักษะด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการแสวงหาความรู้
7. ครูเป็นผู้ช่วยนักเรียน ให้เชื่อมโยงความคิดของนักเรียน เพื่อให้สร้างความหมายในการสร้างโครงสร้างความรู้ของนักเรียน

วาริรัตน์ แก้วอุไร (2541: 55 – 59) ได้สรุปบทบาทของครูตามแนวคอนสตรัคติวิซึม ไว้ว่า

1. ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ จัดทรัพยากรการเรียนรู้และสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ ให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้
2. ครูจะต้องปรับเปลี่ยนบทบาทในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ โดยครูทำหน้าที่เป็นผู้จัดการเรียนรู้ (Learning Manager) ด้วยบทบาทต่อไปนี้
  - 2.1 วางแผนการสอนและเตรียมการจัดกิจกรรม (Planning and Preparing) โดยครูต้องมีการวางแผนการจัดการเรียนการสอน ให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้โดยเขียนเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ไว้ให้ มีการเตรียมสื่อวัสดุอุปกรณ์ เนื้อหาสาระ และสถานที่ที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนไว้ให้พร้อม โดยควรให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนและเตรียมการด้วยการแนะนำช่วยเหลือของครู
  - 2.2 ร่วมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนร่วมกับนักเรียนตามแผนที่ได้กำหนดไว้โดยเปิดโอกาสและให้อิสระแก่นักเรียนที่จะคิด แสดงความคิดเห็น และเรียนรู้ร่วมกัน ครูเป็นผู้คอยกระตุ้น แนะนำช่วยเหลือ ตามวาระและโอกาสที่เหมาะสม ครูต้องลดบทบาทของการสอนให้ลดน้อยลง

แต่พยายามเปิดโอกาสให้นักเรียน ได้ทำกิจกรรมและเรียนรู้ด้วยตนเอง ภายใต้การแนะนำช่วยพัฒนา นักเรียน ช่วยตกแต่งความรู้ของนักเรียนให้สมบูรณ์ให้เรียนอย่างมีความสุข มีอิสรภาพให้ความรักและความมั่นคงทางอารมณ์แก่ศิษย์

2.3 เสนอแนะกระบวนการเรียนที่มีประสิทธิภาพ โดยครูต้องหาวิธีที่ช่วยชี้แนะวิธีการให้นักเรียนเรียนรู้ได้ตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาจเสนอเป็นเพียงทางเลือกหนึ่งแล้วให้นักเรียนร่วมกันคิดและกำหนดขั้นตอนที่จะเรียนรู้ให้เป็นกระบวนการเรียนรู้ของตัวนักเรียนเอง

2.4 เสนอแนะแหล่งการเรียนรู้ ได้แก่ การเสนอแหล่งในการค้นคว้ารายชื่อหนังสือ บุคคล สถานที่ รายการวิทยุ โทรทัศน์ วีดิทัศน์ ครูอาจเป็นผู้ประสานงานในการติดต่อวิทยากร หรือแหล่งความรู้ให้

2.5 กระตุ้นให้คิดและทำงานร่วมมือกันและแข่งขันกันปฏิบัติ โดยครูควรสนับสนุนการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่ม เน้นให้นักเรียนใช้กระบวนการกลุ่มในการปฏิบัติงานเน้นการสังเกตสะท้อนสิ่งที่สังเกตได้ แล้วนำข้อมูลเหล่านั้นมาวางแผนการปฏิบัติ แล้วประเมินผลการดำเนินงานตามมติกลุ่ม เพื่อฝึกทักษะการทำงานร่วมกันกับผู้อื่น และแข่งขันกับกลุ่มอื่น นำไปสู่การเข้าใจในความสมดุลของการแข่งขันและร่วมมือกันทำงาน

2.6 ร่วมประเมินผล โดยครูต้องมีการตรวจสอบการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นของนักเรียน เก็บรวบรวมผลระหว่างการปฏิบัติเพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงคุณภาพการเรียนรู้ และร่วมกันประเมินผลขั้นสุดท้ายว่า บรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้หรือไม่มีจุดดีหรือจุดด้อยที่ต้องปรับปรุงรวมทั้งมีผลกระทบต่อสิ่งอื่น ๆ หรือไม่อย่างไร เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจ

2.7 การนำความรู้และทักษะไปใช้ในชีวิตประจำวัน ครูต้องคอยกระตุ้นให้นักเรียนระลึกถึงสิ่งที่ได้ปฏิบัติกิจกรรมไปว่า การปฏิบัติกิจกรรมแต่ละครั้งการเรียนรู้ที่นักเรียนได้รับมีอะไรบ้าง โดยให้นักเรียนบอกถึงความรู้ ความคิด และทักษะที่ได้รับมีอะไรบ้างเชื่อมโยงสู่วิถีชีวิตในชุมชน และท้องถิ่นรวมทั้งเสนอแนะถึงข้อปฏิบัติที่นำไปใช้ในชีวิตจริงได้ อย่างมีความหมายต่อชีวิตของตนเอง และชุมชน

2.8 ประสานงานเพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพจะต้องเกิดจากบทบาทความร่วมมือกันรับผิดชอบจากหลายๆ ฝ่าย ทั้งผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน โรงงาน กลุ่มอุตสาหกรรม นายจ้าง ฯลฯ ดังนั้น ครูต้องทำหน้าที่เป็นผู้ประสานและสร้างความเข้าใจร่วมกัน

3. ครูต้องใช้ยุทธวิธีการสอนเพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสที่สะท้อนความคิด ในการสร้างความหมาย และกระตุ้นการเปลี่ยนแปลงมโนทัศน์ที่มีอยู่เดิม วิธีการเหล่านี้ ได้แก่

3.1 การกระตุ้นให้นักเรียนได้แสดงความคิดของตนเองให้ปรากฏออกมา

3.2 นำเสนอเหตุการณ์ที่ทำทลายความคิดของนักเรียน

3.3 กระตุ้นกระบวนการสร้างสมมติฐานและการตีความหมายข้อมูลที่หลากหลาย

3.4 ให้นักเรียนได้มีโอกาสสำรวจทางเลือกที่หลากหลายด้วยวิธีการต่างๆ

3.5 ให้ผู้เรียนมีโอกาสที่ใช้ความคิดใหม่ ๆ ในสถานการณ์ต่างๆ เพื่อว่านักเรียนเกิดความชื่นชมในความสามารถของตนเอง

4. ครูต้องให้ข้อมูลย้อนกลับ เพื่อให้นักเรียนได้ทราบผลการปฏิบัติของตนนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น

5. ครูต้องรู้จักนักเรียนแต่ละคนและเข้าใจถึง ความแตกต่างระหว่างบุคคล รวมทั้งเข้าใจถึงธรรมชาติและปัญหาของนักเรียนแต่ละคน

6. ครูมีหน้าที่พัฒนาให้นักเรียนให้มีการคิดที่มีคุณภาพ

7. ครูต้องรักงานในหน้าที่การสอน พัฒนาตนเองไปสู่ความเป็นครูมืออาชีพพยายามหาวิธีการต่างๆ ที่ช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ และปฏิบัติตนให้เป็นต้นแบบที่ดีแก่นักเรียนทั้งในด้านความประพฤติและการเรียนรู้

8. ควรปลูกฝังให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ สนับสนุนให้นักเรียนเป็นผู้สร้างความรู้ และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงสุดตามศักยภาพที่ควรจะเป็นไปได้

9. ครูควรเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการเรียนการสอน

10. ครูต้องสร้างแรงจูงใจ เพื่อช่วยให้นักเรียนพิจารณาในสิ่งที่ถูกต้องจากสิ่งเร้า และความหมายที่หลากหลายและเป็นไปได้ของบทเรียน

11. ครูต้องทำหน้าที่เป็นผู้วินิจฉัย ค้นหาความคิดที่นักเรียนนำมาใช้ในการเรียน และจัดโอกาสในระหว่างการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดและสื่อความหมายความคิดของนักเรียนออกมา โดยผู้สอนต้องทำหน้าที่เป็นผู้ฟังที่ดี

12. ครูต้องเป็น “ผู้ชี้แนวทาง” โดยครูต้องช่วยให้นักเรียนได้สร้างความหมาย และค้นหาคำอธิบายด้วยตนเอง และต้องช่วยให้นักเรียนได้พัฒนายุทธวิธีสำหรับกระบวนการจัดการสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ โดยชี้ถึงความไม่แน่นอนของความคิดของนักเรียน ทำทนายให้พิจารณาถึงความเป็นไปได้ทั้งหมด และแสดงให้นักเรียนเห็นว่า จุดไหนที่นักเรียนลงข้อสรุปเกินกว่าหรือน้อยกว่าความเป็นจริง บทบาทนี้ช่วยให้นักเรียนได้เชื่อมโยงความคิดเดิมที่มีอยู่แล้วกับความคิดใหม่ เพื่อสร้างเป็นความหมาย ความเข้าใจใหม่สำหรับนักเรียนเอง

กล่าวโดยสรุปว่า บทบาทของครูในการนำแนวคอนสตรัคติวิซึมไปปรับใช้ในกระบวนการเรียนการสอนนั้น ประกอบด้วย ครูต้องตระหนักถึงโครงสร้างทางปัญญาและประสบการณ์เดิมของนักเรียน ทั้งประสบการณ์ที่ผู้เรียนได้รับจากโรงเรียน และในชีวิตประจำวัน เพื่อจะได้ใช้สิ่งเหล่านี้เป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างโครงสร้างใหม่ทางปัญญา ตลอดจนครูไม่ควรปฏิเสธกลวิธีการเรียนรู้ของนักเรียนที่ใช้ได้ผลจริงๆ สำหรับตัวนักเรียนเอง

1.9 บทบาทของผู้เรียนตามแนวคอนสตรัคติวิซึม

1. นักเรียนต้องมีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาว่ามีความหมายและมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต

2. นักเรียนต้องตั้งเป้าหมายและวางแผนการศึกษาให้เหมาะสมกับความถนัดและความสามารถของตนเอง
3. นักเรียนต้องรู้วิธีการเรียนรู้ มีทักษะชีวิต รวมทั้งสามารถปรับเปลี่ยนได้เมื่อมีความจำเป็น
4. นักเรียนต้องเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น
5. นักเรียนต้องมีการประเมินตนเองรวมทั้งต้องพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ

1.10 บรรยากาศของห้องเรียนตามทฤษฎีการเรียนรู้แบบคอนสตรัคติวิซึ่ม

บรูคส์ และ บรูคส์ (Brooks; & Brooks. 1993: 17) ได้เปรียบเทียบบรรยากาศ ของห้องเรียนระหว่างทำกิจกรรมการเรียนการสอนแบบคอนสตรัคติวิซึ่มกับแบบเดิม

ตาราง 2 การเปรียบเทียบบรรยากาศในห้องเรียนระหว่างกิจกรรมการเรียนแนวคอนสตรัคติวิซึ่มกับ แบบเดิม

แบบเดิม	แบบคอนสตรัคติวิซึ่ม
1. การสอนเริ่มจากรายละเอียดย่อยๆ ไปยังภาพรวมโดยเน้นที่ทักษะพื้นฐาน	1. การสอนเริ่มจากภาพรวมไปยังรายละเอียดย่อยๆ โดยเน้นที่ความคิดรวบยอด
2. ยึดหลักสูตรเป็นหลักอย่างเคร่งครัด	2. ยึดแนวทางที่จะให้ผู้เรียนแสวงหาคำถามจากคำตอบ
3. กิจกรรมการเรียนการสอนเน้นหนักที่ตำราและแบบฝึกหัด	3. กิจกรรมการเรียนการสอนเน้นหนักที่แหล่งข้อมูลและสิ่งที่อยู่รอบ ๆ ตัวนักเรียน
4. ผู้เรียนเปรียบเสมือนกระดานชนวนที่ว่างเปล่าซึ่งครูมีหน้าที่ป้อนความรู้ใหม่	4. นักเรียนเปรียบเสมือนนักคิดซึ่งเป็นผู้คิดค้นทฤษฎีด้วยตัวนักเรียนเอง
5. ครูทำหน้าที่เป็นผู้สอนให้ความรู้แก่นักเรียน	5. ครูทำหน้าที่เป็นผู้กระตุ้น ส่งเสริมและจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมให้นักเรียน
6. ครูมีหน้าที่ค้นหาคำตอบที่ถูกต้องเพื่อวัดการเรียนรู้ของนักเรียน	6. ครูทำหน้าที่ค้นหาความคิดของนักเรียนเพื่อจะได้นำไปใช้ประกอบกรเรียน
7. การวัดและประเมินผลการเรียนของนักเรียนแยกออกมาจากการสอนโดยสิ้นเชิงโดยใช้การทดสอบ	7. การวัดผลและประเมินผลการเรียนของนักเรียนไม่สามารถแยกออกมาจากการสอนได้ครูใช้การสังเกตการทำงานของนักเรียน การจัดนิทรรศการของนักเรียนและการเลือกชิ้นงานที่ดีที่สุดของนักเรียนด้วยตัวนักเรียนเอง
	8. นักเรียนส่วนใหญ่ทำงานเป็นกลุ่ม

1.11 การประเมินผลตามแนวคอนสตรัคติวิซึม

การประเมินผลการเรียนการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึม ครูต้องพิจารณาถึงชนิดของข้อมูลย้อนกลับที่ตัวครูและนักเรียนต้องการทั้งก่อนการเรียนการสอน ระหว่างการเรียนการสอน และ หลังการเรียนการสอน เบ็กก์ (วรรณทิพา รอดแรงคำ. 2541: 10 – 11; อ้างอิงจาก Begg. n.d.) ได้เสนอไว้ ดังนี้

ก่อนการเรียนการสอน

1. ความสนใจของนักเรียน คืออะไร
2. ความคิดเห็นเดิมของนักเรียน มโนทัศน์และมโนทัศน์ที่คาดเคลื่อน ก่อนการเรียนการสอน คืออะไร
3. คำถามของผู้เรียนที่น่าจะเกี่ยวกับเรื่องที่จะเรียนมีอะไรบ้าง
4. กิจกรรม (คำถาม) อะไรที่เหมาะสมที่จะตอบคำถามของนักเรียน

ระหว่างเรียนการสอน

1. คำถามปัจจุบันของนักเรียนคืออะไร
2. กิจกรรมการเรียนการสอนได้เน้นคำถามดังกล่าวหรือไม่
3. ความหมายที่นักเรียนสร้างขึ้นเกี่ยวกับสิ่งที่เรียนคล้ายกับความหมายที่ครูตั้งใจจะให้เกิดขึ้นหรือไม่
4. นักเรียนผสมผสานความคิดเข้าด้วยกันอย่างไร นักเรียนกำลังคิดถึงอะไร
5. นักเรียนได้พัฒนาทักษะการเรียนที่จะเรียนรู้ เช่น ทักษะการถามคำถาม ทักษะการวางแผน และทักษะการแลกเปลี่ยนความคิดอย่างไร

หลังการเรียนการสอน

1. ความคิดเห็นของนักเรียนเมื่อเรียนจบแล้วคืออะไร และความคิดเห็นนี้ต่างจาก
2. ความคิดเห็นที่มีอยู่ก่อนการเรียนการสอนหรือไม่
3. สิ่งที่จะต้องรายงาน หรือบันทึกในใบประเมินผลของนักเรียนคืออะไร

การที่ครูถามคำถามนักเรียน ทำให้ครูได้รับข้อมูลจากนักเรียนเพิ่มมากขึ้นโดยเฉพาะในระหว่างที่มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างครูและนักเรียน ส่วนการรายงานผลการเรียนรู้ของนักเรียน รายงานในลักษณะที่ว่า นักเรียนได้เรียนรู้อะไรไปแล้วบ้าง มากกว่าที่รายงาน ว่า นักเรียนยังไม่รู้อะไร นอกจากนี้ยังให้นักเรียนประเมินตนเอง การประเมินที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าของกิจกรรมการเรียนรู้ที่ครูได้จัดให้กับนักเรียน

1.12 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึม

งานวิจัยในประเทศ

ไพจิตร สะดวกการ (2539: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลของการสอนคณิตศาสตร์ตามแนวคิดของทฤษฎีการสอนตามคอนสตรัคติวิสต์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ และความสามารถในการถ่ายโยงความรู้ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียน

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 145 คน แบ่งกลุ่มทดลอง 75 คน และกลุ่มควบคุม 70 คน พบว่า

1. นักเรียนมีระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ปานกลาง ที่ได้รับการสอนด้วยกระบวนการสอนคณิตศาสตร์ที่สร้างขึ้น มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์สูงกว่านักเรียนระดับเดียวกันที่ได้รับการสอนปกติ ที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ .01 แต่ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในนักเรียนระดับสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์สูงและต่ำ

2. ขนาดของความแตกต่างระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ที่มาจากการสอนด้วยกระบวนการสอนคณิตศาสตร์ที่สร้างขึ้น และการสอนตามปกติ ในนักเรียนระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ปานกลางและต่ำ ใหญ่กว่าขนาดของความแตกต่างในนักเรียนระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์สูง

3. นักเรียนระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์สูงและปานกลางที่ได้รับการสอนด้วยกระบวนการสอนคณิตศาสตร์ที่สร้างขึ้น และที่ได้รับการสอนตามปกติในความคงทนของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

4. นักเรียนระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ ปานกลาง และต่ำที่ได้รับการสอนด้วยกระบวนการสอนคณิตศาสตร์ที่สร้างขึ้น มีความสามารถในการถ่ายโยงการเรียนรู้สูงกว่านักเรียนระดับเดียวกัน ที่ได้รับการสอนตามปกติที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ .05, .001 และ .05 ตามลำดับ

สาคร ธรรมศักดิ์ (2541: บทคัดย่อ) ศึกษาเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม และความสามารถในการคิดแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่มแบบร่วมมือกับการสอนตามคู่มือครู โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ปีการศึกษา 2540 โรงเรียนพระโขนงพิทยาลัย เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร จำนวน 80 คน แบ่งเป็นกลุ่มละ 40 คน กลุ่มทดลองได้รับการสอนตามแนวคิดคอนสตรัคติวิซึ่มแบบร่วมมือ กลุ่มควบคุมได้รับการสอนตามแนวคู่มือครู ผลการศึกษา พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม ของนักเรียนกลุ่มควบคุมกับกลุ่มทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนความสามารถในการคิดแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของนักเรียนกลุ่มควบคุมกับกลุ่มทดลอง แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01

หนึ่งนุช กภาพักดี (2542: บทคัดย่อ) เป็นการเปรียบเทียบความสามารถในการคิดระดับสูง ด้านการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ได้รับการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์แบบปฏิบัติการตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่มกับนักเรียนที่ได้รับการสอนตามคู่มือครูแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม พบว่า การสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม ส่งผลให้นักเรียน มีระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้นอยู่ในระดับที่มีนัยสำคัญทางสถิติ นักเรียนมีการพัฒนาการเรียนรู้มีทักษะในการคิด และมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนการสอน จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่มมาใช้ในการเรียนการสอนสังคมศึกษาสาระหน้าที่พลเมือง และการดำเนินชีวิตในสังคม

งานวิจัยในต่างประเทศ

คอนราดน์ (Conrad. 1996: 158 – A) ได้ทำการวิจัยทดลองกับนักเรียนเกรด 5 ที่ได้รับการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม เพื่อพัฒนากระบวนการทางวิทยาศาสตร์ พบว่า นักเรียนมีทักษะในการคิด คิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ จากวิธีการศึกษาอย่างมีอิสระ จากการสังเกต สืบวจตั้งคำถาม ค้นหา เปลี่ยนแปลงความรู้ โดยนักเรียนแสดงความสนใจ สิ่งที่ได้เรียนรู้ตามวิธีการทางวิทยาศาสตร์

บูลลอค (Builock. 1996: 611 – A) ได้ศึกษาเพื่อประเมินประสิทธิภาพ ผลของการสอนตามทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่มของครุคณิตศาสตร์ในระดับประถมศึกษา และเจตคติของนักเรียนที่มีต่อวิชาคณิตศาสตร์ ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนตามแนวทฤษฎีดังกล่าว มีเจตคติในทางบวกต่อวิชาคณิตศาสตร์

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

2.1 แนวคิดและความหมายเกี่ยวกับกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

กระบวนการกลุ่มหรือกลุ่มสัมพันธ์ มีการนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยมีมาตรฐานมาจากแนวคิดปรัชญาปฏิบัตินิยมของ จอห์น ดิวอี้ ที่ถือว่าการศึกษา คือ ชีวิต ความเจริญงอกงาม การศึกษาเป็นประสบการณ์ และกระบวนการทางสังคมที่ต้องอาศัยความเข้าใจทางด้านสังคมวิทยา หลักการสอนของ ดิวอี้ จึงเน้นกระบวนการสอนมากกว่าเนื้อหาวิชา และถือการเรียนรู้ด้วยการกระทำเป็นการเรียนรู้ที่แท้จริง และเป็นแม่บทสำคัญในการจัดการศึกษาที่เน้นการรวมกลุ่มทำงานเพื่อการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิด (ชลดา อินทรสังขนาวัน. 2542: 24) ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ไว้ ดังนี้

แบรดฟอร์ด (Bradford. 1987: 4) ได้ให้ความหมายของกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ไว้ว่า กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ เป็นพฤติกรรมที่มีผลมาจากการปะทะสังสรรค์ของบุคคลภายในกลุ่ม มีหลายองค์ประกอบด้วยกัน และเน้นวิธีการที่ทำให้เกิดความเข้าใจระหว่างกัน รู้ถึงพฤติกรรมของกันและกัน ซึ่งเป็นการพัฒนาสมาชิกภายในกลุ่ม

บาร์เกอร์ และคนอื่นๆ (Barker; et al. 1987: 8 – 14) กล่าวว่า วัฏจักรกระบวนการกลุ่ม หมายถึง กลุ่มย่อยที่มีสมาชิกตั้งแต่ 3 – 5 คน มารวมตัวกัน เพื่อการเผชิญหน้ากัน มีเป้าหมายร่วมกัน และมีความสัมพันธ์ต่อกันในช่วงเวลาหนึ่ง

ทีศนา แคมมณี และ ยาวภา เตชะคุปต์ (2522: 1) ได้ให้ความหมายของวิธีการกลุ่มสัมพันธ์ ไว้ว่า เป็นวิทยาการแขนงหนึ่งที่พยายามศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มคน เพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ที่จะนำไปใช้ในการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และพฤติกรรมของคน อันจะเป็นประโยชน์ในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ และการปรับปรุงการทำงานของกลุ่มให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ทวีป อภิลิทธิ์ (2528: 47) ได้ให้ความหมายของกระบวนการกลุ่ม (Group Process) กับกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ (Group Dynamics) ไว้ว่า คำ 2 คำ นี้ ถึงแม้ไม่มีความแตกต่างกันในเรื่องจุดเน้นคือ กลุ่ม แต่ก็ไม่เหมือนกันในเรื่องกระบวนการทำกิจกรรม กล่าวคือ ถ้านักเรียนทำกิจกรรม

อิสระไม่เป็นกิจกรรมที่ต้องต่อเนื่องเชื่อมโยงกันไปเป็นลูกโซ่จนครบชุด และสมาชิกบางคนได้รับความรู้ตามเป้าหมายแล้วก็ตาม กิจกรรมนี้เรียกว่า กระบวนการกลุ่ม (Group Process) แต่ถ้านักเรียนทำกิจกรรมต่อเนื่องกันไปเป็นลูกโซ่จนกระทั่งจบชุดแล้วผู้เรียนจึงได้รับความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึก ฯลฯ หรือได้ผลชัดเจนตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้แล้ว กิจกรรมชุดนี้เรียกว่า กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ (Group Dynamics)

ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ (2540: 26) กล่าวว่าไว้ว่า กลุ่ม (Group) หรือกลุ่มสัมพันธ์ (Group Dynamics) หรือกระบวนการกลุ่ม หรือกระบวนการหมู่พวก (Group Process) สรุปได้ว่า หมายถึง การที่คนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มีความคิด มีการกระทำ มีการปฏิสัมพันธ์ต่อกัน มีแรงจูงใจร่วมกันในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยที่แต่ละคนในกลุ่มมีอิทธิพลและได้รับอิทธิพลต่อกันและกัน แต่อาจจะมีวัตถุประสงค์ร่วมกันหรือไม่ก็ได้

ไสว พักขาว (2542: 8) ได้กล่าวว่า กระบวนการกลุ่ม หมายถึง แนวทางให้ผู้เรียนใช้กลุ่ม เพื่อช่วยกันสร้างความรู้โดยประสานความร่วมมือ ประสานความคิด ทำงานร่วมกันรับผิดชอบจนบรรลุเป้าหมาย การทำงานกลุ่มควรต้องเป็นการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ คือ หัวหน้าที่ดี สมาชิกดี และกระบวนการทำงานดี การเรียนรู้เป็นกลุ่มหรือใช้วิธีสอนกลุ่มสัมพันธ์

สุวิทย์ มูลคำ และ อรทัย มูลคำ (2545: 124) กล่าวว่าไว้ว่า การจัดการเรียนรู้โดยกระบวนการกลุ่ม เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้รับความรู้ จากการลงมือร่วมกันปฏิบัติเป็นกลุ่ม กลุ่มจะมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของสมาชิกแต่ละคน และสมาชิกแต่ละคนในกลุ่มก็มีอิทธิพลและปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกัน

ประทีป แสงเปี่ยมสุข (2546: 1) กล่าวว่า กระบวนการกลุ่ม คือ กระบวนการทำงานของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป โดยมีจุดมุ่งหมายร่วมกันมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกที่มีบทบาทของผู้ฟังกลุ่มสมาชิกกลุ่มและวิธีการทำงานของกลุ่ม

ทิศนา แชนมณี (2548: 127) ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการกลุ่ม คือ การดำเนินการเรียนการสอนโดยที่ครูให้นักเรียนทำงาน/กิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่มพร้อมทั้งสอน/ฝึก/แนะนำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการทำงานกลุ่มที่ดี ควบคู่ไปกับการช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้เนื้อหาสาระตามวัตถุประสงค์

กาญจนา ไชยพันธุ์ (2549: 3) กล่าวว่าไว้ว่า กระบวนการกลุ่ม คือ การที่บุคคลมารวมกันเพื่อศึกษาประสบการณ์ของกลุ่มหลายๆ ฝ่าย ศึกษาพฤติกรรมความเป็นผู้นำผู้ตามความคิดฝึกปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และมีการศึกษาจากประสบการณ์ โดยผู้ศึกษาจะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดขึ้น

จากที่ได้ศึกษาความหมายของกลุ่ม (Group) กระบวนการกลุ่ม (Group process) และกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ (Group Dynamics) แล้ว ผู้วิจัยจึงสรุปไว้เป็นลำดับ ดังนี้

กลุ่ม (Group) คือ กลุ่มของบุคคลตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไป มาร่วมอยู่ด้วยกันเป็นประเภทๆ ไป กระบวนการกลุ่ม (Group Process) คือ กระบวนการที่สมาชิกในกลุ่มมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันเพื่อร่วมกิจกรรมกันให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ (Group Dynamics) คือ กระบวนการที่สมาชิกภายในกลุ่ม มีปฏิสัมพันธ์กันอย่างเป็นอิสระ และทุกคนมีบทบาทหน้าที่ทำกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง กิจกรรมนั้นเป็นชุดของกิจกรรมที่ทำให้กลุ่มได้ผลงานอันเดียวกันและ จากการที่ได้ผลงานนั้นทำให้สมาชิกทุกคนได้รับความรู้ ความเข้าใจ เกิดทักษะคล้ายกัน และมีความรู้สึกที่ดีต่อสมาชิกภายในกลุ่มด้วย

2.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

คาร์ทไรจ์ และ ซานเดอร์ (ทศนา แชมมณี. 2545: 6 – 9; อ้างอิงจาก Cartwright & Zander. 1968: 354 – 356) ได้กล่าวถึง ทฤษฎีที่นำมาใช้เป็นพื้นฐานของกลุ่มสัมพันธ์ไว้หลายประการด้วยกัน ดังนี้

1. **ทฤษฎีสหาม (Field Theory)** ของ เคิร์ต เลวิน (Kurt, Lewin) ทฤษฎีนี้ มีแนวคิดที่สำคัญสรุปได้ดังนี้ คือ

- 1.1 พฤติกรรมเป็นผลมาจากพลังความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่ม
- 1.2 โครงสร้างของกลุ่มเกิดจากการรวมกลุ่มบุคคลที่มีลักษณะแตกต่างกัน
- 1.3 การรวมกลุ่มแต่ละครั้ง ต้องมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม โดยเป็นปฏิสัมพันธ์ในรูปการกระทำ (Act) ความรู้สึก (Feel) และความคิด (Thought)
- 1.4 องค์ประกอบต่างๆ ดังกล่าวในข้อ 1.3 ก่อให้เกิดโครงสร้างของกลุ่มแต่ละครั้ง มีลักษณะแตกต่างกันออกไปตามลักษณะของสมาชิกในกลุ่ม
- 1.5 สมาชิกในกลุ่มมีการปรับตัวเข้าหากันและพยายามช่วยกันทำงาน การที่บุคคลพยายามปรับบุคลิกภาพของตนเองที่มีความแตกต่างกันนั้น ก่อให้เกิดความเป็นอันเดียวกัน และทำให้เกิดพลังหรือแรงผลักดันของกลุ่มที่ทำให้การทำงานเป็นไปได้อย่างดี

2. **ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์ (Interaction Theory)** ของเบลล์ (Bales) โฮมาน (Homans) และไวน์ (Whyte) แนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีนี้ คือ

- 2.1 กลุ่มมีปฏิสัมพันธ์โดยการกระทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง (Activity)
- 2.2 ปฏิสัมพันธ์เป็นปฏิสัมพันธ์ทุกๆ ด้าน คือ
  - 2.2.1 ปฏิสัมพันธ์ทางร่างกาย (Physical interaction)
  - 2.2.2 ปฏิสัมพันธ์ทางวาจา (Verbal interaction)
  - 2.2.3 ปฏิสัมพันธ์ทางจิตใจ (Emotional interaction)
- 2.3 กิจกรรมต่างๆ ที่กระทำผ่านการมีปฏิสัมพันธ์นี้ ก่อให้เกิดอารมณ์ความรู้สึก (Sentiment) ขึ้น

3. **ทฤษฎีระบบ (System Theory)** ทฤษฎีนี้มีแนวคิดที่สำคัญ คือ

- 3.1 กลุ่มประกอบด้วยโครงสร้างหรือระบบ มีการแสดงบทบาทและการกำหนดตำแหน่งหน้าที่ของสมาชิก อันถือว่าเป็นการลงทุนเพื่อให้ได้ผลลัพธ์อย่างใดอย่างหนึ่ง
- 3.2 การแสดงบทบาทตำแหน่งหน้าที่ของสมาชิกกระทำได้โดยการสื่อสารระหว่างกัน (Communication) และจากการเปิดเผยตนเองในกลุ่ม (Open System)

4. ทฤษฎีสังคมมิติ (Socialmetric Orientation) ของโมเรโน ทฤษฎีนี้มีแนวคิดที่สำคัญ ดังนี้คือ

4.1 การกระทำและจริยธรรมหรือขอบเขตการกระทำของกลุ่มเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ศึกษาโดยให้สมาชิกเลือกสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกัน

4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาหาความสัมพันธ์คือ การแสดงบทบาทจำลอง (Role Playing) หรือการใช้เครื่องมือวัดการเลือกทางสังคม (Socialmetric test)

5. ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Orientation) ของซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) ทฤษฎีนี้มีแนวคิดที่สำคัญ

5.1 เมื่อบุคคลอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม ต้องอาศัยความจูงใจ (Motivation Prices) ซึ่งอาจเป็นรางวัล หรือผลจากการทำงานในกลุ่ม

5.2 ในการรวมกลุ่ม บุคคลมีโอกาสดำเนินการเปิดเผย หรือพยายามป้องกัน ปิดบังตนเอง โดยวิธีต่างๆ (Defense Mechanism) การใช้แนวคิดนี้วิเคราะห์กลุ่มโดยให้บุคคลแสดงออกตามความเป็นจริง โดยใช้วิธีการบำบัดทางจิต (Theory) ก็ช่วยทำให้สมาชิกเกิดความเข้าใจตนเองและผู้อื่นได้ดียิ่งขึ้นด้วย

6. ทฤษฎีจิตวิทยาทั่วไป (General Psychology)

ทฤษฎีนี้มีแนวคิดว่าการใช้จิตวิทยาต่างๆ เกี่ยวกับการรับรู้ การเรียนรู้ ความคิด ความเข้าใจ การให้แรงจูงใจ ช่วยให้เข้าใจพฤติกรรมของบุคคลในแง่การรวบรวมข้อมูล

7. ทฤษฎีบุคลิกภาพของกลุ่ม (Group Syntality Theory) ของแคทเทล (Cattel) ทฤษฎีนี้อาศัยหลักการจากทฤษฎีการเสริมแรง (Reinforcement Theory) คือ กฎแห่งผล (Law of Effect) เพื่ออธิบายพฤติกรรมของกลุ่ม แนวคิดในทฤษฎีนี้ประกอบไปด้วย

7.1 ลักษณะของกลุ่มโดยทั่วไป มีดังนี้

7.1.1 กลุ่มแต่ละกลุ่มมีสมาชิกที่มีบุคลิกภาพเฉพาะตัว (Population Traits) ได้แก่ สถิติปัญญา ทศนคติ บุคลิกภาพ เป็นต้น

7.1.2 กลุ่มแต่ละกลุ่มมีบุคลิกเฉพาะกลุ่ม (Syntality Traits หรือ Personality Traits) เป็นผลจากสมาชิกกลุ่มที่มีลักษณะแตกต่างกันออกไป บุคลิกภาพของกลุ่ม ได้แก่ ความสามารถของกลุ่มที่มีอยู่ การกระทำของสมาชิกร่วมกัน การตัดสินใจ รวมทั้งพฤติกรรมหรือการแสดงออกของสมาชิก เป็นต้น

7.1.3 กลุ่มแต่ละกลุ่มมีโครงสร้างภายในเฉพาะตน (Characteristic of Internal Structure) หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก และลักษณะในการรวมกลุ่ม

7.2 พลันอันเกิดจากบุคลิกภาพของกลุ่ม (Dynamic of Syntality) หมายถึง การแสดงกิจกรรม หรือความร่วมมือของสมาชิกในกลุ่มเพื่อจุดมุ่งหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง การกระทำของสมาชิกมีลักษณะ 2 ประการ คือ

7.2.1 ลักษณะที่ทำให้กลุ่มรวมกันได้ (Maintenance Synergy) หมายถึง ลักษณะของความร่วมมือในการกระทำกิจกรรมของสมาชิกแต่ละกลุ่ม เพื่อให้ความสัมพันธ์ของสมาชิกเป็นไปได้อย่างราบรื่นและก่อให้เกิดความสามัคคี ร่วมแรงร่วมใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (Cohesion) ทำให้กลุ่มไม่แตกแยกหรือมีสมาชิกถอนตัวออกจากกลุ่ม

7.2.2 ลักษณะที่ทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จ (Effective Synergy) หมายถึง กิจกรรมที่สมาชิกกระทำเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

8. ทฤษฎีสัมฤทธิ์ผลของกลุ่ม (A Theory of Group Achievement)

สต็อกคิลล์ (Stogdill) ได้อธิบายทฤษฎีนี้ไว้ว่า สัมฤทธิ์ผลของกลุ่มโดยทั่วไปมี 3 ด้าน คือ

1. การลงทุนของสมาชิก เมื่อบุคคลมารวมกลุ่มกัน ต่างคนต่างจะแสดงออก และมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น รวมทั้งคาดหวังการตอบสนองตามความคิดเห็น และความเข้าใจของตนโดยการกระทำต่าง ๆ ของสมาชิกกลุ่มถือเป็นการลงทุนของสมาชิก

2. โครงสร้างและผลสัมฤทธิ์ของกลุ่ม

2.1 โครงสร้างอย่างเป็นทางการ (Formal Structure) คือ สิ่งที่คาดหวังจากการมีปฏิสัมพันธ์ของสมาชิก เช่น การกำหนดตำแหน่งให้แก่สมาชิกแต่ละคนให้มีฐานะ (Status) และหน้าที่ (Functions) ตามที่ควรจะเป็น เพื่อให้สมาชิกกระทำและตอบสนองตามที่คาดหวังไว้ และทำให้ผลของการทำงานเป็นจริงขึ้นมาได้

2.2 โครงสร้างเกี่ยวกับบทบาทของสมาชิก (Role Structure) คือ โครงสร้างของกลุ่มที่เชื่อว่า จะมีอยู่ภายในตัวสมาชิกแต่ละคน สมาชิกแต่ละคนจะมีอิสระที่จะแสดงบทบาทของตนได้อย่างเต็มที่บทบาทที่กล่าวถึง ได้แก่ ความรับผิดชอบ (Responsibility) และอำนาจ (Authority) ในการทำตามตำแหน่งหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

2.3 ผลงานของกลุ่ม (Group Outputs) หรือสัมฤทธิ์ผลของกลุ่ม หมายถึง ผลที่ได้รับจากการลงทุนของสมาชิก ได้แก่ การแสดงออก การปฏิสัมพันธ์และการคาดหวังผลโดยผ่านการแสดงออกตามโครงสร้างและการกระทำของกลุ่ม ผลที่กลุ่มได้รับ มี 3 ประการ คือ

2.3.1 ผลของการทำงาน (Productivity) เกิดจากความคาดหวังหรือจุดมุ่งหมายและการกระทำเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมาย

2.3.2 ขวัญกำลังใจของกลุ่ม (Group Morale) หากกลุ่มมีโครงสร้างและกระบวนการที่ดีขวัญและกำลังใจของกลุ่มจะมีมากขึ้น

2.3.3 ความสามัคคี หรือการยึดเหนี่ยว เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (Cohesion) เป็นผลที่เกิดขึ้นจากความพอใจของสมาชิกกลุ่มในการทำงานร่วมกัน

สัมฤทธิ์ผลของกลุ่มดังกล่าว เป็นผลที่เกิดจากการลงทุนของสมาชิกแต่ละคนในกลุ่ม หมายถึง การแสดงออกของสมาชิกแต่ละคน การปฏิสัมพันธ์ของสมาชิก ความรับผิดชอบของสมาชิกการใช้อำนาจของผู้นำ บทบาทหน้าที่ของสมาชิกทั้งที่เป็นทางการ และเป็นบทบาทเฉพาะคน การคิดและตัดสินใจ

ร่วมกันของสมาชิกกลุ่ม เป็นต้น

9. ทฤษฎีพื้นฐานความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Fundamental Interpersonal Relations Orientations)

ชูทซ์ (Schutz) อธิบายทฤษฎีนี้ไว้ว่า สมาชิกกลุ่มทุกคนมีความต้องการที่จะเชื่อมโยงสัมพันธ์กับผู้อื่น ต้องการที่จะเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม/หมู่/คณะ (Inclusion) ต้องการที่จะได้รับการยอมรับนับถือและการยกย่องจากผู้อื่น นอกจากนี้ยังต้องการที่จะเป็นที่รักของบุคคลอื่น (Affection) และในขณะเดียวกันก็ต้องการที่จะมีอำนาจเหนือผู้อื่น บุคคลแต่ละคนมีรูปแบบ หรือลักษณะเฉพาะในการปฏิสัมพันธ์เชื่อมโยง และปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น ความสัมพันธ์นี้อาจเป็นไปได้ในลักษณะที่เข้ากันได้ (Compatibility) หรือเข้ากันไม่ได้ (Incompatibility) ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์และการปรับตัวของสมาชิกในกลุ่ม

จากการศึกษาหลักการและทฤษฎีที่นำมาใช้ในกลุ่มสัมพันธ์ พอสรุปได้ 9 ทฤษฎีหลัก คือ

1. ทฤษฎีสถาน (Field Theory) เป็นทฤษฎีที่มีแนวคิดเห็นความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อก่อให้เกิดการปรับตัวเข้าหากันในการทำงานหรือทำกิจกรรมร่วมกัน
2. ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์ (Interaction Theory) มีแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการปฏิบัติกิจกรรมที่ส่งเสริมการผ่อนคลายอารมณ์ ความรู้สึก โดยมีการปฏิสัมพันธ์ทางกาย วาจา อารมณ์ และจิตใจ
3. ทฤษฎีระบบ (System Theory) มีแนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดบทบาทหน้าที่ของสมาชิก โดยการแสดงออก
4. ทฤษฎีสังคมมิติ (Socialmetric Orientation) มีแนวคิดสำคัญเกี่ยวกับขอบเขตของการกระทำขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของสมาชิก
5. ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Orientation) มีแนวคิดสำคัญ คือ การอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มได้นั้นต้องอาศัยกระบวนการจูงใจ และส่งเสริมให้บุคคลแสดงออกตามความเป็นจริงเป็นจิงอย่างเปิดเผย
6. ทฤษฎีจิตวิทยาทั่วไป (General Psychology) มีแนวคิดว่าการนำหลักการทางจิตวิทยาต่างๆ มาประยุกต์ร่วมกัน
7. ทฤษฎีบุคลิกภาพของกลุ่ม (Group Syntality Theory) ทฤษฎีนี้กล่าวถึงลักษณะของกลุ่ม การแสดงถึงความร่วมมือของกลุ่มเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้
8. ทฤษฎีสัมฤทธิ์ผลของกลุ่ม (A Theory of Group Achievement) เป็นทฤษฎีเกี่ยวกับผลของการลงทุนของสมาชิกในกลุ่ม เป็นการแสดงออกโดยการปฏิสัมพันธ์ด้วยความรับผิดชอบ ตามบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในกลุ่ม
9. ทฤษฎีพื้นฐานความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Fundamental Interpersonal Relations Orientations) เป็นทฤษฎีที่กล่าวถึงความต้องการมีส่วนร่วมและการยอมรับจากผู้อื่น โดยขึ้นอยู่กับการปรับตัวของสมาชิก

จากการที่ได้ศึกษาทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ผู้วิจัยสรุปได้ว่า กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์เป็นการปฏิสัมพันธ์ของบุคคลภายในกลุ่ม ทำให้เกิดการยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีความเข้าใจกัน ปรับตัวเข้าหากัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เกิดความไว้วางใจกัน สิ่งสำคัญคือ ร่วมมือด้วยความสามัคคีเป็นประชาธิปไตย

2.3 หลักการสอนตามหลักการเรียนรู้ของทฤษฎีกลุ่มสัมพันธ์

เยาเวกา เดชะคุปต์ (2522: 224 – 228) กล่าวถึงการสอนโดยอาศัยทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มีหลักการ ซึ่งครูผู้สอนนำไปเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนได้ ดังนี้

หลักการข้อที่ 1 การจัดตั้งจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน (Objective) การเรียนการสอนโดยทั่วไปเริ่มที่จุดมุ่งหมายเสมอ เพราะสำเร็จตามที่ต้องการได้ ดังนั้นหลักการข้อที่หนึ่งของการสอนตามทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ คือ การกำหนดจุดมุ่งหมายของบทเรียน ควรให้สอดคล้องกับหลักการเรียนรู้ของทฤษฎีดังกล่าวมาแล้ว และตรงตามความต้องการทางการศึกษา กล่าวคือ ส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ ความรู้สึก จิตใจ ด้านสังคมและสติปัญญาไปพร้อมกัน ทุกๆ ด้าน เพราะองค์ประกอบเหล่านี้มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด

หลักการข้อที่ 2 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ (Learning Experiences) เมื่อกำหนดจุดมุ่งหมายของการสอนแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับนักเรียน โดยประสบการณ์นั้นควรเป็นประสบการณ์ขั้นเริ่มแรก ที่นักเรียนสามารถเข้าใจอย่างทอ่งแท้ด้วยตนเอง (Insight) เกิดขึ้นได้ เมื่อนักเรียนเป็นผู้ลงมือคิดค้นเสาะแสวงหาสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ด้วยตนเอง งานวิจัยจำนวนมากพบว่า การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ดีในทุกๆ ด้านเมื่อบุคคลมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้กับผู้อื่น จึงกล่าวได้ว่า หลักในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ตามทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มีดังนี้

1. นักเรียนเป็นผู้ลงมือกระทำกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยกิจกรรมนั้นช่วยให้นักเรียน มีส่วนร่วมทางร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาองค์ประกอบดังกล่าวของนักเรียนในทุกด้านไปพร้อมๆ กัน

2. มีการแบ่งกลุ่มผู้เรียนออกเป็นกลุ่มย่อยๆ เพื่อให้นักเรียนมีส่วนร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้และทำงานต่างๆ ร่วมกัน การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมดังกล่าวนี้ นักเรียนพัฒนาวิธีการทำงานและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม ตลอดจนการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและการเป็นผู้นำ ผู้ตามที่ดี ในกลุ่มได้อย่างเหมาะสม

หลักการข้อที่ 3 การพัฒนาความสามารถทางปัญญา (Intellectual Development) และมนุษยสัมพันธ์ (Human Relationship) การเรียนการสอนแต่ละครั้ง เมื่อผู้เรียนได้ลงมือกระทำกิจกรรมการเรียนรู้ เขาเกิดความรู้สึกเกี่ยวกับสิ่งที่กระทำไปนั้น ความรู้สึกนี้ช่วยให้นักเรียนสามารถรับรู้แนวคิดของแต่ละบทเรียนแต่การรับรู้ของแต่ละคนแตกต่างกันตามประสบการณ์เดิม สติปัญญา ความสามารถของแต่ละบุคคล วิธีช่วยให้นักเรียนมีการรับรู้ที่ตรงกัน และมีโอกาสพัฒนาความเข้าใจในสิ่งที่ต้องการรับรู้ นั้น ให้ถูกต้องเหมาะสมและกว้างขวางยิ่งขึ้น สามารถนำสิ่งที่รับมาผสมผสานเข้าเป็นแนวคิดของแต่ละบุคคล ทำได้โดยให้นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์ประสบการณ์การเรียนรู้จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

เกี่ยวกับสิ่งที่ตนได้พบในระหว่างการทำงานกลุ่ม หลักในการวิเคราะห์ประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกัน มีดังนี้

1. การวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม (Learning Process Analysis) การเรียนรู้และพัฒนาการของบุคคล เจริญเติบโตไปพร้อม ๆ กันทุกด้าน การพัฒนาหรือเสริมสร้างอย่างใดอย่างหนึ่งให้เกิดการเรียนรู้เฉพาะอย่าง ย่อมทำไม่ได้ ผลของการวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้และความสัมพันธ์สามารถสรุปได้ ดังนี้

1.1 ช่วยให้นักเรียนเข้าใจตนเอง สามารถประเมินผลการเรียนรู้และนำความรู้ที่ได้รับไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงบุคลิกภาพและพฤติกรรม ตลอดจนการเสริมสร้างแนวคิด และค่านิยมของตนให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

1.2 ช่วยให้อ่านใจผู้อื่น โดยนักเรียนสามารถพัฒนามนุษยสัมพันธ์ และความเป็นผู้นำกลุ่ม

1.3 ช่วยให้นักเรียนมองเห็นปัญหา และวิธีการทำงานที่เหมาะสม เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการทำงานครั้งต่อไป ให้ดียิ่งขึ้น

2. การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่มเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้เนื้อหา แยกกันไม่ได้ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ดังนั้น การวิเคราะห์กระบวนการและความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่มจะนำไปสู่ความเข้าใจในเนื้อหาวิชา การวิเคราะห์เนื้อหาวิชา ทำให้นักเรียนที่มีความสามารถต่างกันได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และสิ่งที่ได้รับรู้ร่วมกัน เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ถ่ายทอดประสบการณ์การเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ช่วยให้เกิดค้นพบแนวความคิดที่ต้องการด้วยตนเอง เป็นสิ่งที่มีความหมายต่อตัวนักเรียนมาก และเป็นการขยายประสบการณ์การเรียนรู้ให้ถูกต้องเหมาะสมตลอดจนพัฒนาวิธีการเรียนที่เหมาะสมยิ่งขึ้น

หลักการข้อที่ 4 การสรุปและนำหลักการไปประยุกต์ใช้ (Application in real life) เมื่อนักเรียนได้รับแนวคิดที่ถูกต้องเหมาะสมแล้วหลักการขั้นต่อไปคือ ช่วยให้นักเรียนสามารถสรุปรวบรวมแนวคิดเหล่านั้นเข้าเป็นหมวดหมู่และเป็นกฎเกณฑ์ที่เหมาะสมแต่ละบุคคล โดยครูต้องแนะแนวทางให้ผู้เรียนอภิปราย เพื่อหาข้อสรุปหลักการของสิ่งที่ได้เรียนมา หลังจากนั้นก็ช่วยให้นักเรียนได้มีโอกาสคิดค้นเพื่อนำหลักการที่มีอยู่ไปประยุกต์ให้เข้ากับตนเอง เพื่อให้ปรับปรุงบุคลิกภาพและพฤติกรรมของตนให้เหมาะสมยิ่งขึ้น และนำไปใช้เพื่อแก้ปัญหาหรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ต่อไปในอนาคต การนำหลักการนี้ไปประยุกต์ทำได้ 5 ลักษณะ คือ

1. การประยุกต์ให้เข้ากับตนเอง คือ การที่นักเรียนนำหลักการที่ได้รับไปใช้ในการปรับปรุงพฤติกรรมของตนในที่ต่างๆ นอกเหนือจากในห้องเรียน

2. การประยุกต์ใช้กับผู้อื่น คือ การนำหลักการที่ได้ไปใช้ในการอยู่ร่วมกันในสังคมหรือใช้เพื่อการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น การอยู่ร่วมกับผู้อื่นต้องมีความเห็นอกเห็นใจกันเข้าใจกันเคารพในสิทธิของกันและกัน ตลอดจนไวต่อความต้องการและความรู้สึกของผู้อื่น

3. การประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหาในอนาคต นักเรียนสามารถประยุกต์หลักการที่เรียนรู้เพื่อใช้สำหรับแก้ปัญหาด้านบุคลิกภาพ ความสัมพันธ์ และวิธีการทำงานของตนเองและผู้อื่น

ในสังคมได้

4. การประยุกต์เพื่อใช้ในสังคม นักเรียนสามารถนำหลักการที่ได้รับไปใช้ เพื่อแก้ปัญหาของสังคม เพื่อปรับปรุงสังคมให้ดีขึ้น และเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ในสังคมได้

5. การประยุกต์เพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ นักเรียนสามารถนำหลักการที่ได้รับไปประยุกต์เพื่อการสร้างสิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ต่อกลุ่มและต่อสังคม

หลักการข้อที่ 5 การประเมิน (Evaluation) สิ่งสำคัญที่ขาดเสียมิได้ในการจัดการเรียนการสอน คือ การประเมินผลการเรียนรู้ ทั้งนี้เพราะการประเมินผลเป็นทางที่ทำให้ทราบผลของการเรียนการสอน ว่าตรงตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด การประเมินผล ช่วยให้ทราบถึงผลของการเรียนการสอน ว่าตรงตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด การประเมินผลช่วยให้ทราบถึงพัฒนาการของผู้เรียนความรู้ความเข้าใจ ในเนื้อหาและวิธีการเรียนรู้ ตลอดจนช่วยให้นักเรียนสามารถประเมินผลการสอนของตนเองว่าได้ประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด วิธีการประเมินผลการเรียนรู้ที่ดีวิธีหนึ่งคือ การให้นักเรียนได้ประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง (Self Evaluation) ซึ่งครูควรสนับสนุนส่งเสริมให้นักเรียนได้มีโอกาสประเมินผลการเรียนรู้ของตน ช่วยให้การเรียนรู้มีความหมาย และมีประโยชน์ต่อนักเรียนเป็นอย่างยิ่งดังนั้น หลักการของทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ข้อสุดท้าย คือ ให้นักเรียนร่วมกันประเมินการเรียนรู้ของตนเองจากการทำงานร่วมกัน มีการประเมินผลได้ใน 2 ลักษณะ คือ

1. การประเมินผลสัมฤทธิ์ของกลุ่ม (Group Achievement) ผลสัมฤทธิ์ของกลุ่มประกอบด้วยผลการทำงานของกลุ่ม ความสามัคคีหรือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกลุ่มและค่านิยม (Moral) ของกลุ่ม จากการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกลุ่ม ช่วยให้เข้าใจผลสัมฤทธิ์และวิธีการทำงานของสมาชิก

2. การประเมินผลความสัมพันธ์ในกลุ่ม (Intergroup Relation) จากการให้สมาชิกให้ข้อติชมหรือข้อวิจารณ์แก่กันโดยปราศจากอคติ ช่วยให้นักเรียนสามารถประเมินผลพฤติกรรมของตนเองและความสัมพันธ์ที่มีต่อผู้อื่นได้ ผลจากการการให้นักเรียนประเมินผลตนเองช่วยให้ครูสามารถเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของนักเรียนได้เป็นอย่างดี อันเป็นแนวทางให้ครูหาทางช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาและความสามารถของนักเรียนแต่ละกลุ่ม เพื่อช่วยให้นักเรียนพัฒนาการไปได้อย่างเต็มความสามารถอีกด้วย

2.4 กลุ่มสัมพันธ์กับการเรียนการสอน

ทิตนา แชมณี (2536: 24 – 25) กล่าวว่า ในการศึกษาเรื่องกลุ่มสัมพันธ์ นิยมใช้วิธีการศึกษาแบบห้องปฏิบัติการและการฝึกแบบเข้ม กล่าวคือ ผู้ศึกษาจะได้ศึกษาจากพฤติกรรมของคนอื่นที่มาร่วมกิจกรรมนั้นจะมีโอกาสทดลอง และเรียนรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมของตนเองและผู้อื่น โดยการใช้การรวมกลุ่มเป็นเสมือนห้องปฏิบัติการ การศึกษาในลักษณะดังกล่าวจะเป็นไปในลักษณะต่อเนื่อง และเข้มข้นเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งและแน่นแฟ้น วิธีการศึกษาหรือการเรียนรู้ตามลักษณะดังกล่าวนี้ เมื่อวิเคราะห์แล้ว พบว่า มีพื้นฐานความเชื่อถือเกี่ยวกับหลักการเรียนรู้และหลักการสอนดังนี้

1. หลักการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นจุดศูนย์กลาง เน้นให้ครูพยายามจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนมีโอกาสเข้าร่วมในกิจกรรมการเรียนให้ทั่วถึงกันและกันมากที่สุดเท่าที่ทำได้ เพราะการที่นักเรียนได้มีบทบาทต่างๆ ช่วยให้นักเรียนเกิดความพร้อม ความกระตือรือร้น ในการเรียนและเรียนอย่างมีชีวิตชีวา

2. หลักการสอนที่ยึดกลุ่มเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญ โดยเน้นให้ครูพยายามจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้จากกลุ่มให้มาก ทั้งนี้เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคม จำเป็นต้องอาศัยอยู่ร่วมกับผู้อื่น ความคิดความรู้สึก และพฤติกรรมมีผลกระทบต่อกันอยู่เสมอ การให้นักเรียนได้ฝึกการเรียนรู้อุทิศกลุ่มนี้ ช่วยให้นักเรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ และเรียนรู้เรื่องปรับตัวให้สามารถอยู่และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดีขึ้น

3. หลักการสอนที่ยึดหลักการค้นพบด้วยตนเอง เป็นกระบวนการสำคัญในการเรียนรู้ โดยเน้นให้ผู้ครูพยายามจัดการเรียนการสอน ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พยายามค้นหา และพบคำตอบด้วยตนเอง ทั้งนี้เพราะการค้นพบความจริงใดๆ ด้วยตนเองนั้น นักเรียนมักจดจำได้ดีและมักมีผลก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้มากกว่าการเรียนรู้ที่ได้รับจากการบอกเล่าจากผู้อื่น

4. หลักการสอนที่ยึดความสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ว่า เป็นเครื่องมือที่จำเป็นในการแสวงหาความรู้และคำตอบต่างๆ ดังนั้น ครูจึงพยายามเน้นให้นักเรียนได้คิดวิเคราะห์ถึงกระบวนการต่างๆ ในการแสวงหาคำตอบด้วย ไม่ใช่มุ่งแต่ที่คำตอบอย่างเดียว โดยไม่คำนึงถึงกระบวนการ และวิธีการที่ได้คำตอบ

5. หลักการสอนที่ยึดความสำคัญของการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน นับว่าเป็นสิ่งจำเป็นที่ช่วยให้การเรียนรู้มีความหมายมากยิ่งขึ้น ดังนั้นครูจึงควรพยายามจัดกระบวนการเรียนการสอน ส่งเสริมให้นักเรียนได้มีโอกาสคิดค้นหาแนวทางที่นำความรู้ ความเข้าใจที่ได้รับจากการเรียนไปใช้ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งพยายามติดตามผลการปฏิบัติของนักเรียน

ดังนั้นการสอนต่างๆ ที่ยึดหลักการสอนดังกล่าวข้างต้น จึงมีลักษณะเป็นกิจกรรมกลุ่ม เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนโดยทั่วถึงกัน และในขณะเดียวกันก็ช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้ความคิด ความรู้สึก ปฏิบัติการและพฤติกรรมของผู้อื่นและเรียนรู้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ที่ได้รับ นอกจากนี้ครูมักหาทางให้นักเรียนได้ค้นหาคำตอบต่างๆ ด้วยตนเองจากกิจกรรมการเรียน และพยายามกระตุ้นให้นักเรียนได้นำความรู้ความเข้าใจนั้นไปใช้อยู่เสมอ

หลักการเรียนรู้ตามทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ถือว่า นักเรียนทุกคนเป็นผู้มีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนเกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสมก็ต่อเมื่อนักเรียนเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถสรุปหลักการเรียนรู้ตามทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ออกเป็น 2 ข้อใหญ่ๆ คือ

1. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง จากการมีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกคนอื่นๆ ในกลุ่มย่อย
2. ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ เนื้อหาและความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่ม

เยาวยา เคชะคุปต์ (2522: 224 – 228) กล่าวถึง การสอนโดยอาศัยทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ซึ่งมีหลักการ ครุ่นนำไปเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนได้ ดังนี้

หลักการข้อที่ 1 การจัดตั้งจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน (Objective)

การเรียนการสอนโดยทั่วไปเริ่มที่จุดมุ่งหมายเสมอ เพราะสำเร็จตามที่ต้องการได้ตั้งนั้น หลักการข้อที่หนึ่งของการสอนตามทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์คือ การกำหนดจุดมุ่งหมายของบทเรียน ควรให้สอดคล้องกับหลักการเรียนรู้ของทฤษฎีดังกล่าวมาแล้วและตรงตามความต้องการทางการศึกษา กล่าวคือ ส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ ความรู้สึกหรือด้วยจิตใจ ด้านสังคม และสติปัญญาไปพร้อมกันทุก ๆ ด้าน เพราะองค์ประกอบเหล่านี้มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด

หลักการข้อที่ 2 การจัดประสบการณ์เรียนรู้ (Learning Experiences)

เมื่อกำหนดจุดมุ่งหมายของการสอนแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับนักเรียน โดยประสบการณ์นั้นควรเป็นประสบการณ์ขั้นเริ่มแรก ที่นักเรียนสามารถเข้าใจอย่างถ่องแท้ด้วยตนเอง (Insight) เกิดขึ้นได้เมื่อผู้เรียนเป็นผู้ลงมือคิดค้นเสาะแสวงหาสิ่งที่ต้องการเรียนรู้นั้น ด้วยตนเอง งานวิจัยจำนวนมากพบว่า การเรียนรู้เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดีในทุก ๆ ด้าน เมื่อบุคคลมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้กับผู้อื่น จึงกล่าวได้ว่าหลักการในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ตามทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ มีดังนี้

1. นักเรียนเป็นผู้ลงมือกระทำกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยกิจกรรมนั้นช่วยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในทางร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาองค์ประกอบดังกล่าวของนักเรียนในทุกด้านไปพร้อม ๆ กัน

2. มีการแบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็นกลุ่มย่อยๆ เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้และทำงานต่างๆ ร่วมกัน การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมดังกล่าวนี้ นักเรียนพัฒนาวิธีการทำงานและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม ตลอดจนการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและการเป็นผู้นำ ผู้ตามที่ดีในกลุ่มได้อย่างเหมาะสม

หลักการข้อที่ 3 การพัฒนาความสามารถทางปัญญา (Intellectual Development)

และมนุษยสัมพันธ์ (Human Relationship)

การเรียนการสอนแต่ละครั้งเมื่อนักเรียนได้ลงมือกระทำกิจกรรมการเรียนรู้ ทำให้เกิดความรู้สึกเกี่ยวกับสิ่งที่กระทำไปนั้น ความรู้สึกนี้ช่วยให้นักเรียนสามารถรับรู้แนวคิดของแต่ละบท แต่การรับรู้ของแต่ละคนแตกต่างกันตามประสบการณ์เดิม สติปัญญา ความสามารถของแต่ละบุคคล วิธีช่วยให้ผู้เรียนมีการรับรู้ที่ตรงกัน และมีโอกาสพัฒนาความเข้าใจในสิ่งที่ต้องการรู้นั้น ให้ถูกต้องเหมาะสมและกว้างขวางยิ่งขึ้น สามารถนำสิ่งที่รับผสมผสานเข้าเป็นแนวคิดของแต่ละบุคคล ทำได้โดยให้นักเรียนร่วมวิเคราะห์ประสบการณ์ การเรียนรู้จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งที่ตนได้พบในระหว่างการทำงานกลุ่ม หลักในการวิเคราะห์ประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกัน ดังนี้

1. การวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม (Learning Process Analysis) การเรียนรู้และการพัฒนาการของบุคคล เจริญเติบโตไปพร้อม ๆ กันทุกด้าน

การพัฒนาหรือเสริมสร้างอย่างใดอย่างหนึ่งให้เกิดขึ้น การเรียนรู้เฉพาะอย่างย่อมทำไม่ได้ ผลของการวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ และความสัมพันธ์ สามารถสรุปได้ดังนี้

1.1 ช่วยให้นักเรียนเข้าใจตนเอง สามารถประเมินผลการเรียนรู้และนำความรู้ที่ได้รับไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงบุคลิกภาพและพฤติกรรม ตลอดจนการเสริมสร้างแนวคิด และค่านิยมของตนให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

1.2 ช่วยให้เห็นใจผู้อื่นโดยผู้เรียนสามารถพัฒนามนุษย์สัมพันธ์และความเป็นผู้นำในกลุ่ม

1.3 ช่วยให้นักเรียนมองเห็นปัญหา และวิธีการทำงานที่เหมาะสม เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการทำงานครั้งต่อๆ ไปให้ดีขึ้น

3.2 การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่มเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้เนื้อหา แยกกันไม่ได้ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ดังนั้นการวิเคราะห์กระบวนการและความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่มจะนำไปสู่ความเข้าใจในเนื้อหาวิชา การวิเคราะห์เนื้อหาวิชาที่ให้นักเรียน ที่มีความสามารถต่างกันได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสิ่งที่ได้รับรู้ร่วมกัน เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ถ่ายทอดประสบการณ์การเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ช่วยให้นักเรียนค้นพบแนวคิดที่ถูกต้องด้วยตนเอง เป็นสิ่งที่มีความหมายต่อตัวนักเรียนมากและเป็นการขยายประสบการณ์การเรียนรู้ให้ถูกต้องเหมาะสม ตลอดจนพัฒนาวิธีการเรียนที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

หลักการข้อที่ 4 การสรุปและนำหลักการไปประยุกต์ใช้ (Application in Reallife)

เมื่อนักเรียนได้รับแนวคิดที่ถูกแล้วหลักการขั้นตอนต่อไป คือ ช่วยให้นักเรียนสามารถสรุปรวบรวมแนวคิดเหล่านั้นเข้าเป็นหมวดหมู่ และเป็นกฎเกณฑ์ที่เหมาะสมสำหรับแต่ละบุคคล โดยครูต้องแนะแนวทางให้ผู้เรียนอภิปราย เพื่อหาข้อมูลสรุปหลักการของสิ่งที่ได้เรียนมา หลังจากนั้น ก็ช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสคิดค้น เพื่อนำหลักการที่มีอยู่ไปประยุกต์ให้เข้ากับตนเอง เพื่อให้ปรับปรุงบุคลิกภาพและพฤติกรรมของตนให้เหมาะสมยิ่งขึ้น และนำไปใช้เพื่อแก้ปัญหา หรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ต่อไปในอนาคต การนำหลักการนี้ไปประยุกต์ทำได้ 5 ลักษณะ คือ

1. การประยุกต์ให้เข้ากับตนเอง คือ การที่นักเรียนนำหลักการที่ได้รับไปใช้ในการปรับปรุงพฤติกรรมของตนเองในที่ต่างๆ นอกเหนือจากในห้องเรียน

2. การประยุกต์ใช้กับผู้อื่น คือ การนำหลักการที่ได้ไปใช้ในการอยู่ร่วมกันในสังคม หรือใช้เพื่อการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น การอยู่ร่วมกับผู้อื่นต้องมีความเห็นอกเห็นใจกันเข้าใจกัน เคารพในสิทธิของกันและกัน ตลอดจนไวต่อความต้องการและความรู้สึกของผู้อื่น

3. การประยุกต์เพื่อแก้ปัญหาในอนาคต ผู้เรียนสามารถประยุกต์หลักการที่เรียนรู้เพื่อใช้สำหรับแก้ปัญหาด้านบุคลิกภาพ ความสัมพันธ์และวิธีการทำงานของตนเองและผู้อื่นในสังคมได้

4. การประยุกต์เพื่อใช้ในสังคม ผู้เรียนสามารถนำหลักการที่ได้รับไปใช้ เพื่อแก้ปัญหาสังคม เพื่อปรับปรุงสังคมให้ดีขึ้น และเพื่อสร้างสิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ในสังคมได้

5. การประยุกต์เพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ นักเรียนสามารถนำหลักการที่ได้รับไป

ประยุกต์เพื่อการสร้างสรรคสิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อตน ต่อกลุ่มและต่อสังคม

หลักการข้อที่ 5 การประเมินผล (Evaluation)

สิ่งที่สำคัญที่ขาดเสียมิได้ในการจัดการเรียนการสอน คือ การประเมินผลการเรียนรู้ ทั้งนี้เพราะการประเมินผลเป็นแนวทางที่ทำให้ทราบผลของการเรียนการสอน ว่าตรงตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด การประเมินผลช่วยให้ทราบถึงพัฒนาการของผู้เรียนความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาและวิธีการเรียนรู้ ตลอดจนช่วยให้นักเรียนสามารถประเมินผลการสอนของตนเองว่า ได้ประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด วิธีการประเมินผลการเรียนที่ดีวิธีการหนึ่งคือ การให้นักเรียนได้ประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง (Self Evaluation) ครูควรสนับสนุนส่งเสริมให้นักเรียนได้มีโอกาสประเมินผลการเรียนรู้ของตน ช่วยให้การเรียนรู้มีความหมาย และมีประโยชน์ต่อนักเรียนอย่างยิ่ง ดังนั้น หลักการของทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ข้อสุดท้าย คือ ให้นักเรียนร่วมกันประเมินการเรียนรู้ของตน จากการทำงานร่วมกัน มีการประเมินได้ใน 2 ลักษณะ คือ

1. การประเมินผลสัมฤทธิ์ของกลุ่ม (Group Achievement) ผลสัมฤทธิ์ของกลุ่มประกอบด้วย ผลการทำงานของกลุ่ม ความสามัคคี หรือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกลุ่ม และคุณธรรมหรือค่านิยม (Moral) ของกลุ่มจากการประเมินผลสัมฤทธิ์ ของกลุ่มช่วยให้เข้าใจผลสัมฤทธิ์ และวิธีการทำงานของสมาชิกของแต่ละบุคคล

2. การประเมินผลความสัมพันธ์ในกลุ่ม (Intergroup Relation) จากการให้สมาชิกให้ข้อติชม หรือข้อวิจารณ์แก่กันโดยปราศจากอคติ ช่วยให้นักเรียนสามารถประเมินผลพฤติกรรมของตนเองและความสัมพันธ์ที่มีต่อผู้อื่นได้ ผลจากการให้นักเรียนประเมินผลตนเอง ช่วยให้ครูสามารถเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของนักเรียนได้เป็นอย่างดี อันเป็นแนวทางให้ครูหาทางช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาและความสามารถของนักเรียนแต่ละกลุ่ม เพื่อช่วยให้นักเรียนพัฒนาการไปได้อย่างเต็มความสามารถอีกด้วย

ทิสนา แชมมณี (2545: 159 – 165) เมื่อวิเคราะห์แล้วพบว่า มีพื้นฐานความเชื่อเกี่ยวกับหลักการเรียนรู้และการสอน มีนักวิชาการกล่าวไว้ ดังนี้

1. หลักการเรียนรู้

1.1 การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ตื่นตัวมีชีวิตชีวา (Active Learning) การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดีเมื่อนักเรียนมีบทบาทรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตน และมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ของตน

1.2 การเรียนเกิดขึ้นได้จากแหล่งต่างๆ กัน มิใช่จากแหล่งใดแหล่งหนึ่ง เพียงแหล่งเดียวประสบการณ์ความรู้สึกนึกคิดของแต่ละบุคคล ถือว่า เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญ

1.3 การเรียนรู้ที่ดีจะต้องเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากความเข้าใจ และสามารถใช้ในการเรียนรู้นั้นให้เป็นประโยชน์ได้ การเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นผู้ค้นพบด้วยตนเอง มีส่วนช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจลึกซึ้ง และจดจำได้ดี

1.4 กระบวนการเป็นเครื่องมือ ในการแสวงหาความรู้ และคำตอบต่างๆ ที่ตน

ต้องการผลงานต่างๆ จะมีประสิทธิภาพมากขึ้นขึ้นอยู่กับกระบวนการเป็นสำคัญ

1.5 การเรียนรู้ที่มีความหมายต่อนักเรียน คือ การเรียนรู้ที่สามารถนำไปใช้ได้ การช่วยให้นักเรียนได้ใช้ความรู้ จะช่วยให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในสิ่งนั้นมากขึ้น และเกิดการเรียนรู้เพิ่มขึ้น

2. หลักการสอน

ความเชื่อในหลักการเรียนรู้ดังกล่าว สะท้อนไปสู่หลักการสอนที่ใช้ในการสอน เรื่องกลุ่มสัมพันธ์โดยทั่วไป ซึ่งมีลักษณะ ดังนี้

2.1 ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง โดยให้นักเรียนมีโอกาสเข้าร่วมในกิจกรรมการเรียนอย่างทั่วถึง และมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ (Active Participation)

2.2 ยึดกลุ่มเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญ โดยให้นักเรียนมีโอกาสปฏิสัมพันธ์กันในกลุ่ม ได้พูดคุยปรึกษาหารือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ซึ่งกันและกัน (Group Interaction)

2.3 ยึดการค้นพบด้วยตนเองเป็นวิธีการสำคัญในการเรียนรู้โดยครูพยายามจัดประสบการณ์เรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้ค้นหาและค้นพบคำตอบด้วยตนเอง (Experiential Learning)

2.4 เน้นกระบวนการ (Process – Oriented) โดยการส่งเสริมให้นักเรียนได้คิดวิเคราะห์ถึงกระบวนการกลุ่มและกระบวนการต่างๆ ที่ทำให้เกิดผลงาน

2.5 เน้นการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน (Application of Knowledge) โดยให้นักเรียนมีโอกาสค้นหาแนวทางที่จะนำความรู้ความเข้าใจไปใช้ในชีวิตประจำวัน

จากการศึกษาหลักการเรียนรู้และการสอนที่เน้นกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ข้างต้น สรุปได้ว่าเราสามารถนำความรู้ ดังกล่าวมาใช้ในการสอนโดยทั่วๆ ไป ได้เป็นอย่างดี หลักการในการนำไปใช้ที่เห็นได้ชัดเจน มีดังนี้

1. หลักการสอนที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นให้ครูพยายามจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนมีโอกาสเข้าร่วมในกิจกรรมการเรียนให้ทั่วถึงกันและกันมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพราะการที่นักเรียนได้มีบทบาทต่างๆ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความพร้อม ความกระตือรือร้นในการเรียนและเรียนอย่างมีชีวิตชีวา

2. หลักการสอนที่ยึดกลุ่มเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญ เน้นให้ครูพยายามจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนได้มีโอกาสเรียนรู้จากกลุ่มให้มาก ทั้งนี้เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคมจำเป็นต้องอาศัยอยู่ร่วมกับผู้อื่นความคิดความรู้สึกและพฤติกรรมมีผลกระทบต่อกันอยู่เสมอ การให้นักเรียนได้ฝึกการเรียนรู้ในลักษณะกลุ่มนี้ ช่วยให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจและเรียนรู้เรื่องปรับตัวให้สามารถอยู่และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดียิ่งขึ้น

3. หลักการสอนที่ยึดหลักการค้นพบด้วยตนเอง เป็นกระบวนการสำคัญในการเรียนรู้ โดยเน้นให้ครูพยายามจัดการเรียนการสอนส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พยายามค้นหา และพบคำตอบด้วยตนเอง ทั้งนี้เพราะการค้นพบความจริงใดๆ ด้วยตนเองนั้น นักเรียนมักจดจำได้ดี และมักมีผลก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้มากกว่าการเรียนรู้ที่ได้รับจากการบอกเล่าจากผู้อื่น

4. หลักการสอนที่ยึดความสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ว่าเป็นเครื่องมือที่จำเป็นในการแสวงหาความรู้และคำตอบต่างๆ ดังนั้น ครูจึงพยายามเน้นให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ถึงกระบวนการต่างๆ ในการแสวงหาคำตอบด้วย ไม่ใช่มุ่งแต่ที่คำตอบอย่างเดียวโดยไม่คำนึงถึงกระบวนการและวิธีการที่ได้คำตอบนั้นมา

5. หลักการสอนที่ยึดความสำคัญของการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ว่าเป็นสิ่งจำเป็นที่ช่วยให้การเรียนรู้มีความหมายยิ่งขึ้น ดังนั้นครูจึงควรพยายามจัดกระบวนการเรียนการสอนส่งเสริมให้นักเรียนได้มีโอกาสคิดค้นหาแนวทางที่นำความรู้ ความเข้าใจที่ได้รับจากการเรียนไปใช้ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งพยายามติดตามผลการปฏิบัติของนักเรียนด้วย

จากข้อมูลดังกล่าวสรุปได้ว่า ความสำคัญของการใช้หลักการสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์ ครูจะเน้นหลักการเรียนรู้และหลักการสอนที่เน้นกระบวนการเป็นสำคัญ ได้เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมการเรียนรู้อย่างทั่วถึง และมีปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่ม มีการพูดคุย ปรีกษาหารือ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ยังได้เรียนรู้พฤติกรรมของตนเองและผู้อื่น มีการวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ เพื่อให้นักเรียนได้ค้นพบคำตอบด้วยตนเองจากกิจกรรมการเรียนรู้ แล้วนำความรู้ความเข้าใจที่ได้รับไปเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อให้นักเรียนเกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งซึ่งสามารถปรับตัวให้ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดียิ่งขึ้น

การเตรียมการสอนกลุ่มสัมพันธ์

ทศพร มณีศรีขำ (2539: 97 – 98) กล่าวถึง การเตรียมการสอนกลุ่มสัมพันธ์ ครูจะต้องจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ดังรายละเอียด ดังนี้

1. การตั้งจุดมุ่งหมาย ครูจำเป็นต้องตั้งจุดมุ่งหมายที่เป็นเชิงพฤติกรรม อาจมีทั้งจุดมุ่งหมายด้านเนื้อหาและด้านกลุ่มสัมพันธ์ หรือเฉพาะด้านกลุ่มสัมพันธ์เท่านั้น

2. การจัดกิจกรรมหรือประสบการณ์การเรียนรู้ ในการสอนตามหลักการกลุ่มสัมพันธ์ โดยส่วนใหญ่มักประกอบไปด้วยขั้นตอนในการสอน ดังนี้ คือ

2.1 ขั้นนำ คือ การปูพื้นนักเรียนให้มีความพร้อมในการเรียนหรือสร้างบรรยากาศให้เหมาะสมและเอื้อต่อการเรียนรู้ที่จะตามมา

2.2 ขั้นกิจกรรม คือ เป็นการให้นักเรียนลงมือปฏิบัติตามกิจกรรมที่เตรียมไว้เพื่อให้นักเรียนเกิดประสบการณ์โดยตรง สามารถนำมาอภิปรายและวิเคราะห์ได้หลังจากปฏิบัติกิจกรรมสิ้นสุดลง

2.3 ขั้นอภิปราย คือ การให้นักเรียนมีโอกาส ได้แสดงความรู้สึก ความคิดเห็น หลังจากที่ได้ทำกิจกรรมเสร็จไปแล้ว ในขั้นนี้ ครูจะต้องเป็นผู้นำทางช่วยให้นักเรียนวิเคราะห์พฤติกรรมต่างๆ และอภิปรายร่วมกันจนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

2.4 ขั้นสรุปและประยุกต์ใช้ หลังจากที่นักเรียนได้ร่วมกันอภิปรายจนเกิดความเข้าใจตามที่ตนเองต้องการแล้ว ครูจะต้องช่วยกระตุ้นให้นักเรียนคิดต่อไปถึงการนำเอาการเรียนรู้ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตจริง หลังจากนั้นครูและผู้เรียนต้องช่วยกันสรุปถึงการเรียนรู้ทั้งหมดที่เกิดขึ้น

3. การประเมินผล การประเมินผลเป็นเรื่องที่สำคัญ หลังจากเสร็จสิ้นการสอนแล้ว ครูจำเป็นจะต้องประเมินผลดูว่า นักเรียนได้บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้หรือไม่

2.5 กิจกรรมการสอนที่ส่งเสริมกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับ หลักการเรียนรู้และหลักการสอนของกลุ่มสัมพันธ์มีอยู่หลายวิธี ดังที่ทีศนา แชมมณี (2536: 27 – 28) กล่าวไว้ ดังนี้

1. เกม (Game) เป็นวิธีการหนึ่งซึ่งสามารถนำไปใช้สอนได้เป็นอย่างดี โดยครูสร้างสถานการณ์สมมติขึ้น ให้นักเรียนลงเล่นด้วยตนเองภายในข้อตกลง หรือกติกาบางอย่างที่กำหนดไว้ นักเรียนต้องตัดสินใจทำอย่างใดอย่างหนึ่งอันมีผลออกมาในรูปของการแพ้การชนะ วิธีการนี้จะช่วยให้นักเรียนได้วิเคราะห์ ความรู้สึกนึกคิด และพฤติกรรมต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ และยังช่วยให้นักเรียนเกิดความสนุกสนานในการเรียนอีกด้วย

2. บทบาทสมมติ (Role - play) เป็นวิธีการอีกวิธีหนึ่งซึ่งได้รับความนิยมในการนำมาใช้ในการเรียนการสอน วิธีการนี้มีลักษณะเป็นสถานการณ์สมมติเช่นเดียวกับเกม แต่มีการกำหนดบทบาทของผู้เล่นในสถานการณ์ที่สมมติขึ้นมา แล้วให้นักเรียนสวมบทบาทนั้น และแสดงออกตามธรรมชาติ โดยอาศัยบุคลิกภาพ ประสบการณ์ ความรู้สึกนึกคิดของตนเป็นหลัก ดังนั้น วิธีการนี้ จึงมีส่วนช่วยให้นักเรียนได้มีโอกาสศึกษาวิเคราะห์ถึงความรู้สึก และพฤติกรรมของตนอย่างลึกซึ้ง และยังช่วยเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่น่าสนใจและน่าติดตามอีกด้วย

3. สถานการณ์จำลอง (Simulation) เป็นการจำลองสถานการณ์จริงหรือสร้างสถานการณ์ให้ใกล้เคียงกับความเป็นจริง แล้วให้นักเรียนเข้าไปอยู่ในสถานการณ์นั้นและมีปฏิกริยาโต้ตอบกัน วิธีนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสทดลองพฤติกรรมต่างๆ ในสถานการณ์จริงผู้เรียนอาจจะไม่กล้าแสดง เพราะอาจจะเป็นการเสี่ยงต่อผลที่จะได้รับจนเกินไป

4. กรณีตัวอย่าง (Case) เป็นวิธีการสอนอีกวิธีหนึ่งซึ่งใช้ในกรณี หรือเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นจริงนำมาดัดแปลง และใช้เป็นตัวอย่างให้นักเรียนได้ศึกษาวิเคราะห์และอภิปรายกันเพื่อสร้างความเข้าใจและฝึกฝนหาทางแก้ไขปัญหานั้น วิธีการนี้จะช่วยให้นักเรียนได้รู้จักคิดและพิจารณาข้อมูลที่ตนได้รับอย่างถี่ถ้วน และการอภิปรายจะช่วยให้นักเรียน ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน รวมทั้งการนำเอากรณีต่างๆ คล้ายคลึงกับชีวิตมาใช้จะช่วยให้การเรียนรู้มีลักษณะใกล้เคียงกับความจริงซึ่งมีส่วนทำให้การเรียนรู้ที่มีความหมายสำหรับนักเรียนมาก

5. ละคร (Acting or Dramatization) เป็นวิธีการที่ให้ผู้เรียนได้ทดลองแสดงบทบาทตามที่เขียนหรือกำหนดไว้ให้ โดยผู้แสดงจะต้องพยายามแสดงให้สมบทบาทตามที่กำหนดไว้ โดยไม่นำเอาบุคลิกภาพและความรู้สึกนึกคิดของตนเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้อง อันจะทำให้เกิดผลเสียต่อการแสดงบทบาทนั้นๆ วิธีการนี้ จะช่วยให้นักเรียนได้มีประสบการณ์ ในการที่จะเข้าใจความรู้สึก เหตุผล และพฤติกรรมของผู้อื่น ความเข้าใจนี้จะมีส่วนช่วยเสริมสร้างความเห็นอกเห็นใจกัน นอกจากนั้นการที่นักเรียนได้มีโอกาสแสดงละครร่วมกันจะเป็นการช่วยฝึกให้นักเรียนเกิดความรับผิดชอบในการเรียนร่วมกัน และได้ฝึกการทำงานร่วมกันด้วย

6. กลุ่มย่อย (Small Group) เป็นวิธีการที่ใช้กันมานานแล้วและเล็งเห็นว่า เป็นประโยชน์ในการเรียนของนักเรียนมาก วิธีการนี้ เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนทุกคนได้มีส่วน ในการแสดงออกและช่วยให้นักเรียนได้ข้อมูลเพิ่มเติมมากขึ้น

ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำวิธีการสอนที่ส่งเสริมกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์โดยการจัด กิจกรรมให้สอดคล้องกับการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ โดยมีชั้นสอน ดังนี้ (สมศักดิ์ นุชมิตร. 2547: 5)

ขั้นนำ ครูแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ แนะนำวิธีการเรียน กำหนดเวลาเรียน และให้นักเรียนจับฉลาก จัดกลุ่มๆ ละ 5 – 6 คน นักเรียนเลือกประธาน เลขานุการ ที่เหลือเป็นสมาชิก

ขั้นสอน นักเรียนปฏิบัติกิจกรรม ศึกษากรณีตัวอย่าง บทบาทสมมติ เกม สถานการณ์จำลอง โดยจัดให้เหมาะสมกับสาระ

1. นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์ ประสพการณ์แลกเปลี่ยนความคิดเห็นหลังจากได้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ศึกษาไปความรู้ที่เกี่ยวข้องกับสาระที่เรียน

2. ประยุกต์ใช้ความรู้ที่เรียน โดยการตอบคำถามในใบงาน แลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นกับสมาชิกในกลุ่มและสรุปเป็นแนวทางของตนเองหลังจากจบกิจกรรมการเรียนรู้แต่ละสาระ

ขั้นสรุป ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปการเรียนรู้และประโยชน์ที่ได้จากการเรียนและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

5.4 ขั้นประเมินผล

1. พฤติกรรมการร่วมมือภายในกลุ่ม

2. ผลงานที่นักเรียนปฏิบัติ จากการอภิปราย การตอบคำถาม

2.6 ลำดับขั้นการเรียนรู้ของกลุ่มสัมพันธ์

เยาเวพา เตชะคุปต์ (2522: 228 – 231) ได้จัดลำดับขั้นการเรียนรู้ของกลุ่มสัมพันธ์ไว้เป็น 4 ระยะ ดังนี้ คือ

1. ระยะการมีส่วนร่วม (Participation or involvement Stage)

การเริ่มต้นการเรียนรู้ เริ่มจากการที่นักเรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ทำให้การเรียนรู้เป็นประสบการณ์ที่เข้าใจ ไม่เฉื่อยชา นอกจากนี้การเรียนรู้เป็นประสบการณ์ที่มีคุณค่าและความหมายต่อตัวนักเรียนมากขึ้น ถ้านักเรียนเข้ามามีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ในฐานะที่เป็นสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่ม การมีส่วนร่วมของนักเรียนในการทำกิจกรรมการเรียนรู้เน้นการมีส่วนร่วมในทุกๆ ด้าน ดังนี้

1.1 การมีส่วนร่วมทางด้านร่างกาย (Physical Involvement) ได้แก่ การที่นักเรียนลงมือปฏิบัติหรือกระทำกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Learning by doing) รวมทั้งการมีส่วนร่วม ในการแสดงความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือการค้นคว้าสืบสวนสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ด้วยตนเอง

1.2 การมีส่วนร่วมทางด้านจิตใจ (Ego or Emotional Involvement) การเรียนที่ประสบความสำเร็จนั้น นักเรียนต้องเกิดความรู้สึกเกี่ยวกับสิ่งที่ได้ลงมือปฏิบัตินั้นอย่างแท้จริง ความรู้สึกและอารมณ์ต่างๆ เกี่ยวกับสิ่งที่กระทำนั้นเกิดขึ้นได้เมื่อนักเรียนมีส่วนร่วมในกลุ่ม ความรู้สึกที่เกิดขึ้นนี้นำไปสู่การรับรู้แนวคิดและการเรียนรู้ทางด้านเนื้อหาวิชาได้เป็นอย่างดี และช่วยให้จำเนื้อหาวิชาได้นานอีกด้วย

1.3 การมีส่วนร่วมทางด้านปัญญาหรือสมอง (Intellectual or mental Involvement) การมีส่วนร่วมทางด้านนี้ คือ การที่นักเรียนเกิดการเห็นจริงหรือประจักษ์แล้วมีการค้นพบสิ่งที่ต้องการเรียนรู้และการสร้างแนวคิดจากสิ่งที่ได้รับรู้ นั้น ทำให้การเรียนมีความหมายต่อตัวนักเรียนมากขึ้นและเป็นแนวทางในการพัฒนาความคิดและเหตุผลในการพิจารณาไตร่ตรองในการทำงาน การตัดสินใจ การวิเคราะห์ และสรุปผลสิ่งที่เรียนรู้นั้นด้วยตนเอง

1.4 การมีส่วนร่วมทางสังคม (Social Involvement) การเรียนรู้โดยการแบ่งกลุ่มย่อย หลักการกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ (Interaction) หรือการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความรู้สึกนึกคิด ค่านิยม ความเชื่อจะช่วยให้การเรียนเป็นไปอย่างกว้างขวางและเกิดผลดีอีกด้วย

2. ระยะเวลาวิเคราะห์

เมื่อนักเรียนมีส่วนร่วมในการกระทำกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง และระยะต่อไปเป็นระยะที่นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์ประสบการณ์การเรียนรู้ที่ช่วยให้นักเรียนมีความรู้กว้างขวาง และยังช่วยให้นักเรียนสามารถประเมินความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม วิธีการเรียน ผลของการเรียนรู้ ตลอดจนช่วยให้นักเรียนรู้จักตนเองดีขึ้นด้วย

3. ระยะเวลาสรุปและประยุกต์หลักการ

เมื่อนักเรียนค้นพบสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนรวบรวมแนวคิดที่ตนค้นพบ และแนวคิดที่ได้จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่นแล้ว สรุปเป็นหลักการของตนเอง การเรียนรู้ นั้นนอกจากเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาในปัจจุบันแล้วยังเรียนเพื่อแก้ปัญหา และเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ขึ้นในอนาคต ดังนั้น จึงเป็นที่เชื่อได้ว่า เมื่อนักเรียนได้มีโอกาสเรียนรู้และเข้าใจหลักการของเรื่องหนึ่งๆ แล้ว เขาสามารถนำหลักการนั้น ไปประยุกต์ใช้ในอนาคตหรือประยุกต์ให้เข้ากับตนเองได้ การประยุกต์นั้นทำได้ใน 2 ลักษณะ คือ

3.1 การประยุกต์เพื่อการปรับปรุงบุคลิกภาพหรือการพัฒนาตนเอง (Self Development) ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น รวมทั้งการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น ตลอดจนการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น (Interpersonal Relations) หรือการมีมนุษยสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่น

3.2 การประยุกต์เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาต่างๆ ในอนาคต และเพื่อใช้ในการปรับปรุงและควบคุมธรรมชาติและสังคมให้ดีขึ้นกว่าเดิม ตลอดจนช่วยในการคิดค้นและประดิษฐ์สิ่งใหม่ๆ ขึ้น

4. ระยะเวลาประเมินผล

จากการที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่า การเรียนรู้เกิดจากตัวนักเรียนโดยตรง และเกิดจากการเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มย่อย ดังนั้น นักเรียนย่อมจะทราบผลการเรียนรู้ของตนเองของกลุ่มได้

เป็นอย่างดี การประเมินการเรียนรู้ตามทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ถือว่า นักเรียนเป็นผู้ประเมินผล การเรียนรู้ของตนเองและของกลุ่ม จากการอภิปรายให้ข้อเสนอแนะ และติชมร่วมกับสมาชิกคนอื่นๆ ในกลุ่ม

จากเอกสารดังกล่าวสรุปได้ว่า การเข้ากลุ่มสัมพันธ์ นักเรียนจะเกิดการเรียนรู้โดยมีส่วนร่วมในฐานะที่เป็นสมาชิกคนหนึ่ง และการได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันกับกลุ่ม มีการวิเคราะห์การ อภิปรายร่วมกัน แล้วนำแนวคิดที่ได้พบจากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นนั้นมาสรุปและนำไปประยุกต์ใช้ เป็นหลักของตนเอง เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการปรับตัวและดำเนินชีวิตประจำวัน ตลอดทั้งมีการประเมินผล ในการเรียนรู้ของตนเองร่วมกับสมาชิกคนอื่นๆ ในกลุ่ม

2.7 ขนาดของกลุ่มสัมพันธ์

จำนวนสมาชิกภายในกลุ่มจะมีผลกระทบต่อคุณภาพการมีปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่ม ตลอดจน การสื่อสารระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม ได้มีผู้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับขนาดของกลุ่ม ไว้ดังนี้

ออตตาเวย์ (Ottaway. 1966: 7) กล่าวว่า กลุ่มควรมีขนาดเล็ก เพราะจะช่วยให้สมาชิก ทุกคนได้มีโอกาสแสดงออกอย่างเป็นอิสระโดยทั่วถึงกัน ดังนั้น กลุ่มควรมีขนาดมากที่สุด คือ 12 คน หรือ ถ้ามามากกว่าก็ไม่ควรเกิน 15 คน เพราะมีฉะนั้นแล้วจะทำให้แบบแผนพฤติกรรมผิดไปจากเดิม ขนาดของ กลุ่มที่เหมาะสมที่สุด ควรมีสมาชิก 9 – 15 คน จะทำให้การทำงานบังเกิดผลดีที่สุด

คมเพชร ฉัตรศุกกุล (2530: 1 – 26) กล่าวว่า ขนาดของกลุ่มอาจจะเป็นปัจจัยสำคัญ ประการหนึ่งในการพิจารณาธรรมชาติของปฏิสัมพันธ์ของกลุ่ม กลุ่มที่มีขนาดแตกต่างกันจะทำให้ปฏิสัมพันธ์ ที่แตกต่างกันไปด้วย หากกลุ่มที่มีสมาชิกมากเกินไปจนความจำเป็นสมาชิกจะต้องทำงานซ้ำซ้อนกัน บางคน คาดหวังว่าจะได้รับผิดชอบทั้งหมดในขณะที่คนอื่นคับข้องใจที่ไม่มีงานทำ ไม่ได้ใช้ทักษะที่ตนเองมีอยู่ ขนาดของกลุ่มไม่ควรเกิน 15 คน กลุ่มใหญ่เท่าใดย่อมขึ้นอยู่กับความจำเป็นของสถานการณ์ จุดมุ่งหมาย ของกลุ่ม แหล่งที่จะให้ความช่วยเหลือและระดับวุฒิภาวะของบุคคลในกลุ่ม

ชอร์ (Shaw. 1981: 3) กล่าวว่า กลุ่มย่อยควรมีสมาชิก 10 คน เป็นอย่างมากหากมีสมาชิก มีจำนวน 30 คน ขึ้นไปก็จะเป็นกลุ่มใหญ่ แต่อาจแบ่งเป็นกลุ่มย่อยได้ และมีความคิดเห็นว่า จำนวน สมาชิกมิใช่ปัญหาสำคัญ แต่องค์ประกอบอื่นๆ ซึ่งได้แก่ ความสัมพันธ์ของสมาชิกและการร่วมมือใน การทำงานของสมาชิกจะมีความสำคัญต่อการทำงานของกลุ่มมากกว่า

จำเนียร โชติช่วง (2521: 26) ขนาดของกลุ่มที่ใช้ในวงการศึกษาจะมีสมาชิกไม่เกิน 15 คน เพราะจะทำให้เห็นความสำคัญของสมาชิกได้อย่างใกล้ชิด และในด้านการเรียนรู้ก็ได้ผลดีกว่ากลุ่ม ขนาดใหญ่

คมเพชร ฉัตรศุกกุล (2530: 26) กล่าวว่า ขนาดของกลุ่มอาจจะเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง ในการพิจารณาธรรมชาติของปฏิสัมพันธ์ของกลุ่ม กลุ่มที่มีขนาดแตกต่างกันจะทำให้ปฏิสัมพันธ์ที่แตกต่างกัน ไปด้วย หากกลุ่มที่มีสมาชิกมากเกินไปจนความจำเป็น จะต้องทำงานซ้ำซ้อนกัน บางคนคาดหวังว่า จะได้ รับผิดชอบทั้งหมดในขณะที่คนอื่นคับข้องใจที่ไม่มีงานทำ ไม่ได้ใช้ทักษะที่ตนเองมีอยู่ขนาดของกลุ่ม ไม่ควรเกิน 15 คน กลุ่มจะใหญ่เท่าใดย่อมขึ้นอยู่กับความจำเป็นของสถานการณ์ จุดมุ่งหมายของกลุ่ม

แหล่งที่จะให้ความช่วยเหลือและระดับวุฒิภาวะของบุคคลในกลุ่ม

จากเอกสารดังกล่าว สรุปได้ว่า การทำงานของกลุ่มสัมพันธ์ ขนาดของกลุ่มที่เหมาะสมที่สุดควรมีสมาชิกกลุ่มจะได้เกิน 15 คน เพราะจะทำให้สมาชิกกลุ่มมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดและจะทำให้การเรียนรู้ในการทำงานของกลุ่มมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2.8 เวลาและจำนวนครั้งในการเข้ากลุ่ม

แพทเทอร์สัน (Patterson. 1973: 105) กล่าวว่า การทำกิจกรรมกลุ่มควรจัดสัปดาห์ละ 2 ครั้ง หากเวลาของการเข้าร่วมกลุ่มมีน้อยอาจจัดสัปดาห์ละครั้ง สำหรับช่วงเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มควรใช้เวลาไม่เกิน 1 ชั่วโมง ในระดับเด็กประถมศึกษาและเด็กอาจเกิดความเบื่อหน่ายได้

ทรอทเซอร์ (ซูชัย สมितिไกร. 2527: 18 – 19; อ้างอิงจาก Trotzer. 1977: unpagged) กล่าวว่า ในการกำหนดระยะเวลา และความถี่ของการเข้ากลุ่มหากจัดในสถาบันการศึกษา จะต้องพิจารณาถึงการจับตามองการเรียนของการเรียนของนักเรียนด้วย โรงเรียนที่เป็นสถานศึกษาส่วนใหญ่ จะจัดการเรียนเป็นคาบๆ ละ 50 นาที เป็นต้น จะช่วยให้สามารถกำหนดได้ว่า ควรใช้เวลาในการเข้ากลุ่มนานเท่าใด สำหรับจำนวนครั้งในการเข้าร่วมกลุ่มนั้น อยู่กับเป้าหมายของกลุ่มและธรรมชาติของสมาชิกกลุ่ม แต่อย่างน้อยที่สุดควรจะได้มีการเข้ากลุ่มไม่น้อยกว่า 8 ครั้ง ถ้ามากกว่า 8 ครั้งก็เป็นการดี

สรุปได้ว่า เวลาและจำนวนครั้งในการเข้าทำกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ควรจัดสัปดาห์ละ 2 ครั้ง และในการเข้ากลุ่มไม่ควรน้อยกว่า 8 ครั้ง สำหรับช่วงเวลาที่ใช้ในการทำกิจกรรมกลุ่มไม่ควรใช้เวลาเกิน 1 ชั่วโมง เพราะจะทำให้เด็กเกิดความเบื่อหน่าย

2.9 องค์ประกอบของกระบวนการกลุ่ม

จอห์นสัน และ จอห์นสัน (Johnson; & Johnson. 1991: 10 – 15) กล่าวว่าองค์ประกอบของการเรียนการสอนในแนวคิดวิทยามี่ 5 ประการ ได้แก่

1. ความสัมพันธ์เชิงบวก (Positive Interdependence) สมาชิกในกลุ่มต้องร่วมกันในการวางแผน ร่วมคิด ร่วมทำ และช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อให้เกิดการเรียนรู้
2. การปฏิสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด (Face to Face Interaction) สมาชิกในกลุ่มจะช่วยเหลืออาหารต่อกัน
3. การตรวจสอบความรับผิดชอบของแต่ละคน (Responsibility) เป็นหน้าที่ของแต่ละกลุ่มที่ตรวจสอบว่า สมาชิกได้เรียนรู้ถูกต้องหรือไม่
4. การฝึกทักษะภายในกลุ่ม (Interpersonal and Small Group Skill) สมาชิกทุกคนจะต้องได้รับการฝึกทักษะภายในกลุ่มในเรื่องการรับฟัง การยอมรับความคิดเห็น

ประทีป แสงเปี่ยมสุข (2546: 15) องค์ประกอบของกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ประกอบไปด้วย

ทักษะที่ 1 การทำงานกลุ่มจะได้ผลดีหรือไม่ มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับ

1. หัวหน้ากลุ่ม
2. สมาชิกกลุ่ม

3. วิธีการทำงานกลุ่ม

ในการสอนเนื้อหาใดก็ตาม เมื่อครูให้นักเรียนทำงานเป็นกลุ่มครูควรให้นักเรียนผลัดกันเป็นผู้สังเกตการณ์ เพื่อจะปรับปรุงพฤติกรรมสมาชิกในกลุ่มให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

ทักษะที่ 2 ความสำคัญและประโยชน์ของการรวมกลุ่มกับบุคคลหลายแบบ เพื่อให้งานสำเร็จบรรลุเป้าหมายที่กำหนด องค์ประกอบที่สำคัญอย่างมาก คือ สมาชิกกลุ่ม ในการเข้ากลุ่มนั้น สมาชิกไม่ควรยึดมั่นกับกลุ่มเพื่อนของตน เป็นสมาชิกที่สนิทกัน แต่ควรตระหนักถึงความสำคัญ และเห็นประโยชน์ของการทำงานร่วมกับสมาชิกคนอื่นๆ ด้วย โดยคำนึงถึงความสำเร็จของงานเป็นหลัก บางครั้งต้องมีประสบการณ์และความรู้แตกต่างกัน

ทักษะที่ 3 การสร้างบรรยากาศที่ดีในการอภิปราย

1. การอภิปรายกลุ่มเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้สมาชิกกลุ่มทุกคนมีโอกาสปรึกษาหารือกัน โดยให้ข้อมูลและความคิดเห็นแก่กันและกันทำให้กลุ่มได้มีโอกาสคิดร่วมกัน
2. การอภิปรายกลุ่มที่ดี จะต้องมีบรรยากาศที่ดีประกอบด้วย การให้ความสนใจต่อการอภิปราย การรับฟังกัน การยอมรับกัน และการสนับสนุนกันและกัน
3. การให้ความสนใจต่อการอภิปราย หมายถึง การที่สมาชิกกลุ่มแสดงความกระตือรือร้นที่จะคิดและอภิปรายร่วมกัน
4. การรับฟังกัน หมายถึง การที่สมาชิกกลุ่มตั้งใจฟังกันและกัน ไม่แย่งกันพูด ไม่พูดเสียคนเดียว หรือพูดมากเกินไป ควรมีการรับฟังกันอย่างตั้งใจ
5. การยอมรับกัน หมายถึง การแสดงออกที่แสดงถึงความเคารพต่อบุคคลอื่น ไม่แสดงความรังเกียจ ไม่วิพากษ์วิจารณ์บุคคล หรือความคิดเห็นของคนอื่นอย่างไม่มีเหตุผลเพราะจะทำให้สมาชิกไม่กล้าแสดงความคิดเห็น
6. การสนับสนุนกัน หมายถึง การที่สมาชิกกลุ่มให้กำลังใจกันและกัน โดยเมื่อเห็นว่า ความคิดดี น่าชมเชย การสนับสนุนกันจะช่วยให้สมาชิกเกิดความรู้สึกที่ดี
7. ผู้ฟังการอภิปรายและสมาชิกกลุ่มจำเป็นต้องร่วมกันสร้างบรรยากาศที่ดีแก่กลุ่ม เพื่อจะได้สามารถอภิปรายร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดวงเดือน อ่อนน่วม และ ทิศนา แคมมณี (2548: 82 – 85) กล่าวว่า องค์ประกอบของการทำงานกลุ่มมี 3 องค์ประกอบด้วยกัน คือ

1. ผู้นำกลุ่ม
2. สมาชิกของกลุ่ม
3. กระบวนการทำงาน

การทำงานกลุ่มจะมีประสิทธิภาพได้ต้องอาศัยองค์ประกอบทั้ง 3 ที่ดี คือ มีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนและมีทักษะกระบวนการดำเนินการที่ดี ดังต่อไปนี้

1. บทบาทและทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้นำกลุ่ม คือ

1.1 บทบาทเกี่ยวกับงาน

1.1.1 การวางแผน

- 1.1.2 การแบ่งงานและมอบหมายงาน
- 1.1.3 การริเริ่มความคิด
- 1.1.4 การกระตุ้นให้สมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง
- 1.1.5 การประสานความคิด
- 1.1.6 การติดตามงาน
- 1.1.7 การแก้ปัญหา
- 1.1.8 การให้คำแนะนำและช่วยเหลือ
- 1.1.9 การสรุปผลงาน ประเมินผล และปรับปรุงงาน
- 1.2 บทบาทเกี่ยวกับการรวมกลุ่ม
  - 1.2.1 การสร้างบรรยากาศการทำงาน
  - 1.2.2 การดูแลสมาชิกอย่างทั่วถึง
  - 1.2.3 การรับฟังและ ยอมรับและพิจารณาความคิดเห็น
  - 1.2.4 การสนับสนุน เสริมแรงสมาชิกกลุ่ม
  - 1.2.5 การประนีประนอม ลดความขัดแย้ง
- 1.3 คุณสมบัติเฉพาะตน
  - 1.3.1 ใจกว้าง – มีน้ำใจ
  - 1.3.2 ยุติธรรม – เสียสละ
  - 1.3.3 อดทน – สามารถควบคุมอารมณ์
  - 1.3.4 มีความรู้ – มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี
  - 1.3.5 ใฝ่รู้ ใฝ่พัฒนา – มีเหตุผล
- 2. บทบาทและทักษะที่จำเป็นสำหรับสมาชิกกลุ่ม
  - 2.1 บทบาทเกี่ยวกับงาน
    - 2.1.1 การวางแผน
    - 2.1.2 การให้ข้อมูล ความคิดเห็นและข้อมูลย้อนกลับแก่กลุ่ม
    - 2.1.3 การริเริ่มความคิด
    - 2.1.4 การซักถาม ขอข้อมูล ความคิดเห็นและข้อมูลป้อนกลับจากกลุ่ม
    - 2.1.5 การสื่อความหมายอย่างมีประสิทธิภาพ
    - 2.1.6 การประสานความคิดเห็นและข้อมูล
    - 2.1.7 การโต้แย้งอย่างสร้างสรรค์
    - 2.1.8 การให้ความร่วมมือแก่กลุ่มในการทำงาน
    - 2.1.9 การช่วยอำนวยความสะดวกแก่กลุ่มในการทำงาน
    - 2.1.10 การปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความรับผิดชอบอย่างเต็ม
    - 2.1.11 การเคารพมติกลุ่ม

ความสามารถ

- 2.1.12 การสรุปผลงาน ประเมินผลงาน และปรับปรุงผลงาน
- 2.2 บทบาทเกี่ยวกับการรวมกลุ่ม
  - 2.2.1 การช่วยสร้างบรรยากาศในการทำงาน
  - 2.2.2 การให้ความสนใจแก่ผู้ร่วมงาน
  - 2.2.3 การรับฟังและยอมรับผู้ร่วมงาน
  - 2.2.4 การสนับสนุน ให้กำลังใจกันและกัน
  - 2.2.5 การประนีประนอม ผ่อนปรน
  - 2.2.5 การให้ความช่วยเหลือ
  - 2.2.6 การมีปฏิสัมพันธ์ในทางบวกต่อกัน
- 2.3 คุณสมบัติเฉพาะตน
  - 2.3.1 ความรับผิดชอบ
  - 2.3.2 การเสียสละ
  - 2.3.3 การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม
  - 2.3.4 ความอดทน
  - 2.3.5 การเข้าใจผู้อื่น
- 3. กระบวนการทำงานกลุ่มอย่างเป็นระบบ คือ
  - 3.1 การวางแผน
    - 3.1.1 การกำหนดจุดมุ่งหมายในการทำงาน
    - 3.1.2 การระบุลักษณะงานที่ต้องทำ
    - 3.1.3 การหาวิธีการทำงานที่เหมาะสม
    - 3.1.4 การจัดลำดับงาน
    - 3.1.5 การแบ่งงานและมอบหมายงาน
    - 3.1.6 การกำหนดวิธีการประสานงาน
  - 3.2 การปฏิบัติงานตามแผน
    - 3.2.1 การทบทวนแผนงานให้เข้าใจตรงกัน
    - 3.2.2 การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่
    - 3.2.3 การติดตามงาน
    - 3.2.4 การแก้ปัญหา และให้ความช่วยเหลือในการปฏิบัติงาน
  - 3.3 การสรุป ประเมินผล และปรับปรุงงาน
    - 3.3.1 การรวบรวมข้อมูลการทำงานและผลงาน
    - 3.3.2 การประเมินผลงาน กระบวนการ แลผู้ร่วมงาน
    - 3.3.3 การปรับปรุงงาน

มาเลียม พินิจรอบ (2549: 28) กล่าวว่า องค์ประกอบของกระบวนการกลุ่มที่สำคัญมี 3 ประการ คือ

1. ผู้นำ คือ ผู้ที่ทำหน้าที่นำกลุ่มให้สามารถทำงานบรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการและมีประสิทธิภาพ
- 2 สมาชิกต้องเข้าใจในบทบาทของตน ได้แก่ บทบาทเกี่ยวกับการทำงาน สมาชิกทุกคนควรช่วยเหลือกัน มีการเสนอแนวคิด ตลอดจนการแก้ปัญหาเมื่อเกิดความขัดแย้งกัน
3. กระบวนการทำงาน จะต้องมีการทำงานที่ดี มีคุณภาพ ได้แก่
  - 3.1 มีจุดมุ่งหมายของงาน
  - 3.2 มีการวางแผนงาน
  - 3.3 ปฏิบัติตามแผน และติดตามงาน
  - 3.4 การประเมินผลและปรับปรุงงาน

จากการศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบของกระบวนการกลุ่มข้างต้นพอจะสรุปได้ว่า กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์นั้นมีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ 3 ประการ คือ

1. ผู้นำกลุ่ม คือ ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้นำกลุ่มให้สามารถทำงานได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กลุ่มได้กำหนดไว้ ผู้นำกลุ่มจะมีหน้าที่ในการร่วมวางแผนงาน แบ่งงานและมอบหมายงานให้แก่สมาชิกในกลุ่มได้มีส่วนร่วมอย่างทั่วถึง
2. สมาชิกกลุ่ม คือ บุคคลที่มีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมวางแผน และปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มที่มีความสามารถ เพื่อช่วยให้กลุ่มบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่ต้องการ
3. กระบวนการทำงาน คือ วิธีการที่กลุ่มนำมาใช้ในการดำเนินงานเพื่อนำไปสู่เป้าหมายการที่จะดำเนินงานให้มีคุณภาพนั้นจะต้องประกอบด้วยกระบวนการ ดังต่อไปนี้
  - 3.1 ทำความเข้าใจในจุดมุ่งหมายของงาน
  - 3.2 วางแผนงาน
  - 3.3 ปฏิบัติตามแผนงานและติดตามผลงาน
  - 3.4 ประเมินผลและปรับปรุงผลงาน

2.10 ประโยชน์ของกลุ่มสัมพันธ์

โรเจอร์ (Roger, Carl R. 1970: 121 – 122) ได้กล่าวถึง ผลการศึกษาวิจัยของกิบ (Gibb) ที่พบว่าวิธีการกลุ่มจะให้ผลส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางด้านจิตวิทยามากกว่า คือ จะมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านความรู้ทางด้านความรู้สึก มีการตระหนักถึงความรู้สึกของตนเองและผู้อื่นมากขึ้น ตลอดจนเปิดเผยความรู้สึก มีความจริงใจ และเป็นไปอย่างธรรมชาติ มีการเปลี่ยนแปลงทางความสามารถในการควบคุมความรู้สึกต่างๆ ของตนเอง มีการแสดงพฤติกรรมที่ตรงกับความรู้สึกของตนมีแนวทางในการสร้างแรงจูงใจ หมายถึง การเข้าใจในตนเอง (Self - Actualization) การรู้จักตัดสินใจด้วยตนเองมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเจตคติ ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น หมายความว่า บุคคลจะยอมรับตนเองพัฒนาในเรื่องคุณค่าของตนเองเข้าใจตนเอง และมีความหมายมั่นคงยิ่งขึ้นในด้านเจตคติที่ดีต่อผู้อื่น ได้แก่ การใช้อำนาจลดน้อยลง มีการยอมรับผู้อื่นมากขึ้นลดการสั่งสอน และผู้อื่นมีส่วนร่วมในกิจกรรมมากขึ้น และมีความรู้สึกพึ่งพากันและกัน เชื่อในความสามารถของบุคคล มีการแก้ปัญหาโดยการทำงานเป็นกลุ่ม

และเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่ม

ยัง (Young, 1972: 634) ได้อธิบายถึงข้อได้เปรียบของการเรียน โดยการทำงานเป็นกลุ่มว่า

1. ครูมีโอกาสนำพลังกลุ่มของนักเรียนมาใช้ให้ประโยชน์ต่อการเรียนการสอน ทำให้ครูมีเวลามากขึ้น ในการให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียนแต่ละคน เพราะนักเรียนจะเป็นผู้อธิบายกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกันในกลุ่มตนเอง ในขณะที่ครูอธิบายปัญหาที่นักเรียนกลุ่มอื่นสงสัยและแก้ปัญหาไม่ได้

2. การทำงานของครูมีความคล่องตัวมากขึ้น เพราะเมื่อแบ่งกลุ่มนักเรียนแล้วแทนที่ครูจะต้องตอบปัญหานักเรียน 25 – 40 คน ทั้งชั้น ก็จะกลายเป็นว่าครูตอบปัญหาของกลุ่มเพียง 4 – 5 กลุ่มเท่านั้น ปัญหาที่จะต้องมาถึงครูต้องอธิบายให้ฟัง ก็มักจะเป็นปัญหาที่กลุ่มช่วยกันตอบแล้วตอบไม่ได้เท่านั้น

3. บรรยากาศในการเรียน จะมีความเป็นกันเองมากขึ้น นักเรียนจะรู้สึกสบายใจและไม่เคร่งเครียดเมื่อทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม

4. ช่วยแก้นิสัยที่ไม่กล้าแสดงออกของนักเรียนบางคน เพราะการทำงานร่วมกันจะทำให้ทุกคนรู้สึกว่า ตนมีความสำคัญต่อกลุ่มเท่าๆ กัน ความเชื่อมั่นในตนเองก็จะถูกกระตุ้นให้เพิ่มมากยิ่งขึ้น ความเชื่อมั่นในตนเองนี้จะเริ่มภายในกลุ่มก่อน เพราะนักเรียนส่วนใหญ่จะมีความประหม่าน้อยหรือไม่มีเลยเมื่อเสนอปัญหาที่ข้องใจของเขาต่อกลุ่ม แต่จะประหม่ามากถ้าเสนอข้อข้องใจต่อนักเรียนทั้งชั้น

5. การเรียนเป็นกลุ่มจะช่วยลดปัญหาเกี่ยวกับระเบียบวินัยของนักเรียน

6. การเรียนเป็นกลุ่มจะเสริมสร้างความสามัคคี การรู้จักรับผิดชอบหน้าที่ของตนต่อกลุ่ม

7. ฝึกให้นักเรียนเป็นผู้ที่กว้างขวางในการค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งต่างๆ

8. ฝึกให้นักเรียนรู้จักการเสนอแนะการซักถาม ตลอดจนส่วนเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ให้แก่กันนักเรียนด้วย

ดัน (Dunn, 1973: 154) ได้กล่าวว่า การสร้างกลุ่มเล็กๆ ที่มีความสัมพันธ์ต่อการเรียนจะเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดมีความรู้สึกโดดเดี่ยวหรืออยู่คนเดียว การทำงานร่วมกัน ต่างฝ่ายต่างรับฟังความคิดเห็นของกันและกัน และช่วยกันรับผิดชอบในด้านการเรียนด้วยความเชื่อมั่นในตนเอง จึงไม่เป็นการหนักมากเกินไปสำหรับเด็ก นอกจากนี้การเรียนโดยการทำงานเป็นกลุ่ม ยังทำให้รู้สึกสนุกสนานและสร้างความสามัคคีขึ้นในกลุ่มต่างวางใจว่า แต่ละคนจะช่วยกันส่งเสริมให้กลุ่มมีความก้าวหน้าขึ้น

คมเพชร ฉัตรสุภกุล (2530: 15 – 19) ได้กล่าวถึงคุณค่าของกิจกรรมกลุ่มว่า นอกเหนือจากความสำเร็จของกิจกรรมที่ทำแล้วกิจกรรมกลุ่มยังมีคุณค่าด้านอื่นๆ อีก ได้แก่

1. คุณค่าในด้านการพัฒนา (Developmental Values) เช่น การสนองความต้องการพื้นฐานของบุคลากรสร้างพัฒนาการด้านอารมณ์และสังคมการพัฒนาการด้านทัศนคติ ความสามารถ และปกติวิสัยทางสังคมคุณค่าด้านอาชีพตลอดจนความเจริญงอกงามด้านความรู้และทักษะ

2. คุณค่าด้านการวิจัย (Diagnostic Values) สำหรับผู้นำกลุ่มเมื่อมีการทำกิจกรรมกลุ่มจะทำให้มีโอกาสที่จะสังเกตสมาชิกในกลุ่มแต่ละคนทำให้ได้รับความเข้าใจเป็นอย่างดีในตัวผู้เรียน

3. คุณค่าในด้านการบำบัด (Therapeutic Values) ในการรวมกลุ่มของบุคคลนั้น จะมีค่าต่อการบำบัดได้เป็นอย่างดีในโรงพยาบาล คลินิกจะนำวิธีการทางกลุ่มไปใช้ในการรักษาคนไข้ โดยการบำบัดทางจิตวิทยากับคนไข้เป็นกลุ่ม สำหรับในโรงเรียนนักเรียนที่มีปัญหาเพียงเล็กน้อย จะได้ประโยชน์จากการร่วมกิจกรรมกลุ่ม เช่น การแก้ปัญหาทางอารมณ์การพัฒนานิสัยของตนเอง เป็นต้น

4. คุณค่าต่อโรงเรียนและชุมชน (Values to the School and Community) การเข้าร่วมกลุ่มจะช่วยให้นักเรียนมีโอกาสในการพัฒนาตนเอง ในด้านต่างๆ ทำให้บุคคลที่มีความสามารถ มีคุณค่า สร้างประโยชน์ให้แก่โรงเรียนและชุมชนได้

นอกจากนี้ สิริวรรณ ศรีพหล (2536: 224 – 225) กล่าวถึง ประโยชน์ของกลุ่มสัมพันธ์ ที่นักเรียนจะได้รับ เมื่อผู้สอนจัดสภาพการเรียนการสอน โดยยึดลักษณะให้นักเรียนทำงานเป็นกลุ่ม ดังนี้

1. เป็นการฝึกให้นักเรียนรู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่น ทำให้เกิดทัศนคติที่ดี และถูกต้อง เกี่ยวกับการทำงานร่วมกันว่า การทำงานจะต้องทำงานเป็นกลุ่มจึงจะประสบความสำเร็จ คนเราจะทำงาน โดยโดดเดี่ยวเสมอไปไม่ได้

2. เป็นการฝึกและให้ทัศนคติแก่ผู้เรียนว่า บุคคลอื่นๆ มีค่าเสมอจำเป็นต้องให้การยอมรับ และเคารพความเป็นคนของผู้อื่น ทั้งในด้านความคิดและการกระทำโดยไม่ยึดถือ หรือมองตนเองเป็น ศูนย์กลาง

3. เป็นการฝึกให้นักเรียนได้เข้าใจ และเรียนรู้เกี่ยวกับบทบาททั้งของตนเอง และ สมาชิกของกลุ่มอื่นๆ เช่น บทบาทในการเป็นผู้นำ หรือบทบาทในการเป็นผู้ตาม เป็นต้น

4. เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้ และฝึกฝนทักษะทางด้านสังคม หรือการมี มนุษยสัมพันธ์กับผู้อื่น

5. เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง เพราะการเป็นสมาชิก ของกลุ่มย่อมได้รับมอบหมายงานให้ปฏิบัติ การเรียนโดยการฝึกฝนปฏิบัติจะทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ โดยตรง

6. เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกทักษะ ในด้านความคิดร่วมกับกลุ่ม เช่น ทักษะในการแก้ปัญหา การตัดสินใจ เป็นต้น

7. เป็นการฝึกให้นักเรียนรู้จักการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้ เพื่อเกิดการยอมรับ ซึ่งกันและกัน เช่น การยอมรับและปฏิบัติตามมติของกลุ่ม เป็นต้น

8. เป็นการฝึกให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับวิถีทางความเป็นประชาธิปไตย ทั้งใน ด้านความคิดและการกระทำ

9. ช่วยให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง ทำให้เขารู้สึกว่าตนเองมีความสำคัญ ต่อกลุ่ม เช่น การที่กลุ่มยอมรับความคิดของเขา การที่กลุ่มเปิดโอกาสให้เขาแสดงความคิดเห็น กล่าวพูด กล่าวตัดสินใจ ทักษะดังกล่าวจะทำให้เกิดความมั่นใจต่อมา

10. สร้างค่านิยมในเรื่องความสามัคคี การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความเข้าใจ และ เห็นใจผู้อื่น

นอกจากประโยชน์ที่นักเรียนจะได้รับแล้ว ในการจัดการเรียนการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ อิทธิพลของกลุ่มยังมีผลต่อพฤติกรรมของสมาชิก ทั้งในด้านส่วนตัว และพฤติกรรมทางสังคม คือ กระตุ้นให้เกิดกำลังใจแก่สมาชิก สมาชิกได้แสดงออก สมาชิกเข้าใจตนเอง สนองความต้องการของสมาชิก สมาชิกมีความกระตือรือร้น เกิดการตัดสินใจและสามารถแก้ปัญหา ลดความคับข้องใจ ไม่ประพฤตินอกนอกกลุ่มออกไป เสริมสร้างสุขภาพทางกายและใจ สร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และยอมรับในบทบาทสถานร่วมกัน ดังนั้น กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ จึงเป็นวิธีการที่สามารถนำมาใช้ในการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนได้เป็นอย่างดี โดยที่นักเรียนไม่เบื่อหน่ายการเรียน (ทศพร มณีศรีขำ. 2539: 114)

จากการศึกษาประโยชน์ของกลุ่มสัมพันธ์อาจกล่าวได้ว่า การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์นั้น สมาชิกในกลุ่มจะมีพัฒนาการด้านสังคม การฟัง การพูด การอ่าน การเขียน ความมีเหตุผล การคิดวิเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ และการทำงานเป็นกลุ่มอย่างมีระบบ เป็นการเพิ่มความมั่นใจในตนเอง มีการค้นพบตนเอง เกิดความรู้สึกว่าคุณค่าและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2.11 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

งานวิจัยในประเทศ

อัจฉา ศรีสุพล (2534: 64 – 65) ได้ศึกษา ผลของกลุ่มสัมพันธ์ที่มีต่อมนุษยสัมพันธ์ของนักศึกษาปีที่ 1 คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ผลการวิจัยพบว่า ในระหว่างการฝึก ได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กันภายในกลุ่มอย่างเต็มที่ ทำให้มีประสบการณ์ในการเรียนรู้เกี่ยวกับตนเองและผู้อื่น มีการปฏิบัติงานร่วมกันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และได้รับความรู้สามารถพัฒนาบุคลิกภาพให้เกิดความเข้าใจตนเอง และเข้าใจผู้อื่น สามารถแก้ไขข้อบกพร่องที่เป็นอุปสรรคต่อการสร้างสัมพันธภาพในการทำงาน การเรียน และอยู่ร่วมกันทำให้บุคคลมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน

ฤทัยรัตน์ ธรเสนา (2535: 100) ได้ศึกษา การพัฒนาอัตมโนทัศน์ หลายมิติของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี โดยใช้กิจกรรมกลุ่ม ผลการวิจัย พบว่า การที่นักศึกษาพยาบาลได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น และสามารถของตนประสานความคิดของกลุ่มตนเองและกลุ่ม ทำให้นักศึกษาพยาบาลกล้าคิด กล้าทำมากยิ่งขึ้น เกิดความเข้าใจในตนเองและผู้อื่น มีความมั่นใจในตนเอง รวมทั้งตระหนักถึงคุณค่า และเกิดทัศนคติที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น

พรทิพา ชีเดนท์ชัย (2538: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และวางแผนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการสอนการสืบสวนโดยใช้กระบวนการกลุ่มกับการสอนตามคู่มือครู ผลการศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญ และการวางแผนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.5

นิรัน ศรีประดิษฐ์ (2539: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถในการคิดแก้ปัญหา ระหว่างการสอนตามรูปแบบสืบสวนโดยใช้กระบวนการกลุ่มกับการสอนตามคู่มือครูของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนตามรูปแบบ การสืบสวน

โดยใช้กระบวนการกลุ่ม มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนตามคู่มือครูอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.5

มณฑา ไกรทิม (2544: 59 – 60) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการวาดภาพระบายสีโดยใช้กิจกรรมที่ฝึกประสาทสัมผัสทั้งห้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนด้วยการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับการสอนตามแนวคิดของ เบอร์รี่ไนซ์ แมคคาร์ธี 4 แมทพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการวาดภาพระบายสี โดยใช้กิจกรรมฝึกประสาทสัมผัสทั้งห้า ของนักเรียนที่เรียนด้วยการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับการสอนตามแนวคิดของ เบอร์รี่ไนซ์ แมคคาร์ธี 4 แมทอยู่ในระดับ ดี ร้อยละ 80 และร้อยละ 75 ตามลำดับ ซึ่งไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่สถิติที่ระดับ .05

สรุป จากการวิจัยในประเทศ พบว่า กลุ่มสัมพันธ์ เป็นวิธีการหนึ่งที่บุคคลได้มีปฏิสัมพันธ์กันภายในกลุ่ม ได้ปฏิบัติงานร่วมกัน มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ได้แลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นภายในกลุ่ม ทำให้นักเรียนได้รับความรู้ สามารถพัฒนาบุคลิกภาพ ทำให้เกิดความเข้าใจตนเอง และผู้อื่น กล้าที่จะแสดงออก กล้าคิดกล้าทำ มีความมั่นใจในตนเองมากขึ้น ตระหนักถึงคุณค่าและมีทัศนคติที่ดีทั้งต่อตนเองและผู้อื่น สามารถพัฒนาเจตคติต่อการเรียนรู้สร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกันในการทำงานและการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้

งานวิจัยในต่างประเทศ

เดอริชมิทท์ (Durschmidt. 1977: 3953 – A) ได้ทำการศึกษาผลของการใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาความเข้าใจในตนเองของนักศึกษาในกลุ่มทดลอง จำนวน 38 คน โดยให้เข้าร่วมกลุ่มการสัมมนาที่เปิดโอกาสให้แต่ละบุคคลได้แสดงศักยภาพที่แท้จริงของตนเอง ส่วนกลุ่มควบคุมจำนวน 63 คน ใช้วิธีการเรียนตามปกติ ผลจากการทดลองพบว่า กลุ่มทดลองมีการยอมรับตนเองดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

เวบบ์ (Webb. 1978: 7248 – A) ได้ศึกษาเรื่องการเรียนรู้เป็นรายบุคคลและกลุ่มย่อย โดยศึกษาจากผู้เรียนคณิตศาสตร์ ได้ผลสรุปว่า การเรียนขึ้นอยู่กับความสามารถของนักเรียนและความสัมพันธ์กับสมาชิกกลุ่ม

วิลสัน (Willson. 1993: 1154 – A) ได้ศึกษา การให้คำแนะนำการถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกที่มีต่อความพร้อมในการแสดงละคร ในมหาวิทยาลัย รัฐฟลอริดา ผลการศึกษา พบว่า การได้รับคำแนะนำในการถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึกก่อนการซ้อมละครจะเกิดผลดี และมีประโยชน์มากนับว่า เป็นกระบวนการในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน เพราะความพยายามที่จะแสดงละครให้ได้ดีนั้น ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ 3 ประการ ซึ่งประสานสอดคล้องและสัมพันธ์กัน คือ กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ การถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกและความพอใจในการทำงานให้บุคคลประสบความสำเร็จในการเรียนรู้

เวลท์ (Welty. 1993: 548) ได้ศึกษา บทบาทของครูและการได้รับประโยชน์จากการฝึกกลุ่มสัมพันธ์โดยการเรียนรู้จากวีดิโอเทป ผลการศึกษาพบว่า การให้ข้อมูลย้อนกลับโดยใช้วีดิโอเทป

เป็นสื่อที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ทีละระดับหนึ่ง และวิธีการสอนที่เน้นกลุ่มสัมพันธ์เป็นพื้นฐาน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้วยการเปิดเผยตนเอง ทำให้รู้สึกว่าคุณค่า

บารอน (Barron. 1993: 4393 – B) ได้ทำการศึกษา ความร่วมมือในการแก้ปัญหา ระหว่างการทำงานเป็นทีมกับการทำงานคนเดียว โดยการทดลองในการทำงานและอยู่ร่วมกันอย่างมีคุณภาพของบุคคลกับกลุ่มในระยะเวลาอันสั้น ในมหาวิทยาลัยเดอรัมบิวส์ ผลการศึกษาวิจัยพบว่า การทำงานเป็นทีมจะมีประโยชน์ในด้านการวางแผน การแสดงความคิดเห็นร่วมกันและแก้ปัญหา การทำงานเป็นทีม ทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จสูงและการที่จะประสบความสำเร็จได้นั้น มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ได้แก่ ความพยายามในการที่จะพิจารณาในการแก้ไขปัญหาโดยที่สมาชิก มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น กล่าวที่จะแสดงความคิดเห็น การเปิดเผยความรู้สึกของตนเอง การสื่อสาร ความร่วมมือ และการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

จากการวิจัยดังกล่าวสรุปได้ว่า การทำกิจกรรมร่วมกันทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อพฤติกรรมของบุคคลทำให้เกิดความรู้สึก เห็นคุณค่าของตนเอง เกิดความเชื่อมั่น กล่าวที่จะแสดงความคิดเห็นแล้วยังสามารถเสนอแนวความคิดของตนเองแก่กลุ่ม มีการแก้ไขปัญหาาร่วมกันและนำมาซึ่งความสำเร็จได้

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษา

สังคมไทยในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง ด้วยโลกเป็นยุคโลกาภิวัตน์เป็นโลกที่ไร้พรมแดน สังคมไทยได้รับผลต่อเนื่องทั้งในด้านการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นและในรูปของปัญหาต่างๆ มากมาย สถาบันการศึกษาเป็นสถาบันที่สำคัญที่จะต้องพัฒนาคุณภาพของเด็กเพื่อให้เกิดทั้งความรู้ ทักษะ ทศนคติ และลักษณะอันพึงประสงค์ต่างๆ ของนักเรียน ดังที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กล่าวไว้ว่า มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์อันเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐานรวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษา ต่อการประกอบอาชีพ และการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551: 3)

การจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน อาจมีความแตกต่างกันบ้าง ในด้านวัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ และวิธีการสอน แต่มีส่วนที่คล้ายคลึงกัน คือ มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดีของสังคม และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตในสังคมได้ โดยเน้นผู้เรียนเป็นพลเมืองดีในวิถีประชาธิปไตย ภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข (สิริวรรณ ศรีพหล. 2552: บทนำ)

วิชาสังคมศึกษา เป็นวิชาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต และมุ่งให้เกิดการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบๆ ตัวบุคคล และเน้นถึงความสัมพันธ์ในลักษณะ (จรรยา คุณมี. 2520: 13) ดังต่อไปนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์

2. ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสถาบันทางสังคม
3. ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม
4. ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับปัจจัยแห่งการดำรงชีวิต

กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ต้องเรียนรู้ตลอด 12 ปีการศึกษา ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551: 1 – 51) เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ประกอบมาจากหลายแขนงวิชา โดยการนำวิทยาการแขนงต่างๆ ใน สาขาวิชา สังคมศาสตร์มาหลอมรวมเข้าด้วยกัน เป็น 5 สาระ ได้แก่

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

3.1 ความหมายของสังคมศึกษา

กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเป็นกลุ่มสาระที่มีขอบข่ายกว้างขวางครอบคลุมเนื้อหาหลายสาระ จึงควรเข้าใจความหมายให้แจ่มชัด จากนักการศึกษาและนักวิชาการหลายท่าน ได้ให้ความหมายของสังคมศึกษาไว้ ดังนี้

จาโรลิเมค (Jarolimek, 1967: 4) ให้ความหมายว่า สังคมศึกษาเป็นกลุ่มสาระที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคม และกล่าวถึงวิธีที่มนุษย์จะใช้สิ่งแวดล้อมเพื่อสนองความต้องการของตนในการดำรงชีวิต

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้ให้ความหมายว่า สังคมศึกษา หมายถึง กลุ่มสาระที่ประกอบด้วยสาระภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ หน้าที่พลเมืองและศีลธรรม

โกวิท วรพิพัฒน์ (วิเชียร อำพนรักษ์, 2537: 5; อ้างอิงจาก โกวิท วรพิพัฒน์, ม.ป.ป) กล่าวถึง กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมว่าเป็นกลุ่มสาระที่มีความสำคัญ และมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาประเทศในด้านการเตรียมคนให้เป็นคนดี มีความรับผิดชอบและมีคุณธรรม

เผด็จ กุลประดิษฐ์ (2540: 7) ให้ความหมายว่าสังคมศึกษาเป็นกลุ่มสาระที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม การอยู่ร่วมกันของกลุ่มชน ตลอดจนการปรับตัวให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมนั้นๆได้อย่างมีความสุข

กระทรวงศึกษาธิการ (2545:3) ได้กล่าวไว้ใน “คู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม” ว่าสังคมศึกษา เป็นสาขาวิชาที่มีลักษณะสหวิทยาการ โดยประกอบมาจากแขนงวิชาต่างๆ ในสาขาสังคมศาสตร์ มาหลอมรวมเข้าด้วยกัน ได้แก่ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ จริยธรรม ประชากรศึกษา สิ่งแวดล้อมศึกษา นิติศาสตร์ สังคมวิทยา ปรัชญาและศาสนา โดยมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมศักยภาพการเป็นพลเมืองดีให้แก่นักเรียน

กิตติศักดิ์ ลักษณะ (2548: 26) กล่าวว่า สังคมศึกษา หมายถึง สาขาวิชาที่เป็นสหวิทยาการที่ประกอบด้วยบูรณาการมโนทัศน์ของสาขาวิชาต่างๆ ทั้งในสาขาสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง โดยเป็นสาขาวิชาที่ถูกออกแบบเพื่อส่งเสริมศักยภาพความเป็นพลเมืองดี ให้แก่ผู้เรียนในระดับก่อนอุดมศึกษา

จากความหมายข้างต้นสรุปได้ว่า กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเป็นกลุ่มสาระที่ศึกษาความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคม และเป็นวิชาที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดี สามารถจัดการให้ตนเองได้ดำรงชีพอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี และมีความสุข สืบทอดวัฒนธรรม อันเป็นเอกลักษณ์ของความเป็นชาติไทย ในความเป็นสากล ในยุคแห่งโลกาภิวัตน์ได้อย่างภาคภูมิใจ

3.2 บทบาทและความสำคัญของกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2547: 24 – 26) ได้ให้ความสำคัญของกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมไว้ว่า มีส่วนช่วยให้ผู้เรียนเป็นเยาวชนที่จะเป็นพลเมืองดีของชาติในอนาคต ได้มีส่วนร่วมในการตั้งเป้าหมายและค่านิยมที่ควรพัฒนาให้เป็นจริงในสังคมขึ้นเองได้ และคนทุกคนไม่ได้เกิดมาพร้อมกับการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลแต่การตัดสินใจนั้นจะต้องเกิดจากทักษะที่ได้รับการฝึกฝนอย่างมีระเบียบ และกฎเกณฑ์

ลาวัลย์ วิทยาภูมิกุล (2545: 19 – 20) ได้กล่าวว่าวิชาสังคมศึกษานั้น เป็นการพัฒนาผู้เรียนให้มีความเจริญงอกงามตามความคาดหวังของสังคม และมีบทบาทในการจัดกระบวนการเรียนการสอนในโรงเรียน ดังนี้

1. เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาความคิดรวบยอด เจตคติ ค่านิยม และทักษะของพลเมืองดีของสังคมที่จะขาดเสียมิได้ ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นวิชาที่ต้อกำหนดหรือบังคับให้เรียนในโรงเรียนทั่วไป ไม่ว่าจะในสังคมที่ระบบการเมืองการปกครองแบบใด

2. สังคมศึกษามีบทบาทหน้าที่เบื้องต้น คือ ช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่รอบรู้ มีเหตุผล และใช้เหตุผล ความเป็นมนุษย์ มีความรู้สึกหรือสัมผัสจับใจ สามารถสนองตอบต่อสังคมรอบตัวได้ง่ายอย่างเหมาะสม สามารถตัดสินใจ และแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพในสังคมประชาธิปไตย

3. สังคมศึกษามีบทบาทเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ทางสังคม (Social Education) เกิดขึ้นได้ในเกือบทุกสถานการณ์และสถานที่ นอกเหนือจากการเรียนรู้ในห้องเรียน เป็นการเรียนรู้ที่เป็นระบบและการเรียนการสอนจะต้องประกอบด้วยทั้งในห้องเรียน และนอกห้องเรียน เป็นภาคปฏิบัติ จึงต้องอาศัยการเรียนรู้ทางสังคมรูปแบบอื่นประกอบ

4. สังคมศึกษามีบทบาทเป็นแกนกลางของการสัมพันธ์หลักสูตรไปสู่เป้าหมาย เพื่อความเป็นพลเมืองดี และมีคุณภาพของสังคม เพราะการเรียนรู้ทางสังคมแทรกอยู่ในทุกวิชาในโรงเรียน ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา การเรียนการสอนสังคมศึกษา ในฐานะแกนกลางที่เน้นการพัฒนาบุคคล และคุณสมบัติอันจำเป็นแก่การเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม และยิ่งไปกว่านั้นสังคมศึกษายังเป็นตัวเชื่อมโยงความรู้ในวิชาต่างมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตร่วมกัน โดยการจัดกิจกรรมการเรียนในห้องเรียน และ

กิจกรรมเสริมหลักสูตรต่างๆ ด้วย

5. สังคมศึกษามีบทบาทพัฒนาผู้เรียนให้สามารถปฏิบัติตนในฐานะพลเมือง (Citizen Actor) โดยการประยุกต์ความรู้ เจตคติ ค่านิยม และทักษะที่ได้รับโอกาส และสถานการณ์ต่างๆ อย่างเหมาะสม

นิภา หิรัญโชติ (2547: 36 – 37) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ว่าด้วยการอยู่ร่วมกัน บนโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตลอดเวลาการเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจ แตกต่างกันอย่าง หลากหลาย การปรับตัวเองกับบริบทสภาพแวดล้อม ทำให้เป็นพลเมืองที่รับผิดชอบ มีความสามารถ ทางสังคม มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม โดยให้นักเรียนเกิดความเจริญงอกงามในแต่ละด้าน ดังนี้

ด้านความรู้

กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมจะให้ความรู้แก่นักเรียนในเนื้อหาสาระความคิด รวบรวม และหลักการสำคัญๆ ในสาขาวิชาต่างๆ ทางสังคมศาสตร์ ได้แก่ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ รัฐศาสตร์ จริยธรรม สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ กฎหมาย ประชากรศึกษา และสิ่งแวดล้อม ศึกษาตาม ขอบเขตที่กำหนดไว้ในแต่ละระดับชั้น โดยจัดการเรียนรู้ ในลักษณะบูรณาการ หรือ สหวิทยาการ

ด้านทักษะและกระบวนการ

ในการเรียนสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมนั้น ผู้เรียนควรจะได้พัฒนากระบวนการ ต่างๆ จนเกิดทักษะและกระบวนการ ดังนี้

1. ทักษะความคิด เช่นการสรุปความคิด การแปลความ การวิเคราะห์ หลักการและการ นำไปใช้ตลอดจนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

2. ทักษะการแก้ปัญหาตามกระบวนการทางสังคมศาสตร์ กระบวนการสืบสอบ เช่น ความสามารถในการตั้งคำถาม และการตั้งสมมติฐานอย่างมีระบบ การรวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูล การทดสอบสมมติฐานและสรุปเป็นหลักการ

3. ทักษะการเรียนรู้ เช่น ความสามารถในการแสวงหาข้อมูลความรู้ โดยการอ่าน การฟัง และการสังเกต ความสามารถในการสื่อสาร โดยการพูด การเขียน และการนำเสนอ ความสามารถในการตีความ การสร้างแผนภูมิ แผนที่ ตารางเวลา และการจัดบันทึก รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีและสื่อ วารสาร สนเทศต่าง ให้เป็นประโยชน์ในการแสวงหาความรู้

4. ทักษะกระบวนการกลุ่ม เช่น ความสามารถในการเป็นผู้นำและ ผู้ตาม ในการทำงานกลุ่ม มีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายการทำงานของกลุ่มปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย ด้วย ความรับผิดชอบ สร้างสรรค์ผลงาน ช่วยลดข้อขัดแย้งและแก้ปัญหาของกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านเจตคติและค่านิยม

กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จะช่วยพัฒนาเจตคติและค่านิยมเกี่ยวกับ ประชาธิปไตยและความเป็นมนุษย์ เช่น รู้จักตนเอง ฟังตนเอง มีวินัย มีความกตัญญู รักเกียรติภูมิแห่งตน มีนิสัยการเป็นผู้ผลิตที่ดี มีความพอดีในการบริโภค เห็นคุณค่าของการทำงาน รู้จักวิเคราะห์

การทำงานเป็นกลุ่ม รักท้องถิ่น รักประเทศชาติ เห็นคุณค่าอนุรักษ์ และพัฒนาศิลปวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ศรัทธาในหลักธรรมของศาสนาและการปกครองของศาสนา และการปกครองของศาสนา และการปกครองในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ด้านการจัดการและการปฏิบัติ

กิจกรรมการเรียนรู้ในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการทำงานกลุ่ม สามารถนำความรู้ ทักษะ เจตคติและค่านิยมที่ได้รับการอบรมปมนิสัย มาใช้ในการ แก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของผู้เรียนได้

จากความสำคัญของกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมสรุปได้ว่า เป็นกลุ่มสาระที่ช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับศาสตร์ต่างๆ ทางสังคมที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจได้ทั้งเรื่องทางธรรมชาติ ศาสนาที่ตนนับถือและการปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และสามารถนำไปใช้เป็นส่วนประกอบในการตัดสินใจในการดำเนินชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ร่วมกับผู้อื่นได้ในฐานะพลเมืองที่ดีของไทยและพลโลก รวมทั้งสามารถนำความรู้ทางหลักธรรม จริยธรรมของศาสนาที่ตนนับถือมาปรับประยุกต์ใช้ให้นักเรียนดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

3.3 คุณภาพของนักเรียนจากกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ศิริวรรณ วงศ์สวัสดิ์ (2549: 34) หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดให้กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นสาระการเรียนรู้พื้นฐานที่นักเรียนต้องเรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ประกอบด้วยศาสตร์ต่างๆ หลายสาขา มีลักษณะเป็นสหวิทยาการมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ มีทักษะกระบวนการ มีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์รวมทั้งได้แสดงบทบาทและความรับผิดชอบทั้งต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสภาพแวดล้อม

นิภา หิรัญโชติ (2547: 37 – 38) กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มุ่งเน้นให้นักเรียนมีความรู้ มีทักษะกระบวนการ มีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ รวมทั้งได้แสดงบทบาทและความรับผิดชอบทั้งต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและต่อสภาพแวดล้อม

จากองค์ประกอบดังกล่าว ทำให้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมมีจุดเน้นในการ สร้างคุณภาพของนักเรียน ดังนี้

1. ยึดมั่นในหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ สามารถนำหลักธรรมคำสอนไปใช้ปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันได้ เป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนาตนเอง อยู่เสมอ รวมทั้งบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม

2. ยึดมั่น ศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี ปฏิบัติตามกฎหมาย ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมไทย รวมทั้งถ่ายทอดสิ่งที่ดีงามไว้เป็นมรดกของชาติ เพื่อสันติสุขของสังคมไทย และสังคมโลก

3. มีความสามารถในการบริหารจัดการทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ และสามารถนำหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ภาควิชาภูมิใจในความเป็นไทย ทั้งในอดีตและปัจจุบัน สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ และนำไปสร้างองค์ความรู้ใหม่ได้

5. มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีงามระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม เป็นผู้สร้างวัฒนธรรม มีจิตสำนึก อนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

จากคุณภาพของผู้เรียนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สรุปได้ว่า นักเรียนต้องมี คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ของสังคมไทย เป็นพลเมืองที่มีของสังคมไทย มีความภาคภูมิใจ ในความเป็นไทยและดำรงรักษาความเป็นไทยไว้ สามารถดำรงชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้ง มีความสัมพันธ์อันดีกับเพื่อนมนุษย์ และใช้ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อการพัฒนา อย่างยั่งยืน

3.4 ทักษะที่ควรฝึกให้นักเรียนในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ในยุคโลกาภิวัตน์ ได้พัฒนาให้มีการเปลี่ยนแปลงของเครือข่ายในการติดต่อสื่อสารให้มีความสะดวก รวดเร็วและทันสมัยมากขึ้น ส่งผลกระทบให้ต้องมีการจัดการเรียนรู้ ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงบนโลกไร้พรมแดนดังกล่าว ครูจึงควรจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาทักษะ เพื่อเสริมสร้าง ประสิทธิภาพการเรียนรู้แก่ผู้เรียนให้เท่าทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน เพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถวิเคราะห์ ในการตัดสินใจเลือกบริโภคข้อมูล ข่าวสารต่างๆ อย่างมีวิจารณญาณ ทำให้สามารถนำความรู้ดังกล่าว มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ที่สรรสร้างให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง และสังคมได้ ดังนี้

ระชนอม เดชชัย (2536: 30 – 37) กล่าวว่า ทักษะที่ควรพัฒนาแก่นักเรียนแบ่งได้เป็น 2 ประการ ได้แก่ ทักษะทางวิชาการและทักษะทางสังคม ทักษะทางวิชาการ (Academic Skill) หมายถึง ทักษะในการศึกษากลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมโดยเฉพาะ ได้แก่

1. ทักษะในการอ่าน เป็นทักษะพื้นฐานในการแสวงหาความรู้ เพื่อความสำเร็จในการศึกษาและการดำเนินชีวิตในสังคม การพัฒนาการอ่านในวิชาสังคมศึกษาควรเน้นการพัฒนา คำศัพท์ อัตรการอ่าน การสร้างความสัมพันธ์ของเรื่องที่อ่าน

2. ทักษะในการสื่อความหมายด้วยการพูด และเขียน จะช่วยให้ นักเรียนสามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนสังคมศึกษา เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของสังคมที่สามารถพูดภาษา ประจำชาติของตนได้อย่างถูกต้อง คล่องแคล่ว และสามารถแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล ส่วนทักษะ ในการเขียนจะมีประโยชน์ คือช่วยสื่อความหมายความเข้าใจกับตนเอง ผู้อื่น ในวิชาสังคมศึกษา ผู้เรียน ควรได้รับการฝึกให้จดบันทึกด้วยตนเองเป็นและฝึกฝนการการเขียนในรูปแบบต่างๆ ทั้งร้อยแก้วร้อยกรอง เช่น การฝึกสรุปบทเรียน

3. การพัฒนาทักษะในการใช้เครื่องมือ และอุปกรณ์ในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตจริงได้ ทักษะในการใช้เครื่องมือดังกล่าว ได้แก่

3.1 ทักษะในการใช้แผนที่และลูกโลก

3.2 ทักษะในการอ่านและตีความหมายวัสดุกราฟิก

4. การพัฒนาทักษะในการใช้แหล่งความรู้ และทักษะในการรวบรวมความรู้ เช่น ทักษะที่มุ่งให้ผู้เรียนเป็นคนที่มีความรอบรู้หลายๆ ด้าน ผู้เรียนต้องรู้แหล่ง หรือที่มาของข้อมูลที่นำมาใช้ ประโยชน์ เพื่อตอบคำถาม หรือแก้ปัญหาานั้น และควรเป็นแหล่งที่เชื่อถือได้ ดังนี้

4.1 แหล่งความรู้ประเภทวัสดุสาร เพื่อการอ่าน ได้แก่ ตำรา หรือบทความทาง วิชาการ หนังสืออ่านประกอบ หนังสืออ้างอิง และสารานุกรม วารสาร หนังสือพิมพ์ ฯลฯ เป็นต้น

4.2 แหล่งความรู้ที่เป็นวัสดุอุปกรณ์ประกอบการเรียน สไลด์ เครื่อง บันทึกเสียง วิทยุ ฯลฯ

4.3 แหล่งวิชาในท้องถิ่น ได้แก่ สถานที่ราชการต่างๆ พิพิธภัณฑ์ วัด โรงพยาบาล โบราณสถาน

4.4 แหล่งความรู้ที่เป็นบุคคลกร ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ หรือบุคคลสำคัญๆ ที่ได้รับการคัดเลือกเป็นบุคคลดีเด่นในสาขาอาชีพต่างๆ

5. การพัฒนาทักษะในการค้นคว้าวิจัย (Research Skill) เป็นทักษะเกี่ยวกับการศึกษาค้นคว้า กำหนดสมมติฐาน พิสูจน์ ทดลองข้อมูล เรียบเรียงและประเมินความรู้ ทักษะนี้ ควรฝึกตั้งแต่นั้นต้นในการเรียนวิชาสังคมศึกษาการพัฒนาทักษะในการคิดให้เกิดความรู้ขั้นปัญญา (Intellectual Skill) เป็นทักษะในการแก้ปัญหา และการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ เป็นหัวใจของการเรียนวิชาสังคมศึกษา ในปัจจุบันเป็นทักษะที่ลึกซึ้งไปกว่าการมีความรู้ (Knowledge) ตามปกติธรรมดา

6. การพัฒนาทักษะ ในการทำความเข้าใจกับเวลา และการลำดับเหตุการณ์ Situation Series in History Skill) เป็นทักษะที่ช่วยให้นักเรียนเป็นคนเข้าใจสถานการณ์ในปัจจุบันได้ดีสามารถพยากรณ์อนาคตได้อย่างค่อนข้างถูกต้อง และสามารถวางแผนชีวิตในอนาคตได้ตามที่ต้องการ เพราะสามารถมองเหตุและผลของการกระทำต่างๆเชื่อมโยงต่อเนื่องกันได้

7. ทักษะในการคิดวิเคราะห์ การส่งเสริมพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ มีความคิด และรูปแบบที่หลากหลายเป็นเทคนิคในการจัดกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้นักเรียนได้ใช้การใคร่ครวญ ไตร่ตรอง พิจารณาจำแนกแยกแยะส่วนประกอบประเมินค่า เปรียบเทียบ หาความสัมพันธ์เชื่อมโยง อย่างมีเหตุผล มีความรอบคอบ เพื่อนำไปสู่การสรุปตัดสินใจแก้ปัญหาด้วยทางเลือกที่เหมาะสมทักษะทางสังคม (Social Skill) เป็นทักษะที่จะใช้ในการดำเนินชีวิตอยู่ในสังคม เพื่อสามารถปฏิบัติตนให้อยู่ในสังคมได้อย่างถูกต้อง และอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ได้แก่

7.1 ทักษะในการดำเนินชีวิตในสังคม (Social Living Skills) ประกอบด้วย ความสามารถในการสร้างมนุษยสัมพันธ์ การปฏิบัติอย่างมีความรับผิดชอบ มีมารยาทเป็นที่ยอมรับของสังคม เคารพต่อระเบียบของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ พัฒนาความคิดด้วยการมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น และความสามารถในการวางแผนงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ

7.2 ทักษะกระบวนการกลุ่ม (Group Process Skills) ได้แก่ ความสามารถในการทำงานกลุ่มหรือสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นโดยไม่มีปัญหา และสามารถแสดงความคิดเห็น อย่าง

สร้างสรรค์นอกจากนี้ เขายังได้กล่าวถึงกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะในวิชาสังคมศึกษาไว้ว่าอาจทำได้ หลาย ลักษณะ คือ

7.2.1 กิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะกลุ่ม เป็นกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วม ในกิจกรรมทุกคน ลักษณะของการมอบหมายงานให้ทำอาจเป็นกลุ่มใหญ่หรือกลุ่มย่อยก็ได้ สมาชิกใน กลุ่มทุกคนต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบร่วมกันดำเนินกิจกรรมสัมพันธ์กัน

7.2.2 กิจกรรมพัฒนาทักษะเป็นรายบุคคล เป็นกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาทักษะ ของผู้เรียนตามความสามารถ ซึ่งบุคคลมีความสามารถแตกต่างกัน ผู้เรียนจะพัฒนาทักษะได้อย่างอิสระ ด้วยตนเอง

3.5 กระบวนการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและและวัฒนธรรม

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2547 : 469) กิจกรรมการเรียนรู้ ในวิชาสังคมศึกษาเป็นประสบการณ์ที่จัดขึ้นในลักษณะที่มีส่วนสัมพันธ์กับบทเรียนตามหลักสูตรกำหนดไว้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และความเข้าใจในเนื้อหาอย่างถ่องแท้เป็นประการแรก ประการต่อมา เพื่อ พัฒนาทักษะให้เกิดแก่นักเรียนทั้งทักษะในด้านวิชาการ เช่น ฝึกฝนการค้นหาคำความรู้อย่างมีระบบระเบียบ และทักษะทางสังคม เช่น การเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่มตามระบอบประชาธิปไตย การมีมนุษยสัมพันธ์ กับผู้อื่น หรือการเป็นผู้นำของกลุ่ม เป็นต้น และประการสุดท้าย นักเรียนที่ปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ใน วิชาสังคมศึกษาจะได้รับการพัฒนาเจตคติที่ดีอีกด้วย เช่น การเปลี่ยนแปลงทัศนคติไปในทางที่ดี หรือ การมีค่านิยมที่พึงประสงค์ เป็นต้น

นิภา หิรัญโชติ (2547: 37 – 38) การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและ และวัฒนธรรมต้องจัดให้เหมาะสมกับวัย และวุฒิภาวะของนักเรียน ให้นักเรียนมีส่วนร่วมจัดการเรียนรู้ ของตนเอง พัฒนาและขยายความคิดของ ตนเองจากความรู้ที่เรียน หลักการเรียนรู้การสอนกลุ่มสาระ สังคมศึกษา ศาสนาและและวัฒนธรรม ให้มีประสิทธิภาพ ได้แก่

1. จัดการเรียนรู้การสอนที่มีความหมาย โดยเน้นแนวคิดที่สำคัญๆ ที่นักเรียนสามารถ นำไปใช้ทั้งในและนอกโรงเรียนได้ เป็นแนวคิด ความรู้ที่คงทน ยั่งยืน มากกว่าที่จะศึกษาในสิ่งที่ เป็น เนื้อหาหรือข้อเท็จจริงที่มากมายกระจัดกระจายแต่มีแก่นสาร ด้วยการจัดกิจกรรมที่มีความหมายต่อ ผู้เรียนด้วยการประเมินผลผลที่ทำให้นักเรียนต้องใส่ใจในสิ่งที่เรียน เพื่อแสดงให้เห็นว่าเขาได้เรียนรู้ และ สามารถทำอะไรได้บ้าง

2. จัดการเรียนรู้การสอนที่บูรณาการตั้งแต่หลักสูตรหัวข้อที่จะเรียน โดยเชื่อมโยง เหตุการณ์ พัฒนาการต่างๆ ทั้งทั้งในอดีตและในปัจจุบันที่เกิดขึ้นในโลกเข้าด้วยกัน บูรณาการ ความรู้ ทักษะค่านิยม และจริยธรรมลงสู่การปฏิบัติจริง ด้วยการใช้แหล่งความรู้ สื่อและเทคโนโลยีต่างๆ และ สัมพันธ์กับวิชาต่างๆ

3. จัดการเรียนรู้การสอนที่เน้นการพัฒนา ค่านิยม จริยธรรม จัดหัวข้อหน่วยการเรียนรู้ ที่สะท้อนค่านิยมจริยธรรม ปทัสถานในสังคม การนำไปใช้จริง ในการดำเนินชีวิตช่วยนักเรียนให้ได้คิด อย่างมีวิจารณญาณ ตัดสินใจแก้ปัญหาต่างๆ ยอมรับและเข้าใจในความคิดเห็นที่แตกต่างไปจากตน

และรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม

4. จัดการเรียนรู้การสอนที่ทำท่าย คาดหวังให้ผู้เรียนได้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ทั้งในส่วน ตนและการเป็นสมาชิกกลุ่ม ให้นักเรียนใช้วิธีการสืบเสาะ จัดการกับการเรียนรู้ของตนเอง ใส่ใจ และ เคารพในความคิดของผู้เรียน

5. จัดการเรียนรู้การสอนที่เน้นการปฏิบัติให้นักเรียน ได้พัฒนาความคิด ตัดสินใจ สร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง จัดการตัวเองได้ มีวินัยในตนเอง ทั้งด้านการเรียนและการดำเนินชีวิต เน้นการจัด กิจกรรมที่เป็นจริง เพื่อให้ผู้เรียนนำความรู้ความสามารถไปใช้ในชีวิตจริง

ครูผู้สอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ต้องมีความเชื่อว่า นักเรียนทุกคน เรียนรู้ได้แม้ว่าจะไม่ใช่เด็กทุกคนที่ประสบความสำเร็จ ในการเรียนในระดับที่เท่ากัน ดังนั้น การจัดการ กระบวนการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมนั้น ครูควรใช้วิธีการสอนที่หลากหลายผสมผสานกันเหมือนกับการสอนอื่นๆ เพราะว่า ไม่มีวิธีการสอนวิธีใดวิธีหนึ่งที่ดีที่สุด เพียงวิธีเดียว การสอนที่ดีคือ การสอนที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับสถานการณ์ ครูที่มีประสบการณ์ ในการสอน และนักการศึกษาในปัจจุบันรู้ว่าการพัฒนารูปแบบการสอนต่างๆ เพื่อให้เหมาะสมกับ ครูผู้สอน ซึ่งมีบุคลิกภาพต่างกัน นักเรียนที่มีความแตกต่างกัน และบริบทที่แตกต่างกัน เป็นสิ่งที่ทำได้ ครูบางคน และนักเรียนบางกลุ่ม อาจชอบใช้วิธีสอนเป็นรายบุคคลครูบางคนและนักเรียนบาง กลุ่มอาจชอบใช้วิธีสอน ด้วยการอภิปรายการทำงานกลุ่มนักเรียนบางคน และบางกลุ่มอาจชอบใช้ทั้งสองวิธี อย่างไรก็ตามครูเอง ก็จะต้องมีความยืดหยุ่น ใจกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นของ นักเรียนบ้าง พร้อมทั้งมีการวางแผนการสอนไว้ล่วงหน้าเป็นอย่างดี

จากกระบวนการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สรุปได้ว่า ควรจัดการเรียนการสอน ที่เรียบเรียงขึ้นโดยอาศัยหลักการที่กำหนดไว้ในหลักสูตรที่ใช้เป็นแนวทางในการเรียนการสอน โดยเน้นการจัดการเรียนรู้ที่มีความหมายและใช้วิธีสอนที่หลากหลาย ทำท่ายความสามารถของนักเรียนเพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาถึงระดับที่ต้องการ รวมทั้งพัฒนาค่านิยมและจริยธรรมที่ดี สามารถนำไปใช้ในสังคมได้ รวมถึงการประเมินผลควรใช้การประเมินที่สอดคล้องกับวิธีสอนอย่างเป็นธรรมชาติและต้องให้ข้อมูลย้อนกลับที่วัดได้จากการปฏิบัติงาน การสอบ หรือแฟ้มสะสมผลงาน

3.6 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษา

ภพ เลหาไพบูลย์ (2542: 387 – 389) กล่าวว่า “ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความสามารถในการกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดได้จากที่ไม่เคยกระทำได้ หรือกระทำได้น้อยก่อนที่จะมีการเรียนการสอน และเป็นพฤติกรรมที่สามารถวัดได้

พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (คงฤทธิ์ นันทบุตร. 2552: 19; อ้างอิงจาก พวงรัตน์ ทวีรัตน์) ได้ให้ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไว้ว่า หมายถึง คุณลักษณะรวมทั้งความรู้ความสามารถ หรือ มวลประสบการณ์ทั้งปวงที่บุคคลได้รับจากประสบการณ์การเรียนการสอน ทำให้บุคคลเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมด้านต่างๆ

เดโช สวานานนท์ (คงฤทธิ์ นันทบุตร. 2552: 19; อ้างอิงจาก เดโช สวานานนท์) กล่าวถึง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนว่า หมายถึง ความสำเร็จที่ได้รับจากความพยายาม จากการลงแรง เพื่อมุ่งใน จุดหมายปลายทางที่ต้องการ หรืออาจจะ หมายถึง ความสำเร็จที่ได้รับแต่ละด้าน

อารมณฺ์ เพชรชื่น (คงฤทธิ์ นันทบุตร. 2552: 19; อ้างอิงจาก อารมณฺ์ เพชรชื่น) กล่าว ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นจากการเรียนการสอน การฝึกฝนหรือประสบการณ์ ต่างๆ ทั้งที่โรงเรียน ที่บ้าน และสิ่งแวดล้อมอื่นๆ

ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ (2538: 146 – 147) ได้ให้ความหมายของแบบทดสอบ วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนว่า เป็นแบบทดสอบที่วัดความรู้ของนักเรียนที่ได้เรียนไปแล้ว

กล่าวโดยสรุปว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา หมายถึง พฤติกรรม ประสบการณ์ ความรู้ ความสามารถ เจตคติ ที่เกิดหลังขึ้นจากที่ได้รับการเรียนการสอนจนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ทั้งทางด้านความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และเจตคติ และเป็นสิ่งที่สามารถวัดได้

3.7 การวัดและประเมินผลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษา

สันต์ ธรรมบำรุง (2522: 157) กล่าวว่า การวัดผล หมายถึง การเก็บข้อมูลความจริง เกี่ยวกับการสอน โดยนำข้อมูลเหล่านั้นมาใช้ปรับปรุงการเรียนการสอนนั้น ให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น และเป็นขบวนการต่อเนื่องกับการสอนเรื่อยไป การวัดผลอาจมีหลายวิธี เช่น การทดสอบ การสังเกต การสัมภาษณ์ การตรวจงานและวิธีอื่นๆ ที่เป็นเครื่องมือในการวินิจฉัย สำหรับประเมินค่า ดูความสามารถ ของนักเรียน การประเมินผล เป็นขบวนการนำผลการวัดหลายๆ ครั้ง หลายๆ ด้าน หรือประเมินว่า นักเรียนคนใด เรียนอ่อน เนื้อหาตอนใดควรแก้ไข หรือการสอนของครูวิชาใด เรื่องใดที่มีคุณภาพไม่ถึงระดับ เป็นต้น ในการศึกษา เราอาจประเมินผลโดยการพิจารณาถึงความเจริญงอกงามของนักเรียน ทักษะคติ ทักษะการทำงาน ความรู้ความเข้าใจ ความซาบซึ้งและอื่นๆ

ไพศาล หวังพานิช (2523: 19 – 20) ได้อธิบายถึงความหมายของการวัดและประเมินผล ว่า การวัดผล หมายถึง กระบวนการในการกำหนดหรือหาหาจำนวนปริมาณ อันดับ หรือรายละเอียด ของคุณลักษณะ หรือพฤติกรรมความสามารถของบุคคล โดยใช้เครื่องมือเป็นหลักในการวัดกระบวนการ ดังกล่าว จะทำให้ได้ตัวเลขหรือข้อมูลรายละเอียดต่างๆ ที่ใช้แทนจำนวนและลักษณะที่วัดนั้น และการ ประเมินผล หมายถึง กระบวนการในการตัดสิน ตีราคา ลงสรุป เพื่อพิจารณาความเหมาะสม หรือหา คุณค่าของคุณลักษณะและพฤติกรรม เช่น ผลการเรียน ผลปฏิบัติ โดยอาศัยข้อมูลหรือรายละเอียดที่ ได้จากการวัดผลเป็นหลัก และใช้วิจารณ์ญาณประกอบการพิจารณา

ไพศาล หวังพานิช (2526: 89) ได้แบ่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามจุดหมาย และลักษณะ สาระที่จัดการเรียนรู้ ซึ่งสามารถวัดได้ 2 แบบ ตามจุดมุ่งหมายและลักษณะสาระ ดังนี้

1. การวัดผลด้านปฏิบัติ เป็นการตรวจสอบความสามารถในการปฏิบัติ หรือทักษะ ของผู้เรียน โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้แสดงความสามารถในรูปแบบของการกระทำจริงเป็นผลงาน เช่น วิชาศิลปศึกษา พลศึกษา การงาน เป็นต้น การวัดผลแบบนี้ จึงต้องใช้ข้อสอบภาคปฏิบัติ (Performance Test)

2. การวัดผลด้านเนื้อหา เป็นการตรวจสอบความสามารถเกี่ยวกับเนื้อหา อันเป็น ประสพการณ์ของการเรียนรู้ของผู้เรียน อันรวมถึงพฤติกรรมความสามารถด้านต่างๆ สามารถวัดผล ได้โดยใช้ข้อสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (Achievement Test)

พิชิต ฤทธิ์จรูญ (2545: 3 – 5) กล่าวว่า การวัดผล หมายถึง กระบวนการกำหนดตัวเลข หรือสัญลักษณ์ให้กับบุคคล สิ่งของ หรือเหตุการณ์อย่างมีกฎเกณฑ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แทนปริมาณ หรือคุณภาพของคุณลักษณะที่จะวัด จะต้องมียอดประกอบของการวัดผล 3 ประการ คือ หนึ่ง ปัญหา หรือสิ่งที่วัด สอง เครื่องมือวัดหรือเทคนิควิธีการรวบรวมข้อมูล สาม ข้อมูลเชิงปริมาณ หากเป็น ข้อมูลเชิงปริมาณจะต้องมีจำนวนและหน่วยวัด หากเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพจะต้องมีรายละเอียดที่แสดง คุณลักษณะที่อาจไม่ใช่ตัวเลข การประเมินผลหมายถึง การตัดสินคุณค่า หรือคุณภาพของผลที่ได้จาก การวัดโดยเปรียบเทียบกับผลการวัดอื่นๆ หรือเกณฑ์ที่ตั้งไว้ สามารถเขียนแสดงได้ ดังนี้

$$\text{การประเมินผล} = \text{การวัดผล} + \text{การตัดสินคุณค่า}$$

สุนันท์ ศลโกสุม (2525: 15 – 16) ได้กล่าวถึง การวัดผลและประเมินผลว่า การวัดผล หมายถึง ขบวนการในการนำสิ่งเร้าเข้าไปเร้าคุณลักษณะที่ต้องการวัด เป็นการทำให้ผู้ถูกเร้าได้แสดง ปฏิบัติหรือพฤติกรรมโต้ตอบของคุณลักษณะนั้นๆ ออกมาเป็นการกระทำหรือการแสดงออกที่สังเกต ได้และวัดได้ ผลที่ได้อาจเป็นตัวเลขหรือสัญลักษณ์ที่แทนคุณภาพ หรือปริมาณของพฤติกรรมที่แสดง ออกมา และการประเมินผล หมายถึง กระบวนการในการตัดสินวินิจฉัย ตีราคา ลงสรุป สิ่งสำเร็จรูปสิ่งใด สิ่งหนึ่งอย่างมีหลักเกณฑ์

หลักการประเมินที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner Centered Assessment) ว่า จุดมุ่งหมายเบื้องต้นของการประเมินนักเรียนคือ เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นสำคัญ การกำหนด มาตรฐานและการออกแบบระบบการประเมิน ควรเป็นผลที่เกิดจากการ เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดง ความสามารถที่แท้จริงออกมา และสะท้อนให้เห็นถึงแรงจูงใจ และความตั้งใจในการเรียนรู้ พร้อมทั้ง ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักกำกับดูแล และประเมินการเรียนรู้ด้วยตัวเอง (สุนันท์ ศลโกสุม. 2525: 5) ดังนี้

1. การวัดความรู้ ทักษะ กระบวนการ และยุทธศาสตร์ที่ประเมิน สอดคล้องตามที่ นักเรียนใช้ในกระบวนการเรียนรู้ตามหลักสูตรและตามประสพการณ์ในชีวิตประจำวัน

2. การประเมินผลควรอาศัยข้อมูลจากการปฏิบัติภาระงานที่มอบหมายให้นักเรียน ปฏิบัติที่สอดคล้องกับงานที่เป็นสภาพจริง และสอดคล้องกับหลักสูตรและแผนการเรียนรู้ในชั้นเรียน

3. การประเมินและการตัดสินผลการเรียนให้ข้อมูลจากผลสอบแบบทดสอบ มาตรฐาน ประกอบกับผลการเรียนรู้ระหว่างเรียนที่เป็นพฤติกรรมในแผนการเรียนรู้การปฏิบัติงาน และ ผลงาน ของผู้เรียน

4. การประเมินต้องเป็นธรรมกับนักเรียนทุกคนโดยไม่มีความลำเอียงทางพื้นฐานทางวัฒนธรรม ภาษา เชื้อชาติ เพศ และภูมิหลังทางผลสัมฤทธิ์
5. การประเมินในชั้นเรียนควรกระทำอย่างต่อเนื่องเพื่อใช้เป็นข้อมูลระยะยาวสำหรับใช้เป็นหลักฐานการพัฒนาและความก้าวหน้าของนักเรียนเป็นรายบุคคล
6. การประเมินควรรวมถึงการวัดแรงจูงใจ เจตคติ และจิตพิสัยของนักเรียนต่อการเรียน
7. ผลการประเมินควรให้ข้อมูลป้อนกลับ อันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาผู้เกี่ยวข้อง และการปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้
8. การวัดผลจากการปฏิบัติงานของผู้เรียน และผลการสอบวัด ผู้สอนต้องพิจารณาคำตอบที่เป็นไปได้และสมเหตุสมผล และเปิดโอกาสให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้จากการทำงานที่ผิดพลาดหรือการสอนที่บกพร่องนั้น
9. การประเมินควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงออกความรู้ความเข้าใจทักษะ กระบวนการที่สร้างสรรค์และเป็นอิสระ

พินัส หันนาคินท์ (2528: 243) ได้กล่าวถึงการวัดและประเมินผลว่า การวัดผล หมายถึง การเปรียบเทียบสิ่งที่เราต้องการทราบ หรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับมาตรฐานที่เรากำหนดขึ้นใช้ หรือมาตรฐานที่เป็นที่ยอมรับว่าเป็นมาตรฐานที่ถูกต้อง และการประเมินผล หมายถึง การนำคะแนน หรืออาจเรียกได้ว่า ข้อมูลมาทำการกำหนดคุณค่า ว่าคะแนนที่นักเรียนคนใดคนหนึ่งได้รับนั้น มีคุณค่าที่น่าพึงพอใจเพียงไร การประเมินผลนั้นไม่มีมาตรฐานตายตัว อาจจะต้องพิจารณาถึงสิ่งแวดล้อม และองค์ประกอบอื่นอีกด้วย โดยเหตุนี้จึงมักจะถือว่า การประเมินผลมีลักษณะเชิงปรัชญา ส่วนการวัดนั้นถือว่า มีลักษณะเป็นวิทยาศาสตร์

กรมวิชาการ (2544: 56) กล่าวว่า ในการวัดและประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เน้นความสามารถ และคุณลักษณะที่แท้จริงของนักเรียนจะต้องใช้วิธีการและเครื่องมือที่หลากหลาย เช่น

1. การทดสอบ เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบความรู้ ความคิด ความก้าวหน้าในสาระการเรียนรู้ มีเครื่องมือวัดหลายแบบ เช่น แบบทดสอบเลือกตอบ แบบเติมคำสั้นๆ แบบถูกผิด แบบจับคู่ เป็นต้น
2. การสังเกต เป็นการประเมินพฤติกรรมที่มีปฏิสัมพันธ์ของนักเรียน เช่น ความสัมพันธ์ในการทำงานกลุ่ม การวางแผน ความอดทน วิธีการแก้ปัญหา การใช้เครื่องมืออุปกรณ์ต่างๆ ในระหว่างการเรียนการสอนและการทำกิจกรรมต่างๆ โดยผู้สอนสามารถสังเกตได้ตลอดเวลา ซึ่งจะบันทึกข้อมูลลงในแบบสังเกตที่สร้างขึ้น
3. การสัมภาษณ์ เป็นการสนทนาซักถามพูดคุย เพื่อค้นหาข้อมูลที่ไม่อาจพบเห็นได้อย่างชัดเจนในสิ่งที่นักเรียนประพฤติปฏิบัติ

4. การประเมินภาคปฏิบัติ เป็นการประเมินการกระทำ การปฏิบัติงานในการสร้างผลงานให้สำเร็จ โดยผู้สอนต้องจัดทำประเด็นการประเมินและเครื่องมือเพื่อประกอบการประเมินด้วย เช่น Scoring Rubric, Rating Scale หรือ Checklist เป็นต้น

5. การประเมินแฟ้มสะสมผลงาน เป็นการประเมินความสามารถในการผลิตผลงาน การบูรณาการความรู้ รวบรวมผลงาน การคัดเลือกผลงานและศักยภาพในการเรียนรู้

กระทรวงศึกษาธิการ (2520: 178) ได้กำหนดการประเมินผลวิชาสังคมศึกษาแนวใหม่ ให้มีการวัดเจตคติ และความสามารถเชิงพฤติกรรมอื่นๆ ไม่ได้วัดความรู้แต่อย่างเดียว วิธีการวัดทำได้หลายวิธี เช่น

1. การสังเกต สังเกตจากความประพฤติการเล่น การทำงานร่วมกับเพื่อน การรักษาสาธารณสมบัติ การไม่ดูตายในการทำงาน การแสดงออกทางความคิด ความรับผิดชอบและความสำเร็จในการทำงาน

2. การตรวจผลงานในภาคปฏิบัติ การทำแผนที่แผนผัง ภาพจำลอง การรายงาน การตรวจสอบจุดงาน และกิจกรรมทุกอย่างในการเรียนการสอนสังคมศึกษา

3. การสัมภาษณ์เมื่อจบเรื่อง หรือกิจกรรมหนึ่งๆ โดยใช้วิธีซักถาม เพื่อวัดความรู้ วัดความเข้าใจเจตคติ ความคิดเห็นและการประเมินตนเอง

4. การทดสอบด้วยการตั้งคำถามให้ครอบคลุมสิ่งที่เรียนไปแล้ว ในระยะหนึ่งๆ ให้มากที่สุด เท่าที่จะมากได้ เพื่อวัดความรู้ ความเข้าใจ และความคิดเห็นของผู้เรียน

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2547: 469) ได้กล่าวถึงการวัดผลวิชาสังคมศึกษาวัดให้ครบทุกด้านทั้งด้านความรู้ความเข้าใจ ทักษะ และเจตคติ โดยใช้เครื่องมือหลายอย่างประกอบกันในการวัดความสามารถของนักเรียน ครูควรใช้การวัดผลทั้งแบบทางการ และแบบไม่เป็นทางการควบคู่กันไป การวัดผลแบบทางการ ได้แก่ การทดสอบ หรือการใช้แบบสอบถาม ส่วนการวัดแบบไม่เป็นทางการนั้น ครูอาจใช้การสังเกตหรือการซักถามนักเรียนขณะที่กำลังสอนแล้ว สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนก็ได้ เครื่องมือที่ใช้ในการวัดผลวิชาสังคมศึกษามีหลายชนิด แต่ที่เป็นประโยชน์โดยตรงและครูสามารถสร้างขึ้นมาใช้ได้เองในโรงเรียนแยกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ

1. แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2. แบบวัดพฤติกรรมทางสังคมของผู้เรียน

การประเมินผลการเรียนสังคมศึกษาเป็นกระบวนการต่อเนื่องของการเรียนการสอน ครูจึงมีหน้าที่จะต้องทำการประเมินผลการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียน เพื่อจุดประสงค์ใหญ่ 4 ประการ คือ

1. เพื่อปรับปรุงการเรียนของนักเรียน

1.1 ประเมินผลก่อนเรียน

1.2 ประเมินผลหลังเรียน

2. เพื่อปรับปรุงการสอนของครู

3. เพื่อตัดสินผลการเรียน

4. เพื่อพัฒนาพฤติกรรมของนักเรียน

กล่าวโดยสรุปว่า การวัดและประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมนั้น สามารถวัดได้ทั้งด้านทักษะ เจตคติ และด้านเนื้อหา โดยใช้แหล่งข้อมูลและวิธีการที่หลากหลายรวมทั้งมีการประเมินที่เป็นธรรมและต่อเนื่อง รวมทั้งการวัดและประเมินผลตามสภาพจริงของนักเรียนแต่ละบุคคล เพื่อให้ได้ผลที่ได้จากการวัดและประเมินผลไปใช้ในการพัฒนาของผู้เรียนและผู้ที่เกี่ยวข้อง

3.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมนศึกษา

งานวิจัยในประเทศ

สุมิตรา สุประดิษฐ์ ณ อยุธยา (2539: บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมนศึกษา โดยใช้ชุดการเรียนการสอนตามคู่มือครู พบว่า กลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมนศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เชนิสา ชื่นสุวรรณ (2539: 131) ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนความรับผิดชอบในการเรียนและความสนใจในวิชาสังคมนศึกษา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการสอนโดยใช้วิธีการสอนแบบเรียนเป็นคู่กับการสอนตามคู่มือครู ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนแบบเรียนเป็นคู่มิผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมนศึกษาสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนตามคู่มือครู

สำเนียง ศิลป์ประกอบ (2540: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนความรับผิดชอบในการเรียน และความเชื่อมั่นในตนเอง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนวิชาสังคมนศึกษาด้วยบทเรียนสำเร็จรูปกับนักเรียนที่เรียนด้วยการสอนตามคู่มือครู พบว่า กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ภาวนา เทียนขาว (2540: 101) ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและความรับผิดชอบต่อสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมนศึกษาด้วยการสอนแบบแก้ปัญหากับการสอนตามคู่มือครู ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมนศึกษาของนักเรียนที่เรียนด้วยการสอนแบบแก้ปัญหากับการสอนตามคู่มือครู แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

มาลาดี โหมดเขียว (2541: 83) ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมนศึกษาโดยการสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยมกับการสอนตามคู่มือครู ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมนศึกษาของนักเรียนที่เรียน โดยการสอนแบบกระบวนการสร้างเสริมค่านิยมกับการสอนตามคู่มือครูแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

หนึ่งนุช กาพภักดี (2542: บทคัดย่อ) เป็นการเปรียบเทียบความสามารถในการคิดระดับสูงด้านการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ได้รับการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์แบบปฏิบัติการ ตามแนวคอนสตรัคติวิซิม กับนักเรียนที่ได้รับการสอนตามแนวคู่มือครูแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ภัทรภรณ์พิทักษ์ธรรม (2543: 107) ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ และเจตคติต่อวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ โดยใช้กิจกรรมการสร้างแผนภูมิโมทัศน์ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนตามคู่มือครู

นพพร ทิพย์สุวรรณ (2543: 91) ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและค่านิยมด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา โดยใช้การสอนแบบวิธีการทางวิทยาศาสตร์ด้วยการใช้เทคนิคการพัฒนาแบบยั่งยืนกับการสอนแบบอริยสัจ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยการสอนแบบวิธีการทางวิทยาศาสตร์ด้วยการใช้เทคนิคการพัฒนาแบบยั่งยืน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบอริยสัจ

พยงค์ จิระพงษ์ (2544: 82) ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความรับผิดชอบต่อสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยชุดกิจกรรมการเรียนรู้ระบบ 4 MAT กับกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยชุดกิจกรรมระบบ 4 MAT กับกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

งานวิจัยต่างประเทศ

เพค (Peck. 1976: 4233 – A) ได้เปรียบเทียบการสอนตามจุดประสงค์ด้านความคิด ความเข้าใจ และด้านความรู้ในสถานการณ์ 3 อย่าง คือ การสอนในห้องเรียน การสอนนอกห้องเรียน และการผสมผสานระหว่างการสอนในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มที่ได้รับการสอนนอกห้องเรียน มีคะแนนความคิดความเข้าใจ เฉลี่ยเพิ่มขึ้นหลังจากการสอนเพิ่มมากขึ้น ส่วนอีก 2 กลุ่ม คือ การสอนในห้องเรียนมีคะแนนเฉลี่ยหลังการสอนสูงขึ้นแต่ไม่มากเท่ากับกลุ่มที่ได้รับการสอนผสมผสานระหว่างนอกห้องเรียนและในห้องเรียน

ลัมพ์คิน (ชานาญ เอี่ยมสำอาง. 2539: 77; อ้างอิงจาก Lumpkin. 1991) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความคงทนในเนื้อหาวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนเกรด 5 และนักเรียนเกรด 6 ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมที่เป็น นักเรียนเกรด 5 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความคงทนในเนื้อหาวิชาสังคมศึกษาไม่แตกต่างกัน ส่วนกลุ่มทดลองที่เป็นนักเรียนเกรด 6 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงทนในเนื้อหาวิชาสังคมศึกษาสูงกว่าควบคุม

จากเอกสารงานวิจัยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาดังกล่าวสรุปได้ว่า การจัดการสอนสังคมศึกษาในปัจจุบันถือว่า นักเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนที่มีบทบาทมากที่สุด มีครูเป็นผู้ออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่เชี่ยวชาญคอยนำทาง ร่วมปฏิบัติ จัดกระทำและร่วมแก้ปัญหาด้วยกัน ครูจึงต้องพัฒนาตนเอง แสวงหาวิธีการใหม่ๆ เลือกสรรเทคนิคการสอนหลายๆ แบบประกอบการใช้อุปกรณ์การสอนประเภทต่างๆ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับบทเรียน จัดกิจกรรมที่เน้นให้นักเรียนทำอย่างเหมาะสมกับความต้องการและความสามารถของนักเรียนเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะ ค่านิยมที่ถูกต้อง เตรียมพร้อมที่จะเผชิญสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาและอย่างรวดเร็ว รู้จัก

นำความรู้ที่ได้ปรับตัวให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในโลกปัจจุบันได้อย่างมีความสุข

4. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการคิดสร้างสรรค์

4.1 แนวคิดและความหมายของการคิด

การพัฒนาความสามารถทางการคิด เป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญของการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในมาตรา 24 ข้อ 2 ด้าน การจัดการกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการจัดฝึกทักษะกระบวนการคิด เพื่อพัฒนาคุณภาพด้านกระบวนการคิดของผู้เรียน “การคิด” มักเกิดขึ้นและเกี่ยวพันกับการดำเนินชีวิตของเรา อยู่ตลอดเวลา เราจำเป็นต้องใช้ “การคิด” เพื่อความมุ่งหมายต่างๆ ทั้งแสวงหาคำตอบ ตอบคำถาม สนับสนุนยืนยันหรือแก้ไขปัญหาคือต้องเผชิญหรือเข้าไปเกี่ยวข้อง อีกทั้ง “การคิด” ยังเป็นส่วนสำคัญที่มนุษย์มีความสามารถสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ เหนือกว่าสัตว์อื่น แต่มักถูกมองข้ามความสำคัญไปโดยไม่ได้รับความใส่ใจ ในความสำคัญดังกล่าวนี้มีนักคิด นักจิตวิทยาและนักการศึกษาในต่างประเทศหลายท่านได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการคิด (Thinking) ไว้ดังนี้

ไอแซก และคณะ (Eysenck; et al. 1972: 317) อธิบายว่า การคิดเป็นปฏิบัติการของจิตมนุษย์ ช่วยให้แต่ละคนสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม และยังช่วยให้แต่ละคนสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมสิ่งแวดล้อม และยังช่วยให้แต่ละคนเกิดความพยายามและสัมฤทธิ์ผลในจุดมุ่งหมายที่ต้องการ ดังนั้นการคิดจึงนำไปสู่การกระทำการปรับตัวที่ดีขึ้นกว่าเก่า

เพียเจต์ (ทิตนา เขมมณี. 2540: 79; อ้างอิงจาก Piaget. 1964) ได้อธิบายพัฒนาการทางด้านการคิดและสติปัญญาว่า เป็นผลเนื่องมาจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมโดยบุคคลพยายามปรับตัวโดยใช้กระบวนการดูดซึม (Assimilation) และกระบวนการปรับให้เหมาะสม (Accommodation) ด้วยการพยายามปรับความรู้ ความคิดเดิมกับสิ่งแวดล้อมใหม่ ทำให้บุคคลอยู่ในภาวะสมดุล สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ กระบวนการดังกล่าวเป็นกระบวนการพัฒนาโครงสร้างทางด้านการคิดและสติปัญญาของบุคคล

ครูลิค และ รูดนิค (Krulik ; & Rudnick. 1993: 3) ได้แบ่งการคิดออกเป็น 3 ชั้น คือ 1) การคิดระลึก จัดเป็นทักษะการคิดที่เป็นธรรมชาติเกือบเป็นอัตโนมัติเป็นความสามารถในการคิดระลึกข้อเท็จจริง 2) การคิดขั้นพื้นฐาน เป็นความเข้าใจ ความคิดรวบยอดเป็นประโยชน์นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน 3) การคิดขั้นวิเคราะห์ เป็นความคิดที่ใช้ในการตรวจเชื่อมโยง และประเมินลักษณะทั้งหมดของการแก้ปัญหาประกอบด้วย การจำ การเรียนรู้ การวิเคราะห์คิดที่ซับซ้อนความคิดระดับนี้เป็นสิ่งประดิษฐ์ที่คิดหรือจินตนาการขึ้นเองส่วนของการให้เหตุผล ครูลิค และ รูดนิค มองว่า เป็นส่วนสำคัญของการคิดไปจากการคิดขั้นระลึกได้

บรูเนอร์ (ทิตนา เขมมณี. 2540: 80; อ้างอิงจาก Bruner. 1965) กล่าวว่า การพัฒนาการทางด้านการคิดเริ่มเรียนรู้จากการกระทำต่อไป จึงจะสามารถจินตนาการสร้างภาพในใจคิดถึงเหตุการณ์ต่างๆ ได้ แล้วจึงจะถึงขั้นของการคิดและเข้าใจในสิ่งที่เป็นนามธรรม

การ์ดเนอร์ (ฮารี สัททหนวี. 2535: 5 – 6) จำแนกความสามารถหรือสติปัญญา (Intelligence) ของมนุษย์ออกเป็น 8 ด้าน เรียกว่า “ทฤษฎีพหุปัญญา (Multiple Intelligence)” ซึ่งแต่เดิมทฤษฎีทางสติปัญญามักกล่าวถึงความสามารถเพียงหนึ่งหรือสองด้าน แต่การ์ดเนอร์มีความเชื่อว่า มนุษย์มีความสามารถทั้ง 8 ด้าน ได้แก่ ด้านดนตรี ด้านการเคลื่อนไหวร่างกายและกล้ามเนื้อ ด้านเหตุผล เชิงตรรกะ และคณิตศาสตร์ ด้านภาษา ด้านมิติสัมพันธ์ ด้านการเข้ากับผู้อื่น ด้านการเข้าใจตนเอง และด้านความเข้าใจในธรรมชาติ ซึ่งแต่ละด้านมีความสามารถไม่เท่ากันและจะทำงานร่วมกัน ความสามารถแต่ละด้าน จะแสดงออกได้หลากหลายและสามารถพัฒนาได้

กิลฟอร์ด (ทิสนา เขมมณี. 2540: 80; อ้างอิงจาก Guilford. 1967) ได้อธิบายว่า ความสามารถทางสมองของมนุษย์ประกอบด้วยมิติ 3 มิติ คือ

1. มิติด้านเนื้อหา (Contents) หมายถึง วัตถุหรือข้อมูลที่ใช้เป็นสื่อ ก่อให้เกิดความคิด ซึ่งมีหลายรูปแบบ เช่น ภาพ เสียง สัญลักษณ์ ภาษา พฤติกรรม ฯลฯ
2. มิติด้านปฏิบัติการ (Operations) หมายถึง การดึงกระบวนการต่างๆ ที่บุคคลใช้ในการคิด ได้แก่ การรับรู้และเข้าใจ (Cognition) การจำ การคิดอเนกนัย การคิดแบบเอกนัยและการประเมินค่า
3. มิติด้านผลผลิต (Products) หมายถึง ผลของการคิด อาจมีลักษณะเป็นหน่วย (Units) เป็นกลุ่มหรือพวกของสิ่งต่างๆ (Classes) เป็นความสัมพันธ์ (Relations) เป็นระบบ (System) เป็นการแปลงรูป (Transformation) และการประยุกต์ (Implication) ความสามารถทางการคิดของบุคคลเป็นผลจากการผสมผสานมิติด้านเนื้อหาและด้านปฏิบัติการเข้าด้วยกัน

สำหรับนักคิด นักจิตวิทยา นักการศึกษา ในประเทศไทย ได้ให้ความหมายเกี่ยวข้องกับ การคิด (Thinking) ไว้ดังนี้

ศรีสุรางค์ ทีฆะกุล และคณะ (2542: 8) ได้กล่าวว่า การคิดเป็นพฤติกรรมที่มีลักษณะเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของมนุษย์ และมีรูปแบบซับซ้อน อันเป็นผลมาจากกระบวนการทางสมอง

อรพรรณ พรสีมา (2543: 3 – 4) ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับธรรมชาติของการคิดว่าการคิดเป็นกระบวนการทำงานของสมองที่โต้ตอบต่อสิ่งเร้า มีความหลากหลายทั้งวิธีการคิดและเป้าหมายในการคิด สามารถแสดงให้เห็นให้ผู้อื่นรับรู้ได้ด้วยวิธีการต่างๆ

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2547) ผู้อำนวยการสถาบันอนาคตศึกษา เพื่อการพัฒนา นักวิชาการด้านการคิดที่มีชื่อเสียงของประเทศ และยังเป็นทีปรึกษาอาวุโสแห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด สหรัฐอเมริกา ได้ให้ทัศนะไว้ในการบรรยาย เรื่อง “การคิดแบบนักบริหาร” ไว้ตอนหนึ่งว่า (เอกสารการบรรยายหลักสูตรนายอำเภอรุ่นที่ 56. 2547: 1) “การคิดเป็นผลจากการทำงานของระบบการรับรู้ทางจิต (Cognitive System) โดยในบางส่วนของความคิดจะทำหน้าที่แยกแยะการกระทำและความรู้สึกผ่านกระบวนการทางความคิดอันนำไปสู่พฤติกรรมที่ตอบสนองสถานการณ์นั้น การคิดเป็นเรื่องสำคัญไม่เหมือนกัน เป็นจินตนาการ หวนรำลึก ใช้เหตุผล และแก้ไขปัญหา” นอกจากนั้นแล้วยังเสริมเกี่ยวกับสิ่งที่ทำให้คนเราคิด พอกกล่าวสรุปได้ ดังนี้

1. การคิดเกี่ยวข้องกับความอยู่รอด เพราะความอยู่รอดจะทำให้เราคิด และหากไม่มีก็จะเป็นเรื่องยากที่จะอยู่รอด
2. ความต้องการสิ่งแปลกใหม่ กระตุ้นให้คิด เพราะมนุษย์ไม่ได้ยึดติดกับสิ่งเดิมและพยายามหาสิ่งใหม่อยู่เสมอ ทั้งนี้ เพื่อเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่ดีกว่า
3. ความสงสัย กระตุ้นให้คิด โดยเกิดการเรียนรู้ อยากรู้ อยากเห็น เพื่อการคลี่คลายคำถามที่มีอยู่ให้หมดสิ้นไป
4. สภาพปัญหา กระตุ้นให้คิด เพื่อหาทางออกของปัญหา หรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงให้ดีกว่าเดิม จนสามารถนำไปใช้ประโยชน์

จากที่ได้กล่าวถึงความหมายของการคิดทำให้สรุปได้ว่า “การคิด” เกี่ยวพันกับการทำงานของสมอง ซึ่งมนุษย์รับรู้และตีความผ่านประสบการณ์เชิงมโนคติ การหาความหมายและคำตอบในสิ่งที่ต้องการที่เป็นสิ่งกระตุ้นให้เกิดการคิด เพื่อสร้างการคิดอ่านหรือข้อตัดสินใจที่เป็นประโยชน์ ตลอดจนความจำเป็นในการพัฒนาทักษะกระบวนการคิดเพื่อไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งนี้ เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกนั่นเอง

4.2 ประเภทของการคิด

การจัดประเภทของการคิดขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่นำมาใช้พิจารณา อรรถพรณ พรสีมา (2543: 4 – 7) ได้จัดประเภทของการคิดออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มที่ใช้เป้าหมายในการคิด กลุ่มนี้สามารถจัดประเภทของการคิดได้เป็น 2 ประเภท คือ
  - 1.1 การคิดอย่างมีเป้าหมาย เป็นการคิดโดยมีวัตถุประสงค์ เช่น การคิดอย่างสร้างสรรค์
  - 1.2 การคิดอย่างไร้เป้าหมาย เช่น การคิดเลื่อนลอย การคิดเพ้อเจ้อ
2. กลุ่มที่ใช้ลักษณะทิศทางการคิด กลุ่มนี้สามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ
  - 2.1 การคิดเชิงบวก เป็นการคิดในด้านดีซึ่งทำให้เกิดพลังสร้างสรรค์สังคม เกิดความร่วมมือร่วมใจในการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้แก่สังคม
  - 2.2 การคิดเชิงลบ เป็นการคิดในด้านการหาข้อบกพร่องของตนเอง และคนอื่น หรือสังคม เพื่อพัฒนางาน ซึ่งในบางครั้งก็เกิดผลดี แต่ถ้าใช้มากเกินไปก็จะทำให้ผู้คิดขาดความสุข เป็นโรคหวาดระแวง
  - 2.3 การคิดเชิงคู่ขนาน เป็นการคิดตามหลักการ ตามเหตุผลหรือตามข้อมูลที่ปรากฏ เป็นการคิดตามสภาพที่เป็นจริง
3. กลุ่มที่ใช้ระดับคุณภาพของการคิดเป็นเกณฑ์ แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ
  - 3.1 ทักษะการคิดพื้นฐาน เป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำเนินชีวิตประจำวัน และเป็นทักษะที่จะนำไปสู่ทักษะการคิดระดับกลางและระดับสูง ได้แก่ การรับข้อมูล การพิจารณาและการจัดการข้อมูล

3.2 ทักษะการคิดระดับกลาง เป็นทักษะที่พัฒนาต่างจากทักษะการคิดพื้นฐาน มีการพิจารณาแง่มุมต่างๆ ของข้อมูล เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยรอบด้านเพื่อหาเหตุผลและความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ

3.3 ทักษะการคิดระดับสูง เป็นการคิดที่ต้องอาศัยทักษะทุกๆ ด้านในข้อ 1 และข้อ 2 มาสังเคราะห์เข้าด้วยกันเป็นองค์ความรู้ใหม่ จนเป็นความคิดที่ลึกซึ้ง เช่น การคิดสมเหตุสมผล การคิดแบบวิจารณ์ญาณ การคิดแก้ปัญหา การคิดแบบสร้างสรรค์ เป็นต้น

4.3 ความหมายของความคิดสร้างสรรค์

ความคิดสร้างสรรค์เป็นคุณภาพที่มีอยู่ในมนุษย์ทุกคน หากได้รับการส่งเสริมและพัฒนา และนำไปใช้ให้เหมาะสมก็จะเกิดประโยชน์อย่างมหาศาล ดังนั้นหากสังคมใดมีประชากรที่มีคุณลักษณะ เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์สูงก็ย่อมจะเป็นแรงขับให้สังคมนั้นพัฒนาก้าวหน้าได้อย่างรวดเร็ว ดังนั้น คนที่มีความคิดสร้างสรรค์สูงจึงเป็นบุคคลที่สังคมมีความต้องการเป็นอย่างยิ่ง ฉะนั้น การพัฒนาประชากรให้เป็นนักคิดสร้างสรรค์จึงเป็นเป้าหมายที่สำคัญยิ่ง (อารี พันธุ์มณี. 2545: คำนำ) ด้วยการเน้นที่คุณภาพที่สำคัญด้านความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ดังกล่าว จึงได้มีการศึกษาค้นคว้ากัน อย่างกว้างขวางและสามารถสรุปเกี่ยวกับความเชื่อ แนวคิดในเรื่องความคิดสร้างสรรค์ตามที่นักจิตวิทยา และนักการศึกษาได้ให้ความหมายไว้ในรูปแบบต่างๆ ทั้งในแง่ของขบวนการและความสามารถในการแก้ปัญหาไว้ดังต่อไปนี้

กิลฟอร์ด (Guilford. 1963: 61) ได้ให้ความหมายของความคิดสร้างสรรค์ คือ ความสามารถทางสมองในการคิดได้หลายทิศทาง หลายแง่ หลายมุม คิดได้กว้างไกล เรียกว่า ความคิดแบบ อเนกนัย (Divergent Thinking) ความคิดอเนกนัยนี้ประกอบด้วย ความคิดริเริ่ม (Originality) ความคล่องแคล่วในการคิด (Fluency) ความยืดหยุ่นในการคิด (Flexibility) และความคิดละเอียดลออ (Elaboration)

วอลลาซ และ โคแกน (Wallach; & Kogan. 1965: 13 – 14) ได้ให้ความหมายว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นความคิดโยงสัมพันธ์ (Association) คนที่มีความคิดสร้างสรรค์ คือ คนที่สามารถคิดอะไรได้อย่างสัมพันธ์กันเป็นลูกโซ่ เช่น เมื่อเห็นกระดาษก็นึกถึงดินสอ ปากกา สี สมุด พู่กัน ภาพวาด จดหมาย ฯลฯ ยิ่งคิดได้มากเท่าไรยิ่งแสดงถึงปริมาณความคิดสร้างสรรค์มากเท่านั้น

เวสเคาท์; และ สมิธ (Wescout; & Smith. 1967: 16) ได้อธิบายว่า ความคิดสร้างสรรค์ เป็นกระบวนการทางสมองที่รวมเอาประสบการณ์เดิมของแต่ละคนออกมา แล้วนำมาจัดให้อยู่ในรูปแบบใหม่ การจัดรูปแบบใหม่ของความคิดนี้เป็นลักษณะเฉพาะของคนแต่ละคน ไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งใหม่ระดับโลกก็ได้ สอดคล้องกับ เดรฟดาล (Drevdahl) ที่ให้ความหมายว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถของบุคคลในการคิดสร้างผลผลิตหรือสิ่งแปลกๆ ใหม่ๆ ไม่เป็นที่รู้จักมาก่อน ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านั้นอาจจะเกิดจากการรวบรวมเอาความรู้ต่างๆ ที่ได้จากประสบการณ์ แล้วเชื่อมโยงเข้ากับสถานการณ์ใหม่ๆ และสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่นี้ไม่จำเป็นจะต้องเป็นสิ่งที่มีสมบูรณ์อย่างแท้จริง อาจออกมาในรูปของผลิตผลทางศิลปะ วรรณคดี วิทยาศาสตร์หรือเป็นเพียงกระบวนการหรือวิธีการเท่านั้น ก็ได้ (อารี พันธุ์มณี. 2545: 4)

เจเลน และ เออร์เบน (Jellen; & Urban) ได้กล่าวไว้ว่า ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง การคิดอย่างเป็นอิสระ (Productive Thinking) และการคิดอเนกนัย (Divergent Thinking) (ติลก ติลกานนท์. 2534: 46)

ฟรอยด์ (Freud. 1938: 193) เชื่อว่า ความคิดสร้างสรรค์ เริ่มต้นจากการขัดแย้งถูก ผลักดันออกมาโดยพลังจิตใต้สำนึก ขณะที่ความขัดแย้งเกิดขึ้นนั้น คนที่มีความคิดสร้างสรรค์จะมีความคิด อิสระเกิดขึ้นอย่างมากมาย แต่คนที่ไม่มีความคิดสร้างสรรค์จะไม่มีความคิดอิสระเกิดขึ้น

พาเนส ให้คำจำกัดความพฤติกรรมสร้างสรรค์ว่า เป็นพฤติกรรมที่แสดงถึงเอกลักษณ์ และคุณค่าของผลิตผลต่างๆ คุณค่าดังกล่าวอาจเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงาน สังคมใดๆ มวลมนุษยชาติ หรือแม้แต่คนใดคนหนึ่งก็ได้ ความคิดสร้างสรรค์จะเกิดขึ้นได้จะต้องขึ้นอยู่กับสิ่งต่อไปนี้ (วิจิตร วรุตบางกุล. 2520: 46; อ้างอิงจาก Parnes. 1967: 8)

1. ความรู้พื้นฐาน คนจะมีความคิดสร้างสรรค์ในเรื่องใดๆ เขาจะต้องมีประสบการณ์ ในเรื่องนั้นมาพอสมควร
2. จินตนาการ (Imagination) ความสามารถในการคิดหาวิธีการแก้ปัญหาได้แปลกๆ ใหม่ๆ
3. การพิจารณาตัดสิน (Judgment) จะต้องมีการใช้วิจารณ์ญาณในการวิเคราะห์ ได้ว่า วิธีการในการแก้ปัญหานั้น วิธีการใดที่ควรปฏิบัติและให้ประโยชน์มากที่สุด

ทอเรนซ์ (Torrance. 1964: 47) ได้ให้ความหมายของความคิดสร้างสรรค์ว่า ความคิด สร้างสรรค์เป็นความสามารถของบุคคลในการคิดแก้ปัญหา ด้วยการคิดที่ลึกซึ้งที่นอกเหนือไปจากลำดับขั้น ของการคิดอย่างปกติธรรมดา เป็นลักษณะเฉพาะตัวบุคคลที่สามารถจะคิดได้หลายแง่ หลายมุมผสมผสาน จนได้ผลใหม่ซึ่งถูกต้องสมบูรณ์กว่า

แอนเดอร์สัน และคนอื่นๆ (Anderson; et al. 1970: 90) ได้กล่าวไว้ว่า เป็นกระบวนการ ทางความคิด แตกต่างจากความคิดอย่างมีเหตุผล (Critical Thinking) ตรงที่ว่า การคิดสร้างสรรค์ เกี่ยวข้องกับความคิดใหม่ๆ จะขัดแย้งกับความคิดก่อนๆ การคิดสร้างสรรค์เป็นการกระทำของการตั้ง ประสพการณ์เก่าๆ ออกมาทั้งหมดและเป็นการกระทำของการเลือกเพื่อจะเลือกแบบแผนใหม่ๆ ความคิด ใหม่ๆ หรือผลผลิตๆ

เทย์เลอร์ (Sund; & Lealic. 1974: 108 – 109; citing Taylor. 1964) ให้ความหมาย ความสามารถทางสร้างสรรค์ว่า เป็นความสามารถที่คิดย้อนกลับ โดยการนำสิ่งของหรือความรู้ต่างๆ ดูเหมือนไม่สัมพันธ์กันมารวมกัน เพื่อการแก้ปัญหาในแนวทางใหม่ และเสนอว่า ความคิดสร้างสรรค์ ประกอบด้วยความคล่องในการคิด เป็นการกระตุ้นความคิดภายใน และร่วมกันใช้ความคิดเหล่านี้ เพื่อให้ เกิดความคล่องตัวและความมั่นใจมากขึ้น ความคิดยืดหยุ่นทำให้พิจารณาปัญหาได้หลายแง่ และความคิด ริเริ่มเป็นการพิจารณา สิ่งต่างๆ ในทางที่แปลกใหม่

สำหรับนักวิชาการของไทยได้ให้คำจำกัดความของความคิดสร้างสรรค์ คือ ความสามารถ ของบุคคลในการแก้ปัญหาอย่างลึกซึ้ง นอกเหนือไปจากลำดับขั้นของการคิดปกติ เป็นลักษณะภายใน

ของบุคคลในการที่จะคิดหลายแง่มุมมาผสมผสานกันจนได้ผลผลิตใหม่ที่ถูกต้องสมบูรณ์ (วิชัย วงษ์ใหญ่. 2523: 4)

ชาวนุชชัย อินทรประวัติ (2518: 18) ได้ให้ความหมายของ ความคิดสร้างสรรค์ คือ ความสามารถพิเศษ ซึ่งมีอยู่ในตัวบุคคลและพฤติกรรมที่เกิดความคิดสร้างสรรค์มีระดับแตกต่างกันตามวัย ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2520: 121) ได้ให้ความหมายของความคิดสร้างสรรค์ไว้ว่า หมายถึง กระบวนการการรับรู้ปัญหาหรือตักดวงข้อมูลสร้างสมมติฐาน ทดสอบสมมติฐาน และสื่อความหมาย ให้ทราบผลลัพธ์

อารี รังสินันท์ (2523: 5) ได้กล่าวถึง ความหมายของความคิดสร้างสรรค์ คือ กระบวนการทางสมองที่คิดในลักษณะอนินทรีย์ อันนำไปสู่การคิดค้นพบสิ่งแปลกใหม่ด้วยการคิดดัดแปลง ประยุกต์ จากความคิดเดิมผสมผสานกันไปกับความพยายามที่จะสร้างความคิดฝันหรือจินตนาการ เรียกว่า จินตนาการ ประยุกต์ จึงทำให้เกิดผลงานจากการความคิดสร้างสรรค์

กรมวิชาการ (2534: 2) ได้ให้คำจำกัดความของความคิดสร้างสรรค์ คือ ความสามารถในการมองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ โดยมีสิ่งเร้าเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความคิดใหม่ต่อเนื่องกันไป และความคิดสร้างสรรค์นี้ประกอบด้วย ความคล่องตัวในการคิด ความคิดยืดหยุ่นและความคิดที่เป็นของตนเองโดยเฉพาะหรือความคิดริเริ่ม

อารี พันธุ์มณี (2545: 6) ได้ให้ความหมายของความคิดสร้างสรรค์ไว้เป็น 3 ลักษณะ คือ

1. ลักษณะกระบวนการคิดสร้างสรรค์ (Creative Process) หมายถึง ความรู้สึกไว ต่อปัญหาและสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างมีขั้นตอนและเป็นระบบ และนำผลไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในสิ่งใหม่ต่อไป

2. ลักษณะของบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ (Creative Person) หมายถึง บุคคลที่มีความอยากรู้อยากเห็น กระตือรือร้น กล้าคิด กล้าแสดง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีอารมณ์ขัน มีจินตนาการ มีความยืดหยุ่นทั้งความคิดและการกระทำและเป็นบุคคลที่มีความสุขกับการทำงานหรือสิ่งที่ตนพอใจและไม่หวังผลจากการประเมินภายนอก

3. ลักษณะของผลิตผล หมายถึง คุณภาพของผลงานที่เกิดขึ้น มีตั้งแต่ขั้นต่ำที่แสดงผลที่เกิดจากความพอใจของตนที่แสดงออกซึ่งความคิดและการกระทำ จนกระทั่งพัฒนาขึ้นเป็นการฝึกทักษะและค่อยคิดได้เอง จนถึงระดับการคิดค้นพบทฤษฎี หลักการและการประดิษฐ์คิดค้นใหม่ๆ

จากแนวคิดของจิตวิทยาและนักการศึกษาต่างๆ ที่กล่าวมา อาจสรุปความหมายได้ว่า ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ความสามารถทางสมองของบุคคลในการคิดสิ่งแปลกใหม่ ๆ ใหม่ ๆ แล้วบุคคลจะแปลความคิดนั้นออกมาเป็นผลผลิตอย่างไรโดยหนึ่ง หรือเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาต่างๆ โดยมีสิ่งเร้าและประสบการณ์เดิมเป็นองค์ประกอบที่ก่อให้เกิดความคิดหลายทิศหลายทาง และการคิดโยงสัมพันธ์

4.4 ทฤษฎีเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์

แนวคิดเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์มีหลายแนวคิดด้วยกัน สามารถมองได้ทั้งในแง่ปรัชญา และแง่จิตวิทยา ในทางปรัชญานั้น นักปรัชญามองความคิดสร้างสรรค์ในรูปของความคิดที่ดีเลิศ เป็นความคิดอัจฉริยะและมีพลังเหนือคนธรรมดาทั่วไป ส่วนในทางจิตวิทยานั้นนักจิตวิทยาได้มองความคิดสร้างสรรค์ในเชิงทฤษฎีที่แตกต่างกัน ซึ่งอาจสรุปแนวคิดของนักจิตวิทยาเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ได้ 7 แนว

1. แนวคิดด้านจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Approach) ฟรอยด์ (Freud) มีความเห็นว่า ความสามารถทางสร้างสรรค์ของมนุษย์เป็นกิจกรรมการทดแทน แสดงออกโดยกลวิธานป้องกันตัว (Defense Mechanism) อันเกิดจากจิตไร้สำนึก (Unconscious) ที่ควบคุมแรงขับทางเพศ หรือความก้าวร้าวของตน บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์สูง จะเป็นผู้ที่หนีโลกแห่งความจริงไปสู่ความคิดฝัน เพื่อปกป้องไม่ให้พลังจิตไร้สำนึกที่ไม่พึงปรารถนาได้แสดงออกมา ตัวอย่างเช่น ศิลปินจะใช้กิจกรรมทางศิลปะ เพื่อทดแทนแรงขับทางเพศของเขา ในขณะที่บุคคลธรรมดาทั่วไปจะใช้วิธีสนองความต้องการด้วยการใช้กิจกรรมทางเพศ ดังนั้นความคิดสร้างสรรค์ จึงทำหน้าที่เป็นตัวปลดปล่อยความเครียดของบุคคล (Bloomberg. 1973: 1 – 5)

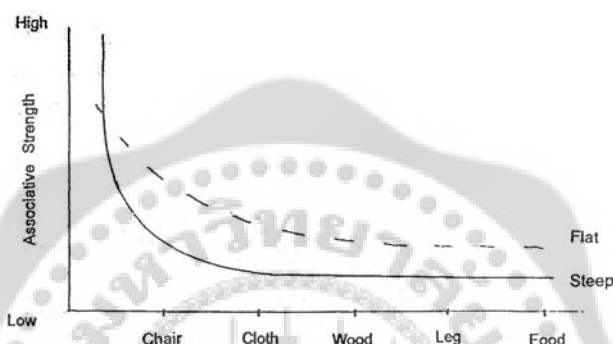
2. แนวคิดด้านมนุษยนิยม (Humanistic Approach) ทศนะของนักมนุษยนิยมมองในแง่ดีกว่า บุคคลมีศักยภาพด้านการคิดสร้างสรรค์ด้วยกันทุกคน แต่ศักยภาพนั้น จะแสดงออกได้มากหรือน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับบรรยากาศแวดล้อมของบุคคลนั้นๆ ว่า มีความอบอุ่นเป็นกันเองที่จะสนับสนุนให้เขาพัฒนาถึงศักยภาพอันสูงสุดของตนได้แค่ไหน เชื่อว่า การพัฒนาให้ถึงศักยภาพ อันสูงสุดของบุคคล คือ การนำไปสู่ความสามารถสร้างสรรค์ของบุคคลนั่นเอง นักมนุษยนิยมเชื่อว่า กลวิธานป้องกันตัว เป็นสิ่งที่ขัดขวางไม่ให้คุณเป็นตัวของตัวเอง เป็นตัวที่ทำให้บุคคลเกิดอัตมโนทัศน์ (Self – Concept) เกี่ยวกับความเชื่อต่อระเบียบแบบแผนที่เชื่อกันมา ทำให้ไม่ยอมรับความคิดที่แปลกใหม่ของบุคคล ดังนั้นความสามารถทางสร้างสรรค์ของบุคคลจะเพิ่มขึ้นก็ต่อเมื่อกลวิธานป้องกันตัวของเขาลดลง

3. แนวคิดด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Approach) นักสิ่งแวดล้อมนิยมมีความคิดสอดคล้องกับนักมนุษยนิยมที่ว่า ความสามารถทางสร้างสรรค์ของบุคคลเป็นผลที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ จากบรรยากาศที่เหมาะสม แต่นักสิ่งแวดล้อมนิยมจะเน้นถึงการจัดกระทำตัวแปรที่จะเป็นตัวเร้า และกระตุ้นให้บุคคลเกิดพฤติกรรมสร้างสรรค์ ส่วนนักมนุษยนิยมจะมองในส่วนของสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และทางสังคม เช่น บรรยากาศที่อยู่รอบตัวมากกว่าการจัดกระทำตัวแปร ทอร์เรนซ์ (Torrance) ผู้นำทางความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมได้เสนอแนะวิธีเพิ่มความสามารถทางสร้างสรรค์ให้กับนักเรียน โดยการให้ครูยอมรับคำถามและความคิดที่แปลกๆ ของนักเรียน พร้อมทั้งแสดงให้เห็นนักเรียนเห็นว่าความคิดของเขานั้นมีคุณค่า ให้โอกาสและความเชื่อถือในความคิดของนักเรียนโดยไม่เคร่งครัดกับระบบประเมินผลที่แน่นอนตายตัวเกินไป

4. แนวความคิดด้านโยงความสัมพันธ์ (Associative Approach) เมดนิค (Mednick. 1962) เป็นผู้นำแนวความคิดนี้ ได้ให้คำจำกัดความของความคิดสร้างสรรค์ว่า เป็นความสามารถในการมองเห็น

ความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ ความคิดหรือวัตถุในแง่มุมที่แปลกใหม่และเป็นประโยชน์ เขามีความเห็น
ว่า บุคคลที่สามารถมองเห็นความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ที่อยู่ห่างกันหรือมีความเกี่ยวพันกันน้อยได้มาก
เท่าไร บุคคลนั้นย่อมมีความคิดสร้างสรรค์สูงเท่านั้น ลักษณะของการมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่าง
เหตุการณ์ต่างๆ ในทัศนะของเมดนิคั้น มีความเห็นว่าบุคคลจะมองเห็นความสัมพันธ์ในสองลักษณะ
คือ มองความสัมพันธ์ในลักษณะเชิงลึกด้านเดียวกับมองความสัมพันธ์ในลักษณะเชิงกว้าง ตัวอย่างเช่น
ให้หาความสัมพันธ์กับโต๊ะ ถ้าเป็นบุคคลที่มองความสัมพันธ์ในลักษณะเชิงลึกจะเห็นว่า เก้าอี้สัมพันธ์
ระหว่างโต๊ะกับสิ่งต่างๆ ที่เกิดจากการมองเห็นความสัมพันธ์ 2 ลักษณะดังกล่าว

ภาพประกอบ 6 แสดงลักษณะความสัมพันธ์แบบลึกกับแบบกว้าง

ที่มา: ดิลก ดิลกานนท์. (2534 : 13) ; อ้างอิงจาก Mednick. (1962).

5. แนวความคิดด้านองค์ประกอบ (Factorial Approach) แนวความคิดด้านองค์ประกอบนี้
เริ่มจากที่กิลฟอร์ด (Guiford) ได้เสนอโครงสร้างทางสติปัญญา (The Structure of Intellect Model : SOI)
ประกอบด้วยสามมิติ ได้แก่ มิติที่หนึ่ง คือ กระบวนการคิด (Operation) มิติที่สอง คือ เนื้อหาเป็นสิ่งที่เรา
ให้เกิดกระบวนการคิด (Content) และมิติที่สาม คือ ผลจากการคิด (Product) ในการเสนอครั้งแรก
กิลฟอร์ด ได้แบ่งมิติทั้งสามองค์ประกอบย่อย ดังนี้

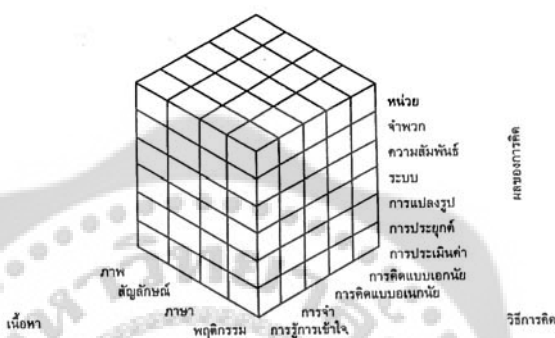
มิติที่หนึ่ง กระบวนการคิด แบ่งเป็น 5 ลักษณะ คือ การรู้จัก (Cognition) การจำ
(Memory) การคิดออกนอกนัย (Divergent Production) การคิดเอากนัย (Convergent Production) และ
การประเมิน (Evaluation)

มิติที่สอง เนื้อหา แบ่งเป็น 4 ลักษณะ คือ ภาพ (Figural) สัญลักษณ์ (Symbolic)
ภาษา (Semantic) และพฤติกรรม (Behavirol)

มิติที่สาม ผลจากการคิด แบ่งเป็น 6 ลักษณะ คือ หน่วย (Units) จำพวก (Classes)
ความสัมพันธ์ (Relation) ระบบ (Systems) การแปลงรูป (Transformations) และการประยุกต์ (Implication)

เมื่อรวมทั้งสามมิติประกอบกันทำให้ได้โครงสร้างทางสติปัญญาที่ประกอบด้วยองค์ประกอบ
จำนวน $5 \times 4 \times 6 = 120$ หน่วยลูกบาศก์ ต่อมาในปี ค.ศ.1977 กิลฟอร์ด ได้เปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมมิติ

ด้านเนื้อหาในส่วนของภาพโดยเพิ่มภาพที่รับรู้ทางตา (Visual) และเสียงที่รับรู้ทางหู (Auditory) จึงทำให้มิติด้านเนื้อหาเพิ่มเป็น 5 ลักษณะ ดังนั้นโครงสร้างทางสติปัญญาจึงเพิ่มเป็น $5 \times 5 \times 6 = 150$ หน่วยลูกบาศก์ ต่อมาในปี ค.ศ. 1988 กิลฟอร์ด ได้เสนอเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบด้านกระบวนการคิดขึ้นอีก โดยขยายองค์ประกอบด้านความจำออกเป็น ความจำระยะยาว (Memory Retention) และความจำในระยะสั้น (Memory Recording) จึงทำให้โครงสร้างทางสติปัญญาเปลี่ยนไปเป็น $6 \times 5 \times 6 = 180$ หน่วยลูกบาศก์ ดังภาพประกอบ 7

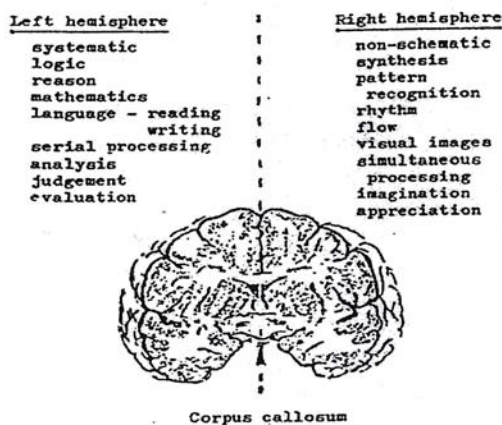
ภาพประกอบ 7 แสดงโครงสร้างทางสติปัญญา (Guilford. 1988)

กิลฟอร์ดมีความเชื่อเกี่ยวกับสติปัญญาว่า สติปัญญาเป็นผลรวมของความสามารถหลายด้านเข้าด้วยกัน ความสามารถบางด้านอาจวัดได้ด้วยแบบทดสอบ IQ หรือแบบทดสอบความถนัดทางการเรียนทั่วไป แต่ก็มีความสามารถอีกหลายด้านที่ไม่สามารถวัดได้ด้วยแบบทดสอบดังกล่าว ด้วยเหตุนี้เขาจึงทำการศึกษาความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) ความมีเหตุผล (Reasoning) และการแก้ปัญหา (Problem Solving) โดยวิธีการวิเคราะห์แบบอบเนกนัย (Divergent Production) คือความสามารถคิดได้หลายทาง มีความยืดหยุ่นในการคิด ดังนั้นแบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ของกิลฟอร์ด จึงเป็นการวัดความสามารถทางการคิดแบบอบเนกนัยเป็นสำคัญ เช่น การวัดความแคล่วคล่องทางการใช้คำ (Word Fluency) ความแคล่วคล่องทางความคิด (Ideational Fluency) ความยืดหยุ่นในความคิด (Spontaneous Flexibility) และความคิดริเริ่ม (Originality)

6. แนวคิดด้านพัฒนาการทางความคิด (Cognitive Development Approach) แนวความคิดนี้เชื่อว่า ในวัยเด็กทารกมีกระบวนการทางจิตวิทยาที่ยังไม่มีความประสานสัมพันธ์กันของพัฒนาการทางกล้ามเนื้อ ทางด้านความรู้สึกร่างกาย ตลอดจนประสาทสัมผัสต่างๆ ก็ยังไม่ชัดเจนจนกระทั่งเด็กเจริญเติบโต มีวุฒิภาวะสูงขึ้น กระบวนการทางจิตวิทยาต่างๆ จึงค่อยพัฒนาขึ้นตามลำดับจนเห็นชัดเจนขึ้น ทฤษฎีนี้เชื่อว่า ความสามารถทางสร้างสรรค์ของบุคคลเป็นกระบวนการบูรณาการประสบการณ์ทุกอย่าง ตั้งแต่ในวัยเด็กและพัฒนาสู่ความสามารถในการแยกแยะและการทำความเข้าใจในรายละเอียดของปัญหา ทฤษฎีนี้ แบ่งรูปแบบการคิดของบุคคลเป็นสองรูปแบบ คือ คิด แบบไม่เป็นอิสระจากสิ่งแวดล้อม (Field

Dependent) กับคิดอิสระจากสิ่งแวดล้อม (Field Independent) ผู้ที่มีความคิดอิสระจากสิ่งแวดล้อมจะมีความสามารถทางสร้างสรรค์สูงกว่าผู้ที่คิดแบบไม่เป็นอิสระจากสิ่งแวดล้อม เกมเบิล และ เคลเนอร์ (Gamble; & Kellner. 1968) ได้ทำการทดลองเพื่อพิสูจน์ความจริงนี้โดยใช้แบบทดสอบ Strop Color – Word โดยแบบทดสอบนี้จะมีคำศัพท์ของสีต่างๆ เขียนด้วยสีที่ไม่ตรงกับความหมายของศัพท์ที่เขียน เช่น คำศัพท์สีแดงเขียนด้วยสีเขียว เป็นต้น นำแบบทดสอบนี้ไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างที่มีความคิดสร้างสรรค์สูงและต่ำให้บอกสีของอักษรที่ใช้เขียนคำศัพท์แต่ละตัวนั้น ผลการทดลองพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีความคิดสร้างสรรค์สูงจะสามารถบอกสีของตัวอักษรที่ใช้เขียนคำศัพท์เหล่านี้ได้ถูกต้องและรวดเร็วกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีความคิดสร้างสรรค์ต่ำ ผลการทดลองนี้สรุปว่า ความสามารถในการบอกสีได้ถูกต้องเป็นการพัฒนาการทางความคิดแบบอิสระจากสิ่งแวดล้อมนั่นเอง สอดคล้องกับความคิดของแม็คควินนี่ (Mc Whinnie. 1967) ที่กล่าวว่า ความคิดไม่เป็นแบบอิสระจากสิ่งแวดล้อมมีความสามารถทางการคิดสร้างสรรค์ต่ำ และผู้ที่มีความคิดแบบเป็นอิสระจากสิ่งแวดล้อม มีความสามารถทางการคิดสร้างสรรค์สูงกว่าผู้ที่คิดแบบไม่เป็นอิสระจากสิ่งแวดล้อม (Bloomberg. 1973: 16 – 19)

7. แนวคิดด้านสรีรวิทยา (Physiology of Human Brain) แนวความคิดนี้เชื่อว่าสมองของมนุษย์แบ่งออกเป็นสองส่วน คือ สมองส่วนซ้ายและส่วนขวา และเชื่อมโยงโดยเส้นประสาทที่เรียกว่า คอร์ปัส คอลโลซัม (Corpus Callosum) สมองส่วนนี้จะทำงานสัมพันธ์กัน แต่ทำหน้าที่แตกต่างกัน คือ สมองส่วนซ้าย (L - Hem) ทำหน้าที่เกี่ยวกับสิ่งที่เป็นเหตุเป็นผล เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ส่วนสมองส่วนขวา (R - Hem) จะทำหน้าที่คิดเกี่ยวกับการสังเคราะห์การใช้ความคิดสร้างสรรค์ สร้างสรรค์และสุนทรีย์จะ นั่นหากมีการจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมก็จะไปกระตุ้นให้สมองทั้งสองส่วนนี้มีโอกาสได้ทำงานอย่างสม่ำเสมอ เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพทางความคิดของบุคคลให้สูงและกว้างไกลออกไปยิ่งขึ้น (Wiltrock. 1977: 60) สอดคล้องกับไอน์สไตน์ (Einstein) ที่กล่าวว่า ผู้ที่ฝึกการใช้สมองแต่เพียงข้างเดียวเป็นเวลานานๆ ก็ไม่สามารถใช้สมองอีกข้างหนึ่งได้ แต่หากมีการกระตุ้นให้มีการใช้สมองข้างที่ไม่ค่อยจะได้ใช้ขึ้นมาให้ทำงานทำอีกข้างหนึ่งที่ใช้อยู่เป็นประจำ ก็จะทำให้เกิดประสิทธิผล เป็นการเพิ่มอัจฉริยภาพให้แก่มนุษย์เราได้อย่างอัศจรรย์ยิ่ง และจากการค้นคว้าวิจัยของโรเซนวิก (Rosenwick) พบว่า สมองมิได้เสื่อมลงไปตามอายุไขของคนเราเลยแม้แต่น้อย ถ้าได้มีการกระตุ้นหรือมีการใช้สมองขึ้นมา ไม่ว่าจะมียุเท่าใดก็จะเกิด มีการรอกเงยกิ่งก้านของเซลล์สมองไปติดต่อเชื่อมโยงมากขึ้น จะมีผลให้สมองทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงตามไปด้วย (สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์. 2542: 77; อ้างอิงจาก ชินโฮสท หัสบาราเอ. 2538)

ภาพประกอบ 8 แสดงสมองส่วนซ้ายและขวา

ที่มา: ดิลก ดิลกานนท์. (2534 : 19) ; อ้างอิงจาก Wittrock. (1977 : 89).

4.5 องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2523: 7) ได้กล่าวว่า การที่จะเกิดความคิดสร้างสรรค์ได้นั้น จะต้องประกอบไปด้วย

1. ความคิดริเริ่ม (Originality) หมายถึง ความคิดที่แปลกแตกต่างไปจากบุคคลอื่น
2. ความว่องไวหรือความพรั่งพร้อม (Fluency) ปริมาณการคิดพรั่งพร้อมออกมามากกว่าบุคคลอื่น
3. ความคล่องตัว (Flexibility) ชนิดของความคิดที่ปรากฏออกมาจะแตกต่างกันออกไปโดยไม่ซ้ำกันเลย

4. ความละเอียดลออประณีต (Elaboration) ความคิดที่แสดงออกมานั้นละเอียดลออสามารถจะนำมาทำให้สมบูรณ์และประณีตต่อไปได้

5. การสังเคราะห์ (Synthesis) คือ การรวบรวมสิ่งที่คิดได้ มาทำให้มีความหมายและนำมาพัฒนาต่อไปให้สมบูรณ์

เจเลน และ เออร์บัน (Jellen; & Urban. 1986: 141) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ไว้ในข้อสอบ ทีซีที - พีซี (TCT - PT) ดังนี้

1. ความคิดคล่องแคล่ว
2. ความคิดยืดหยุ่น
3. ความคิดริเริ่มที่ตนเองมีอยู่
4. ความคิดละเอียดลออ

5. การกระทำที่แสดงถึงการเสี่ยงอันตราย เช่น การแยกขอบเขต
6. การผสมให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เช่น การจัดรวมสิ่งต่างๆ ให้มีความต่อเนื่อง
7. อารมณ์ขัน

จากทฤษฎีโครงสร้างทางสติปัญญาของ กิลฟอร์ด (Guilford, 1969: 145 – 151) เชื่อว่าความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถทางสมองที่คิดได้กว้างไกลหลายทิศทาง หรือเรียกว่า ลักษณะการคิดนอกเนื้องานหรือการคิดแบบกระจาย (Divergent Thinking) ประกอบด้วย 4 ด้าน ดังนี้ (กรมวิชาการ, 2534: 9 – 10)

1. ความคิดริเริ่ม (Originality) เป็นลักษณะความคิดแปลกใหม่แตกต่างจากความคิดธรรมดา อาจเกิดจากการนำเอาความรู้เดิมมาคิดดัดแปลงและประยุกต์ให้เกิดเป็นสิ่งใหม่ขึ้น เช่น การคิดประดิษฐ์เครื่องบินได้สำเร็จ โดยได้แนวคิดจากการทำเครื่องร่อน เป็นต้น ความคิดริเริ่มสามารถอธิบายได้ตามลักษณะดังนี้ คือ

1.1 ลักษณะทางกระบวนการ คือ เป็นกระบวนการคิดและสามารถแตกความคิดจากของเดิมไปสู่ความคิดแปลกใหม่ที่ไม่ซ้ำกับของเดิม

1.2 ลักษณะบุคคล คือ บุคคลที่มีความคิดริเริ่มจะเป็นบุคคลที่มีเอกลักษณ์ของตนเอง เชื่อมมั่นในตนเอง กล้าคิด กล้าลอง กล้าแสดงออก ไม่ขาดกลัวต่อความไม่แน่นอน แต่เต็มใจและยินดีที่จะเผชิญ และเสี่ยงกับสภาพการณ์ดังกล่าว บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ จึงเป็นบุคคลที่มีสุขภาพจิตดีด้วย

1.3 ลักษณะทางผลผลิต คือ ผลงานที่เกิดจากความคิดริเริ่ม จึงเป็นงานที่แปลกใหม่ไม่เคยปรากฏมาก่อน มีคุณค่าทั้งต่อตนเอง และเป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม คุณค่าของงาน จึงมีตั้งแต่ระดับต้น เช่น ผลงานที่เกิดจากความต้องการการแสดงความคิดอย่างอิสระ เกิดจากแรงจูงใจของตนเอง ทำเพื่อสนองความต้องการของตนเองโดยไม่คำนึงถึงคุณภาพของงานและค่อยๆ พัฒนาขึ้นโดยเพิ่มทักษะบางอย่าง ต่อมาจึงเป็นทั้งงานประดิษฐ์ เป็นสิ่งที่คิดค้นใหม่ไม่ซ้ำกับใคร นอกจากนั้นก็พัฒนางานประดิษฐ์ให้ดีขึ้นจนเป็นขั้นสูงสุด

2. ความคล่องในการคิด (Fluency) หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการคิดหาคำตอบได้อย่างคล่องแคล่ว รวดเร็วและมีคำตอบปริมาณที่มากในเวลาจำกัด แบ่งออกเป็นองค์ประกอบย่อย 4 ด้าน ดังนี้

2.1 ความคล่องแคล่วทางด้านถ้อยคำ (Word Fluency) เป็นความสามารถในการใช้ถ้อยคำอย่างคล่องแคล่ว

2.2 ความคล่องแคล่วทางด้านการโยงสัมพันธ์ (Associational Fluency) เป็นความสามารถที่คิดหาถ้อยคำที่เหมือนกันหรือคล้ายกันได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ภายในเวลาที่กำหนด

2.3 ความคล่องแคล่วทางด้านการแสดงออก (Expressional Fluency) เป็นความสามารถในการใช้วลีและประโยค คือ ความสามารถที่จะนำคำมาเรียงกันอย่างรวดเร็ว เพื่อให้ได้ประโยคที่ต้องการ

2.4 ความคล่องแคล่วในการคิด (Ideational Fluency) เป็นความสามารถที่จะคิดสิ่งที่ต้องการภายในเวลาที่กำหนด เป็นความสามารถอันดับแรกในการที่จะพยายามเลือกเฟ้นให้ได้ ความคิดที่ดีและเหมาะสมที่สุด จึงจำเป็นต้องคิด คิดออกมาให้ได้มากหลายอย่างและแตกต่างกันแล้ว จึงนำเอาความคิดที่ได้ทั้งหมดมาพิจารณาแต่ละอย่างเปรียบเทียบกับกันว่าความคิดอันใดจะเป็นความคิดที่ดีที่สุด

3. ความยืดหยุ่นในการคิด (Flexibility) หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการคิดหาคำตอบได้หลายประเภทและหลายทิศทาง แบ่งออกเป็น

3.1 ความยืดหยุ่นที่เกิดขึ้นทันที (Spontaneous Flexibility) เป็นความสามารถที่จะพยายามคิดได้หลายอย่างอย่างอิสระ

3.2 ความคิดยืดหยุ่นทางการดัดแปลง (Adaptive Flexibility) เป็นความสามารถที่จะคิดได้หลากหลายและสามารถคิดดัดแปลงจากสิ่งหนึ่งไปเป็นหลายสิ่งได้

4. ความคิดละเอียดลออ (Elaboration) คือ ความคิดในรายละเอียดเพื่อตกแต่งหรือขยายความคิดหลักให้ได้ความหมายที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ความคิดละเอียดลออเป็นคุณลักษณะที่จำเป็นยิ่งในการสร้างผลงานที่มีความแปลกใหม่ให้สำเร็จ พัฒนาการของความคิดละเอียดลออขึ้นอยู่กับสิ่งต่อไปนี้

4.1 อายุ คนที่มีอายุมากจะมีความสามารถทางด้านนี้มากกว่าคนที่มีอายุน้อย

4.2 เพศ เพศหญิงจะมีความสามารถมากกว่าเพศชายในการคิดละเอียดลออ

4.3 การสังเกต คนที่มีความสามารถ ด้านการสังเกตสูง จะมีความสามารถด้าน

ความคิดละเอียดลออสูงด้วย

กิลฟอร์ด และ ฮอปฟ์เนอร์ (Guilford; & Hoepfener. 1972: 137 – 152) ได้ศึกษาถึงองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์เพิ่มเติมและพบว่า ความคิดสร้างสรรค์ต้องมีองค์ประกอบอย่างน้อย 8 องค์ประกอบ คือ

1. ความคิดริเริ่ม (Originality)
2. ความคิดคล่องตัว (Fluency)
3. ความคิดยืดหยุ่น (Flexibility)
4. ความคิดละเอียดลออ (Elaboration)
5. ความคิดไวต่อปัญหา (Sensitivity of Problem)
6. ความสามารถในการให้นิยามใหม่ (Redefinition)
7. ความซึมซับ (Penetration)
8. ความสามารถในการทำนาย (Prediction)

4.6 ลำดับขั้นของการเกิดความคิดสร้างสรรค์

ซัลลิแวน (Sullivan. 1967: 33) ได้กล่าวถึงขั้นต่างๆ ของกระบวนการคิดสร้างสรรค์ ดังนี้

1. ขั้นประสบปัญหา (Puzzlement) เป็นขั้นซึ่งบุคคลเกิดความรู้สึกว่ามีบางสิ่งบางอย่างเกิดความเข้าใจผิด ไม่แจ่มชัดหรือไม่สามารถเข้าใจได้

2. ขั้นไตร่ตรองอย่างหนัก (Mental Labor) เป็นขั้นที่บุคคลคิดถึงวิธีการและความรู้ต่างๆ ที่ได้สะสมไว้ ขั้นนี้สมองทำงานอย่างหนัก แต่ไม่สามารถแก้ปัญหาได้
3. ขั้นเพาะความคิด (Incubation or Gestation) เป็นขั้นที่ความคิดหยุดอยู่ขณะเพื่อดูว่า มีอะไรเกิดขึ้น
4. ขั้นเกิดความกระจ่าง (Illumination) เป็นขั้นที่เกิดความคิดอย่างทะลุปรุโปร่งหรือเกิดการค้นพบแล้ว
5. ขั้นกลั่นกรองความคิด (Elaboration) เป็นขั้นที่ทำการพิสูจน์ทบทวนเหตุผลและผลที่ได้จากการกระทำเท่านั้น

เทย์เลอร์ (Taylor. 1963: 4 – 5) ได้กล่าวถึง กระบวนการสร้างสรรค์ทำนองเดียวกัน แต่มีเพียง 4 ขั้น คือ

1. ขั้นไตร่ตรองปัญหาอย่างหนัก
2. ขั้นเพาะความคิด
3. ขั้นเกิดความกระจ่าง
4. ขั้นกลั่นกรองความคิด

ทอร์เรนซ์ (Torrance. 1962: 47) ได้กำหนดขั้นตอนกระบวนการคิดสร้างสรรค์เป็น 4 ขั้น ดังนี้

1. ขั้นเริ่มต้น เกิดความรู้สึกต้องการหรือความไม่เพียงพอในสิ่งต่างๆ ที่จะทำให้บุคคลเริ่มคิด เขาพยายามรวบรวมข้อเท็จจริง เรื่องราวและแนวคิดต่างๆ ที่มีอยู่เข้าด้วยกัน เพื่อหาความกระจ่างในปัญหา ขั้นนี้ผู้คิดยังไม่ทราบว่าจะเกิดอะไรขึ้นจะเป็นไปในรูปใด และอาจใช้เวลานานจนบางครั้งจะเกิดขึ้นโดยผู้คิดไม่รู้สึกรู้สีก้าว
2. ขั้นครุ่นคิด ต่อจากขั้นเริ่มต้น มีระยะหนึ่งที่มีความรู้ ความคิด และเรื่องราวต่างๆ ที่รวบรวมไว้มาประสมกลมกลืนกันเข้าเป็นรูปร่าง ระยะนี้ผู้คิดต้องใช้ความคิดอย่างหนัก แต่บางครั้งความคิดอันนี้จะหยุดชะงักไปเฉยๆ เป็นเวลานาน บางครั้งก็กลับเกิดขึ้นใหม่อีก
3. ขั้นเกิดความคิด ในระยะที่กำลังครุ่นคิดนั้น บางครั้งอาจเกิดความคิดผุดขึ้นมาทันทีทันใด ผู้คิดจะมองเห็นความสำคัญของความคิดใหม่ที่ซ้ำกับความคิดเก่าๆ มีผู้คิดมาแล้วการมองเห็นความสัมพันธ์ในแนวคิดใหม่นี้ จะเกิดขึ้นในทันทีทันใด ผู้คิดไม่ได้นึกได้ฝันว่าจะเกิดขึ้นเลย
4. ขั้นปรับปรุง เมื่อเกิดความคิดใหม่แล้ว ผู้คิดจะขัดเกลาความคิดใหม่ให้หมดจด เพื่อให้ผู้อื่นเข้าใจได้ง่าย หรือต่อเติมเสริมแต่งความคิดที่เกิดขึ้นใหม่นั้นให้รัดกุม และวิวัฒนาการต่อไปหรือในบางกรณีในขั้นนี้ อาจมีการทดลอง เพื่อประเมินการแก้ปัญหาสำหรับเลือกความคิดที่สมบูรณ์ที่สุด ความคิดเหล่านี้ก่อให้เกิดความคิดใหม่ๆ ทางวิทยาศาสตร์ นวนิยาย บทเพลง จิตรกรรมและการออกแบบอื่นๆ เป็นต้น

เวแกนด์ (Weigand. 1971: 208) กล่าวว่า กระบวนการคิดอย่างสร้างสรรค์ ประกอบด้วย ขั้นต่างๆ 5 ขั้น ดังนี้

1. ขั้นวิเคราะห์ปัญหา (Analysis) เป็นการกำหนดตัวปัญหาให้แจ่มชัด

2. ขั้นปฏิบัติการ (Manipulation) เป็นขั้นรวบรวมวิธีการแก้ปัญหาที่เป็นไปได้
3. ขั้นความคิดติดขัด (Impasse) เป็นขั้นที่ยังไม่สามารถแก้ปัญหาได้
4. ขั้นเกิดความกระจ่าง (Eureka) เป็นขั้นที่เกิดความคิดแวบขึ้น มองเห็นทางแก้ปัญหา

ทันที

5. ขั้นพิสูจน์ (Verification) เป็นขั้นตรวจสอบให้แน่ใจ

4.7 พัฒนาการของความคิดสร้างสรรค์ในวัยต่าง ๆ

ทอร์เรนซ์ (ชูจิต ตันอรธนาวิน. 2528: 10 – 12; อ้างอิงจาก Torrance. 1962: 84 – 105) ได้ศึกษาพัฒนาการความคิดสร้างสรรค์ของเด็กในวัยต่าง ๆ ไว้ดังนี้

1. วัยก่อนเข้าเรียน

วัยแรกเกิด – 2 ปี เด็กเริ่มจะจินตนาการในวัยระยะนี้ พ่อแม่สามารถส่งเสริมพัฒนาการให้เด็กได้ด้วยการหาเกมส์เด็กเล่นต่างๆ ให้เด็กและระวังความปลอดภัยของเด็กระหว่างที่เล่นด้วย

วัย 2 – 4 ปี เด็กเริ่มจะเรียนรู้สิ่งต่างๆ มีช่วงเวลาความสนใจสั้นๆ และเริ่มเอาแต่ใจตนเอง ต้องการทำอะไรต่างๆ ด้วยตนเอง เป็นการพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเอง เด็กจะอยากรู้อยากเห็น และถามปัญหาให้ผู้ใหญ่รำคาญบ่อยๆ เด็กวัยนี้ควรมีของเล่นชนิดที่เปลี่ยนแปลงได้หลายรูปแบบ เช่น หนังสื้เหลี่ยมสำหรับต่อหรือดินน้ำมัน จะทำให้เด็กมีจินตนาการมากกว่าของเล่นที่มีรูปแบบตายตัว ผู้ใหญ่ควรชักจูงให้เด็กปลูกต้นไม้หรือเลี้ยงสัตว์ ให้เด็กทำอะไรต่างๆ ด้วยตนเอง เด็กจะยินดีเมื่อทำได้สำเร็จ ควรให้ความช่วยเหลือเล็กๆ น้อยๆ หรือควรปลอบโยนเมื่อเด็กทำไม่สำเร็จ

วัย 4 – 6 ปี เด็กวัยนี้มีจินตนาการดี เรียนรู้ถึงทักษะในการวางแผนเล่น เรียนรู้หน้าที่ของผู้ใหญ่โดยผ่านการเล่น สามารถเชื่อมโยงเหตุการณ์เข้าด้วยกัน แม้ว่า ยังไม่เข้าใจเหตุผล เริ่มรับรู้ถึงอารมณ์ของผู้อื่น และเริ่มคิดได้ว่าการกระทำของตนเอง จะทำให้ผู้อื่นรู้สึกอย่างไร ผู้ใหญ่ควรนำความคิดของเด็กมาใช้ประโยชน์บ้าง แม้ว่าจะไม่ดีเท่าของผู้ใหญ่ ควรยอมรับให้เด็กทำอะไรต่างๆ ด้วยตนเอง และคอยให้คำแนะนำ ควรตอบคำถามของเด็กและร่วมรับรู้ในสิ่งที่เด็กคิด เด็กวัยนี้เป็นวัยที่ควรส่งเสริมจินตนาการความคิดสร้างสรรค์

2. วัยประถมศึกษา

วัย 6 – 8 ปี ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กจะลดลงในระยะของการเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 แต่เด็กวัยนี้จะรักการเรียนมีความอยากรู้อยากเห็นมากขึ้น เอาแต่ใจตนเอง ใช้ตนเองเป็นศูนย์กลาง ระยะนี้เป็นช่วงเวลาที่จะใช้ความคิดสร้างสรรค์ผ่านบทเรียน นิทานหรือการอภิปราย ผู้ใหญ่ควรช่วยเหลือให้เด็กได้แสดงความคิดเห็นของตนเองและคอยตอบคำถามต่างๆ ของเด็ก

วัย 8 – 10 ปี เด็กวัยนี้มีทักษะในการคิดสร้างสรรค์สูงขึ้น และสามารถนำความคิดนั้นไปใช้ได้จริงๆ เด็กมักจะเลียนแบบวีรบุรุษ สามารถกระตุ้นให้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ หรือทักษะอื่นๆ เพื่อช่วยเพื่อน เด็กสามารถทำงานที่ยากขึ้นได้ รู้จักถามปัญหาที่ซับซ้อนขึ้นได้รู้จักคิดมากขึ้น มีความวิตกกังวลในสิ่งที่ตนเองทำไม่ได้ และรู้สึกเสียใจที่ไม่ได้รับความยุติธรรม เด็กวัยนี้ต้องการโอกาสที่จะแสดงออก

ถึงความคิดสร้างสรรค์ ผู้ใหญ่ควรให้โอกาสแก่เด็กพร้อมทั้งแสดงให้เด็กเห็นด้วยว่า ความคิดของเด็กเป็นประโยชน์ แต่เด็กต้องการคำแนะนำสนับสนุนและปลอบโยนด้วย เมื่อต้องทำงานที่ยากมากๆ วัยนี้ควรเป็นวัยที่เด็กควรเรียนรู้ว่าตนเองไม่สามารถทำทุกสิ่งทุกอย่างได้

วัย 10 – 12 ปี เด็กจะชอบอ่านหนังสือและอยู่หนึ่งๆ ได้นานยิ่งขึ้น สามารถอ่านหนังสือหรือใช้ความคิดได้ทีละนานๆ เป็นวัยที่มีพัฒนาการด้านศิลปะและดนตรีอย่างรวดเร็ว เด็กวัยนี้มักจะชอบลองทุกสิ่งทุกอย่างด้วยตนเอง มีความคิดละเอียดลึกซึ้งถึงข้อปลีกย่อยต่างๆ และมีความจำดี สามารถแปลงหลักเกณฑ์ต่างๆ ได้ ลงความเห็นหรือคิดประดิษฐ์สิ่งต่างๆ ได้ ถ้าเป็นงานที่ทำทายน เด็กควรมีโอกาสได้แสดงความสามารถต่างๆ ที่มีอยู่ ระยะเวลาที่เหมาะสมสำหรับหาปริชาญาณในตัวเด็ก รวมทั้งเป็นเวลาที่สมควรกระตุ้นให้เด็กทำงานยากๆ และหัดตัดสินใจ

3. วัยมัธยมศึกษา

วัย 12 – 14 ปี เด็กวัยนี้จะเกี่ยวข้องกับกิจกรรมมาก และยังไม่มีการวางแผนสำหรับอนาคตของตนเอง รักสนุกไม่คำนึงถึงเหตุผล เด็กที่มีพรสวรรค์จะมีการแสดงออกถึงจินตนาการของตนเองในด้านต่างๆ เช่น ศิลปะ ดนตรี หรือเครื่องดนตรี เป็นต้น เด็กจะเริ่มต่อต้านระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ ต้องการมีส่วนร่วมตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวกับตนเอง เด็กวัยนี้ มักจะมีความรู้สึกไม่มั่นใจตนเอง เพราะการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย และอารมณ์ ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนฝูงก็เปลี่ยนไป แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงภายหลังก็ตาม มีโอกาสทำงานที่ยากแต่น่าสนใจ ฝึกการตัดสินใจและที่สำคัญคือ ไม่ควรทำให้เด็กต่างไปจากกลุ่มเพื่อนๆ แต่ควรใช้วิธีดึงกลุ่มเพื่อนๆ ไปในทางที่ต้องการ ควรฝึกให้เด็กรู้จักการสังเกตความต้องการของคนอื่นและรู้จักเคารพความเห็นของผู้อื่นด้วย

วัย 14 – 16 ปี ทั้งเด็กชายและเด็กหญิงจะชอบสนุกผจญภัย เริ่มสนใจงานอาชีพในอนาคต เด็กจะมีพัฒนาการเร็วมากทางด้านความสามารถและความสนใจ แต่ก็ยังเปลี่ยนแปลงได้ง่าย เด็กมักกังวลเรื่องการยอมรับของเพื่อนๆ และเริ่มเรียนรู้ว่าปัญหาบางอย่างสามารถหาคำตอบที่แน่นอนได้ ผู้ใหญ่ควรช่วยให้เด็กได้มีเวลาคิดถึงความสามารถของตนเอง และวิธีการนำไปใช้ให้ประสบความสำเร็จ ในอาชีพการงาน ควรกระตุ้นให้เด็กทราบถึงความต้องการของสังคม ระยะเวลาสำหรับฝึกฝนทักษะในการคิดตอบปัญหาอย่างสร้างสรรค์

วัย 16 – 18 ปี เด็กวัยนี้ต้องการความช่วยเหลือจากจินตนาการให้มีความทะเยอทะยานในทางที่ดีสำหรับชีวิต ความสนใจของเด็กวัยนี้จะมั่นคงพอๆ กับความสามารถและเป็นวัยที่ดีที่สุดสำหรับทดสอบความต้องการของเด็ก เพราะเด็กมีความสามารถที่จะคิดหาข้อสรุปได้แล้ว ได้เรียนรู้ที่จะใช้ความสามารถที่มีอยู่แก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และสามารถเข้ากับกลุ่มเพื่อนได้เป็นอย่างดี ในวัยนี้ผู้ใหญ่ต้องดูแลและกระตุ้นด้วย “อาหารความคิด” ในห้องเรียน เสริมสร้างทักษะความชำนาญ และความสนใจในสุนทรียภาพ ผู้ใหญ่ควรเริ่มเรียนรู้ไปพร้อมกับเด็กในวัยนี้ แต่หลีกเลี่ยงการแข่งขันกับเด็ก ควรใช้ประโยชน์จากแบบทดสอบความสนใจ ความสามารถและทัศนคติในเรื่องต่างๆ เด็กต้องการพบกับปัญหาที่ต้องแก้ไข โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์และต้องการความช่วยเหลือแนะแนวทางที่ควรยึดถือ สร้างความเชื่อมั่นต่อตนเอง และความคิดที่มีต่อสังคม

4. วัยหลังมัธยมศึกษา

จากการวิจัยพบว่า ระดับความคิดสร้างสรรค์ของวัยนี้ จะลดลง เพราะสาเหตุหลายประการ เช่น พัฒนาการของร่างกายไม่ต่อเนื่อง การทำงานของต่อมต่างๆ เปลี่ยนแปลงไป ร่างกายไม่แข็งแรง มีการเจ็บป่วย ตลอดจนความแตกต่างของสังคมและความกังวลหนักใจในอาชีพ เป็นต้น

เนลเลอร์ (Kneller. 1965: 72 – 73) สรุปว่า ความคิดสร้างสรรค์ของคนจะเจริญเติบโตไปพร้อมๆ กับร่างกาย และขึ้นสูงสุดเมื่ออายุอยู่ในวัยรุ่นตอนปลาย ในวัยเด็กความคิดสร้างสรรค์จะงอกงามเร็วกว่าสติปัญญา ความคิดสร้างสรรค์จะขึ้นสูงสุดในช่วงอายุ 4 – 5 ขวบ แล้วลดต่ำลงเล็กน้อยเมื่อแรกเข้าโรงเรียนแล้วค่อยๆ สูงขึ้น ตั้งแต่เกรด 1 ถึงเกรด 3 ตกลงมากในตอนต้นของเกรด 4 เพิ่มสูงขึ้นในระยะเกรด 5 – 6 ตกลงตอนต้นเกรด 7 ไปจนถึงใกล้จบมัธยมปลาย แล้วจึงหยุดหรืออาจลดต่ำลงซ้ำๆ

ลิกอน (อารี รังสินนท์. 2526: 55; อ้างอิงจาก Ligon. 1957) ได้ศึกษาพัฒนาการความคิดสร้างสรรค์ของเด็กวัย 12 – 16 ปี พบว่า เด็กต้องการเรียนรู้ และโอกาสเลือกและทดลองทำอาชีพที่สนใจเพื่อเป็นการเตรียมตัวล่วงหน้า ระยะเวลาเด็กควรได้รับประสบการณ์ในการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ และดำเนินการในเรื่องที่ได้ตัดสินใจแล้วให้ตลอด เด็กควรได้รับการฝึกให้วางแผนงานที่น่าตื่นเต้นและยากมากขึ้น นอกจากนี้เด็กควรได้รับการฝึกให้รู้จักคำนึงถึงความต้องการของคนอื่น และให้รู้จักยอมรับและยกย่องเพื่อนๆ และแสดงออกอย่างสร้างสรรค์

สุมาลี กาญจนชาติ (2525: 43) ได้ทำการศึกษาพัฒนาการความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนอายุ 11 – 15 ปี ในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์จะลดลงในช่วงอายุ 12 ปี และหลังจากนั้น ความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์จะเพิ่มขึ้นโดยลำดับ

4.8 สติปัญญา กับความคิดสร้างสรรค์

คนจำนวนมากมีข้อสงสัยว่า คนที่มีเชาวน์ปัญญาสูง จะต้องมีความคิดสร้างสรรค์สูงด้วยหรือไม่ แต่ก็ยังไม่มียืนยันชัดเจนว่า เชาวน์ปัญญา มีความสัมพันธ์กับความคิดสร้างสรรค์เสมอไป ดังผลงานวิจัยต่อไปนี้

เมียร์ และ สเตน (Meier; & Stein. n.d.) ได้ทำการวิจัยเมื่อปี ค.ศ. 1955 พบว่า นักเรียนได้คะแนนจากการทดสอบเชาวน์ปัญญา (IQ) สูงมากไม่ใช่ นักเรียนที่มีความคิดสร้างสรรค์สูง หรือนักเรียนที่มีผลงานสร้างสรรค์ดีเสมอไป เพราะจากการศึกษากลุ่มตัวอย่างนักเรียนที่เก่งคณิตศาสตร์มีเชาวน์ปัญญาสูง มีคะแนนสูงในวิชาคณิตศาสตร์เป็นพิเศษ มีการทำงานดี มีนิสัยรักการเรียนคณิตศาสตร์และผ่านการทดสอบในการแข่งขันตอบปัญหาทางคณิตศาสตร์ ผลปรากฏว่า ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างผลการสอบเชาวน์ปัญญาและการสอบความคิดสร้างสรรค์ สอดคล้องกับ ทอแรนซ์ (Torrance) ที่ได้ทำการศึกษาเมื่อปี ค.ศ. 1962 พบว่า คะแนนจากแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ไม่มีความสัมพันธ์กับคะแนนของเชาวน์ปัญญา และจากการทดสอบเชาวน์ปัญญาเพียงอย่างเดียว จะคัดนักเรียนที่มีความคิดสร้างสรรค์ประมาณ 70 % ออกไปจากกลุ่มนักเรียนปัญญาเลิศ และจากผลที่ปรากฏได้ย่ำว่าเรื่องนี้เป็นความจริง

สำหรับนักเรียนทุกชั้นเรียนและทุกรูปแบบของการทดสอบเชาว์ปัญญา เพราะจากการวิเคราะห์ข้อทดสอบเชาว์ปัญญาพบว่าส่วนใหญ่เน้นความรู้ ความจำและคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงคำตอบเดียว และจากข้อมูลที่ศึกษาก็พบว่า นักเรียนที่มีเชาว์ปัญญาสูงเป็นนักเรียนที่ครูชอบและยอมรับมากกว่านักเรียนที่มีความคิดสร้างสรรค์สูง

เกตเซลล์ และ แจ็คสัน (Getzels; & Jackson. 1962: Unpaged) ได้พยายามหาข้อสรุปเรื่อง ความสัมพันธ์ของเชาว์ปัญญากับความคิดสร้างสรรค์ว่ามีความสัมพันธ์กันหรือไม่ โดยการศึกษา ลักษณะของผู้เรียน 2 ลักษณะ คือ กลุ่มที่มีสติปัญญาสูงซึ่งมี IQ เฉลี่ยสูงกว่า 130 และกลุ่มที่มีความคิดสร้างสรรค์สูง พบว่า ผู้ที่มีสติปัญญาสูงเป็นผู้ที่ใช้ความสามารถในการคิดเอกนัย (Convergent Ability) จะคิดในทางเดียว ถือคำตอบที่ถูกต้องเพียงคำตอบเดียว ในขณะที่ผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์สูงจะต้องใช้ความสามารถทั้งการคิดแบบเอกนัยและอเนกนัย (Convergent and Divergent Abilities)

ต่อมาในปี ค.ศ. 1965 เบนต์ลี (Bently. 1965: 269 – 272) ได้ศึกษาความคิดสร้างสรรค์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยมิชิแกนจำนวน 75 คน เป็นชาย 59 คน หญิง 16 คน วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Operation) จำนวนคำที่จำได้ (Memory Operation) การคิดหลายทิศทาง (Divergent Thinking) และการประเมินค่า (Evaluation) ผลการศึกษาพบว่า ความรู้ความเข้าใจและความจำไม่มีความสัมพันธ์กับความคิดสร้างสรรค์ ส่วนความคิดหลายทิศทางและการประเมินค่ามีความสัมพันธ์กับความคิดสร้างสรรค์

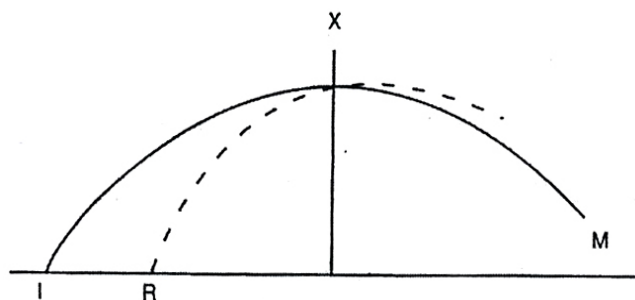
จากการศึกษาดังกล่าวถึงแม้ว่าจะไม่สามารถยืนยันได้อย่างชัดเจนว่า เชาว์ปัญญามีความสัมพันธ์กับความคิดสร้างสรรค์ แต่ก็สามารถที่จะบอกได้ว่า ความคิดสร้างสรรค์สามารถพัฒนาให้สูงขึ้นได้ ทั้งผู้มีสติปัญญาสูงและผู้มีสติปัญญาต่ำ

4.9 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์

3.9.1 ลักษณะพัฒนาการความคิดสร้างสรรค์

ถึงแม้ว่าจากการวิจัยพัฒนาการด้านความคิดสร้างสรรค์ จะพบว่า ลักษณะความคิดริเริ่มในวัยเด็กจะมีพัฒนาการสูงกว่าในวัยผู้ใหญ่ก็ตาม แต่ความคิดริเริ่มก็เป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งของความคิดสร้างสรรค์ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สามารถพัฒนาให้เกิดขึ้นได้ ไม่ว่าจะเป็นวัยใดตั้งที่ โรเจอร์ (Rogers. 1970: 78 – 80) เกล (Gaie. 1969: 430) โลเวนเฟลด์ และ บริทเทน (Lowenfeld; & Britten. 1987) นอกจากนั้นยังมีงานวิจัยในยุคต่อมาที่สามารถนำมายืนยันคำกล่าวข้างต้นได้เป็นอย่างดี เช่น งานวิจัยของ โคลเวอร์ (Clover. 1980: 3 – 16) อัลบานโน (Albano. 1987: Abstract) และ นิรัช สุตสังข์ (2544: บทคัดย่อ) ทำวิจัยกับนักศึกษาและบุคคลทั่วไป โดยใช้กิจกรรมการฝึกความคิดสร้างสรรค์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการฝึกความคิดสร้างสรรค์ สามารถทำคะแนนในแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ ได้สูงขึ้นเป็นอย่างมาก

ริบอต (อารี พันธุ์มณี. 2545: 48; อ้างอิงจาก Ribot. 1906) เป็นผู้ที่ใช้คำว่า “จินตนาการ” แทน “ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์” และแสดงให้เห็นพัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ของเด็กทุกๆ ไป และเปรียบเทียบกับพัฒนาการทางด้านความมีเหตุผลดังแสดงไว้ในภาพประกอบ 9

ภาพประกอบ 9 แสดงพัฒนาการของความคิดสร้างสรรค์

เส้น Im แทนพัฒนาการทางจินตนาการตั้งแต่วัยเด็กถึงวัยหนุ่มสาว

เส้น R แทนเหตุผล

เส้น X เป็นจุดที่จินตนาการและเหตุผลอยู่ในระดับเดียวกัน

จากภาพประกอบ 9 แสดงให้เห็นว่า พัฒนาการจะเจริญก้าวหน้าขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่งถึงจุดความมีเหตุผลจะเริ่มต้นพัฒนาช้ากว่าแล้วเจริญและพัฒนาตามมาทัน จากนั้นจินตนาการของบุคคลก็จะลดลง อาจจะเป็นผลสืบเนื่องมาจากความมีเหตุผลของบุคคลเป็นสิ่งที่สกัดกั้นความสามารถในการคิดสิ่งแปลกใหม่และแหวกแนวจากสิ่งที่เคยปฏิบัติ จึงเป็นสิ่งที่น่าคิดอีกสิ่งหนึ่งสำหรับการพัฒนาจินตนาการ

3.9.2 ลักษณะพฤติกรรมความคิดสร้างสรรค์

ผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ จะมีบุคลิกแตกต่างจากบุคคลโดยทั่วไป นักจิตวิทยาและนักการศึกษาประกอบด้วย อนัสตาซี (Anastasi. 1958) ฮอลแลนด์ (Holland. 1961) ทอเรนซ์ (Torrance. 1963) วิลเลียม (William. 1965) กิลฟอร์ด (Guilford. 1967) และ เจอซิลด์ (Jersild. 1968) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับบุคลิกภาพของผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ไว้ ดังนี้

1. เป็นผู้ที่มีความรู้สึกไวต่อปัญหา มองเห็นการณ์ไกล
2. มีความเป็นตัวของตัวเอง ชอบอิสระ ชอบท้าทาย
3. มีความสามารถในการคิดหลายทิศทางและมีความคิดยืดหยุ่น
4. มีความคิดริเริ่ม ชอบทดลองและค้นหาความจริง ชอบซักถาม
5. ไม่ชอบทำตามความคิดของใคร
6. มีความอยากรู้อยากเห็นสูง
7. มีความต้องการประสบความสำเร็จในอนาคต

อารีย์ พันธุ์มณี (2545: 75) กล่าวว่า คนที่มีความคิดสร้างสรรค์ จะมีบุคลิกภาพประจำตนแตกต่างจากคนทั่วไป พฤติกรรมของคนที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีดังนี้

1. อยากรู้ อยากเห็น มีความกระหายใคร่รู้ อยู่เป็นนิจ
2. ชอบเสาะแสวงหา สืบราวรู้ คืบคว้า และทดลอง
3. ชอบซักถามและถามคำถามแปลกๆ
4. ช่างสงสัย เป็นเด็กที่มีความรู้สึกแปลกประหลาดใจในสิ่งที่พบเห็นเสมอ
5. ช่างสังเกต มองเห็นลักษณะที่แปลก ผิดปกติหรือช่องว่างที่ขาดหายไปได้ง่ายและรวดเร็ว

โดยไม่รังรอ

6. ชอบแสดงออกมากว่า จะเก็บกด ถ้าสงสัยสิ่งใดก็จะถามหรือพยายามหาคำตอบ
7. อารมณ์ขัน มองสิ่งต่างๆ ในแง่มุมที่แปลกและสร้างอารมณ์ขันอยู่เสมอ
8. มีสมาธิในสิ่งที่ตนสนใจ
9. สนุกสนานกับการใช้ความคิด
10. สนใจสิ่งต่างๆ อย่างกว้างขวาง
11. ความเป็นตัวของตัวเอง

นอกจากที่กล่าวมาแล้ว ยังมีผู้ให้แนวคิดในเรื่องพฤติกรรมหรือบุคลิกภาพของบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์มีลักษณะ 8 ประการ ดังที่กรมวิชาการ (กรมวิชาการ, 2534: 15) ได้เสนอไว้ดังนี้

1. มีความคิดอิสระเป็นตัวของตัวเอง ไม่ชอบทำตามอย่างใคร กล้าคิดกล้าแสดงออก ถือตัวเองเป็นศูนย์กลาง
2. มีแรงจูงใจสูง รักความก้าวหน้า มีความมานะบากบั่นที่จะทำงานยาก และซับซ้อนให้สำเร็จอยากรู้ อยากเห็น ตื่นตัวที่จะรับรู้ตลอดเวลา
3. ใฝ่ต่อปัญหา มีความสามารถในการคิดหลายแง่มุม มีความสามารถในการแก้ปัญหา ใช้ความคิดได้อย่างคล่องแคล่ว มีความยืดหยุ่น พร้อมทั้งจะเปลี่ยนแปลงวิธีเก่ามาสู่แนวใหม่ หรือวิธีการใหม่ๆ ช่างสงสัยและมีนิสัยที่จะคิดหาคำตอบ
4. มีความสามารถในการใช้สมาธิ มีความสามารถในการพินิจพิเคราะห์อย่างถี่ถ้วน
5. มีความคิดริเริ่ม ชอบคิด ชอบทำสิ่งที่ซับซ้อนและแปลกใหม่ ชอบความยุ่งยาก ซับซ้อน และสามารถหาคำถามซักถามสิ่งที่ต้องการจะรู้
6. ยอมรับในสิ่งที่ไม่แน่นอนและสิ่งที่เป็นข้อขัดแย้ง อดทนต่อสิ่งที่ยังไม่แน่ชัด ไม่พลาดกลัวต่อสิ่งที่ยังไม่ทราบ สิ่งที่ลึกลับน่าสงสัย กลับรู้สึกพึงพอใจและตื่นเต้นที่จะเผชิญกับสิ่งเหล่านั้น
7. มีความอดทนต่อความไม่เป็นระเบียบ ไม่ชอบทำตามระเบียบหรือกฎเกณฑ์ ไม่ค่อยมีความสม่ำเสมอและไม่ชอบถูกบังคับ
8. มีอารมณ์ขัน ชอบคิดเล่นไปเรื่อยๆ มีจินตนาการ

จากคุณลักษณะของบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ดังที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่า ผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ มักเป็นผู้ที่ชอบการเปลี่ยนแปลง ชอบทดลองทำสิ่งใหม่ๆ กล้าคิดกล้าตัดสินใจ รักอิสระใน

การคิด คิดได้หลายแง่หลายมุม ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่า ผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์มักเป็นบุคคลที่มีบุคลิกภาพหลาย ๆ อย่างอยู่ในตัวคนคนเดียว

3.9.3 หลักในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์

ความคิดสร้างสรรค์เป็นคุณสมบัติที่อยู่ในตัวคนทุกคนและสามารถส่งเสริมให้พัฒนาได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทางตรง คือ การสอน ฝึกฝน อบรม ส่วนทางอ้อม คือ การสร้างบรรยากาศและการจัดสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมความเป็นอิสระในการเรียนรู้ สอดคล้องกับความคิดของ โรเจอร์ส (Rogers. 1959) ที่ว่าความคิดสร้างสรรค์ไม่สามารถบังคับให้เกิดขึ้นได้ แต่สามารถส่งเสริมให้เกิดขึ้นได้ด้วยการจัดสภาพการณ์เทคนิควิธีที่เหมาะสมถูกต้อง (อารี พันธุ์ณี. 2545: 89) โรเจอร์สได้เสนอแนะการจัดสภาพการณ์ที่จะส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นได้ไว้ ดังนี้

1. ความรู้สึกปลอดภัยทางจิต สามารถสร้างได้ด้วยกระบวนการที่สัมพันธ์กัน

3 อย่าง คือ

1.1 ยอมรับในคุณค่าของแต่ละบุคคลอย่างไม่มีเงื่อนไข ครู พ่อ แม่หรือบุคคลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องต้องยอมรับในความสามารถของบุคคลแต่ละคนและเชื่อมั่นในตัวบุคคลเหล่านั้น อย่างไม่มีเงื่อนไข จะทำให้เขาเกิดความรู้สึกมั่นคง ปลอดภัย เริ่มเรียนรู้ว่าตนสามารถจะเป็นอะไรก็ได้ที่อยากจะเป็นโดยไม่ต้องเสแสร้ง จะทำให้เขามุ่งไปสู่การคิดแบบสร้างสรรค์

1.2 สร้างบรรยากาศที่ไม่ต้องมีการวัดผลและประเมินผลจากภายนอก เมื่อไม่มีการวัดผลและประเมินผลจากภายนอกหรือจากมาตรฐานอื่นๆ ก็จะทำให้รู้สึกเป็นอิสระ เป็นตัวของตัวเอง และกล้าแสดงออกทั้งความคิดและกระทำอย่างสร้างสรรค์ได้ โดยทั่วไป การวัดผล มักจะ หมายถึง การข่มขู่ให้เกิดความกลัว ความกลัวจะเป็นตัวสกัดกั้นไม่ให้บุคคลนั้นๆ กล้าแสดงออก ดังนั้น ถ้าไม่มีการประเมินผลจากภายนอกบุคคล จะเริ่มเรียนรู้การประเมินผลด้วยตนเอง นั่นคือ เขากำลังก้าวไปสู่การสร้างความรู้สึกคิดอย่างสร้างสรรค์

1.3 ความเข้าใจ เป็นสิ่งสำคัญสำหรับการสร้างความรู้สึกปลอดภัย ถ้าเราเข้าใจความรู้สึกของบุคคลอื่นที่ร่วมงานกับเราและเห็นใจเขา รู้สึกเกิดความปลอดภัย บรรยากาศอย่างนี้ จะทำให้เขายอมรับตัวเขาจริงๆ และการแสดงออกต่างๆ ของเขา รวมทั้งการสร้างสรรค์สิ่งแปลกๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับโลกของเขาด้วย

2. ความเป็นอิสระทางจิต เมื่อบุคคลที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนยอมรับในการแสดงออกอย่างอิสระของผู้เรียนแต่ละคนนั้นย่อมถือว่า เป็นการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ การยอมรับนี้ เป็นการให้อิสระแก่ผู้เรียนทุกคนในการที่จะคิด เป็นการส่งเสริมการกล้าแสดงออก และวิธีการรับรู้การสร้างสิ่งกับและความหมายโดยตนเอง เป็นส่วนหนึ่งของความคิดสร้างสรรค์

ทอเรนซ์ (อารี รังสินันท์. 2536: 76 – 77; อ้างอิงจาก Torrance. 1959) ได้เสนอหลักในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ไว้หลายประการ เน้นที่ตัวครูกับนักเรียนและปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนเป็นสำคัญไว้ 7 ประการ ดังนี้

1. การส่งเสริมให้ผู้เรียนถามและให้ความสนใจต่อคำถามที่แปลกๆ ของนักเรียน ครูไม่ควรมุ่งที่คำตอบที่ถูกต้องเพียงอย่างเดียว เพราะในการแก้ปัญหาแม้จะใช้วิธีเดาเสียบ้างก็ควรจะยอม แต่ควรจะกระตุ้นให้นักเรียนได้วิเคราะห์ค้นหาเพื่อพิสูจน์การเดา ควรใช้การสังเกตและใช้ประสบการณ์ของผู้เรียนเอง

2. ตั้งใจและเอาใจใส่ต่อความคิดแปลกๆ ของนักเรียนด้วยใจเป็นกลาง เมื่อผู้เรียนแสดงความคิดเห็นในเรื่องใดๆ แม้จะเป็นความคิดที่ไม่เคยได้ยินมาก่อน ผู้ใหญ่ก็อย่าเพิ่งตัดสินใจว่าถูกหรือผิด ดีหรือไม่ดีหรือลิดรอนความคิดนั้นแต่ควรรับฟังไว้ก่อน

3. กระตุ้นหรือรื้อฟื้นต่อคำถามที่แปลกๆ ของนักเรียนด้วยการตอบคำถาม อย่างมีชีวิตชีวาหรือชี้แนะให้นักเรียนตอบคำถามจากการค้นหาคำตอบจากแหล่งต่างๆ ด้วยตนเอง

4. กระตุ้นและส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง ควรให้อิสระและเตรียมการให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยตนเองและยกย่องนักเรียนที่เรียนรู้ด้วยตนเอง ครูอาจเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้ชี้แนะและลดการอธิบายลงบ้าง แต่เพิ่มการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมริเริ่มกิจกรรมด้วยตนเองมากขึ้น

5. เปิดโอกาสให้นักเรียนเรียนรู้และค้นคว้าอย่างต่อเนื่องอยู่เสมอ โดยไม่ต้องใช้วิธีขู่ด้วยคะแนนการสอบหรือการตรวจสอบ เป็นต้น

6. พึงระลึกว่าการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์จะต้องใช้เวลาพัฒนาอย่างค่อยเป็นค่อยไป

7. ส่งเสริมให้นักเรียนใช้จินตนาการของตนเองและยกย่องชมเชย เมื่อนักเรียนมีจินตนาการที่แปลกและมีคุณค่า

กิลฟอร์ด (Guilford, 1959: 339 – 340) เชื่อว่า คนที่มีความคิดสร้างสรรค์ ต้องมีความคล่องในการคิด (Fluency) ความยืดหยุ่น (Flexibility) และความคิดที่เป็นตัวของตัวเองโดยเฉพาะ (Originality) ผู้ที่มีลักษณะดังนี้สูงในกระบวนการคิด ถือได้ว่าเป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์สูง ครูสามารถฝึกให้ผู้เรียนเกิดความคิดเช่นนี้ได้ มีแนวทางที่จะสนับสนุนแนวคิดนี้มี 3 ประการ คือ

1. การเปิดรับประสบการณ์ คือ การไม่ยึดถืออะไรที่ตายตัว (Rigidity) มีใจกว้างในสิ่งที่สงสัยหรือคลุมเครือและสามารถยอมรับข้อสนเทศที่ขัดแย้งกัน

2. มีศูนย์รวมแห่งการประเมินอยู่ในตน โดยแต่ละบุคคลตัดสินด้วยตนเองอย่างอิสระจากความกดดันภายนอก

3. ความสามารถที่จะสัมผัสกับความรู้เบื้องต้น และสังกัด ชื่นอยู่กับพื้นฐานความมั่นคงของบุคคล (Ego Strength) คุณค่าแห่งตน (Self Worth) และความเป็นอิสระทางด้านจิตใจ (Psychological Freedom)

สรุปได้ว่า แนวคิดทั้ง 3 นี้ ถ้านำมาใช้ในการเรียนการสอนจะสามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ได้ สิ่งเหล่านี้จะก่อให้เกิดความงอกงามของการรับรู้แบบชีวิต (Life Style) หรือการปฏิสัมพันธ์ด้านแรงจูงใจกับสิ่งแวดล้อมและพัฒนามาเป็นความคิดสร้างสรรค์

3.9.4 ทักษะทางการคิดที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์

การศึกษาทักษะทางการคิดที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ได้รับความสนใจ เมื่อประมาณ 10 ปีที่ผ่านมา ดังนั้นผลการศึกษเกี่ยวกับเรื่องนี้จึงยังไม่แพร่หลายเท่าที่ควร ผลการศึกษาที่น่าสนใจมีดังต่อไปนี้

อัลเบรชท์ (Albrecht. 1980: 13 – 14) ได้กล่าวถึงการคิดอย่างมีคุณภาพของมนุษย์ว่า ประกอบด้วย การคิดสร้างสรรค์ การคิดแก้ปัญหาและการคิดตัดสินใจ ซึ่งการคิดอย่างมีคุณภาพนี้ประกอบด้วย ทักษะพื้นฐานทางการคิด 10 ประการ คือ

1. ความตั้งใจ (Concentration)
2. การสังเกต (Observation)
3. การจำ (Memory)
4. การให้เหตุผล (Logical Reasoning)
5. การสรุปอ้างอิง (Inferences)
6. การตั้งสมมติฐาน (Forming Hypotheses)
7. การกำหนดทางเลือก (Generating Options)
8. การโยงความสัมพันธ์ระหว่างความคิด (Making Association Between Ideas)
9. การกำหนดรูปแบบ (Recognizing Patterns)
10. การรับรู้และมิติสัมพันธ์ (Spatial and Kinesthetic Perception)

การฝึกคิดอย่างมีคุณภาพตามแนวคิดของอัลเบรชท์ก็คือ การฝึกทักษะพื้นฐาน 10 ประการนั้นเอง

ฟอสเตอร์ และ พีนิค (Foster; Penick. 1985: 85 – 90) ได้ศึกษาความคิดสร้างสรรค์ในกลุ่มนักเรียนที่มีความร่วมมือกัน โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มย่อยและกลุ่มที่เรียนเป็นรายบุคคล กลุ่มย่อยจะเริ่มจากกิจกรรมความคิดสร้างสรรค์ที่ครูจัดให้ ส่วนกลุ่มที่เรียนเป็นรายบุคคลให้เรียนจากสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ โดยเรียนด้วยตนเองและทดสอบด้วยแบบวัดความคิดสร้างสรรค์ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มย่อยมีความสามารถทางความคิดสร้างสรรค์สูงกว่ากลุ่มที่เรียนรายบุคคล

ต่อมาในปี ค.ศ. 1987 อัลบาโน (Albano. 1987: Abstract) ได้ทำการทดลองฝึกความคิดสร้างสรรค์ภายใต้สมมติฐานว่า ความคิดสร้างสรรค์ประกอบด้วยทักษะทางสมอง 4 ประการ คือ 1) ทักษะทางจินตนาการ (Imagery) 2) ทักษะด้านอุปมา (Analogy) 3) ทักษะด้านโยงความสัมพันธ์ (Association) 4) ทักษะการเปลี่ยนแปลงรูป (Transformation) กลุ่มตัวอย่างเป็นทหารสังกัดหน่วยสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ในรัฐนิวเจอร์ซีย์ สหรัฐอเมริกา (U.S. Army Communication – Electronics Command) จำนวน 66 คน ใช้เวลาในการฝึก 20 ชั่วโมง ระหว่างเดือนมิถุนายน – กรกฎาคม ค.ศ. 1985 โดยใช้แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ของทอร์แรน ทั้งฉบับรูปภาพ และภาษาเป็นเครื่องมือวัดตัวแปรตาม ผลการทดลองสรุปว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น ทั้งในด้านความคล่อง ความยืดหยุ่น และความริเริ่ม

นอกจากนั้น สแตนนิช (Stanish. 1988: 19 – 21) ยังกล่าวว่า ความสำคัญ และ ลักษณะของสื่อที่เอื้อต่อการส่งเสริมความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของนักการศึกษาประกอบด้วย ทักษะพื้นฐาน 3 ประการ ดังต่อไปนี้

1. วิธี Attribute Modifying คือ การปรับเปลี่ยนลักษณะบางประการของแนวคิด หรือผลงานเดิม เช่น ในการตกแต่งห้องทำงาน อาจกระทำโดยแยกแยะองค์ประกอบของห้องออกเป็น ส่วนๆ แล้วปรับเปลี่ยนแต่ละส่วน เมื่อนำมารวมกันก็จะได้รูปแบบของห้องในแนวใหม่เกิดขึ้นมากมาย

2. วิธี Attribute Transferring คือ การคิดถ่ายโยงลักษณะบางประการจาก สถานการณ์หนึ่งมาใช้ในอีกสถานการณ์หนึ่ง เช่น การถ่ายโยงลักษณะของงานคาร์นิวัลมาใช้เป็นแนว ความคิดในการจัดงานปีใหม่ของโรงเรียน เป็นต้น

3. การสังเคราะห์โครงสร้าง (Morphological Synthesis) เป็นเทคนิคที่ใช้ใน การสร้างความคิดใหม่ๆ โดยใช้วิธีการแยกแยะองค์ประกอบของความคิดหรือปัญหาในองค์ประกอบหนึ่ง อยู่บนแกนตั้งของตาราง เรียกว่า ตาราง Matrix และอีกองค์ประกอบหนึ่งอยู่บนแกนนอน เมื่อองค์ประกอบ บนแกนตั้งมาสัมพันธ์กับองค์ประกอบบนแกนนอนในช่วงของตารางก็จะเกิดความคิดใหม่ขึ้น

4. สำนวนความคิด (Idea Checklist) เป็นเทคนิคที่ใช้ค้นหาความคิดหรือแนวทาง ที่ใช้ในการแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว โดยอาศัยรายการตรวจสอบความคิดที่มีผู้ทำไว้แล้ว เช่น อาจใช้สมุดโทรศัพท์หน้าเหลืองเป็นรายการตรวจสอบความคิดในการค้นหาอาชีพต่างๆ ได้ หรือ ใช้ 73 Idea Spurring Questions ของ ออสบอร์น (Osborn. 1963) เป็นรายการตรวจสอบความคิดให้ โรงงานอุตสาหกรรม ทำให้เกิดความคิดในการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ได้มากมายหลายแนวทาง

5. ซินเนติกส์ (Synectics Methods) โดยการสร้างความคุ้นเคยที่แปลกใหม่ (Strange Familiar) และความแปลกใหม่ที่เป็นที่คุ้นเคย (Familiar Strange) จากนั้น จึงสรุปเป็น แนวคิดใหม่ กระบวนการของการคิดเป็น Cordon นี้มี 4 ประการ

5.1 การสร้างจินตนาการขึ้นในจิตใจของเราหรือการพิจารณาความคิดใหม่

5.2 การประยุกต์เอาความรู้ในสาขาวิชาหรือเรื่องใดเรื่องหนึ่ง มาแก้ปัญหา

ที่เกิดขึ้น

5.3 การประยุกต์ใช้การเปรียบเทียบหรืออุปมาในการแก้ปัญหา

5.4 การประยุกต์เอาความคิดใดๆ ก็ตามที่เกิดจากจินตนาการมาใช้แก้ปัญหา

สรุปได้ว่า การนำแนวคิดเกี่ยวกับเทคนิคการสอนเพื่อช่วยให้เกิดการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ที่กล่าวข้างต้น ชี้ให้เห็นแล้วว่าความคิดสร้างสรรค์สามารถสอนกันได้ แต่อย่างไรก็ตามความคิดสร้างสรรค์ จะเกิดขึ้นได้ จะต้องมีการเป็นอิสระสำหรับการคิด ดังที่ โรเจอร์ส (Rogers. 1970: 146) กล่าวว่า “ภาวะที่ส่งเสริมให้บุคคลกล้าคิดอย่างสร้างสรรค์ ได้แก่ ภาวะที่บุคคลรู้สึกว่าเขาเองมีความปลอดภัยทางจิต ได้รับการยอมรับ รวมทั้งภาวะที่มีเสรีภาพในการแสดงออก โดยไม่ถูกวิพากษ์วิจารณ์หรือถูกประเมิน” ดังนั้นผู้สอนจะต้องสร้างภาวะความรู้สึกปลอดภัย มีอิสระในการแสดงออกให้กับผู้เรียนจึงจะเป็นการส่งเสริม พัฒนาการความคิดสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้น

4.10 เครื่องมือที่ใช้ในการวัดความคิดสร้างสรรค์

การวัดความคิดสร้างสรรค์เป็นการวัดที่แตกต่างไปจากการวัดด้านสติปัญญาโดยทั่วไป เช่น การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหรือการวัดความถนัดทางการเรียน และการวัด I.Q. ฉะนั้นการวัดความคิดสร้างสรรค์เป็นคุณลักษณะที่ค่อนข้างจะวัดได้ยาก เพราะมีองค์ประกอบที่ไม่คงที่แน่นอน (Dynamic) และมีหลายองค์ประกอบย่อย (Multifaceted Function) บิเน็ต (Binet) บิดาแห่งการทดสอบทางสติปัญญา ให้ความเห็นว่าความคิดจินตนาการ (Imagination) และการวิพากษ์ตนเอง (Convergent Thinking) เช่น ความสามารถทางภาษา ความสามารถในการคิดคำนวณ ความสามารถในการจัดประเภท เป็นเนื้อหาวิชาการที่เรียนรู้ในห้องเรียนเป็นสิ่งสำคัญ (Vallet. 1978: 217)

เครื่องมือวัดความคิดสร้างสรรค์ที่กันค่อนข้างแพร่หลาย และเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป ได้แก่ The Torrance Tests of Creative Thinking (TTCT) The Wallach; & Kogan Creativity Test และ The Test for Creative Thinking - Drawing Production (TCT - DP) จะกล่าวถึงรายละเอียดของเครื่องมือแต่ละชนิด ดังนี้

1. The Torrance Tests of Creative Thinking (TTCT) เครื่องมือนี้สร้างขึ้นโดย ทอร์เรนซ์ (Torrance. 1966) ตามนิยามความคิดสร้างสรรค์ที่ว่า “ความคิดสร้างสรรค์เป็นกระบวนการที่ไวต่อปัญหา มองเห็นความแตกต่าง ขอบกพร่องหรือความไม่สอดคล้องกันในสิ่งเร้าของบุคคล” ลักษณะของเครื่องประกอบด้วยแบบทดสอบที่เป็นภาษา (Verbal) แบ่งออกเป็น 7 กิจกรรม และที่เป็นแบบรูปภาพ (Figural) ประกอบด้วย 3 กิจกรรม สำหรับแบบทดสอบที่เป็นภาษาประกอบด้วยกิจกรรมการตั้งคำถามและคาดคะเน (Ask - and - guess) 3 กิจกรรม คือ จะให้ผู้ทดสอบดูภาพเทพยดากำลังมองภาพสะท้อนของตนเองจากน้ำอยู่แล้ว จะให้ผู้ทดสอบทำกิจกรรมที่ 1 คือ ให้ตั้งคำถามเกี่ยวกับภาพที่มองเห็นในสิ่งที่ตนอยากจะรู้ให้มากที่สุด กิจกรรมที่ 2 จะให้ผู้เข้าสอบเขียนเดาสาเหตุหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนที่จะเกิดเหตุการณ์ดังที่เห็นในภาพ และกิจกรรมที่ 3 จะให้ผู้เข้าสอบคาดคะเนเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นต่อจากเหตุการณ์ที่เห็นในภาพ กิจกรรมที่ 4 การปรับปรุงผลผลิต (Product Improvement) กิจกรรมนี้จะให้ผู้เข้าสอบคิดหาวิธีใช้หมอนรูปช้างที่แปลกใหม่และสนุกมาให้มากที่สุด กิจกรรมที่ 5 การใช้ประโยชน์อย่างพิสดาร (Unusual Uses) จะให้ผู้เข้าทดสอบคิดหาวิธีใช้ประโยชน์จากกล่องกระดาษแข็ง ให้มากที่สุด กิจกรรมที่ 6 การตั้งคำถามแปลกใหม่ (Unusual Questions) จะให้ผู้เข้าทดสอบตั้งคำถามที่แปลกๆ ใหม่ๆ เกี่ยวกับกล่องกระดาษแข็งมาให้มากที่สุด และกิจกรรมที่ 7 การคาดคะเนเหตุการณ์ (Just Suppose) เป็นการให้ผู้เข้าทดสอบคาดคะเนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้จากเหตุการณ์สมมติที่กำหนดให้ว่า ถ้าสามารถใช้เชือกผูกรถก่อนเมฆและดึงลงมาได้แล้วจะเกิดเหตุการณ์อะไรขึ้นบ้างให้เขียนบอกมาให้ได้มากที่สุด

ส่วนแบบทดสอบที่มีรูปภาพจะมี 3 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ 1 การสร้างภาพ (Picture Construction) จะให้ผู้เข้าทดสอบเขียนภาพที่แปลกใหม่และน่าสนใจมากที่สุดจากแผ่นกระดาษรูปตัววีที่กำหนดให้ กิจกรรมที่ 2 ต่อเติมภาพให้สมบูรณ์ (Incomplete Figures) เป็นการต่อเติมภาพที่กำหนดให้ ภาพที่แปลกใหม่และน่าสนใจมากที่สุด และกิจกรรมที่ 3 เส้นขนาน (Parallel Lines) เป็นการให้ต่อเติมภาพจากเส้นขนานที่กำหนดให้ได้ภาพที่แปลกใหม่และน่าสนใจมากที่สุด

การตรวจให้คะแนน แบบทดสอบของ ทอร์เรนซ์ จะให้คะแนนเป็น 4 ลักษณะ คือ ความคล่อง (Fluency) หมายถึง จำนวนคำตอบที่ได้ทั้งหมด ความยืดหยุ่น (Flexibility) หมายถึง จำนวนกลุ่มของคำตอบที่แตกต่างกัน ความคิดริเริ่ม (Originality) หมายถึง จำนวนคำตอบที่ไม่ซ้ำกันกับคำตอบของผู้อื่น และความละเอียดประณีต (Elaboration) หมายถึง จำนวนคำตอบที่แสดงถึงส่วนประกอบที่เป็นรายละเอียด

ในด้านคุณภาพของเครื่องมือชุดนี้ สำหรับค่าความเชื่อมั่น (Reliability) หาโดยวิธีสอบสองครั้ง (test - retest) มีระยะเวลาห่างกันตั้งแต่ 1 สัปดาห์ ถึง 8 สัปดาห์ พบว่า มีค่าความเชื่อมั่นระหว่าง .34 57' .97 และพบว่า คุณลักษณะด้านความคล่องกับความยืดหยุ่นที่ได้จากแบบทดสอบแบบภาษาจะมีความเชื่อมั่นสูงกว่าแบบอื่น ส่วนความเที่ยงตรงของเครื่องมือนี้มีการหาความเที่ยงตรงตามสภาพ (Concurrent Validity) โดยนำคะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบไปเปรียบเทียบกับคะแนนที่ครูประจำชั้นพิจารณาให้ตามคุณลักษณะ 4 ประการ เช่นเดียวกับที่ให้คะแนนจากแบบทดสอบ ผลปรากฏว่า ครูประจำชั้นจะพิจารณาให้คะแนนในด้านความคิดคล่อง ความคิดยืดหยุ่น และความคิดริเริ่มสูงกว่าคะแนนที่นักเรียนทำได้จากแบบทดสอบ แต่อย่างไรก็ตามจากการศึกษาของวอลลาซ (Wallach, 1970) พบว่า การให้คะแนนด้านความคิดสร้างสรรค์ของครูนั้นมักจะมีความสัมพันธ์กับการวัดทางด้านสติปัญญาโดยทั่วไปค่อนข้างสูง ส่วนด้านความเที่ยงตรงเชิงพยากรณ์ (Predictive Validity) ทอร์เรนซ์ ทำการศึกษาโดยหาความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนที่ได้จากแบบทดสอบกับความสามารถทางสร้างสรรค์ของกลุ่มตัวอย่างที่กระทำในระยะ 6 – 7 ปี หลังจากทดสอบด้วยแบบทดสอบแล้ว ปรากฏว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ด้านความคิดคล่องเท่ากับ .27 ($P < .05$) ด้านความคิดยืดหยุ่นเท่ากับ .24 ($P < .10$) ด้านความคิดริเริ่มเท่ากับ .17 (ไม่มีนัยสำคัญ) และด้านความคิดละเอียด ประณีต เท่ากับ .16 (ไม่มีนัยสำคัญ) (Crokenberg, 1972: 32 – 35)

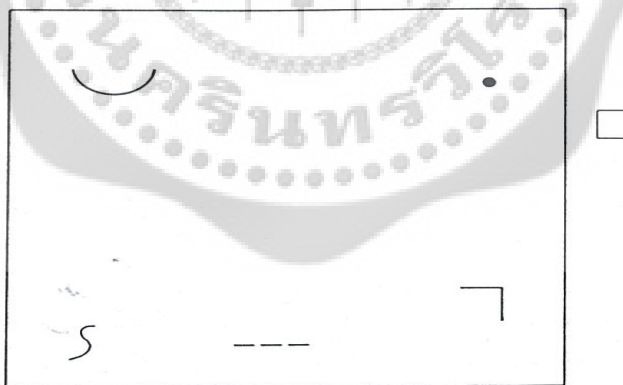
2. The Wallach and Kogan Creativity Test เครื่องวัดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของวอลลาซ และ โคแกน ชุดนี้สร้างขึ้นจากพื้นฐานความคิดด้านการโยงความสัมพันธ์ของ เมดนิค (Mednick, 1962) ให้นิยามของความคิดสร้างสรรค์ว่า “ความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถในการโยงความสัมพันธ์ของวัตถุหรือเหตุการณ์ไปสู่สถานการณ์ที่แปลกใหม่และเป็นประโยชน์”

ลักษณะเครื่องมือของวอลลาซ และ โคแกนคล้ายกับเครื่องมือของทอร์เรนซ์ คือ มีทั้งแบบที่เป็นภาษา (Verbal) และแบบที่เป็นรูปภาพ (visual) แบบทดสอบที่เป็นภาษามี 3 ฉบับย่อย ได้แก่ ฉบับที่ 1 การยกตัวอย่าง Instances) เป็นการบอกให้ชื่อสิ่งของตามลักษณะที่กำหนดมาให้มากที่สุด เช่น ให้บอกชื่อสิ่งของที่มีลักษณะกลมมาให้มากที่สุด ฉบับที่ 2 การบอกประโยชน์ของสิ่งของ (Alternate Uses) เป็นการให้บอกการใช้ประโยชน์ที่แปลกใหม่ของสิ่งของที่กำหนดให้นอกเหนือจากการใช้ประโยชน์ตามปกติธรรมดา เช่น ให้บอกการใช้ประโยชน์จากถ้วยกาแฟหรือหนังสือพิมพ์มาให้มากที่สุด ฉบับที่ 3 การบอกความคล้ายกัน (Similarities) เป็นการให้บอกความคล้ายกันของมันฝรั่ง และ หัวผักกาดมาให้มากที่สุด ส่วนแบบทดสอบที่เป็นรูปภาพ (Visual) แบ่งออกเป็นฉบับที่ 1 การบอกความหมายของภาพ (Pattern Meanings) เป็นการให้บอกความหมายของภาพที่กำหนดให้มาให้มากที่สุด

ฉบับที่ 2 การบอกความหมายของเส้น (Line Meanings) เป็นการให้บอกความหมายของเส้นจากภาพที่กำหนดให้มาให้มากที่สุด

การตรวจให้คะแนนจากแบบทดสอบชุดนี้พบว่า คะแนนจากแบบทดสอบฉบับย่อยแต่ละฉบับมีความสัมพันธ์กันสูง แต่มีความสัมพันธ์กับคะแนน I.Q. ต่ำมากแสดงว่า แบบทดสอบชุดนี้มีความเที่ยงตรงเชิงจำแนก (Discriminant Validity) ส่วนในด้านความเที่ยงตรงเชิงพยากรณ์ (Predictive Validity) นั้นพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่สอบได้คะแนนสูงๆ จากแบบทดสอบ ความคิดสร้างสรรค์นี้มีความสามารถในการเป็นผู้นำทางดนตรี ศิลปะ การบริการทางสังคม และทางวิทยาศาสตร์ สูงกว่าผู้ที่ได้คะแนนต่ำๆ จากแบบทดสอบ แตกต่างกับผู้ที่สอบได้คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและต่ำ ซึ่งพบว่า มีความสามารถในการเป็นผู้นำทางวิชาการต่างๆ ดังกล่าวไม่แตกต่างกัน (Crockerberg. 1972: 33 – 37)

3. The Test for Creative Thinking – Drawing Production (TCT – DP) แบบทดสอบชุดนี้สร้างขึ้นโดย เจลเลน และ เออร์แบน (Jellen; & Urban. 1984) ต้นฉบับนี้ เป็นภาษาเยอรมันแบบทดสอบชุดนี้สร้างขึ้นตามนิยามว่า “ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง การคิดอย่างมีสาระ (Productive Thinking) ในเชิงนวัตกรรม จินตนาการ และความคิดนอกนัย รวมถึงความคิดคล่อง (Fluency) ความคิดยืดหยุ่น (Flexibility) ความคิดริเริ่ม (Originality) ความคิดละเอียดประณีต (Elaboration) ความกล้าเสี่ยง (Risk – taking) และอารมณ์ขัน (Humor)” ลักษณะของแบบทดสอบนี้ จะกำหนดให้ผู้เข้าสอบแสดงความสามารถทางการคิดอย่างมีสาระของเขาด้วยการต่อเติมภาพที่กำหนดให้ เป็นกรอบสี่เหลี่ยมจัตุรัสขนาดประมาณ 5 x 5 นิ้ว ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้จะมีภาพเส้นและจุดอยู่ 5 แห่ง และอยู่ภายนอกกรอบอีก 1 แห่ง รวมเป็น 6 แห่ง ดังตัวอย่าง

ภาพประกอบ 10 แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ (TCT - DP)

แบบทดสอบ The Test for Creative Thinking - Drawing Production หรือ TCT - DP เป็นเครื่องมือที่วัดศักยภาพทางความคิดสร้างสรรค์ของบุคคล มีลักษณะหยาบๆ ง่ายๆ และประหยัดแบบทดสอบนี้อาจจะใช้ในการจำแนกคนที่มีความศักยภาพทางสร้างสรรค์ได้สูงมาก ได้เช่นเดียวกับการจำแนก

คนแต่ละคน ที่มีความสามารถในทางสร้างสรรค์ ในระดับไม่ได้พัฒนา หรือพัฒนาได้ช้า บุคคลเหล่านี้สมควรจะได้รับการส่งเสริม การชักชวน และการสนับสนุน โดยเฉพาะอย่างยิ่งแบบทดสอบนี้มีความสำคัญกับบุคคลไม่คาดคะเนว่าศักยภาพของการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในระดับสูงหรือต่ำมาก ตัวอย่างเช่น เขาแสดงพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นว่า มีการเรียนรู้และผลสัมฤทธิ์ในระดับปานกลาง

นอกจากองค์ประกอบของเนื้อหา และคุณภาพที่เครื่องนี้ได้ออกแบบในการพัฒนา และประเมินตัวเอง เครื่องมือนี้ยังมีเกณฑ์ในการทดสอบ และการประเมินผลที่สามารถใช้ได้ง่าย ประหยัด และมีประโยชน์มาก การวัดผลจากภาพวาด สามารถใช้เป็นหลักประกันให้เห็นถึงความยุติธรรม ในการวัดวัฒนธรรมได้ในระดับที่สูงสุด แบบทดสอบปกติที่ใช้ภาษาในการวัดความคิดสร้างสรรค์ไม่สามารถทำได้

ในกระดาษสอบ ชิ้นส่วนของภาพ จะเป็นสิ่งเร้าที่ผู้รับการทดสอบมีอิสระและเปิดกว้าง ในการตอบภาพที่วาดออกมาจะถูกประมาณและให้คะแนนโดยเกณฑ์การประมาณ 14 เกณฑ์ วิธีการนี้ ตรงข้ามกับแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์แบบเดิม และสามารถวัดในเชิงปริมาณขององค์ประกอบย่อยของความคิดแบบทดสอบ TCT - DP ยังใช้ในการประเมินคุณภาพของความคิดสร้างสรรค์ได้อีกด้วย

คะแนนรวมที่ได้จากแบบทดสอบ จะช่วยให้เห็นศักยภาพทางความคิดสร้างสรรค์ อย่างหยาบๆ ว่ามีมากหรือน้อย คะแนนที่ได้มาต้องนำมาเปรียบเทียบกับตารางคะแนนมาตรฐาน อาจจำแนกตามอายุระดับชั้น นอกจากนี้ยังมีคะแนนแบบเปอร์เซ็นต์ และ T - score ที่แสดงถึงระดับความแตกต่างกันของความคิดสร้างสรรค์ แบบทดสอบนี้ใช้ทดสอบได้ทั้งรายบุคคลและเป็นกลุ่มเหมาะกับบุคคลอายุตั้งแต่ 5 - 95 ปี จะใช้เวลาทดสอบฉบับละ 15 นาที หรือน้อยกว่านี้ ดังรายละเอียด

1. แบบทดสอบ TCT - DP สามารถใช้ได้กับเด็กอนุบาล ในกรณีที่ครูอยากจะได้เห็นศักยภาพทางความคิดสร้างสรรค์ที่มีอยู่ภายในตัวเด็ก โดยให้เด็กวาดภาพ ครูอาจจะรับรอง ส่งเสริม หรือแก้ไข ความประทับใจที่เด็กแต่ละคนมี และครูสังเกตเห็นได้มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับโอกาส เด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ต่ำก็มีโอกาสได้พัฒนา ความคิดสร้างสรรค์ได้เท่ากับเด็กที่มีศักยภาพในทางสร้างสรรค์สูง โดยดูจากผลที่เกิดขึ้นในรายบุคคลและเป็นกลุ่ม

2. การแปลความหมายของคะแนน ครูจะนำเอาคะแนนของนักเรียนที่ได้รับการทดสอบ ทั้งรายบุคคลและกลุ่มไปเปรียบเทียบกับคะแนนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ และเกรดในระดับเดียวกัน คะแนนที่ได้จะชี้ให้เห็นถึงการสอนและวิธีการสอน ครูอาจจะถามนักเรียนด้วยตนเอง เพื่อดูว่านักเรียนที่มีความคิดสร้างสรรค์ของตนเองในระดับใด นักเรียนเป็นนักคิดหรือนักทำวิธีการสอนของครูอาจจะขัดขวางหรือทำลายกระตุ้น และสนับสนุนให้เด็กเกิดความคิดสร้างสรรค์

3. ในระดับอนุบาล แบบทดสอบนี้อาจจะใช้กับเด็กอายุ 4 ขวบ ขึ้นไป โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อที่จะจำแนกความคิดสร้างสรรค์ที่มีในตัวเด็ก ในเด็กวัยนี้ผลงานวาดภาพที่ออกมาจะเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ และสภาพแวดล้อมรอบตัวเด็ก ถ้าเด็กได้คะแนนสูง ครูต้องมาพิจารณาคะแนนให้รอบคอบ ถ้าได้คะแนนปานกลางหรือต่ำ ครูไม่ต้องมาพิจารณาอีก

4. แบบทดสอบ TCT - DP เหมาะในการศึกษาและการตรวจสอบผลจากการฝึก และการเรียนรู้เปรียบเสมือนเป็น Pre - test และ Post - test

5. ในแง่ของจิตวิทยาให้การปรึกษาและแนะแนว แบบทดสอบ TCT – DP ช่วยในการตรวจสอบบรรยาย อธิบาย พฤติกรรมที่เป็นปัญหาของนักเรียน

6. ในด้านการศึกษาพิเศษ แบบทดสอบ TCT – DP ใช้ในการสืบเสาะแสวงหาศักยภาพที่มีอยู่ในตัวเด็ก ทั้งเด็กที่มีความสามารถในการเรียนรู้ได้ช้ากับเด็กที่มีปัญหาทางการออกเสียงภาษาโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เด็กที่มีทางสังคมและปัญหาทางอารมณ์

7. ในการบำบัดทางคลินิก แบบทดสอบ TCT – DP ใช้ในการสนับสนุนการทำสำรวจและอธิบายกรณีปัญหาเดียว โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังเกตจากกระบวนการในการวาดภาพที่วาดออกมาจะวัดในเชิงคุณภาพ และแปลความก่อนที่จะให้คำปรึกษา

8. แบบทดสอบ TCT – DP เป็นเครื่องมือที่ใช้ในเชิงเศรษฐศาสตร์ และสามารถใช้อย่างง่ายในการคัดเลือกคนเข้าทำงาน แบบทดสอบนี้ใช้เพื่อจะจำแนกพรสวรรค์ของแต่ละบุคคลในด้านความรับผิดชอบคนที่มีความรับผิดชอบจะมีศักยภาพทางความคิดสร้างสรรค์สูงมาก

9. ในการให้คำปรึกษาด้านอาชีพ แบบทดสอบนี้ยังเป็นเครื่องมือที่มีประโยชน์

10. แบบทดสอบ TCT – DP สามารถใช้ข้อมูลในการตัดสินใจเลือกคน ตามความต้องการของแต่ละวิชาชีพ

การศึกษาค้นคว้าในเรื่องการวัดความคิดสร้างสรรค์ ได้พยายามศึกษา และพัฒนาเป็นลำดับ โดยเฉพาะการวัดความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก สามารถสรุปได้ ดังนี้ (อารี รังสินันท์. 2530: 160 – 161)

1. การสังเกต หมายถึง การสังเกตพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกเชิงสร้างสรรค์
2. การวาดภาพ หมายถึง การให้เด็กวาดภาพจากสิ่งเร้าที่กำหนด เป็นการถ่ายทอดความคิดเชิงสร้างสรรค์ ออกมาเป็นรูปธรรมและสามารถสื่อความหมายได้ สิ่งเร้าที่กำหนดให้เด็ก อาจเป็นวงกลม สีเหลี่ยม แล้วให้เด็กวาดต่อเติมให้เป็นภาพ
3. รอยหยดหมึก หมายถึง การให้เด็กดูภาพรอยหยดหมึก แล้วคิดตอบจากภาพที่เด็กเห็น มักใช้กับเด็กวัยประถมศึกษา เพราะเด็กสามารถอธิบายได้ดี

4. การเขียนเรียงความและงานศิลปะ หมายถึง การให้เด็กเขียนเรียงความจากหัวข้อที่กำหนดและการประเมินงานศิลปะของนักเรียน

5. การทดสอบ หมายถึง การใช้แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ วัดพฤติกรรมของเด็กนับเป็นพัฒนาการของการวัดความคิดสร้างสรรค์ในขั้นตอนต่อมา คือ การใช้แบบทดสอบมาตรฐานเป็นผลมาจากการวิจัยเกี่ยวกับธรรมชาติของความคิดสร้างสรรค์ แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ มีทั้งใช้ภาษาเป็นสื่อและที่ใช้ภาพเป็นสื่อ เพื่อเร้าให้เด็กแสดงออกเชิงความคิดสร้างสรรค์และมีการกำหนดเวลาด้วย ปัจจุบันแบบทดสอบมาตรฐานที่ใช้วัดความคิดสร้างสรรค์ก็มีหลายแบบ เช่น แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ของกิลฟอร์ด และแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ของ ทอร์เรนซ์ และแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ของ วอลลาซ และ โคแกน

ในที่นี้จะกล่าวถึงรายละเอียดของแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ของ ทอร์เรนซ์ และ กิลฟอร์ด เท่านั้น

แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ของทอร์แรนซ์ (Torrance Test of Creative Thinking) แบบทดสอบนี้ปรับมาจากแบบทดสอบนั้นคำหนึ่งถึงตัวประกอบต่อไปนี้ คือ ความคล่อง ความยืดหยุ่น ความริเริ่ม และความละเอียดประณีต การให้คะแนนในแต่ละตัวประกอบ จะได้คะแนนในทอมของตัวประกอบ 1, 2, 3 หรือ 4 ตัว ประกอบดังกล่าว

แบบทดสอบของ ทอร์แรนซ์ ประกอบด้วย 12 ชุด แบ่งเป็นแบบทดสอบทางภาษา แบบทดสอบที่เป็นรูปภาพ และการฟัง ส่วนประกอบ 3 ส่วน คือ ส่วนที่หนึ่งคิดอย่างมีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ด้วยคำ ส่วนที่สอง คิดสร้างสรรค์ด้วยภาพ ส่วนที่สามอย่างมีความคิดสร้างสรรค์ด้วยเสียง และคำ ผู้สร้างเรียกแบบทดสอบเหล่านี้ว่า “กิจกรรม” คำชี้แจงในแบบทดสอบนี้ใช้ได้ตั้งแต่ระดับอนุบาล ถึงระดับมัธยมศึกษา

ส่วนที่ 1 แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ โดยอาศัยภาษาเป็นสื่อ (Thinking Creativity with Words) ประกอบด้วยกิจกรรม 7 กิจกรรม 3 กิจกรรมแรกเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการถาม และการเดา (Ask and Guess) กิจกรรมนี้ใช้รูปภาพที่ผู้สอบดูแล้วตอบปัญหาต่างๆ โดย

1. เขียนทุกคำถามที่เขาจำเป็นต้องถามเพื่อค้นหาว่า เกิดอะไรขึ้น
2. เขียนสาเหตุที่เป็นไปได้ถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
3. เขียนผลที่เป็นไปได้ของเหตุการณ์

ส่วนอีก 4 กิจกรรม ประกอบด้วยรายละเอียด ดังต่อไปนี้

4. เขียนวิธีการปรับปรุงเครื่องเล่น เพื่อว่าเด็กๆ จะได้เล่นอย่างสนุกสนาน
5. เขียนคำถามทั้งหมดที่อาจเกี่ยวกับสิ่งของสิ่งเดียวกัน
6. เขียนคำถามแปลกใหม่ให้คิดคำถามเกี่ยวกับกล่องให้มากที่สุด
7. เป็นกิจกรรมที่คล้ายคลึงกับกิจกรรมในแบบทดสอบการสรุปผลลัพธ์ของกิลฟอร์ด โดยให้ผู้สอบบอกถึงเหตุการณ์ทั้งหมดที่อาจเป็นไปได้ ถ้าสภาพการณ์ที่กำหนดให้เกิดขึ้นจริง

ยิ่งขึ้น

กิจกรรมเหล่านี้ให้คะแนนในแต่ละลักษณะของความคิด คือ ความคล่อง ความยืดหยุ่น และความคิดริเริ่ม

ตัวอย่างกิจกรรม

กิจกรรมที่ 1 ถึง 3 ถามและเดา (Ask and Guess)

กิจกรรมที่ 1 การตั้งคำถามโดยเขียนคำถามทั้งหมดที่นักเรียนคิดได้เกี่ยวกับรูปภาพลึกลับน่าสนใจดู

กิจกรรมที่ 2 การเดาสาเหตุ ให้เขียนสาเหตุที่เป็นไปได้ให้มากที่สุดโดยเดา สภาพการณ์ที่อาจเกิดขึ้นก่อนสภาพการณ์ในรูปกำหนด

กิจกรรมที่ 3 การเดาผลที่เกิดขึ้น ให้เขียนสิ่งที่อาจเป็นผลต่อเนื่องจากรูปให้มากที่สุด กล่าวคือ ให้เดาสิ่งที่จะเกิดในอนาคต

กิจกรรมที่ 4 การปรับปรุงผลผลิต (Product Improvement) กำหนดรูปของเล่นให้ 1 รูปให้เขียนรายการเปลี่ยนแปลงของเหล่านั้น ให้เป็นสิ่งที่น่าสนใจและน่าสนใจโดยไม่ต้องคำนึงถึงราคา

กิจกรรมที่ 5 ประโยชน์พิเศษของสิ่งของ (Unusual Uses) กำหนดกล่องชนิดหนึ่งมาให้ใช้กล่องทำสิ่งที่น่าสนใจและแปลกใหม่ให้มากที่สุดโดยไม่จำเป็นว่ากล่องนั้นต้องเป็นขนาดเดียวกัน

กิจกรรมที่ 6 คำถามแปลกใหม่ (Unusual Questions) ให้คิดคำถามเกี่ยวกับกล่องให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ คำถามอาจนำไปสู่การตอบที่แตกต่างกันไป และอาจสร้างความสนใจและความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับกล่องอื่นๆ โดยพยายามคิดถึงคำตอบเกี่ยวกับรูปร่างและลักษณะของกล่องที่เกิดขึ้น

กิจกรรมที่ 7 การสมมติอย่างมีเหตุผล (Just Suppose) กิจกรรมที่ให้นักเรียนบอกถึงเหตุการณ์ทั้งหมดที่อาจจะเป็นไปได้ ถ้าสภาพการณ์ที่กำหนดให้เกิดขึ้นจริง

ส่วน 2 แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ โดยอาศัยรูปภาพเป็นสื่อ (Thinking Creativity with Pictures) ประกอบด้วยกิจกรรม 3 กิจกรรม

กิจกรรมที่ 1 การสร้างรูปภาพ (Picture Construction) โดยให้ผู้สอบลอกกระดาษแล้วติดลงบนแผ่นกระดาษใหม่ แล้ววาดภาพเพิ่มเติมโดยนึกถึงรูปภาพที่ไม่มีใครนึกถึง (Unusual Picture) เสร็จแล้ว ให้ตั้งชื่อและเล่าเรื่องที่น่าสนใจตื่นเต้น

กิจกรรมที่ 2 การต่อเติมรูปให้สมบูรณ์ (Picture Completion) เป็นการต่อเส้นให้กับรูปที่ไม่สมบูรณ์ หรืออาจเพิ่มเติมเป็นรูปภาพ ที่ไม่มีใครนึกถึง เสร็จแล้วให้ตั้งชื่อและเล่าเรื่องในแต่ละภาพ

กิจกรรมที่ 3 เส้น (Lines) กำหนดเส้นคู่ขนานสั้นๆ ผู้สอบต้องสร้างรูปเพิ่มเติมให้มากที่สุด

คะแนนได้ในส่วนที่ 1 และส่วนที่ 2 เป็นคะแนนรวมที่ได้จากการวัดลักษณะความคิด 4 แบบ คือ ความคล่อง ความยืดหยุ่น ความคิดริเริ่มและความละเอียดประณีต

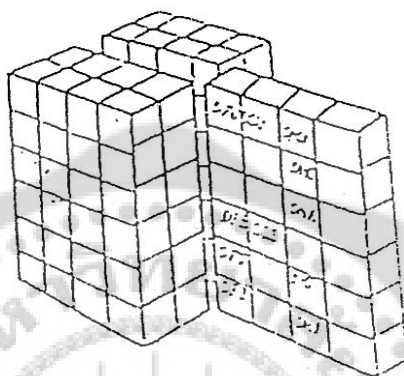
ส่วนที่ 3 แบบทดสอบความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ด้วยเสียงและคำพูด (Thinking Creativity with Sounds and Words) ประกอบด้วยกิจกรรม 2 กิจกรรม โดยให้ฟังจากเครื่องบันทึกเสียงให้เขียนความสัมพันธ์ของเสียงในแต่ละครั้ง กิจกรรมทั้ง 2 นี้ใช้วัดความคิดริเริ่มเท่านั้น

แบบทดสอบของมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย และแบบทดสอบของทอร์เรนซ์ นั้น ความเร็วในการทำแบบทดสอบเป็นตัวประกอบสำคัญดูเหมือนจะเป็นคุณลักษณะร่วมของแบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ นอกจากนี้ยังพบว่า คะแนนจากแบบทดสอบของ ทอร์เรนซ์ มีความสัมพันธ์กับคะแนนความสนใจ ทักษะสติ และบุคลิกภาพอื่นๆ ด้วย

จากโครงสร้างทางสติปัญญาหรือโครงสร้างทางสมอง มีด้วยกัน 3 มิติ กิลฟอร์ด ได้ศึกษาความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) ความมีเหตุมีผล (Reasoning) และการแก้ปัญหา

(Problem Solving) โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ห้องค์ประกอบ พบว่า ความคิดสร้างสรรค์ คือ การคิดหลายทางความคิดเหล่านี้ สามารถเปลี่ยนแก้ปัญหานั้นไปสู่การคิดประดิษฐ์สิ่งแปลกๆ ใหม่ๆ ได้ด้วย (Guilford. 1959: 381) ดังนั้น กิลฟอร์ด จึงอธิบายความคิดสร้างสรรค์ โดยการผ่าตัดโครงสร้างออกมาศึกษาเฉพาะส่วนที่เป็น วิธีการคิด (Operation) ด้านการคิดอเนกนัยเพียงด้านเดียว โดยใช้มิติด้านเนื้อหาและผล การคิดคงเดิม ทำให้ได้จำนวนลูกบาศก์ที่แทนความสามารถ ด้านความคิดสร้างสรรค์ อยู่ $1 \times 4 \times 6$ ลูกบาศก์ ดังแสดงในภาพประกอบดังนี้ (Anastasi. 1968: 376)

ภาพประกอบ 11 สมรรถภาพสมองด้านความคิดสร้างสรรค์ของกิลฟอร์ด

จากภาพประกอบ 11 จะเห็นว่า สมรรถภาพด้านความคิดอเนกนัยมี 24 ลูกบาศก์ เป็นขอบเขตของเนื้อหาในการสร้างแบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ของเขาในการสร้างแบบทดสอบ กิลฟอร์ด และผู้ร่วมงานของเขา เป็นต้นว่า เลวิส (Levis) วิลสัน (Wilson) คริสเตนเซน (Christensen) เบอร์เกอร์ (Berger) จะตั้งสมมุติฐานขึ้นมาก่อนว่า คนที่มีความคิดสร้างสรรค์นั้น ควรจะมีลักษณะเด่นๆ อย่างเป็นบางหรือมีลักษณะใดอย่างน้อย 8 องค์ประกอบ ดังนี้ (Guilford; & Hoepfner. 1971: 125 – 143)

1. ความคิดริเริ่ม (Wriginality)
2. ความคิดคล่อง (Fluency)
3. ความคิดยืดหยุ่น (Flexibility)
4. ความไวต่อปัญหา (Sensitivity to problem)
5. ความสามารถให้นิยามใหม่ (Redefinition)
6. ความซึมซับ (Penetration)
7. ความละเอียดประณีต (Elaboration)
8. ความสามารถในการทำนาย (Prediction)

จากสมมุติฐานเหล่านี้ กิลฟอร์ด และคนอื่นๆ ได้สร้างแบบทดสอบตามองค์ประกอบดังกล่าว แล้วนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ห้องค์ประกอบอีกครั้ง ผลการวิเคราะห์ห้องค์ประกอบชี้ให้เห็นว่า ความคิดสร้างสรรค์ คือ ความคิดอเนกนัยนั่นเอง

แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ที่สร้างขึ้นตามทฤษฎีโครงสร้างสติปัญญาของกิลฟอร์ด

1. ความคล่องในการใช้คำ (World Fluency : DSU) เขียนคำที่มีอักษร "O" เช่น Load Over Pot

2. ความคล่องทางความคิด (Ideational Fluency : DMU) บอกชื่อสิ่งของที่อยู่ในพวกเดียวกัน เช่น ของเหลวที่เป็นเชื้อเพลิง ได้แก่ น้ำมันก๊าด แอลกอฮอล์ แกสโซลีน

3. ความคล่องทางความสัมพันธ์ (Associational Fluency : DMR) เขียนคำที่มีความหมายใกล้เคียงกับคำที่กำหนดให้ เช่น หน้า ได้แก่ ใหญ่ อ้วน แนน จู หนา

4. ความคล่องตัวของการแสดงออก (Expressional Fluency : DSS) เขียนประโยคจากคำ 4 คำที่กำหนดอักษรเริ่มต้นให้ เช่น K...U...Y...I... : Keep up your interest, kill useless yellow insect

5. การใช้ประโยชน์อย่างอื่น (Alternate Uses : DMC) บอกการใช้ที่เป็นไปได้ทั้งหมดสำหรับสิ่งของเฉพาะมากกว่าใช้ธรรมดา เช่น หนังสือพิมพ์ ซึ่งปกติใช้สำหรับอ่านแล้วนำมาใช้จุดไฟ ห่อกล่อง ฯลฯ

6. การตีความหมายที่คล้ายคลึงกัน (Similar Interpretation : DMS) เติมประโยคหลายประโยคที่บรรจุคำที่คล้ายคลึงกัน เช่น ความงามของผู้หญิงนั้นคล้ายกับฤดูใบไม้ร่วงมันผ่านไปก่อนที่จะได้ซาบซึ้งอย่างเต็มที่

7. การใช้ประโยชน์ (Usability Test : DMS) บอกประโยชน์ของสิ่งของที่กำหนดให้มากที่สุด เช่น กระจังดีบุก ใช้ทำแจกันดอกไม้ ใช้สำหรับตัดคุกกี้

การให้คะแนนมี 2 แบบ คือ

1. จำนวนที่ตอบ (Ideational Fluency : DMR)

2. ความยืดหยุ่น (Spontaneous Flexibility)

8. ตั้งชื่อหัวข้อ (Plot Titles : DMU,DMT) ตั้งชื่อเรื่องให้ หรือกำหนดเรื่องให้ เช่น เสมียนคนใหม่ในร้าน

การให้คะแนนมี 2 แบบ คือ

1. จำนวนที่ตอบ

2. คำตอบใหม่หรือคำตอบปริเริ่ม

9. การสรุปผลลัพธ์ (Consequences : DMR,DMT) บอกผลตามมาให้มากที่สุดที่จะมากได้ ตามเหตุการณ์หรือสมมติฐานที่กำหนดให้ เช่น อะไรจะเกิดตามมา ถ้าหากว่าคนไม่ต้องการหรือจำเป็นต้องนอนอีกต่อไป เช่น ทำงานมากยิ่งขึ้น นาฬิกาปลุกไม่จำเป็นต้องมี

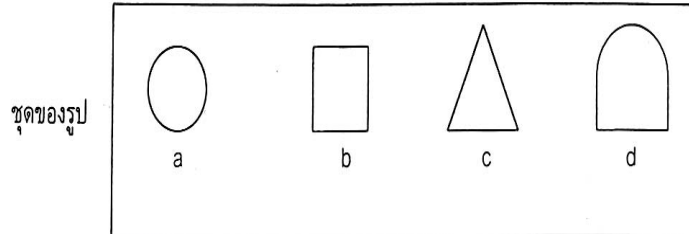
การให้คะแนนมี 2 แบบ คือ

1. จำนวนที่ตอบ

2. คำตอบใหม่

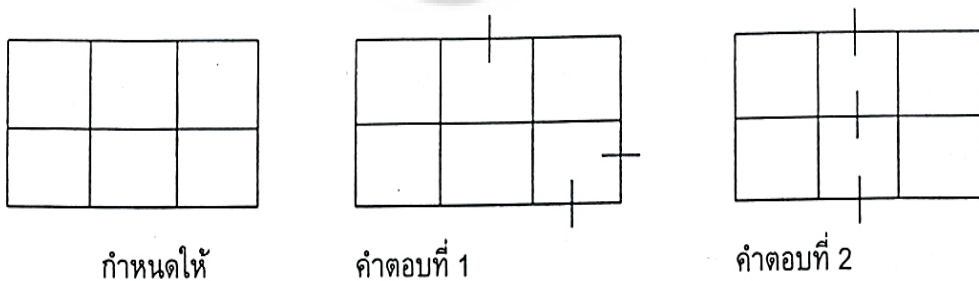
10. ประเภทของงานอาชีพ (Possible Jobs : DMT) บอกชื่ออาชีพที่เป็นไปได้ทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับคำที่กำหนดให้ เช่น หลอดไฟ วิศวกรไฟฟ้า เจ้าของโรงงานทำหลอดไฟฟ้า และอื่นๆ เป็นต้น

11. การวาดรูป (Making Objects : DFS) ให้วาดสิ่งของโดยใช้ชุดของรูปที่กำหนดให้ เช่น วงกลมสามเหลี่ยม ฯลฯ ในรูปหนึ่งๆ อาจใช้วัตถุชิ้นเดียวกันซ้ำหรือเปลี่ยนขนาด เช่น สามเหลี่ยม วงกลม ฯลฯ

12. ภาพร่าง (Sketches : DFU) ในแต่ละหน้าของแบบทดสอบบรรจุด้วยชุดของรูปที่เหมือนกัน เช่น วงกลม ทำแบบร่างให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ และทำให้เป็นรูปร่างละเอียดในแต่ละรูป

13. การแก้ปัญหาไม้ขีดไฟ (Match Problem : DFT) เป็นการแก้ปัญหาโดยให้เอาก้านไม้ขีดไฟจำนวนหนึ่งออกจากรูปที่กำหนดให้ และให้ก้านไม้ขีดไฟที่เหลือประกอบกัน เป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสหรือรูปสามเหลี่ยมที่มีจำนวนรูปตามต้องการ เช่น ให้นำก้านไม้ขีดไฟออก 3 ก้านให้เหลือรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส 4 รูป

14. การแต่งรูป (Decoration : DFT) ให้ตกแต่งรูปวาดเกี่ยวกับสิ่งของทั่วไปที่ร่างเอาไว้แล้วด้วยแบบที่แตกต่างกัน

จะสังเกตได้ว่า คำตอบของ 10 ข้อแรกอยู่ในรูปภาษาเขียน ส่วนคำตอบ 4 ข้อหลังจะเป็นรูปภาพ

การตรวจให้คะแนนของแบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์

เนื่องจากแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์เป็นการให้เสรีภาพแก่ผู้ตอบ ในการเขียนคำตอบให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ การตรวจให้คะแนนจึงมีลักษณะเป็นอัตนัยมาก ดังนั้นจึงต้องมีการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานให้ผู้ตรวจเพื่อให้เป็นแนวทางในการตรวจให้ตรงกัน

ในที่นี้จะกล่าวถึง วิธีการตรวจให้คะแนนแบบทดสอบของ ทอร์เรนซ์ และ กิลฟอร์ด

การตรวจให้คะแนนของแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ของทอร์เรนซ์ มีการให้คะแนน 4 แบบ คือ ความคล่องในการคิด (Fluency) ความยืดหยุ่นในการคิด (Flexibility) ความคิดริเริ่ม (Originality) และความประณีตในการคิด (Elaboration)

สำหรับการตรวจให้คะแนนแบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ของ กิลฟอร์ด คะแนนของแบบทดสอบแต่ละฉบับจะต้องมีองค์ประกอบเดียว หรือให้คะแนนแบบเดียว (Single Score) เช่น ถ้าจะวัดความคล่อง แบบทดสอบที่ใช้ก็จะให้คะแนนตามจำนวนคำตอบที่ผู้สอบได้ ยกตัวอย่าง แบบทดสอบประโยชน์ของอิฐ (Brick Uses) ที่ถามว่า อิฐใช้ทำอะไรได้บ้าง ถ้านักเรียนตอบว่าใช้ก่อกำแพง ก่อผนังบ้าน ถมที่ ป่าสุหนัซ ทำคันทรงอกตะปู คำตอบเช่นนี้ จะได้คะแนนความคล่อง 5 คะแนน ถ้าวัดองค์ประกอบด้านอื่น เช่น ความคิดยืดหยุ่น ความคิดริเริ่ม ความคิดละเอียดประณีต ก็จะสร้างแบบทดสอบขึ้นใหม่ อีกต่างหาก ถ้ามีความจำเป็นต้องใช้แบบทดสอบฉบับเดิม แต่ต้องการวัดองค์ประกอบอีก จะมีคำชี้แจงไว้ชัดเจน เช่น ใช้แบบทดสอบ Brick Uses (Shifts) ถ้าวัดความคล่องตัวก็จะเป็น แบบทดสอบฉบับเดิม แต่ต้องการวัดองค์ประกอบอีก จะมีคำชี้แจงไว้ชัดเจน เช่น ใช้แบบทดสอบ Brick Uses (Fluency) ฉบับแรกนั้นจะให้คะแนนตามจำนวนกลุ่มคำตอบ (Category) หรือทิศทางของคำตอบ ยกตัวอย่างอิฐที่ใช้ ก่อกำแพง ก่อผนังบ้าน ถมที่ ป่าสุหนัซ ทำคันทรงอกตะปู จะได้คะแนนความคิดยืดหยุ่น 4 คะแนน เพราะคำตอบก่อผนังและก่อกำแพง เป็นคำตอบที่จัดอยู่ในกลุ่มหรือทิศทางเดียวกัน จึงให้คะแนนเป็น 1 คะแนน ในแง่ของความคิดริเริ่มนั้น กิลฟอร์ด มองความคิดริเริ่มเป็น 3 ลักษณะ คือ คำตอบที่แปลกไม่ซ้ำกับคนอื่น หรือซ้ำก็น้อยกว่าหนึ่ง สามารถมองเห็นความสัมพันธ์ที่ไม่ชัดเจนได้คืออย่างหนึ่ง และความฉลาดลึกซึ้งอย่างหนึ่ง ตามแนวคิดทั้ง 3 ทางนี้ อย่างแรกให้คะแนนโดยตรงนับความถี่ของคำตอบ ของนักเรียนในกลุ่ม ถ้าคำตอบใดมีความถี่สูง คือ มีนักเรียนตอบกันมากก็ให้คะแนนคำตอบนั้นเป็น “0” แต่ถ้าความถี่ตามสัดส่วนก็จะได้ 1, 2, 3, หรือ 4 แล้วแต่จำนวนกลุ่มตัวอย่าง ตัวอย่างที่ 2 ดูจากจำนวนคำตอบที่นักเรียนตอบถูก ตัวอย่างที่ 3 นั้น ดูความฉลาดในแง่การตอบที่ต่างไป และลึกซึ้งไปกว่าคำตอบที่เฉลยไว้ (Guilford; & Hoepfner. 1971: 125 – 128)

4.11 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความคิดสร้างสรรค์

งานวิจัยในประเทศ

กนิษฐา ชูพันธ์ (2541: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวการสอนภาษาธรรมชาติ โดยใช้แกนนำหน่วยการสอนที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย พบว่า

เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวทางการสอนภาษาแบบธรรมชาติ โดยใช้แกนนำในหน่วยการสอนมีความคิดสร้างสรรค์สูงขึ้นกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ณัฐพงษ์ เจริญทิพย์ (2541: บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง ลักษณะการคิดสร้างสรรค์และขั้นตอนการคิดสร้างสรรค์ : กรณีศึกษานักวิทยาศาสตร์รุ่นใหม่ นักวิทยาศาสตร์กลุ่มคิดสร้างสรรค์ ผู้ใหญ่นักประดิษฐ์และนักเรียนนักประดิษฐ์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะ และขั้นตอนการคิดสร้างสรรค์ 4 ประการ คือ 1) ศึกษาความคิดสร้างสรรค์ภายในระหว่างลักษณะนักคิดสร้างสรรค์ 21 คู่ จาก 7 ลักษณะ คือ (1) ความอยากรู้อยากเห็น (2) ความไวต่อปัญหา (3) ความคิดแหวกแนว (4) ชอบทำในสิ่งที่ท้าทายความคิด (5) ชอบการเปลี่ยนแปลง (6) ทำงานเพื่อความพอใจ (7) มีอารมณ์ขัน 2) ศึกษาบ่อเกิดที่เด่นของลักษณะการคิดสร้างสรรค์ 3) ศึกษาช่วงเวลาเริ่มแรกที่เด่นของการต่อตัวลักษณะการคิดสร้างสรรค์ และ 4) ศึกษาปริมาณลักษณะการคิดสร้างสรรค์ งานวิจัยนี้ เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยตัวแปรพหุคูณ (Multi Variants Analysis) ผลการวิจัยพบว่า 1) โดยภาพรวมแสดงลักษณะการนักคิดสร้างสรรค์ ทั้ง 7 ประการ มีความเป็นเอกพันธ์สูงในด้านความอยากรู้อยากเห็นกับความไวต่อปัญหา และความคิดแหวกแนวกับชอบทำในสิ่งที่ท้าทายความคิด 3 อันดับแรก คือ (1) ความอยากรู้อยากเห็น (2) ความไวต่อปัญหา (3) ความคิดแหวกแนว 2) บ่อเกิดที่เด่นที่สุดของลักษณะการนักคิดสร้างสรรค์ คือ “เกิดขึ้นเอง” โดยที่บ่อเกิดที่เด่น คือ เพื่อนนักเรียน เพื่อนร่วมงาน และบ่อเกิดด้านพฤติกรรมที่เด่น คือ “อายุ 15 – 20 ปี” 4) ปริมาณลักษณะการนักคิดสร้างสรรค์ โดยภาพรวมกลุ่มบุคคลที่มีศักยภาพสูง และผลงานดีเด่นในทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีลักษณะการนักคิดสร้างสรรค์ทุกด้านในเกณฑ์สูง

งานวิจัยต่างประเทศ

การศึกษาเรื่องความคิดสร้างสรรค์ได้รับความสนใจและขยายการศึกษาวิจัยกัน อย่างกว้างขวาง เพราะตระหนักถึงความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์ที่มีต่อการพัฒนางานทุกสาขา รวมทั้งการพัฒนาบุคคลและอื่นๆ ก็เป็นการเพิ่มคุณภาพและประสิทธิภาพของงานและบุคคล โดยมีผู้ทำการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความคิดสร้างสรรค์ ดังนี้

แมคโคบี (Maccoby. 1966: 27) ได้กล่าวว่า เพศชายมีความสามารถสูงกว่าเพศหญิง ในด้านการแก้ปัญหาหรือสร้างปัญหาใหม่จากปัญหาเก่า สำหรับความคิดหลายทิศทาง (Divergent Thinking) เพศหญิงจะมีความสามารถสูงกว่าเพศชาย และแตกต่างจาก ออสบอร์น (Osborn. 1963: 19 – 22) ที่กล่าวถึงการทดสอบของ Johnson Conner Foundation ใช้แบบทดสอบทั้งหมด 702 ชุด พบว่า เพศหญิงมีความสามารถด้านความคิดสร้างสรรค์สูงกว่าเพศชาย 25 % และ Edwin, J. Mc Ewan of Paterson, New Jersey รายงานไว้ว่า จากการเรียนในชั้นเรียนที่มีผู้เรียน จำนวน 32 คน พบว่า ผู้หญิงมีความสามารถด้านความคิดคล่องตัวสูงกว่าเพศชาย 40%

เกล (Gale. 1969: 430) ได้ศึกษาพบว่าความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถที่ส่งเสริมและพัฒนาขึ้นได้ ความคิดสร้างสรรค์ไม่ได้ถ่ายทอดทางยีน (Gene) จากบิดามารดา หากแต่เป็นพฤติกรรมที่ได้รับภายหลังเช่นเดียวกับบุคลิกภาพของมนุษย์ ฉะนั้นความคิดสร้างสรรค์ของบุคคลจะมากหรือน้อย

เพียงไรย่อมขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่เขาได้รับ นอกจากนั้นโรเจอร์ (Rogers. 1970: 146) ยังได้ศึกษาพบว่า ภาวะที่ส่งเสริมให้บุคคลกล้าคิดอย่างสร้างสรรค์ ได้แก่ ภาวะที่บุคคลรู้สึกปลอดภัยรู้สึกว่า ตนมีคุณค่า ได้รับการยอมรับ รวมทั้งภาวะที่มีเสรีภาพในการแสดงออก โดยไม่ถูกวิพากษ์วิจารณ์ หรือถูกประเมินผล

มอลท์แมน (ประสาธ อิศรปริดา. 2532: 17; อ้างอิงจาก Mattzman. 1960) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความคิดริเริ่มซึ่งเป็นองค์ประกอบด้านหนึ่งของความคิดสร้างสรรค์ โดยให้ผู้เรียนได้ดูกลุ่มคำทีละคำแล้วให้ผู้เรียนคิดหาคำอะไรก็ได้ที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับคำที่กำหนดให้ (Free - Association Situation) การทดลองของ มอลท์แมน ได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรกได้รับการฝึกให้คิดพร้อมกับได้รับตัวเสริมแรง ส่วนกลุ่มควบคุมจะไม่ได้รับการฝึกหรือตัวเสริมแรงใดๆ จากการศึกษพบว่า กลุ่มทดลองมีความคิดริเริ่มสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างเห็นได้ชัด

ต่อมาในปี ค.ศ. 1974 แฮนสัน (Hanson. 1974: 150) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะในนักเรียนด้านการออกแบบกราฟิกและความคิดริเริ่มเบื้องต้น วัตถุประสงค์ เพื่อทราบระดับการรับรู้ทางศิลปะ (Artistic Perception) และรสนิยมทางศิลปะ (Art Test) ที่ได้จากการศึกษา และเพื่อพิสูจน์ว่า การออกแบบสามารถยกระดับการรับรู้ทางการมองอย่างมีศิลปะได้ โดยใช้แบบทดสอบการตัดสินใจของเกรฟและแบบทดสอบรสนิยมทางศิลปะกับนักเรียนในมหาวิทยาลัยอิลลินอยส์ University of Illinois) ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนหญิงมีรสนิยมสูงกว่านักเรียนชาย วิชาเอกกราฟิกได้คะแนนสูงกว่าวิชาเอกอื่นๆ และนักศึกษาวิชาโฆษณาได้คะแนนสูงกว่านักศึกษาวิชาเอกวารสาร และ แอชรี่ (Ashry. 1987: Abstract) ได้ทำงานวิจัยเปรียบเทียบคะแนนความคิดสร้างสรรค์ของผู้เริ่มเรียนและผู้ที่มีทักษะขั้นสูงในการวาดภาพและออกแบบภาพกราฟิกของนักศึกษา โดยใช้แบบทดสอบของ ทอแรนซ์ (Torrance Test of Creative Thinking) กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษา จำนวน 160 คน ที่เรียน ในมหาวิทยาลัยอิลลินอยส์ (Illinois State University) ภาควิชาศิลปะ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ที่มีทักษะขั้นสูงมีความคิดสร้างสรรค์สูงกว่าผู้เริ่มเรียน ทั้งการวาดภาพระบายสีและการออกแบบกราฟิก กลุ่มผู้เรียนวิชากราฟิก มีคะแนนความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สูงกว่ากลุ่มผู้เรียนการวาดภาพระบายสี

เคลเลย์ (นิรัช สุตสังข์. 2544: 67; อ้างอิงจาก Kelley. 1983) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลของการบริหารจัดการแผนการสอน เพื่อจัดประสบการณ์ในการสร้างสรรค์งานศิลปะ เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน โดยมีวัตถุประสงค์ของการทดลองเพื่อออกแบบแผนการสอนสำหรับพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ใช้วิธีดำเนินการวิจัยแบบ Pretest - Posttest ด้วยแบบวัดความคิดสร้างสรรค์ของ ทอแรนซ์ วัดความคิดสร้างสรรค์ด้านความคิดคล่อง ความคิดยืดหยุ่น ความคิดริเริ่มและความคิดละเอียดลออ วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One - Way Analysis of Covariance) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 ผลการวิจัยพบว่า คะแนนความคิดริเริ่มและความคิดละเอียดลออของนักศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ความคิดคล่องและความคิดยืดหยุ่นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และได้ให้ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้ไว้ว่า ผู้บริหารและครูอาจารย์ในสถานศึกษาต้องตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และทักษะของผู้เรียน

นอกจากนี้ยังมีผู้สนใจศึกษาความคิดสร้างสรรค์ในผู้สูงอายุคือ อรนิทรา นีลัน อัลลัน (Allan, 1985: 60A) ได้ทำวิจัยเรื่อง การสำรวจความคิดสร้างสรรค์ และความกดดันในวัยผู้สูงอายุ ที่เกี่ยวข้องกับศิลปศึกษา โดยหาความเชื่อมโยงของลักษณะทางความคิดสร้างสรรค์กับกิจกรรมทางศิลปะ ในช่วงความเปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุ งานวิจัยนี้ตั้งสมมติฐานว่า ความกดดันมีค่าสหสัมพันธ์เชิงลบ กับกิจกรรมทางความคิดสร้างสรรค์ เป็นความเชื่อว่าความคิดสร้างสรรค์ของผู้ใหญ่ สามารถกระตุ้นให้มีขึ้นได้ด้วยการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางความคิดสร้างสรรค์ ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม 4 ชุด คือ ชุดที่ 1 เป็นแบบสอบถามเพื่อวัดการปรับตัวทางสังคมของ โฮลเมส และ ราอี ชุดที่ 2 เป็นแบบสอบถามที่เกี่ยวกับลักษณะป่งชี้ถึงความคิดสร้างสรรค์ ชุดที่ 3 เป็นแบบสอบถาม เพื่อหาระดับความเก็บกด และชุดที่ 4 เป็นแบบสอบถามเพื่อหาระดับของกิจกรรมความคิดสร้างสรรค์ ผลการวิจัยพบว่า 1) การตอบสนองความคิดสร้างสรรค์มีตัวเลขสูงสุดต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยของความเก็บกด 2) การตอบสนองทางความคิดสร้างสรรค์ได้ตัวเลขต่ำสุด มีคะแนนเท่ากับระดับสูงสุดของความเก็บกด 3) การตอบสนองของคนอายุ 79 ปี ขึ้นไป น้อยกว่าภาวะที่ควรจะเป็นผู้ที่อายุ 65 – 72 ปี มีประสบการณ์ที่กดดันมากที่สุด โดยใช้ค่าตัวเลขที่สูงที่สุดของความคิดสร้างสรรค์และต่ำสุดของคะแนนกิจกรรม ทั้งนี้ได้นำเสนอแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ของ ทอร์แรนซ์ ที่เป็นรูปภาพนำมาใช้ทดสอบก่อนและหลัง รวมเวลา 20 ชั่วโมง เพื่อตรวจวัดความคิดยืดหยุ่น ความคิดคล่องตัว ความคิดละเอียดลออและความคิดริเริ่ม ผลงานวิจัยชี้ให้เห็นว่า ความคิดริเริ่มเพิ่มขึ้นสูงที่สุดอย่างมีนัยสำคัญที่ .05 ความกดดันมากที่สุดในช่วงอายุ 65 – 72 ปี ซึ่งความกดดันอาจเป็นตัวให้กิจกรรมสร้างสรรค์ลดลง และระดับความกดดันต่ำลงในขณะที่กิจกรรมสร้างสรรค์เพิ่มมากขึ้นหลังอายุ 72 ปีขึ้นไป การให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมสร้างสรรค์ทางศิลปะสามารถกระตุ้นลักษณะความคิดสร้างสรรค์ให้ผู้สูงอายุ

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระหน้าที่พลเมือง โดยการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม กับการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เพื่อนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ ของนักเรียนโรงเรียนประชามงคล เขตหนองปรือ จังหวัดกาญจนบุรี มีขั้นตอนในการวิจัย ดังนี้

1. การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง
2. ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย
3. เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย
4. แบบแผนการวิจัย
5. เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือ
6. การเก็บรวบรวมข้อมูล
7. การจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูล

1. การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนประชามงคล เขตหนองปรือ จังหวัดกาญจนบุรี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2554 จำนวน 5 ห้องเรียน มีนักเรียนจำนวน 136 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนประชามงคล เขตหนองปรือ จังหวัดกาญจนบุรี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2554 ได้จากสุ่มจาก 6 ห้องเรียน สุ่มมา 2 ห้องเรียน โดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) ได้นักเรียน 60 คน นำมาจับสลากเพื่อแบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มทดลองที่ 1 จำนวน 30 คน ที่เรียนโดยการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม

กลุ่มควบคุมที่ 2 จำนวน 30 คน ที่เรียนโดยการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

2. ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

การทดลองใช้เวลาในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2554 โดยใช้เวลาสัปดาห์ละ 1 คาบๆ ละ 50 นาที รวม 16 คาบ

3. เนื้อหาที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

เนื้อหาที่ใช้ในการทดลอง เป็นเนื้อหาวิชา หน้าที่พลเมือง และการดำเนินชีวิตในสังคม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ได้แก่ เรื่อง พลเมืองดีในวิถีประชาธิปไตย วัฒนธรรมไทย กฎหมายในชีวิตประจำวัน และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

4. แบบแผนการทดลอง

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ดำเนินการทดลองตามแบบแผนการวิจัยแบบสุ่มกลุ่ม - สอบก่อน - สอบหลัง (ล้วน สายยศ; และ อังคณา สายยศ. 2538: 249 – 250)

ตาราง 3 แบบแผนการทดลอง

กลุ่ม	สอบก่อน	ทดลอง	สอบหลัง
RE ₁	T ₁	X ₁	T ₂
RE ₂	T ₁	X ₂	T ₂

สัญลักษณ์ที่ใช้ในแบบแผนการทดลอง

RE ₁	แทน	กลุ่มทดลองที่ 1 ที่เลือกมาแบบสุ่ม
RE ₂	แทน	กลุ่มทดลองที่ 2 ที่เลือกมาแบบสุ่ม
T ₁	แทน	การทดสอบก่อนการทดลอง
T ₂	แทน	การทดสอบหลังการทดลอง
X ₁	แทน	การสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึม
X ₂	แทน	การสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

5. เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองครั้งนี้ประกอบด้วย

1. แผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิซึม
2. แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
3. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา
4. แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดสร้างสรรค์

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

1. แผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม

1.1 ศึกษาหลักการวิธีการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม จากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.2 ศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และศึกษาระยะ และมาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เพื่อนำมาใช้ในการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้

1.3 ศึกษาระยะการเรียนรู้ที่จะนำมาใช้ในการทดลอง คือ สาระที่ 2 : หน้าที่พลเมือง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามช่วงชั้น 4 – 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

1.4 ศึกษามาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดของมาตรฐาน ช่วงชั้นที่ 4 – 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 แล้วนำมาวิเคราะห์เป็นจุดประสงค์การเรียนรู้ และสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม จำนวน 16 คาบ ประกอบด้วย

1.4.1 สาระสำคัญ

1.4.2 จุดประสงค์การเรียนรู้

1.4.3 สาระการเรียนรู้

1.4.4 กระบวนการเรียนรู้

1. ขั้นศึกษาข้อเท็จจริง ครูให้นักเรียนเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมของผู้เรียน โดยผู้เรียนสังเกต สภาพปัญหาที่ครูระบุ จากสถานการณ์สื่อต่างๆ เช่น ภาพข่าวหนังสือพิมพ์ กรณีตัวอย่าง แล้วให้ผู้เรียนช่วยกันหาข้อสรุป โดยครูใช้คำถาม แล้วให้ตอบลงในแบบตอบคำถาม

2. ขั้นอธิบาย นักเรียนสร้างความรู้ จากการศึกษาเอกสารประกอบการเรียน ที่ครูจัดให้ เช่น ใบความรู้ หนังสือเรียน นักเรียนในกลุ่มอธิบายความรู้ที่ค้นพบด้วยตนเอง พร้อมบันทึกการเรียนรู้ไว้

3. ขั้นขยายความคิด นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา หาสาเหตุของปัญหา คิดหาเหตุผลที่เกิดขึ้นร่วมกัน โดยการสนทนาอภิปราย แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันจากประสบการณ์ของนักเรียน

4. ขั้นประเมินผล นักเรียนตรวจสอบประเมินความรู้ที่ได้รับส่งตัวแทนนำมาเสนอ และตรวจสอบความรู้ด้วยการแสดงผลงานกลุ่ม

1.5 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ตรวจสอบความเหมาะสมและความสอดคล้องด้านความเหมาะสมของเนื้อหา ความสอดคล้องของผลการเรียนรู้ที่คาดหวังกับกระบวนการจัดการเรียนรู้ ด้านการจัดกิจกรรมและความถูกต้องของภาษาที่ใช้ โดยพิจารณา ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ที่มีค่าตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป ตลอดจนข้อบกพร่องอื่นๆ เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไข และหาความเที่ยงตรงของเนื้อหา พบว่า มีค่า IOC เท่ากับ 1

1.6 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนหนองปรือพิทยาคม จังหวัดกาญจนบุรี ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อทดสอบประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม

การยอมรับประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม พิจารณาจากการตอบคำถามในใบงาน ในกิจกรรม และการทำแบบทดสอบท้ายกิจกรรมตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80

80 ตัวแรก หมายถึง คะแนนเฉลี่ยของนักเรียนทั้งหมดที่ตอบคำถามจากใบงานในกิจกรรมการเรียนรู้ ได้คะแนนไม่ต่ำกว่า 80%

80 ตัวหลัง หมายถึง คะแนนเฉลี่ยของนักเรียนทั้งหมด ที่ทำแบบทดสอบท้ายกิจกรรมการเรียนรู้ ได้คะแนนไม่ต่ำกว่า 80%

เมื่อพิจารณาข้อมูล 80 ตัวแรก และตัวหลัง ถ้าได้ตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ถือว่าเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ แต่ถ้าไม่ถึงเกณฑ์ 80/80 ถือว่า เป็นแผนการจัดการเรียนรู้ที่ไม่สมบูรณ์ ต้องปรับปรุงแก้ไข ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม มีค่าเท่ากับ 85.93/80.87

1.7 นำแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่มไปสอนกลุ่มทดลอง เพื่อการวิจัยต่อไป

2. แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

2.1 ศึกษาหลักการวิธีการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.2 ศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และศึกษาสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 4 – 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เพื่อนำมาใช้ในการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้

2.3 ศึกษาสาระการเรียนรู้ที่จะนำมาใช้ในการทดลอง คือ สาระที่ 2 : หน้าที่พลเมือง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

2.4 ศึกษามาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ ช่วงชั้นที่ 4 – 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 แล้วนำมาวิเคราะห์เป็นจุดประสงค์การเรียนรู้ และสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ จำนวน 16 ชั่วโมง ประกอบด้วย

2.4.1 สาระสำคัญ

2.4.2 จุดประสงค์การเรียนรู้

2.4.3 สาระการเรียนรู้

2.4.4 กระบวนการเรียนรู้

1. **ขั้นนำ** ครูแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ แนะนำวิธีการเรียน กำหนดเวลาเรียนและให้ผู้เรียนจับสลาก จัดกลุ่มๆ ละ 5 – 6 คน นักเรียนเลือกประธาน เลขานุการ ที่เหลือเป็นสมาชิก

2. ขั้นสอน นักเรียนปฏิบัติกิจกรรม ศึกษากรณีตัวอย่าง บทบาทสมมติ เกม สถานการณ์จำลอง โดยจัดให้เหมาะสมกับสาระ

2.1 นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์ ประสบการณ์ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น หลังจากได้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ศึกษาไปความรู้ที่เกี่ยวข้องกับสาระที่เรียน

2.2 ประยุกต์ใช้ความรู้ที่เรียนโดยการตอบคำถามในใบงาน แลกเปลี่ยน แสดงความคิดเห็นกับสมาชิกในกลุ่ม และสรุปเป็นแนวทางของตนเอง หลังจากจบกิจกรรมการเรียนรู้ แต่ละสาระ

3. ขั้นสรุป ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปการเรียนรู้และประโยชน์ที่ได้จากการเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องที่เรียน ซึ่งสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

4. ขั้นประเมินผล

4.1 พฤติกรรมการร่วมมือภายในกลุ่ม

4.2 ผลงานที่นักเรียนปฏิบัติ จากการอภิปราย การตอบคำถาม

2.5 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ตรวจสอบ ความเหมาะสมและความสอดคล้องด้านความเหมาะสมของเนื้อหา ความสอดคล้องของผลการเรียนรู้ ที่คาดหวังกับกระบวนการจัดการเรียนรู้ ด้านการจัดกิจกรรม และความถูกต้องของภาษาที่ใช้ โดย พิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ที่มีค่าตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป ตลอดจนข้อบกพร่องอื่นๆ เพื่อนำมา ปรับปรุงแก้ไข และหาความเที่ยงตรงของเนื้อหา พบว่า มีค่า IOC เท่ากับ 1

2.6 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้กับนักเรียน ชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนหนองปรือพิทยาคม จังหวัดกาญจนบุรี ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อทดสอบ ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้

การยอมรับประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามแนว คอนสตรัคติวิซึ่ม พิจารณาจากการตอบคำถามในใบงาน ในกิจกรรม และการทำแบบทดสอบท้ายกิจกรรม ตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80

80 ตัวแรก หมายถึง คะแนนเฉลี่ยของนักเรียนทั้งหมดที่ตอบคำถามจากใบงาน ในกิจกรรมการเรียนรู้ ได้คะแนนไม่ต่ำกว่า 80%

80 ตัวหลัง หมายถึง คะแนนเฉลี่ยของนักเรียนทั้งหมด ที่ทำแบบทดสอบท้าย กิจกรรมการเรียนรู้ ได้คะแนนไม่ต่ำกว่า 80%

เมื่อพิจารณาข้อมูล 80 ตัวแรก และตัวหลัง ถ้าได้ตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ถือว่า เป็นแผนการจัดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ แต่ถ้าไม่ถึงเกณฑ์ 80/80 ถือว่า เป็นแผนการจัดการเรียนรู้ที่ไม่สมบูรณ์ ต้องปรับปรุงแก้ไข ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธิ์ไปสอน มีค่า เท่ากับ 87.31/81.62

2.7 นำแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธิ์ไปสอนกลุ่มทดลอง เพื่อ การวิจัยต่อไป

3. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษา

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษา ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

3.1 ศึกษาการสร้างแบบทดสอบ จากหนังสือเทคนิคการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาของ สมบูรณ์ ชิตพงศ์ (2523: 1 – 140) เทคนิคการวัด และประเมินผลการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาของ นิเวศน์ ธรรมรักษ์ (2530: 1 – 138) และเทคนิคการเขียนข้อสอบของ ชวาล แพรัตกุล (2520: 1 – 40)

3.2 ทำการวิเคราะห์หลักสูตรและสร้างตารางวิเคราะห์หลักสูตร จากสาระการเรียนรู้ และพฤติกรรมที่ต้องการวัดตามหลักของ บลูม (Bloom. 1956: 48 – 50)

3.2.1 ด้านความรู้-ความจำ

3.2.2 ด้านความเข้าใจ

3.2.3 ด้านการนำไปใช้

3.2.4 ด้านการวิเคราะห์

3.3 สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษา ตามสาระการเรียนรู้ที่ใช้ในการทดลอง โดยยึดเกณฑ์ตามผลการวิเคราะห์หลักสูตร ข้อสอบที่สร้างเป็นแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก โดยให้ครอบคลุมสาระที่สอน จำนวน 80 ข้อ

3.4 นำแบบทดสอบที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน พิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามของแบบทดสอบกับจุดประสงค์การเรียนรู้ เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้นและคัดเลือกข้อสอบที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป นำมาปรับปรุงแก้ไขคำถาม ตัวเลือกและการใช้ภาษา ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยได้คัดเลือกข้อสอบที่มีค่า IOC ที่อยู่ระหว่าง 0.67 – 1.00

3.5 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนหนองปรือพิทยาคม กาญจนบุรี จำนวน 100 คน ที่เคยเรียนบทเรียนนี้แล้ว เพื่อหาคุณภาพของแบบทดสอบ

3.6 นำแบบทดสอบที่นักเรียนทำแล้วมาวิเคราะห์เป็นรายข้อโดยการตรวจให้คะแนนข้อที่ถูกให้ 1 คะแนน ส่วนข้อที่ผิดหรือไม่ตอบให้ 0 คะแนน เมื่อตรวจสอบและรวมคะแนนแบบทดสอบเรียบร้อยแล้ว จึงทำการวิเคราะห์เพื่อหาค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) ของข้อสอบแต่ละข้อโดยใช้เทคนิค 27 % ของ จูจ เทห์ ฟาน (Fan. 1952: 3 – 32) แล้วเลือกเฉพาะข้อสอบที่มีค่าความยากง่าย (p) ระหว่าง .20 – .80 และค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ .20 ขึ้นไปคัดเลือกไว้ ได้ค่าความยากง่าย (p) ระหว่าง .20 ขึ้นไปคัดเลือกไว้ 40 ข้อ ได้ค่าความยากง่าย (p) อยู่ระหว่าง .22 – .80 และค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง .22 – .63

3.7 นำแบบทดสอบที่ผ่านการตรวจสอบแล้วไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เคยเรียนเรื่องนี้แล้ว และไม่ใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น โดยใช้สูตร KR-20 ของ คูเดอร์ ริชาร์ดสัน (ล้วน สายยศ; และ อังคณา สายยศ. 2538: 197 – 199) ได้ค่า

ความเชื่อมั่น เท่ากับ .81

3.8 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษา ที่มีประสิทธิภาพไปใช้กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างจริงต่อไป

4. แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดสร้างสรรค์

ผู้วิจัยสร้างแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ตามขั้นตอน ดังนี้

4.1 ผู้วิจัยสร้างแบบทดสอบวัดการคิดสร้างสรรค์ ตามแนวคิดของของทอร์แรนซ์ (The Torrance Tests of Creative Thinking : TTCT) วอลลาซ และ โคแกน (The Wallach and Kogan Creativity Test) เจลเลน และ เออร์เบน (The Test for Creative Thinking – Drawing Production : TCT – DP) ผู้วิจัยได้สร้างมีจำนวน 5 ฉบับ โดยแบบทดสอบแต่ละฉบับจะวัดความสามารถทางสมองในการคิดทั้ง 3 ด้าน โดยให้ครอบคลุมคุณลักษณะการคิดเชิงอเนกนัย (Divergent Production) ได้แก่ ความคล่องในการคิด (Fluency) ความยืดหยุ่น (Flexibility) ความคิดริเริ่ม (Originality) ลักษณะแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ มีดังนี้

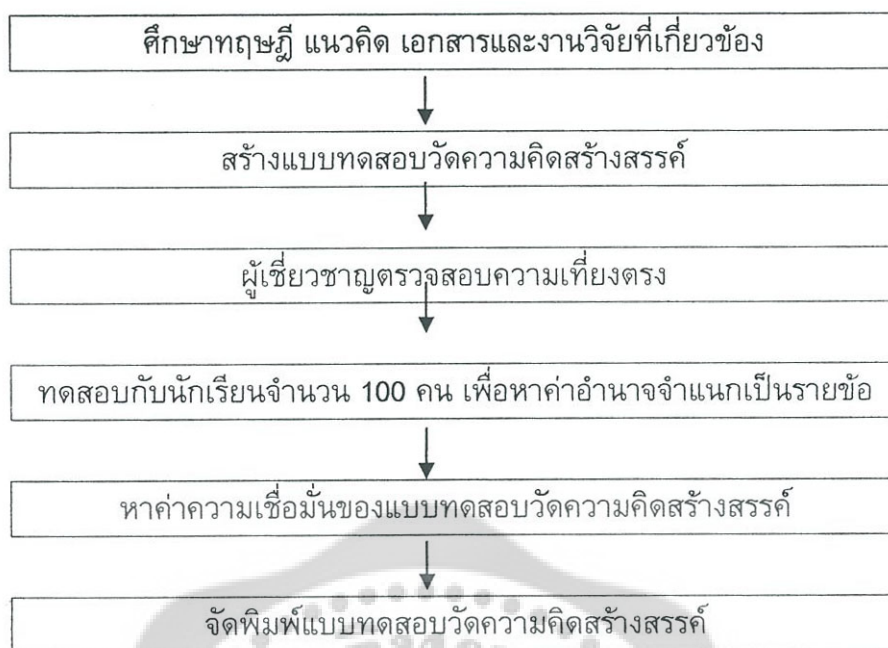
4.1.1 แบบทดสอบฉบับที่ 1 การตั้งคำถาม หมายถึง แบบทดสอบที่วัดความสามารถทางสมองของบุคคลในการตั้งคำถามในแง่มุมต่างๆ ให้มากที่สุด จากสถานการณ์ทางสังคมที่กำหนดให้

4.1.2 แบบทดสอบฉบับที่ 2 การบอกสาเหตุ หมายถึง แบบทดสอบที่วัดความสามารถทางสมองของบุคคลในการทำนายหรือคาดคะเนถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดเหตุการณ์ จากสถานการณ์ทางสังคมที่กำหนดให้ได้คำตอบในแง่มุมต่างๆ มากที่สุด

4.1.3 แบบทดสอบฉบับที่ 3 ผลที่จะเกิดตามมา หมายถึง แบบทดสอบที่วัดความสามารถทางสมองของบุคคลในการทำนาย หรือคาดคะเนถึงผลที่จะเกิดขึ้นจากสถานการณ์ทางสังคมที่กำหนดให้ได้คำตอบในแง่มุมต่างๆ มากที่สุด

4.1.4 แบบทดสอบฉบับที่ 4 การแก้ปัญหา หมายถึง แบบทดสอบที่วัดความสามารถทางสมองของบุคคลในการคิดหาวิธีการหรือแนวทางในการแก้ปัญหาในแง่มุมต่างๆ ให้มากที่สุด จากสถานการณ์ทางสังคมที่กำหนดให้

4.1.5 แบบทดสอบฉบับที่ 5 ความสัมพันธ์ทางสังคม หมายถึง แบบทดสอบที่วัดความสามารถทางสมองของบุคคลในการคิด ขยายความ คาดการณ์ต่างๆ จากสถานการณ์ทางสังคมที่กำหนดให้ได้คำตอบแง่มุมต่างๆ ให้มากที่สุด

ภาพประกอบ 12 แผนผังแสดงขั้นตอนการสร้างแบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์

4.2 ศึกษาทฤษฎี แนวคิด เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้เป็นแนวทางในการสร้างแบบทดสอบทางความคิดสร้างสรรค์ โดยศึกษาแบบทดสอบตามแนวคิด ทฤษฎีของทอแรนซ์ และสร้างตามแนวของ สมถกซ์ อุ่นจันทร์ (2536: 109 – 120) เป็นแบบอัตนัย ที่มีการกำหนดกิจกรรม และสถานการณ์สอดคล้องกับเนื้อหาสังคมศึกษา ที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ เรื่อง พลเมืองดีในวิถีประชาธิปไตย วัฒนธรรมไทย กฎหมายในชีวิตประจำวัน และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

4.3 ผู้วิจัยนำโครงสร้างแบบทดสอบ วัดความคิดสร้างสรรค์ที่ศึกษา ไปพิจารณา โครงสร้างความสอดคล้องที่สามารถนำไปสร้างแบบอัตนัยที่มีการกำหนดกิจกรรมจำนวน 10 ข้อ และ สถานการณ์สอดคล้องที่กับเนื้อหาที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยใช้เกณฑ์กำหนดคะแนนความคิดเห็น ดังนี้

เกณฑ์ + 1	มีความแน่ใจว่า ข้อทดสอบวัดตรงจุดประสงค์ข้อนั้น
เกณฑ์ 0	มีความแน่ใจว่า ข้อทดสอบวัดตรงจุดประสงค์ข้อนั้นหรือไม่
เกณฑ์ - 1	มีความแน่ใจว่า ข้อทดสอบไม่ได้วัดตรงจุดประสงค์ข้อนั้น

นำผลการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณแต่ละข้อ ถ้าค่าดัชนีความสอดคล้อง คำนวณได้มากกว่า หรือ เท่ากับ 0.5 แสดงว่า ข้อสอบมีความเที่ยงตรง สามารถนำไปดำเนินการ ขั้นตอนต่อไปได้ ส่วนข้อสอบที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องน้อยกว่า 0.5 นำไปปรับปรุงแก้ไขตามเกณฑ์ จำนวน 10 ข้อ

4.4 นำแบบทดสอบที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสม และความสอดคล้องของเนื้อหาแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

4.5 นำแบบทดสอบที่ปรับปรุงแล้ว ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียน หนองปรือพิทยาคม จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 100 คน เพื่อหาคุณภาพของแบบทดสอบ แล้วนำมาตรวจให้คะแนน เพื่อวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนก เป็นรายข้อ โดยใช้การหาค่าความสัมพันธ์ ระหว่างคะแนนแต่ละข้อกับคะแนนรวมทั้งฉบับ (Item – Total Correlation) โดยถือเกณฑ์ ค่าอำนาจจำแนก (r) ที่ใช้ได้มีค่า ตั้งแต่ .20 ขึ้นไป และค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 8.27 – 30.25

4.6 นำแบบทดสอบที่เลือก และแก้ไขปรับปรุงแล้วไปทดสอบหาค่าความเชื่อมั่นกับ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 100 คน เพื่อหาความเชื่อมั่น แบบสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient) ของ ครอนบาค (Cronbach) (ล้วน สายยศ; และ อังคณา สายยศ. 2538: 200 – 202) และค่าความ เชื่อมั่น .79

4.7 นำแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ที่ผ่านมาคัดเลือก และหาคุณภาพทุกขั้นตอน ไปจัดพิมพ์เป็นฉบับจริง เพื่อนำไปใช้ทดสอบกับกลุ่มทดลองทั้ง 2 กลุ่ม จำนวน 60 คนต่อไป

การตรวจให้คะแนน

เนื่องจากแบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ เป็นแบบทดสอบที่ให้เสรีภาพแก่ผู้ตอบ ในการเขียนตอบให้มากที่สุดเท่าที่คำตอบจะเป็นไปได้ ดังนั้นเพื่อให้การตรวจให้คะแนนมีลักษณะเป็น ประหยัด จึงได้กำหนดเกณฑ์ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการตรวจให้คะแนนดังนี้ โดยดัดแปลงมาจากแนวทาง ของทอแรนซ์ (Torrance) คือ แบบทดสอบฉบับที่ 1 – 5 ตรวจให้คะแนน ดังนี้

1. คะแนนความคล่องแคล่วในการคิด ให้คะแนนประเภทนี้ โดยพิจารณาจากจำนวน คำตอบตามเงื่อนไขของข้อสอบแต่ละข้อ โดยให้คะแนนคำตอบละ 1 คะแนน ไม่ว่าคำตอบนั้นจะซ้ำกับ คำตอบของผู้อื่นหรือไม่ แต่ถ้าตอบไม่เป็นไปตามเงื่อนไข ตอบซ้ำ หรือเหมือนเดิมกับของตนเองจะไม่ให้ คะแนนอีก

2. คะแนนความยืดหยุ่น การให้คะแนนประเภทนี้ พิจารณาจากจำนวนกลุ่ม หรือ ทิศทางของคำตอบ กล่าวคือ นำคำตอบทั้งหมดที่ให้คะแนนความคล่องแคล่วในการคิดมาจัดเป็นกลุ่ม โดยมีทิศทางหรือความหมายอย่างเดียวกัน ก็จัดเป็นกลุ่มเดียวกัน เมื่อจัดกลุ่มเรียบร้อยแล้วให้นับจำนวน กลุ่ม โดยให้คะแนนกลุ่มละ 1 คะแนน ในกรณีที่ไม่สามารถจัดคำตอบลงในกลุ่มที่จัดไว้เรียบร้อยแล้ว ผู้ตรวจอาจจัดกลุ่มขึ้นใหม่ได้อีกตามความจำเป็นจนกว่าจะครบตามคำตอบ

3. คะแนนความคิดริเริ่ม คะแนนประเภทนี้ให้โดยพิจารณาเปอร์เซ็นต์ความถี่ของ คำตอบที่ให้คะแนนคล่องแคล่วในการคิดของผู้เข้าสอบทั้งหมด ผู้วิจัยได้นำวิธีการของ ครอปเพลย์ (Cropley. 1966: 261 – 262) โดยการตรวจสอบว่าแต่ละคำตอบมีนักเรียนตอบซ้ำกัน คิดเป็นเปอร์เซ็นต์ ถ้าคำตอบใด มีผู้ตอบซ้ำกันมากเกินไป ก็จะไม่ให้คะแนน ถ้ายังมีคนตอบน้อยเท่าใดคำตอบนั้นก็จะได้คะแนนมาก คะแนนความคิดริเริ่มนี้พิจารณาจากคำตอบของผู้เข้าสอบในครั้งเดียวกัน ในการให้คะแนนยึดหลัก ดังนี้

ตาราง 4 หลักการให้คะแนนความคิดริเริ่มของของครอเพลย์ (Cropley. 1966)

คำตอบซ้ำกัน	คะแนนที่ได้
12 %	0
6 – 11 %	1
3 – 5 %	2
2 %	3
ไม่เกิน 1 %	4

จากตาราง 4 คะแนนความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนหาได้จากผลบวกของคะแนนความคิดคล่องแคล่ว ความคิดยืดหยุ่น และความคิดริเริ่ม ในแต่ละกิจกรรมแต่ละชุดมารวมกันเป็นผลบวกของคะแนนความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนแต่ละคน

6. การดำเนินการทดลอง

หลังจากที่เลือกกลุ่มตัวอย่างแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองตามขั้นตอน ดังนี้

1. ทำการทดสอบก่อนเรียน (Pretest) ทั้งกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษา และแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

2. ดำเนินการทดลอง ผู้วิจัยเป็นผู้สอนนักเรียนทั้งสองกลุ่ม คือ กลุ่มทดลองที่ 1 และกลุ่มทดลองที่ 2 โดยใช้เนื้อหาเดียวกัน ระยะเวลาในการสอนเท่ากัน คือ ใช้เวลากลุ่มละ 16 คาบๆ ละ 50 นาที ส่วนวิธีสอนแตกต่างกัน คือ

กลุ่มทดลองที่ 1 ที่เรียนรู้โดยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม

กลุ่มทดลองที่ 2 ที่เรียนรู้โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

3. เมื่อทำการสอนเสร็จสิ้น ทำการทดสอบหลังเรียน (Posttest) ทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม เพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา โดยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และวัดความสามารถในการคิดสร้างสรรค์โดยใช้แบบวัดความสามารถในการคิดสร้างสรรค์เป็นแบบทดสอบชุดเดิมกับการทดสอบก่อนเรียน

4. นำผลการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษา และความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ไปวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อตรวจสอบสมมติฐาน

7. การวิเคราะห์ข้อมูล

7.1 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

7.1.1 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม กับนักเรียนที่ได้รับการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ โดยใช้ t - test Independent Sample ในรูปของผลต่างของคะแนน (Difference Score)

7.2.2 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่มก่อนและหลังเรียน โดยใช้ t - test for Dependent Sample

7.2.3 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ก่อนและหลังเรียน โดยใช้ t - test for Dependent Sample

7.2.4 เปรียบเทียบความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่มกับนักเรียนที่ได้รับการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ โดยใช้ t - test Independent Sample ในรูปของผลต่างของคะแนน (Difference Score)

7.2.5 เปรียบเทียบความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่มก่อนและหลังเรียน โดยใช้ t - test for Dependent Sample

7.2.6 เปรียบเทียบความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ก่อนและหลังเรียน โดยใช้ t - test for Dependent Sample

7.2 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

7.2.1 สถิติพื้นฐาน ได้แก่

7.2.1.1 ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) ของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา และความสามารถในการคิดสร้างสรรค์โดยใช้สูตร (ล้วน สายยศ; และ อังคณา สายยศ. 2538: 73; อ้างอิงจาก Ferguson. 1976: 47)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ	$\bar{X}$	แทน	คะแนนเฉลี่ย
	$\sum X$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
	N	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

7.2.1.2 หาค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Variance) คำนวณจากสูตร (ล้วน สายยศ; และ อังคณา สายยศ. 2538: 77)

$$S^2 = \frac{n \sum X^2 - (\sum X)^2}{n(n-1)}$$

เมื่อ	S^2	แทน	ความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนน
	$\sum X^2$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
	$(\sum X)^2$	แทน	ผลรวมของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสอง
	n	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง

7.2.2 สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่

7.2.2.1 หาค่าความเที่ยงตรงของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระที่ 2 : หน้าที่พลเมืองและการดำเนินชีวิต โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง ระหว่างแบบทดสอบกับจุดประสงค์การเรียนรู้ (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2540: 17)

$$\text{สูตร } IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ	IOC	แทน	ดัชนีความสอดคล้องระหว่างแบบทดสอบกับ จุดประสงค์การเรียนรู้
	$\sum R$	แทน	ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
	N	แทน	จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

7.2.2.2 หาค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา สาระที่ 2 : หน้าที่พลเมืองฯ เรื่องพลเมืองดีในวิถีประชาธิปไตย วัฒนธรรมไทย กฎหมายในชีวิตประจำวัน และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย โดยใช้เทคนิค 27% จากตารางการวิเคราะห์ของ จุง เตห์ ฟาน (Fan. 1952: 3 – 32)

7.2.2.3. หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา สาระที่ 2 : หน้าที่พลเมืองฯ เรื่องพลเมืองดีในวิถีประชาธิปไตย วัฒนธรรมไทย กฎหมายในชีวิตประจำวัน และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และแบบสอบวัดความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ โดยคำนวณจากสูตร KR - 20 คูเดออร์ - ริชาร์ดสัน (ล้วน สายยศ; และ อังคณา สายยศ. 2538: 197 – 198; อ้างอิงจาก Kuder - Richadson. 1939: 30)

$$r_{tt} = \frac{k}{k-1} \left[1 - \frac{\sum pq}{s_t^2} \right]$$

เมื่อ	r_{tt}	แทน	ความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ
	n	แทน	จำนวนข้อสอบในแบบทดสอบ

- P แทน สัดส่วนคนที่ทำถูกในแต่ละข้อ
 q แทน สัดส่วนของผู้ทำผิดในข้อหนึ่งๆ หรือ คือ $1 - p$
 S_i^2 แทน ค่าความแปรปรวนของคะแนนแบบทดสอบทั้งฉบับ

7.2.2.4 การหาความเชื่อมั่นของแบบทดสอบอัตนัย โดยใช้สัมประสิทธิ์ แอลฟา (α - Coefficient) ของ ครอนบาค (ลัว่น สายยศ; และ อังคณา. 2538: 200)

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left[1 - \frac{\sum S_i^2}{S_i^2} \right]$$

- เมื่อ α แทน สัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น
 n แทน จำนวนข้อในแบบทดสอบ
 S_i^2 แทน ความแปรปรวนของคะแนนเป็นรายข้อ
 S_i^2 แทน ความแปรปรวนของคะแนนทั้งฉบับ

7.2.2.5 ค่าประสิทธิภาพของแผนการสอน (สุธรรม สอนเดือน. 2548: 13)

$$E_1 = \frac{\frac{\sum X}{n}}{A} \times 100$$

- เมื่อ E_1 แทน ค่าประสิทธิภาพของกระบวนการ
 $\sum X$ แทน คะแนนรวมของผู้เรียนจากการทำแบบฝึกหัดหรืองาน
 N แทน จำนวนผู้เรียน
 A แทน คะแนนเต็มของแบบฝึกหัดหรืองานทุกชิ้นรวมกัน

$$E_2 = \frac{\frac{\sum Y}{n}}{B} \times 100$$

- เมื่อ E_2 แทน ค่าประสิทธิภาพของผลลัพธ์
 $\sum Y$ แทน คะแนนรวมของผลลัพธ์หลังเรียน
 N แทน จำนวนผู้เรียน
 B แทน คะแนนเต็มของแบบทดสอบหลังเรียน

7.2.3 สถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐาน ได้แก่

7.2.3.1 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาและความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ก่อนและหลังการทดลอง โดยใช้ t - test for Dependent Sample (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2540: 165 – 167)

$$t = \frac{\sum D}{\sqrt{\frac{n\sum D^2 - (\sum D)^2}{n-1}}}; df = n-1$$

เมื่อ t แทน ค่าวิกฤตที่ใช้ในการพิจารณาการแจกแจงค่าของ t
 $\sum D$ แทน ผลรวมของความแตกต่างการทดสอบก่อนและหลังการใช้ชุดกิจกรรม
 $\sum D^2$ แทน ผลรวมของความแตกต่างการทดสอบก่อนและหลังการใช้ชุดกิจกรรมแต่ละตัวยกกำลังสอง
 n แทน จำนวนคู่ของคะแนนจากการทดสอบครั้งแรกและครั้งหลัง

7.2.3.2 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาและความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ระหว่างกลุ่มทดลองที่ 1 และ กลุ่มทดลองที่ 2 คำนวณโดยใช้ t-test Independent Sample ในรูปของผลต่างของคะแนน (Difference Score) คำนวณจากสูตร (Scott; & Wertheimer. 1984: 264)

$$t = \frac{MD_1 - MD_2}{S_{MD_1 - MD_2}}; df = n_1 + n_2 - 2; df = n_1 + n_2 - 2$$

$$S_{MD_1 - MD_2} = \sqrt{\frac{S_D^2}{n_1} + \frac{S_D^2}{n_2}}$$

เมื่อ t แทน ค่าสถิติที่ใช้ในการพิจารณา t - distribution
 D_1 แทน คะแนนผลต่างระหว่างการทดสอบหลังเรียนกับก่อนเรียนของกลุ่มทดลองที่ 1
 D_2 แทน คะแนนผลต่างระหว่างการทดสอบหลังเรียนกับก่อนเรียนของกลุ่มทดลองที่ 2
 MD_1 แทน ค่าเฉลี่ยของความแตกต่างระหว่างการทดสอบหลังเรียนกับก่อนเรียนของกลุ่มทดลองที่ 1
 MD_2 แทน ค่าเฉลี่ยของความแตกต่างระหว่างการทดสอบหลังเรียน

		กับก่อนเรียนของกลุ่มทดลองที่ 2
$S_{MD_1-MD_2}$	แทน	ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของผลต่างระหว่าง การทดสอบหลังเรียนกับก่อนเรียนของกลุ่มทดลองที่ 1 กับกลุ่มทดลองที่ 2
S_D^2	แทน	ความแปรปรวนของคะแนนความแตกต่างระหว่าง การทดสอบหลังเรียนกับก่อนเรียนของกลุ่มทดลองที่ 1 กับกลุ่มทดลองที่ 2
n_1	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่มทดลองที่ 1
n_2	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่มทดลองที่ 2

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้สัญลักษณ์ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

n	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง
k	แทน	คะแนนเต็มของแบบทดสอบ
$\bar{X}_1$	แทน	ค่าคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน
$\bar{X}_2$	แทน	ค่าคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน
S	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
S_1	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนก่อนเรียน
S_2	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนหลังเรียน
MD	แทน	ค่าเฉลี่ยของผลต่างของคะแนนระหว่างการทดสอบหลังเรียนกับการทดสอบก่อนเรียน
MD_1	แทน	ค่าเฉลี่ยของผลต่างของคะแนนระหว่างการทดสอบหลังเรียนกับการทดสอบก่อนเรียนของกลุ่มทดลองที่ 1
MD_2	แทน	ค่าเฉลี่ยของผลต่างของคะแนนระหว่างการทดสอบหลังเรียนกับการทดสอบก่อนเรียนของกลุ่มทดลองที่ 2
$S_{MD_1} - S_{MD_2}$	แทน	ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของผลต่างระหว่างคะแนนการทดสอบหลังเรียนและการทดสอบก่อนเรียนของกลุ่มทดลองที่ 1 และกลุ่มทดลองที่ 2
t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้ในการพิจารณาการแจกแจงที่ (t-distribution)
P	แทน	ค่าความน่าจะเป็น (Probability) ของค่าสถิติที่ใช้ทดสอบ
**	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
กลุ่มทดลองที่ 1	แทน	นักเรียนที่เรียนโดยการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึม
กลุ่มทดลองที่ 2	แทน	นักเรียนที่เรียนโดยการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ระหว่างกลุ่มทดลองที่ 1 และกลุ่มทดลองที่ 2 โดยใช้สถิติ t-test แบบ Independent Sample ในรูป Different Score
2. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มทดลองที่ 1 ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้สถิติ t-test แบบ Dependent Sample
3. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มทดลองที่ 2 ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้สถิติ t-test แบบ Dependent Sample
4. เปรียบเทียบความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ระหว่างกลุ่มทดลองที่ 1 และกลุ่มทดลองที่ 2 โดยใช้สถิติ t-test แบบ Independent Sample ในรูป Different Score
5. เปรียบเทียบความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มทดลองที่ 1 ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้สถิติ t-test แบบ Dependent Sample
6. เปรียบเทียบความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของกลุ่มทดลองที่ 2 ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้สถิติ t-test แบบ Dependent Sample

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษา ระหว่างกลุ่มทดลองที่ 1 และกลุ่มทดลองที่ 2

ตาราง 5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ระหว่างกลุ่มทดลองที่ 1 และกลุ่มทดลองที่ 2

กลุ่มตัวอย่าง	n	k	ก่อนเรียน		หลังเรียน		MD	$S_{MD_1-MD_2}$	t	p
			$\bar{X}_1$	S_1	$\bar{X}_2$	S_2				
กลุ่มทดลองที่ 1	30	40	25.93	14.46	32.33	5.02	6.40	1.09	-2.94 **	0.004
กลุ่มทดลองที่ 2	30	40	14.63	7.03	24.23	14.71	9.60			

จากตาราง 5 พบว่า กลุ่มทดลองที่ 1 คือ นักเรียนที่เรียนโดยการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม ก่อนเรียน มีคะแนนเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษา เป็น 25.93 และ 14.46 ตามลำดับ และหลังเรียน มีคะแนนเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษา เป็น 32.33 และ 5.02 ตามลำดับ ส่วนกลุ่มทดลองที่ 2 คือ นักเรียนที่เรียน โดยการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ก่อนเรียน มีคะแนนเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษา เป็น 14.63 และ 7.03 ตามลำดับ และหลังเรียน มีคะแนนเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษา เป็น 24.23 และ 14.71 ตามลำดับ

เมื่อศึกษาค่าเฉลี่ยของผลต่างของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาหลังเรียน และก่อนเรียน ของกลุ่มทดลองที่ 1 และกลุ่มทดลองที่ 2 มีค่าเป็น 6.40 และ 9.60 ตามลำดับ พบว่า กลุ่มทดลองที่ 1 คือ นักเรียนที่เรียนโดยการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม และกลุ่มทดลองที่ 2 คือ นักเรียนที่เรียนโดยการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติไม่เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 1

2. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาของกลุ่มทดลองที่ 1 ก่อนเรียนและหลังเรียน

ตาราง 6 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาของกลุ่มทดลองที่ 1 ก่อนเรียนและหลังเรียน

การทดสอบ	<i>n</i>	$\bar{X}$	<i>SD</i>	<i>MD</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
ก่อนเรียน	30	25.93	14.46			
หลังเรียน	30	32.33	5.02	6.40	11.64**	0.000

จากตาราง 6 แสดงว่า คะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาก่อนเรียนและหลังเรียน ของกลุ่มทดลองที่ 1 ที่เรียนโดยการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษา หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 2

3. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาของกลุ่มทดลองที่ 2 ก่อนเรียนและหลังเรียน

ตาราง 7 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาของกลุ่มทดลองที่ 2 ก่อนเรียนและหลังเรียน

การทดสอบ	<i>n</i>	$\bar{X}$	<i>SD</i>	<i>MD</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
ก่อนเรียน	30	14.63	7.03			
หลังเรียน	30	24.23	14.71	9.60	10.19**	0.000

จากตาราง 7 แสดงว่า คะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษา ก่อนเรียนและหลังเรียนของกลุ่มทดลองที่ 2 ที่เรียนโดยการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษา หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 3

4. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ระหว่างกลุ่มทดลองที่ 1 และกลุ่มทดลองที่ 2

ตาราง 8 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ ระหว่างกลุ่มทดลองที่ 1 และกลุ่มทดลองที่ 2

กลุ่มตัวอย่าง	<i>n</i>	<i>k</i>	ก่อนเรียน		หลังเรียน		<i>MD</i>	$S_{MD_1-MD_2}$	<i>t</i>	<i>p</i>
			$\bar{X}_1$	<i>S</i> ₁	$\bar{X}_2$	<i>S</i> ₂				
กลุ่มทดลองที่ 1	30	40	21.97	2.43	25.40	5.44	3.43			
กลุ่มทดลองที่ 2	30	40	20.60	4.31	26.33	5.62	5.73	1.02	1.70	0.408

จากตาราง 8 พบว่า กลุ่มทดลองที่ 1 คือ นักเรียนที่เรียนโดยการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม ก่อนเรียน มีคะแนนเฉลี่ย และความเบี่ยงเบนมาตรฐานของความสามารถในการคิดสร้างสรรค์เป็น 21.97 และ 2.43 ตามลำดับ และหลังเรียน มีคะแนนเฉลี่ย และความเบี่ยงเบนมาตรฐานของความสามารถในการคิดสร้างสรรค์เป็น 25.40 และ 5.44 ตามลำดับ ส่วนกลุ่มทดลองที่ 2 คือ นักเรียนที่เรียน โดยการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ก่อนเรียน มีคะแนนเฉลี่ย และความเบี่ยงเบนมาตรฐานของ

ความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ เป็น 20.60 และ 4.31 ตามลำดับ และหลังเรียน มีคะแนนเฉลี่ย และความเบี่ยงเบนมาตรฐานของความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ เป็น 26.33 และ 5.62 ตามลำดับ

เมื่อศึกษาค่าเฉลี่ยของผลต่างของคะแนนความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ หลังเรียน และก่อนเรียนของกลุ่มทดลองที่ 1 และกลุ่มทดลองที่ 2 มีค่าเป็น 3.43 และ 5.73 ตามลำดับ พบว่า กลุ่มทดลองที่ 1 คือ นักเรียนที่เรียนโดยการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึม และกลุ่มทดลองที่ 2 คือ นักเรียนที่เรียนโดยการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ มีความสามารถในการการคิดสร้างสรรค์ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ไม่เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 4

5. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของกลุ่มทดลองที่ 1 ก่อนเรียนและหลังเรียน

ตาราง 9 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของกลุ่มทดลองที่ 1 ก่อนเรียนและหลังเรียน

การทดสอบ	<i>n</i>	$\bar{X}$	<i>SD</i>	<i>MD</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
ก่อนเรียน	30	21.97	2.43			
หลังเรียน	30	25.40	5.44	3.43	8.17**	0.000

จากตาราง 9 แสดงว่า คะแนนเฉลี่ยความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ก่อนเรียนและหลังเรียน ของกลุ่มทดลองที่ 1 ที่เรียนโดยการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึม มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 5

6. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของกลุ่มทดลองที่ 2 ก่อนเรียนและหลังเรียน

ตาราง 10 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความสามารถ ในการคิดสร้างสรรค์ของกลุ่มทดลองที่ 2 ก่อนเรียนและหลังเรียน

การทดสอบ	<i>n</i>	$\bar{X}$	<i>SD</i>	<i>MD</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
ก่อนเรียน	30	20.60	4.31			
หลังเรียน	30	26.33	5.62	5.73	11.79**	0.000

จากตาราง 10 แสดงว่า คะแนนเฉลี่ยความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ก่อนเรียนและหลังเรียนของกลุ่มทดลองที่ 2 ที่เรียนโดยการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 6

บทที่ 5

สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงทดลอง เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สังคมศึกษาและความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนโดยการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่มกับการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ สรุปสาระสำคัญและผลการศึกษาได้ดังนี้

ความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม กับนักเรียนที่เรียนด้วยการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
2. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาก่อนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม
3. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาก่อนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
4. เพื่อศึกษาความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม กับนักเรียนที่ได้รับการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
5. เพื่อศึกษาความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ก่อนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม
6. เพื่อศึกษาความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ก่อนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

สมมติฐานในการวิจัย

1. นักเรียนที่เรียนสังคมศึกษา โดยการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม กับการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาแตกต่างกัน
2. นักเรียนที่เรียนสังคมศึกษาโดยการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่มมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน
3. นักเรียนที่เรียนสังคมศึกษาโดยการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน
4. นักเรียนที่เรียนสังคมศึกษา โดยการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม กับการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์แตกต่างกัน

5. นักเรียนที่เรียนสังคมศึกษาโดยการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่มมีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน
6. นักเรียนที่เรียนสังคมศึกษาโดยการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนประชาวมงคล ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2554 จำนวน 5 ห้อง มีนักเรียน จำนวน 136 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนประชาวมงคล เขตหนองปรือ จังหวัดกาญจนบุรี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2554 โดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) จากจำนวนห้องเรียน 5 ห้องเรียน แต่ละห้องเรียนมีการจัดนักเรียนแบบคละกัน สุ่มมา 2 ห้องเรียน ด้วยวิธีการจับสลาก มีนักเรียนห้องเรียนละ 30 คน รวมทั้งสิ้น 60 คน แล้วสุ่มอีกครั้ง เพื่อกำหนดเป็นกลุ่มทดลองที่ 1 และกลุ่มทดลองที่ 2 ดังนี้

กลุ่มทดลองที่ 1 จำนวน 30 คนที่เรียนโดยการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม

กลุ่มทดลองที่ 2 จำนวน 30 คนที่เรียนโดยการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

2. ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ทำการทดลองใช้เวลาในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2554 โดยผู้วิจัยดำเนินการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง จำนวน 2 ห้องเรียน ใช้เวลาสัปดาห์ละ 1 คาบๆ ละ 50 นาที รวม 16 คาบ

3. เนื้อหาที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

เนื้อหาที่ใช้ในการทดลอง เป็นเนื้อหาวิชา หน้าที่พลเมือง และการดำเนินชีวิตในสังคม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ได้แก่ เรื่อง พลเมืองดีในวิถีประชาธิปไตย วัฒนธรรมไทย กฎหมายในชีวิตประจำวัน และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แบ่งเป็น 4 แผน ใช้เวลา 16 ชั่วโมง
2. แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แบ่งเป็น 4 แผน ใช้เวลา 16 ชั่วโมง

3. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ ค่าความยากง่าย (p) ระหว่าง .20 – .87 และมีค่าอำนาจจำแนก (r) ระหว่าง .15 – .44 มีค่าความเชื่อมั่น .81

4. แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นแบบอัตนัย จำนวน 5 ฉบับ 10 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก (r) ระหว่าง .15 – .45 มีค่าความเชื่อมั่น .79

การดำเนินการทดลอง

หลังจากที่เลือกกลุ่มตัวอย่างแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองตามขั้นตอน ดังนี้

1. ทำการทดสอบก่อนเรียน (Pretest) ทั้งกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษา และแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

2. ดำเนินการทดลอง โดยผู้วิจัยเป็นผู้สอนนักเรียนทั้งสองกลุ่ม คือ กลุ่มทดลองที่ 1 และกลุ่มทดลองที่ 2 โดยใช้เนื้อหาเดียวกัน ระยะเวลาในการสอนเท่ากัน คือ ใช้เวลากลุ่มละ 16 คาบ คาบละ 50 นาที ส่วนวิธีสอนแตกต่างกัน คือ

กลุ่มทดลองที่ 1 ที่เรียนรู้โดยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม

กลุ่มทดลองที่ 2 ที่เรียนรู้โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

3. เมื่อทำการสอนเสร็จสิ้น ทำการทดสอบหลังเรียน (Posttest) ทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และวัดความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ โดยใช้แบบวัดความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นแบบทดสอบชุดเดียวกับ การทดสอบก่อนเรียน

4. นำผลการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษา และความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ ไปวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อตรวจสอบสมมติฐาน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่มกับนักเรียนที่สอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ โดยใช้ t-test Independent Sample ในรูปของผลต่างของคะแนน (Difference Score)

2. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่มก่อนและหลังเรียน โดยใช้ t - test for Dependent Sample

3. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ก่อนและหลังเรียน โดยใช้ t - test for Dependent Sample

4. เปรียบเทียบความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม กับนักเรียนที่ได้รับการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ โดยใช้ t - test Independent Sample ในรูปของผลต่างของคะแนน (Difference Score)

5. เปรียบเทียบความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่มก่อนและหลังเรียน โดยใช้ t - test for Dependent Sample

6. เปรียบเทียบความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ก่อนและหลังเรียน โดยใช้ t - test for Dependent Sample

สรุปผลการวิจัย

1. นักเรียนที่เรียนสังคมศึกษาโดยการสอนแนวคอนสตรัคติวิซึ่มกับการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ
2. นักเรียนที่เรียนสังคมศึกษา โดยการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
3. นักเรียนที่เรียนสังคมศึกษาโดยการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
4. นักเรียนที่เรียนสังคมศึกษาโดยการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่มกับการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ
5. นักเรียนที่เรียนสังคมศึกษาโดยการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่มมีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
6. นักเรียนที่เรียนสังคมศึกษาโดยการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผล

จากการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาและความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่มกับการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ผลจากการศึกษาวิจัยได้ ดังนี้

1. นักเรียนที่เรียนสังคมศึกษาโดยการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่มกับการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ไม่เป็นไปตามสมมติฐานข้อ 1 สามารถอภิปรายได้ ดังนี้

นักเรียนที่ได้รับการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่มกับนักเรียนที่ได้รับการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์สาระหน้าที่พลเมือง เนื้อหาเรื่อง พลเมืองดีในวิถีประชาธิปไตย วัฒนธรรมไทย กฎหมายในชีวิตประจำวัน และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการสอนทั้งสองวิธีเป็นการจัดกิจกรรมการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ มีกระบวนการทำงานเป็นกลุ่ม และมีลักษณะของการเรียนแบบร่วมมือช่วยเหลือกันได้มีส่วนในกิจกรรมการเรียนรู้ แต่เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระหน้าที่พลเมืองและความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ก่อน และ

หลังที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึมและได้รับการจัดการเรียนการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์แล้ว พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระหน้าที่พลเมืองและความคิดสร้างสรรค์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนทั้งสองวิธี แสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนการสอนทั้งสองวิธีมีประสิทธิภาพ ทำให้นักเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงในการเรียนได้ดีขึ้น แต่เมื่อนำการจัดการเรียนการสอนทั้งสองวิธี มาเปรียบเทียบกันไม่พบความแตกต่าง ทั้งนี้เนื่องมาจากการจัดการเรียนการสอนทั้งสองวิธีนั้น มีจุดเด่นที่แตกต่างกัน ดังนี้

1.1 การจัดการเรียนการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึม มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นกลุ่มย่อย 4 – 5 คน สมาชิกมีการปรึกษาหารือกันเมื่อมีอุปสรรคต่างๆ เพื่อให้ผลงานของกลุ่มดีที่สุด การจัดการเรียนการสอนตามวิธีนี้นักเรียนจะได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน รวมถึงการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีนี้ยังช่วยให้นักเรียนมีการปรับโครงสร้างทางความคิดของตัวนักเรียน ภายในตนเองส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาสูงขึ้น การดำเนินกิจกรรมนั้น ผู้วิจัยมุ่งให้การจัดการเรียนรู้เป็นไปตามขั้นตอนทั้ง 4 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นศึกษาข้อเท็จจริงจะให้นักเรียนศึกษาสถานการณ์ต่างๆ นักเรียน โดยนักเรียนสังเกต สภาพปัญหาที่ครูระบุ จากสถานการณ์สื่อต่างๆ เช่น ภาพข่าวหนังสือพิมพ์ กรณีตัวอย่าง แล้วให้นักเรียนช่วยกันหาข้อสรุป โดยครูใช้คำถาม แล้วให้ตอบลงในแบบตอบคำถาม สอดคล้องกับ วารริตัน แก้วอุไร (2541: 53 – 54) ที่ได้กล่าวไว้ว่า ผลที่ได้จากการเรียนรู้ไม่ได้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมของการเรียนรู้เพียงอย่างเดียว แต่ยังขึ้นอยู่กับความรู้ หรือประสบการณ์เดิมของนักเรียนมนุษย์มักสร้างความหมายในสิ่งที่ได้ยินหรือได้เห็น ด้วยการเชื่อมโดยความรู้เดิมที่มีอยู่กับประสบการณ์ใหม่ที่ได้รับ และการจัดการเรียนการสอนรูปแบบนี้แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่ม โดยครูนำสถานการณ์ต่างๆ มาให้นักเรียนได้ฝึกคิดในสถานการณ์ต่างๆ เป็นการเรียนแบบได้ลงมือปฏิบัติจริง จึงทำให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นและสนใจที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน 2) ขั้นอธิบาย เป็นขั้นที่นักเรียนสร้างความรู้ จากการศึกษาเอกสารประกอบการเรียนที่ครูจัดให้ เช่น ใบความรู้ หนังสือเรียน นักเรียนในกลุ่มอธิบายความรู้ที่ค้นพบด้วยตนเอง เพื่อกระตุ้นความคิดของนักเรียน สอดคล้องกับ กุลยา ตันติผลาชีวะ (2551: 31) ได้กล่าวถึง ลักษณะของการสร้างความรู้ที่เกิดขึ้นในเด็กที่สำคัญ ดังนี้ 1) นักเรียนสร้างความเข้าใจด้วยตนเอง 2) นักเรียนแลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจระหว่าง กลุ่มเพื่อน ผู้รู้ หรือครู 3) นักเรียนเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การได้พูดคุยโต้ตอบทำให้นักเรียนเกิดการเรียนอย่างแท้จริงได้ง่ายขึ้น 4) นักเรียนเรียนรู้ตามสภาพจริง และสอดคล้องกับแนวคิดของ บลูม (Bloom. 1956: 72 – 74) ที่กล่าวว่า การจัดกิจกรรมให้นักเรียนปฏิบัติตามที่ตนเองต้องการย่อมกระทำกิจกรรมนั้น ด้วยความกระตือรือร้น ทำให้เกิดความมั่นใจเกิดการเรียนรู้ได้เร็ว และประสบความสำเร็จสูง ทำให้เกิดความพึงพอใจในตนเองได้ในที่สุด 3) ขั้นขยายความคิดด้วยการให้นักเรียนด้วยการคิดวิเคราะห์ปัญหา หาสาเหตุ หาเหตุผลร่วมกัน โดยมีการอภิปรายแลกเปลี่ยนสนทนาประสบการณ์ที่ตนเองได้รับระหว่างกัน สอดคล้องกับ อัญญมณี บุญเชื้อ (2551: 23) ว่า พัฒนาการของเด็กมีผลจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับสิ่งแวดล้อมในสังคม เช่น พ่อแม่ ครู พี่น้อง เพื่อนเล่น และเพื่อนในห้องเรียน รวมทั้งการได้มีกับสิ่งอื่นๆ เช่น หนังสือ ของเล่น กิจกรรมทางวัฒนธรรม ที่เด็กทำที่บ้าน ในห้องเรียน หรือในสนามเด็กเล่น และสอดคล้องกับการเรียนรู้เป็นกิจกรรมทางสังคม

ที่เกิดขึ้นจากการร่วมกันของนักเรียนจะเรียนรู้ได้เข้าใจลึกซึ้งยิ่งขึ้น เมื่อนักเรียนเสนอและแลกเปลี่ยนความคิดร่วมกับผู้อื่น เกิดการพินิจพิเคราะห์ความเห็นของผู้อื่น และขยายทัศนะของตนให้กว้างขึ้น

4) ชั้นประเมินผลนักเรียนนำเสนอผลงานโดยครูและนักเรียนได้ซักถามกัน รวมถึงการใช้กระบวนการที่เป็นแนวทางในการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง เพราะการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรม เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้มากที่สุด นักเรียนได้ลงมือทำกิจกรรมต่างๆ ตามสภาพความเป็นจริง ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ฝึกการคิดอย่างใช้เหตุผล การตัดสินใจ การดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีความสนุกสนาน มีความกระตือรือร้น ช่วยให้นักเรียนเกิดความร่วมมือร่วมใจแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และเป็นการประเมินตามสภาพจริง ส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาสูงขึ้น สัมพันธ์กับแนวคิดของจีน เพียเจต์ มีความเห็นว่า คนเราเรียนรู้ได้ด้วยกระบวนการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม เพื่อไปสู่ภาวะที่สมดุล ประกอบด้วยกลไกพื้นฐานสองอย่าง คือ กระบวนการดูดซึมเข้าสู่ร่างกาย และกระบวนการปรับขยายโครงสร้าง (ชินทิพย์ อารีย์สมาน. 2545: 12 – 13)

1.2 การจัดการเรียนการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ เป็นกิจกรรมที่เน้นนักเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ได้ฝึกปฏิบัติ เน้นกระบวนการทำงานกลุ่ม ความสามัคคีและการช่วยเหลือกันภายในกลุ่ม การจัดกิจกรรมลักษณะนี้ทำให้นักเรียนมีความรับผิดชอบร่วมกันภายในกลุ่ม เปิดโอกาสได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ส่งเสริมให้นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์ในการช่วยเหลือและร่วมมือกันเรียน ช่วยคิดและแก้ปัญหาาร่วมกัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงแบ่งตามขั้นตอน 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นนำ แนะนำวิธีการเรียนให้นักเรียน จัดกลุ่ม กลุ่มละ 5 – 6 คน 2) ขั้นสอน ให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรม ศึกษากรณีตัวอย่าง บทบาทสมมติ เกม สถานการณ์จำลอง โดยจัดให้เหมาะสมกับเนื้อหาสาระของแต่ละเรื่อง และนักเรียนต้องร่วมกันวิเคราะห์ ประสพการณ์แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันหลังจากได้ร่วมกิจกรรมต่างๆ มีการประยุกต์ใช้ความรู้ที่เรียน โดยการตอบคำถามจากใบงาน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกลุ่มเพื่อสรุปเป็นแนวทางของตนเอง หลังจากจบกิจกรรม 3) ขั้นสรุป ให้นักเรียนร่วมกันสรุปการเรียนรู้ สร้างเป็นความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเรื่องที่เรียน 4) ชั้นประเมิน มีการตอบคำถาม สังเกตพฤติกรรมความร่วมมือภายในกลุ่ม สอดคล้องกับ สุลัดดา ลอยฟ้า (2536: 16) กล่าวว่า กลุ่มเป็นรูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือ กลุ่มสมาชิกทุกคนภายในกลุ่มต้องร่วมมือกันในการวางแผน กำหนดทิศทางของโครงการที่จะศึกษาและวางแผนวิธีการแก้ปัญหา สิ่งที่ต้องคำนึงถึงในการทำงานกลุ่ม คือ การกำหนดบทบาทหน้าที่ของสมาชิกแต่ละคนสรุปผลงานและประเมินผลงาน และสอดคล้องกับ ศรีมิ่งคล เทพเรณู (2548: 122 – 123) กล่าวว่า เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นให้นักเรียนมีอิสระในการศึกษาหาความรู้ตามหลักประชาธิปไตย มีหลักการทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างเป็นระบบ ทำให้นักเรียนเรียนรู้กระบวนการทำงานเป็นกลุ่ม การเป็นผู้นำ ผู้ตาม กล้าทำ กล้าแสดงออก กล้าตัดสินใจ ยอมรับฟังความคิดเห็นผู้อื่น และสัมพันธ์กับสุวิทย์ มูลคำและคณะ (2545: 35) ได้กล่าวว่า ผลที่นักเรียนจะได้รับจากการเรียนตามรูปแบบกลุ่ม เป็นการฝึกวิธีการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองอย่างมีระบบระเบียบ ได้เรียนรู้วิธีการทำงานเป็นกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพ ได้เรียนรู้อย่างอิสระ สอดคล้องกับ อภรณ์ ใจเที่ยง (2540: 160) กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการเรียนเป็นกลุ่ม คือ 1) เพื่อฝึกกระบวนการกลุ่มในการทำงานแบบประชาธิปไตย ฝึกการเป็นผู้นำกลุ่มฝึกการเป็น

สมาชิกกลุ่ม และฝึกการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น 2) เพื่อฝึกวิธีการหาความรู้อย่างมีกระบวนการ ฝึกการวิเคราะห์ปัญหาการขบคิดปัญหา การพิจารณาปัญหาหลายๆ ด้าน การสำรวจ และรวบรวม ข้อมูลสนับสนุนสมมติฐาน เพื่อการสรุปผลอย่างมีเหตุผล 3) เพื่อฝึกการกล้าคิด กล้าแสดงออก ฝึกการ ตัดสินใจ ฝึกความรับผิดชอบ และความมุ่งมั่นในการทำงานให้สำเร็จ 4) เพื่อปลูกฝังนิสัยในการหาความรู้ เป็นผู้ใคร่รู้ใคร่เรียน รักการค้นคว้าหาข้อมูลมาเป็นคำตอบต่อปัญหาหรือคำถามที่ได้รับด้วยตนเอง

จากเหตุผลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่มกับการสอนด้วยกระบวนการ กลุ่มสัมพันธ์มีรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน แต่มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียน เป็นสำคัญอย่างมีกระบวนการ ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ ทางสถิติ

2. นักเรียนที่เรียนสังคมศึกษาโดยการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่มมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 2 สามารถ อภิปรายผลการทดลองได้ ดังนี้

การสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการที่นักเรียน ได้เรียนรู้จากการสร้างความรู้ใหม่จากความรู้เดิมที่มีอยู่ ในแต่ละคนจะมีการปรับโครงสร้างความรู้ตาม ประสบการณ์ที่ตนเองมีอยู่ โดยครูนำเหตุการณ์ สถานการณ์ตัวอย่างมาให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อความรู้เดิมที่มีอยู่ รวมทั้งนำไปสถานการณ์ไปใช้ช่วยสร้างความสนใจและทำให้ การเรียนมีความหมายสำหรับนักเรียนมากยิ่งขึ้นจะนำไปสู่การขยายความรู้เดิมออกไป การดำเนิน กิจกรรมผู้วิจัยมุ่งให้การเรียนการสอนเป็นไปตามขั้นตอนทั้ง 4 ขั้นตอน คือ 1) ชั้นศึกษาข้อเท็จจริงจะให้ นักเรียนศึกษาสถานการณ์ต่างๆ นักเรียน โดยนักเรียนสังเกต สภาพปัญหาที่ครุระบุ จากสถานการณ์ สื่อต่างๆ เช่น ภาพข่าวหนังสือพิมพ์ กรณีตัวอย่าง แล้วให้นักเรียนช่วยกันหาข้อสรุป โดยครูใช้คำถาม แล้วให้ตอบลงในแบบตอบคำถาม 2) ชั้นอธิบาย เป็นขั้นที่นักเรียนสร้างความรู้ จากการศึกษาเอกสาร ประกอบการเรียนที่ครูจัดให้ เช่น ใบความรู้ หนังสือเรียน นักเรียนในกลุ่มอธิบายความรู้ที่ค้นพบด้วย ตนเอง เพื่อกระตุ้นความคิดของนักเรียน 3) ชั้นขยายความคิดด้วยการให้นักเรียนด้วยการคิดวิเคราะห์ ปัญหา หาสาเหตุ หาเหตุผลร่วมกัน โดยมีการอภิปรายแลกเปลี่ยนสนทนาประสบการณ์ที่ตนเองได้รับ ระหว่างกัน 4) ชั้นประเมินผล นักเรียนนำเสนอผลงานโดยครูและนักเรียนได้ซักถามกัน รวมถึงการใช้ กระบวนการที่เป็นแนวทางในการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง เพราะการเรียนโดยใช้กิจกรรม เปิดโอกาส ให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้มากที่สุด นักเรียนได้ลงมือทำกิจกรรมต่างๆ ตามสภาพความเป็นจริง ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ฝึกการคิดอย่างใช้เหตุผล การตัดสินใจ การดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน ที่มีความสนุกสนาน มีความกระตือรือร้น จะช่วยให้นักเรียนเกิดความร่วมมือร่วมใจแลกเปลี่ยนความคิด และมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษา และสอดคล้อง กับงานวิจัยของ สาคร ธรรมศักดิ์ (2541: บทคัดย่อ) ที่ได้สรุปผลการวิจัยว่า นักเรียนกลุ่มที่เรียนด้วย การสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่มจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนตามคู่มือครู โดย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

การสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่มมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นกลุ่มย่อย โดยปรึกษาหารือช่วยเหลือกันในการแก้ปัญหาเมื่อเกิดอุปสรรคต่างๆ เพื่อให้ผลงานกลุ่มของตนเองดีที่สุด การทำงานร่วมกัน ก่อให้เกิดเป้าหมายและผลสัมฤทธิ์สูงกว่าการทำงานคนเดียว สอดคล้องกับ บลูม (Bloom, 1956: 48 – 50) ว่าวิธีสอนที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี คือ การเรียนรู้แบบเป็นกลุ่มโดยที่มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และนักเรียนยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ทำให้เป็นผลดีต่อการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้วยเหตุผลดังกล่าว เป็นข้อสนับสนุนด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เรียนด้วยการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. นักเรียนที่เรียนสังคมศึกษา โดยการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เป็นไปตามสมมติฐานข้อ 3 สามารถอภิปรายผลการทดลองได้ ดังนี้

การสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ได้รับความรู้จากการทำกิจกรรมร่วมกันวางแผนในการแสวงหาความรู้ดำเนินการแสวงหาความรู้ พร้อมทั้งสรุปข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและนำเสนอ อภิปรายผลด้วยตนเอง และมีการปฏิบัติด้วยตนเอง จึงทำให้นักเรียนกล้าแสดงออกมากขึ้น ผู้วิจัยได้มุ่งสอนตามขั้นตอน 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ชี้แนะ แนะนำวิธีการเรียนให้นักเรียน จัดกลุ่ม กลุ่มละ 5 – 6 คน 2) ชี้สอน ให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรม ศึกษากรณีตัวอย่าง บทบาทสมมติ เกม สถานการณ์จำลอง โดยจัดให้เหมาะสมกับเนื้อหาสาระของแต่ละเรื่อง และนักเรียนต้องร่วมกันวิเคราะห์ ประสพการณ์แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน หลังจากได้ร่วมกิจกรรมต่างๆ มีการประยุกต์ใช้ความรู้ที่เรียน โดยการตอบคำถามจากใบงาน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกลุ่มเพื่อสรุปเป็นแนวทางของตนเองหลังจากจบกิจกรรม 3) ชี้สรุป ให้นักเรียนร่วมกันสรุปการเรียนรู้ สร้างเป็นความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเรื่องที่เรียน 4) ชี้ประเมิน มีการตอบคำถาม สังเกตพฤติกรรมความร่วมมือภายในกลุ่ม สุลัดดา ลอยฟ้า (2536: 16) กล่าวว่า กิจกรรมการเรียนรู้เป็นกลุ่มเป็นรูปแบบการเรียนแบบร่วมมือภายในกลุ่ม สมาชิกทุกคนภายในกลุ่มต้องร่วมมือกัน การวางแผนกำหนดทิศทางของโครงการที่จะศึกษาและวางแผนวิธีการแก้ปัญหา สิ่งที่ต้องคำนึงถึงในการทำงานกลุ่ม คือ การกำหนดบทบาทหน้าที่ของสมาชิกแต่ละคนสรุปผลงานและประเมินผลงาน สอดคล้องกับกรมวิชาการ (2544: 22) กำหนดลักษณะสำคัญของการเรียนเป็นกลุ่มว่า เป็นรูปแบบการจัดการเรียนแบบกลุ่มย่อย โดยสมาชิกทุกคนช่วยเหลือกัน มีการฝึกฝนทำงานกลุ่ม กระบวนการกลุ่ม และการประเมินผล และสัมพันธ์กับ อาภรณ์ ใจเที่ยง (2540: 160) กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการเรียนเป็นกลุ่มดังนี้ 1) เพื่อฝึกกระบวนการกลุ่มในการทำงานแบบประชาธิปไตย ฝึกการเป็นผู้นำกลุ่มฝึกการเป็นสมาชิกกลุ่ม และฝึกการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น 2) เพื่อฝึกวิธีการหาความรู้ที่มีกระบวนการคิด พิจารณาวิเคราะห์หลายๆ ด้าน จึงเกิดการสำรวจ และรวบรวมข้อมูลสนับสนุนสมมุติฐานเพื่อการสรุปผล อย่างมีเหตุผล 3) เพื่อฝึกการกล้าคิด กล้าแสดงออก ฝึกการตัดสินใจ ฝึกความรับผิดชอบ และความมุ่งมั่นในการทำงานให้สำเร็จ 4) เพื่อปลูกฝังนิสัยในการหาความรู้ เป็นผู้ใฝ่รู้ใคร่เรียน รักการค้นคว้าหาข้อมูลมาเป็นคำตอบต่อปัญหาหรือคำถามที่ได้รับด้วยตนเอง

ด้วยเหตุผลดังกล่าว เป็นข้อสนับสนุนด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. นักเรียนที่เรียนสังคมศึกษาโดยการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่มกับการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ไม่เป็นไปตามสมมติฐานข้อ 4 สามารถอธิบายได้ ดังนี้

การสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่มเป็นการสอนที่มุ่งเน้นให้นักเรียนได้เรียนรู้และค้นพบด้วยตนเอง โดยอาศัยประสบการณ์เดิม และปรับโครงสร้างทางปัญญา และฝึกให้นักเรียนได้คิดในทุกกิจกรรม ตั้งแต่ขั้นแรก คือ ชั้นศึกษาข้อเท็จจริงจะให้นักเรียนศึกษาสถานการณ์ต่างๆ โดยครูใช้คำถามในการกระตุ้นนักเรียนให้เกิดการคิดคล่องแคล่วต่อปัญหา เพื่อดูความรู้เดิมที่มีอยู่ โดยมีครูเป็นผู้ชี้แนะผู้จัดกิจกรรมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ มีความสุขจากการเข้าร่วมกิจกรรม และในทุกขั้นกิจกรรมมีการส่งเสริมให้นักเรียนได้ฝึกคิด มีการทำงานร่วมกันที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงกว่าการทำงานคนเดียว และมีอิสระในการแสวงหาความรู้ จึงทำให้นักเรียนมีความสามารถในการคิดที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงการใช้กระบวนการที่เป็นแนวทางในการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง เพราะการเรียนโดยใช้กิจกรรมเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้มากที่สุด นักเรียนได้ลงมือทำกิจกรรมต่างๆ ตามสภาพความเป็นจริง ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ฝึกการคิดริเริ่ม ในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีความสนุกสนาน สร้างความกระตือรือร้น จะช่วยให้นักเรียนเกิดความร่วมมือร่วมใจแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ส่งผลให้นักเรียนมีความสามารถในการคิดสูงขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ระพีพันธ์ ทรัพย์ (2544: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผลเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยการจัดการเรียนการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่มกับที่เรียนโดยการสอนแบบแก้ปัญหาพบว่า นักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษา โดยการจัดการเรียนการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่มกับที่เรียนโดยการสอนแบบแก้ปัญหา มีความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผลเชิงวิเคราะห์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ เป็นการสอนที่สอดแทรกการใช้ทักษะการคิดทุกขั้นตอน โดยการสอนลักษณะดังกล่าว เน้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรม ได้ร่วมกันวางแผนในการแสวงหาความรู้ จึงทำให้นักเรียนกล้าคิดกล้าแสดงออกมากขึ้น เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันช่วยคิดและช่วยแก้ปัญหาาร่วมกัน ส่งผลให้ความสามารถในการคิดสูงขึ้น สอดคล้องกับ อารมณ์ ใจเที่ยง (2540: 160) กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการเรียนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์นั้น เพื่อฝึกการกล้าคิด กล้าแสดงออก ฝึกการตัดสินใจ ฝึกความรับผิดชอบ และความมุ่งมั่นในการทำงานให้สำเร็จ และสัมพันธ์กับ นำความรู้ไปขยายต่อเชื่อมโยงความรู้ใหม่ๆ โดยให้นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันคิดว่า มีปัญหาที่สงสัย ในรูปของแผนผังความคิด เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้วยตนเอง เป็นกิจกรรมที่นักเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ได้ฝึกปฏิบัติ เน้นกระบวนการในการทำงานกลุ่ม ช่วยเหลือกันภายในกลุ่ม มีกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ร่วมกันคิดร่วมกันอภิปรายในกลุ่มย่อย เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ที่ได้จากให้นักเรียนสามารถแสดงออกตามความสามารถของแต่ละบุคคล มีการฝึกหัด เพื่อให้

เกิดทักษะ การใช้เหตุผล การตัดสินใจ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นการพัฒนาผู้เรียนให้สมบูรณ์ รู้จักคิด รู้จักตัดสินใจอย่างสร้างสรรค์ บรรยากาศในห้องแบบเป็นกันเอง

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ ทั้ง 2 วิธีเป็นการสอนที่ใช้กระบวนการกลุ่มและมีและมีส่วนร่วม ในทุกกิจกรรมรวมทั้งช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นสำคัญ ทำให้ผลการทดสอบหลังเรียนของการคิดสร้างสรรค์ ไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาถึงคะแนนของแบบทดสอบความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน พบว่า มีผลคะแนนพัฒนาเพิ่มขึ้นทุกคน

ด้วยเหตุผลดังกล่าว เป็นข้อสนับสนุนว่า นักเรียนกลุ่มทดลองที่ 1 ได้รับการสอนตาม แนวคอนสตรัคติวิซึ่ม มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ กับกลุ่มทดลองที่ 2 ที่ได้รับการสอนแบบ กลุ่มสัมพันธ์ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

5. นักเรียนที่เรียนสังคมศึกษาโดยการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่มมีความสามารถในการคิด สร้างสรรค์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เป็นไปตามสมมติฐานข้อ 5 สามารถอภิปรายได้ ดังนี้

การจัดการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่มมีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์หลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน เนื่องจากจัดการเรียนการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม เพื่อเน้นการฝึกให้คิดในแต่ละ ขั้นตอนของการสอนตั้งแต่เริ่มกิจกรรม โดยจะมีสถานการณ์ใหม่ให้นักเรียนได้ฝึกการคิด จึงมีสถานการณ์ ต่างๆ ให้นักเรียนได้ฝึกคิด เราความสนใจโดยใช้คำถามในการกระตุ้นนักเรียนให้เกิดการคิดแก้ปัญหา และคิดได้อย่างมีเหตุผล ส่งผลให้นักเรียนได้คิดเชื่อมโยง และหาความสัมพันธ์ระหว่างเรื่องที่เรียนกับ สิ่งต่างๆ รอบๆ ตัว แล้วนำความรู้ดังกล่าวไปเชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิมของนักเรียนการเรียนโดย ใช้กิจกรรม เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้มากที่สุด นักเรียนได้ลงมือทำกิจกรรมต่างๆ ตามสภาพความเป็นจริง ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ฝึกการคิดอย่างใช้เหตุผล การตัดสินใจ โดยนักเรียน ได้ศึกษาค้นคว้า คิดหาคำตอบจากเอกสารประกอบการเรียน ใบความรู้ ห้องสมุด และดำเนินกิจกรรม การเรียนการสอนที่มีความสนุกสนาน มีความกระตือรือร้น จะช่วยให้นักเรียนเกิดความร่วมมือร่วมใจ แลกเปลี่ยนความคิด และมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ส่งผลให้นักเรียน มีความสามารถในการคิดสูงขึ้น สอดคล้องกับ ไชซ์เวอร์ (Sehiever. 1991: 138) ว่า ความคิดเป็นสิ่งที่เรียนรู้และสามารถพัฒนาได้ โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนใช้การฝึกประสบการณ์ ในการคิดค้นหาคำตอบด้วยตนเอง ช่วยพัฒนาทักษะ การคิดให้คิดเป็น คิดรอบคอบ คิดอย่างมีหลักเกณฑ์มีเหตุมีผล อันเป็นคุณสมบัติที่พึงประสงค์ ให้เกิดขึ้นในสภาพสังคมปัจจุบัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ หนึ่งนุช กภาพักดี (2542: บทคัดย่อ) เป็น การเปรียบเทียบความสามารถในการคิดระดับสูง ด้านการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียน ชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 1 ได้รับการสอนโดยชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์แบบปฏิบัติการตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม กับนักเรียนที่ได้รับการสอนตามคู่มือครู แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ด้วยเหตุผลดังกล่าว เป็นข้อสนับสนุนด้านการคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่มหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

6. นักเรียนที่เรียนสังคมศึกษาโดยการจัดการเรียนการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เป็นไปตามข้อสมมติฐานข้อ 6 สามารถอภิปรายได้ ดังนี้

การสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์สามารถพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ได้ ทั้งนี้เพราะกลุ่มสัมพันธ์เป็นวิธีการที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง จากการมีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกคนอื่นๆ ในกลุ่ม (ทิสนา แชมมณี. 2522: 202) ทำให้นักเรียนมีความคุ้นเคยกล้าแสดงออก และทำให้เกิดความรู้สึกว่า ตนเองมีคุณค่า ภาวะเช่นนี้ โรเจอร์ (Roger. 1970: 146) ได้กล่าวว่าเป็นภาวะที่บุคคลรู้สึกปลอดภัย เกิดจากความรู้สึกว่าตนเองมีค่าและได้รับการยอมรับ เป็นภาวะที่ส่งเสริมให้บุคคลกล้าคิดอย่างสร้างสรรค์ และตามทฤษฎีของ เพียเจท์ (Piaget. 1968: 39 – 41) เรื่องการพัฒนาการทางความคิดและการเรียนรู้ ของวัยรุ่นในวัย 11 – 18 ปี พบว่า วัยดังกล่าวเป็นวัยที่สนใจการรวมกลุ่ม เด็กจะเรียนรู้สิ่งต่างๆ จากเพื่อน ตลอดจนได้รับแนวคิดและเจตคติจากเพื่อน จะทำให้เด็กได้มีพัฒนาการทางสติปัญญา การเรียนรู้ และความคิดสร้างสรรค์ ดังนั้น การจัดให้นักเรียนวัย 11 – 18 ปี ได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มร่วมกัน โดยมีการเร้าหรือกระตุ้นให้นักเรียนได้คิดแก้ปัญหาาร่วมกัน มีการระดมความคิด สร้างจินตนาการ ตลอดจน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันตามกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ จึงทำให้นักเรียนมีการเรียนรู้ และมีการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ขึ้น

การวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สมภพ สิริวรรณ (2525: 66) ที่ได้ศึกษาเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนสังคมศึกษาโดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับการสอนปกติ ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่เรียนสังคมศึกษาโดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ มีคะแนนความคิดสร้างสรรค์หลังการเรียนสูงกว่าคะแนนความคิดสร้างสรรค์ก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับผลการวิจัยของ มานะ สอนสารี (2530: 58 – 59) ที่ได้ศึกษา เรื่องการใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อนพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนชุมชน วัดธรรมจักร จังหวัดพิษณุโลก ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่เข้าเรียนกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์มีความคิดสร้างสรรค์ด้านความคิดริเริ่ม ความคิดคล่องตัว ความคิดละเอียดลออ และความคิดสร้างสรรค์โดยรวมสูงขึ้นหลังจากร่วมกิจกรรมกลุ่ม และสอดคล้องผลการวิจัยของ ปิยะนุช ยุตยาจาร (2544: 44) ที่ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลของการฝึกคิดแบบหวมวกหกไปกับกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ด้วยเหตุผลดังกล่าว เป็นข้อสนับสนุนด้านการคิดสร้างสรรค์ของของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอัสสัมชัญแผนกประถม กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า นักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีความคิดสร้างสรรค์กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตเพิ่มขึ้น หลังจากการเข้ากิจกรรมกลุ่ม

ด้วยเหตุผลดังกล่าว เป็นข้อสนับสนุนด้านการคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ข้อสังเกต

จากผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อสังเกต ดังนี้

1. ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนประชาวมงคล ที่ได้จัดการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่มกับการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ผู้วิจัยพบว่าในช่วงแรกๆ นักเรียนยังไม่ให้ความร่วมมือที่ดีเท่าที่ควร ไม่สนใจในการเรียนขาดสมาธิ ขาดความมุ่งมั่นในการร่วมกิจกรรมและในการทำงานที่ได้รับมอบหมาย จึงทำให้การจัดการเรียนรู้ในช่วงแรกๆ ไม่ค่อยประสบความสำเร็จเท่าที่ควร งานที่ทำก็มีประสิทธิภาพต่ำพร้อมกับทำงานเสร็จช้ากว่าที่กำหนด เกิดปัญหาในการเรียนรู้ ผู้วิจัยแก้ปัญหาโดยการเสริมแรงเป็นระยะๆ จนในที่สุดพฤติกรรมของนักเรียนเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น ประสิทธิภาพของงานที่ทำก็ขึ้นตามลำดับ

2. การสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่มกับการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ เป็นการสอนที่ให้นักเรียนรู้จักกระบวนการทำงานที่ต้องค้นพบความรู้ด้วยตนเอง พร้อมทั้งแก้ปัญหาองค์รวมอันเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ใหม่สำหรับนักเรียน เพราะโดยปกตินักเรียนจะเคยชินกับการฟังครูผู้สอนถ่ายทอดความรู้ให้ผู้เรียนตลอดเวลา มากกว่าที่นักเรียนจะค้นพบความรู้ด้วยตนเอง ผู้วิจัยแก้ปัญหาโดยการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่มกับการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์นอกเวลาเรียนเพิ่มเติม เพื่อให้ให้นักเรียนเข้าใจวิธีการเรียนการสอนในลักษณะดังกล่าว และใช้การถามและสถานการณ์ปัจจุบันเข้ามาช่วยกระตุ้นนักเรียนให้มีความสนใจ จนในที่สุดนักเรียนได้ใช้ความสามารถในการคิดสร้างสรรค์มากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 การสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่มและการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มเหมาะสำหรับเวลาในการสอนที่มากกว่านี้เพราะการเรียนด้วยการสอนทั้งสองวิธีจะมีการพัฒนาความรู้ของแต่ละบุคคลไม่เท่ากัน นักเรียนต้องเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเอง ครูมีบทบาทเป็นเพียงผู้คอยอำนวยความสะดวกให้เท่านั้น

1.2 นักเรียนบางกลุ่มที่ไม่สามารถปฏิบัติกิจกรรมให้เป็นไปตามเวลาที่กำหนด ครูควรติดตามให้ความช่วยเหลือ และข้อเสนอแนะนักเรียนอย่างใกล้ชิด เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมั่นใจและมีกำลังใจในการเรียน

1.3 การจัดการเรียนรู้ทั้งสองวิธีมีจุดเด่นที่แตกต่างกัน ครูควรเลือกวิธีการเพื่อนำไปใช้ให้เหมาะสมกับตัวนักเรียน กล่าวคือ ถ้าครูต้องการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก็สามารถใช้ในการจัดการเรียนรู้ทั้งสองวิธีได้ เช่นเดียวกับความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ เพราะการจัดการเรียนรู้ ทั้งสองวิธีสามารถทำให้นักเรียนเกิดความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ได้

1.4 ครูควรสร้างบรรยากาศในการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนได้แสดงความสามารถของตนเองออกมาอย่างอิสระทั้งในด้านความรู้ ความคิด และการลงมือปฏิบัติ เพื่อให้นักเรียนได้เกิดกระบวนการคิดอย่างสร้างสรรค์ได้เต็มที่

1.5 ในระยะแรกนักเรียนยังไม่คุ้นกับการปฏิบัติกิจกรรม ครูต้องให้ออกาส และกระตุ้นการทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้การปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัย โดยการสอนตามแนวแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม กับการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ และกลุ่มตัวอย่างในระดับชั้นอื่นๆ เช่น ระดับประถม มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา เพื่อให้เกิดการพัฒนาแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายในช่วงชั้นอื่นๆ

2.2 ควรนำการสอนตามแนวแนวคอนสตรัคติวิซึ่มกับการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ มาเปรียบเทียบเพื่อศึกษา ผลที่มีต่อตัวแปรอื่นๆ เช่น ความคงทนของการเรียนรู้ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เจตคติต่อการเรียน เป็นต้น

2.3 ควรนำวิธีการสอนตามแนวแนวคอนสตรัคติวิซึ่มกับการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มาทำการศึกษาวิจัยกับสาระวิชาอื่นๆ เช่น ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ เป็นต้น

2.4 ควรจัดเวลาเรียนในการเรียนการสอนเป็น 2 คาบ ติดกัน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในกระบวนการจัดการเรียนรู้มากขึ้น

2.5 ควรนำการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่มกับการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ที่มีตัวแปรอื่นๆ เช่น ความคิดอย่างมีวิจารณญาณ การคิดวิเคราะห์ ความรับผิดชอบ ความมีวินัยในตนเอง เป็นต้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ. (2512). การวิจัยเรื่องความคิดสร้างสรรค์ของเด็กไทยระดับ
ชั้น ป.5 – ม.ศ. 3. กรุงเทพฯ: กรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ.
- กรมวิชาการ. (2542). คู่มือส่งเสริมสุขภาพจิตนักเรียนระดับมัธยมศึกษา สำหรับครู. กรุงเทพฯ:
ม.ป.พ.
- . (2532). ความคิดสร้างสรรค์ หลักการ ทฤษฎี การเรียนการสอน การวัดประเมินผล. กรุงเทพฯ:
กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- . (2534). ความคิดสร้างสรรค์ หลักการ ทฤษฎี การเรียนการสอน การวัดผล ประเมินผล.
กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2534). ความคิดสร้างสรรค์ หลักการ ทฤษฎี การเรียน การสอน
การวัดผลประเมินผล. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กองวิจัยการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับการสอนวิทยาศาสตร์
ระดับประถมศึกษา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- กิตติ พัฒนตระกูล. (2542, กุมภาพันธ์ – เมษายน). ข้อสังเกตที่น่าสนใจเกี่ยวกับ Constructivism
โยนีโสมนสิการ. วารสารคณิตศาสตร์. 42(485 – 487): 21 – 25.
- บุญศรี คำชาย. (2540). จิตวิทยาการเรียนการสอน. ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์
สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา.
- กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2551). คอนสตรัคติวิสต์ไม่ใช้วิธีสอน. วารสารการศึกษาปฐมวัย. 27 – 35.
- เกษม วัฒนชัย. (2545). การพัฒนาคุณภาพการศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักพัฒนาคุณภาพการศึกษา
สำนักงานการศึกษาแห่งชาติ.
- เกสร ธิตะจारी. (2535). ความคิดสร้างสรรค์: ชุดรวมบทความ เล่มที่ 8 ครุศิลป์ 4. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2546). การคิดเชิงสร้างสรรค์. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: ชัคเชสมิ์เดีย.
----- . (2546). ปันสมองของชาติ : ยุทธศาสตร์ปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพฯ: ชัคเชสมิ์เดีย.
- จรรยา คุณมี. (2520). การสอนสังคมศึกษา. กภาพสินธุ์: ประสานการพิมพ์.
- จันทร์จรัส ตันทุสฤทธิ์. (2528). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา โดยใช้เทคนิคการสอนแบบบูรณาการและการสอน
ตามคู่มือครู. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- จินดา กิจพูนวงศ์. (2537). ผลการศึกษาความคิดอเนกนัยที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- จุลจักร โนนพันธ์. (2529). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความคิดสร้างสรรค์และ มนุษยสัมพันธ์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนวิชาวิทยาศาสตร์ด้วยวิธีการบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ที่ใช้เกมกับวิธีการบวนการกลุ่มสัมพันธ์ที่ใช้การอภิปราย. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- เจ็ดศักดิ์ ชุมนุม. (2540). รวมบทความ บทเรียน : นวัตกรรมจากโครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ กระทรวงศึกษาธิการ.
- ชนาธิป พรกุล. (2544). แดทส์:รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชวาล แพรัตกุล. (2520). เทคนิคการเขียนข้อสอบ. กรุงเทพฯ: สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา การศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ชัยอนันต์ สมุทวาณิช. (2540). เฟลีนสมาชิกที่สนุก. กรุงเทพฯ: วชิราวุธวิทยาลัย.
- ชาติร์ เกิดธรรม. (2545). เทคนิคการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ชาติ แจ่มนุช. (2545). สอนอย่างไรให้คิดเป็น. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เลี้ยวเชียงใหม่.
- ชื่นทิพย์ อารีสมาน. (2545). การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาและ การเห็นค่าในตนเอง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนโดยการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซีสต์ กับการสอนด้วยสัญญาการเรียน. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- โชติ เพชรชื่น. (2514). การศึกษาเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ระหว่างกลุ่มนักเรียนที่เรียนวิชาชีฟ ต่างกัน. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ: วิทยาลัยวิชาการศึกษา. อัดสำเนา.
- ณัฐพงษ์ เจริญทิพย์. (2541). ลักษณะการนักคิดสร้างสรรค์และขั้นตอนการคิดสร้างสรรค์ : กรณี นักวิทยาศาสตร์รุ่นใหม่ นักเรียนกลุ่มคัดสรร ผู้ใหญ่นักประดิษฐ์และนักเรียนนัก ประดิษฐ์. วารสารศรีปทุม. กรุงเทพฯ:
- ดวงกมล สิ้นเพ็ง. (2553). การจัดกิจกรรมแบบสืบเสาะแสวงหาความรู้เป็นกลุ่ม. สืบค้นเมื่อ 10 พฤษภาคม 2553, จาก http://www.satitm.chula.ac.th/emag/article1_1/gi.htm
- ดารณี เผ่าพัฒน์. (2536). ความสัมพันธ์ระหว่างความคิดสร้างสรรค์กับความถนัดทางด้านมิติสัมพันธ์ ตรูเนตร อัสซสวัสดิ์. (ม.ป.ป.). การฝึกผู้นำและกิจกรรมเยาวชน. ใน เอกสารประกอบการสอนวิชา ประถม 361. ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ทวีป อภิสิทธิ์. (2528, พฤษภาคม). กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับการเรียนการสอน. วารสารมิตรครู. 27(9): 42 – 50.

- ทศพร มณีศรีขำ. (2539). *กลุ่มสัมพันธ์เพื่อการพัฒนาสำหรับครู*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการแนะแนว และจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ทองเจือ เขียดทอง. (2536). *ความสัมพันธ์ระหว่างความคิดสร้างสรรค์กับการตัดสินใจในการออกแบบของนักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปศึกษาในวิทยาลัยครู*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ทิสนา เขมมณี; และคณะ. (2548). *รูปแบบการสอน : ทางเลือกที่หลากหลาย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิสนา เขมมณี; และคนอื่นๆ. (2522). *กลุ่มสัมพันธ์ : ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ เล่ม 1*. กรุงเทพฯ: บุรพาศิลป์การพิมพ์.
- ทิสนา เขมมณี; และ ยาวภา เตชะคุปต์. (2522). *ประวัติความเป็นมาและทฤษฎีเกี่ยวกับกลุ่มสัมพันธ์: กลุ่มสัมพันธ์และแนวปฏิบัติ เล่ม 1*. บุรพาศิลป์การพิมพ์.
- ทิสนา เขมมณี. (2540). *การคิดและการสอนเพื่อพัฒนากระบวนการคิด*. กรุงเทพฯ: สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- . (2542, มีนาคม – มิถุนายน). *การจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง: โมเดลชิปปา CIPPA MODEL*. *วารสารจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. (3): 27.
- . (2550). *ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มี ประสิทธิภาพ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เทียน ทองแก้ว. (2537, มกราคม – มีนาคม). *การประยุกต์ใช้ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่ม (Cooperative Learning) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการสอนการ*. *สารพัฒนาหลักสูตร*. 13(116): 43 – 50.
- ธงชัย ชิวปรีชา. (2537, ตุลาคม – ธันวาคม). *แยกแยะทฤษฎีคอนสตรัคติวิซึม*. *วารสาร สสวท*. (87): 37 – 42.
- ธวัชชัย แสงจักร. (2525). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทัศนคติต่อวิชาสังคมศึกษา เรื่องสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองในสังคมไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียน โดยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ธารทิพย์ เสรินทวัฒน์. (2531). *การศึกษาความคิดสร้างสรรค์ของผู้ประกอบอาชีพงานนิเทศศิลป์*. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- ธำรง บัวศรี. (2531). *ทฤษฎีหลักสูตร : การออกแบบและการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: เอราวิถการพิมพ์.
- นงนุช วรรณหวะ. (2514). *ความสัมพันธ์ระหว่างวิธีแก้ปัญหา ความคิดสร้างสรรค์กับผลสัมฤทธิ์ทาง การเรียนของนักเรียนระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง*. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- นพมาศ ตรีกุล. (2522). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชา ภาษาไทยและมนุษยสัมพันธ์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนโดยการสอนแบบการระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับการสอนตามคู่มือแนวศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- นวลศิริ เปาโรหิตย์. (2528). กระบวนการตัดสินใจ. กรุงเทพฯ: สมาคมแนะแนวอาชีพเพื่อพัฒนา เศรษฐกิจและสังคม.
- นักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขานิเทศศิลป์ในสถาบันระดับอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- นิรัช สุตสังข์. (2544). ผลของกิจกรรมชิ้นนี้คดีคดีในบทเรียนมัลติมีเดียที่มีต่อการพัฒนาความคิด สร้างสรรค์และการสร้างสรรค์ผลงานในวิชาการออกแบบอุตสาหกรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรี. วิทยานิพนธ์ ค.ด. (เทคโนโลยีและการสื่อสารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- นิเวศน์ ธรรมรักษ์. (2530). เทคนิคการวัด และประเมินผลการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2541). การพัฒนาการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 2. ชมรมเด็ก 2020 เวิลด์ มีเดีย.
- บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์. (2540). ทฤษฎีและแนวคิดเรื่องการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม. กรุงเทพฯ: โครงการพัฒนาการเรียนการสอน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- บุษบงศ์ รักเรียน. (2533). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และพฤติกรรมผู้นำด้านมนุษยสัมพันธ์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนด้วยวิธีสอนกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ และวิธีสอนตามคู่มือครู. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ประนอม เดชชัย. (2531). นวัตกรรมการเรียนการสอนและแนวปฏิบัติสังคมศึกษา. เชียงใหม่: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- . (2536). เสริมทักษะการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา. เชียงใหม่: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ. (2551). การพัฒนาการคิด. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประภากร โล่ทองคำ. (2522). กลุ่มการสอนกลุ่มสัมพันธ์ในโรงเรียนนครราชสีมา. นครราชสีมา: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยครูนครราชสีมา.
- ประสาธ อิศรปรีดา. (2532). รายงานการวิจัยการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ด้วยกระบวนการฝึก. มหาสารคาม: อภิชาติการพิมพ์.
- ปิยะนุช ยุตยาจาร. (2544). การเปรียบเทียบผลของการฝึกคิดแบบหวมวกหกไปกับกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอัสสัมชัญ แผนก ประถม. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- ผ่องศรี เกียรติเลิศนภา. (2530). เอกสารประกอบการสอน พฤติศึกษาน 191 กระบวนการกลุ่ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- พงศ์ทอง คำแดง. (2531). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา โดยใช้เทคนิคควีซีและเรียนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- พจนันท์ ไวทยากรณ์. (2541). ผลของการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดสุวรรณารัญญิกาวาส. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- พจนันท์ ไวทยานนท์. (2541). ผลของการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดสุวรรณารัญญิกาวาส จังหวัดชลบุรี. สารนิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- พจนา ทรัพย์สमान. (2549). การจัดการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนแสวงหาและค้นพบความรู้ด้วยตนเอง. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พนม ลีอารีย์. (2522). กลุ่มสัมพันธ์. กภาพสินธุ์: จินตทัศน์การพิมพ์.
- พนัส หันนาคินทร์. (2528). การมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.
- พยงค์ จิระพงษ์. (2544). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา โดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ระบบ 4 ภาค กับกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- พรรณี เกษกมล. (2522). ศึกษาการร่วมมือการแข่งขันที่มีต่อความสามารถในการแก้ปัญหาและความคิดสร้างสรรค์. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- พรรณี (ชูทัย) เจนจิตร. (2528). จิตวิทยาการศึกษาสำหรับครูในชั้นเรียน. กรุงเทพฯ: อมรินทร์การพิมพ์.
- พรรณี เดชกำแหง. (2515). ความสัมพันธ์ระหว่างความคิดสร้างสรรค์ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนความวิตกกังวลและพฤติกรรมด้านความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพการศึกษาชั้นปีที่ 1 และ 2. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2540). วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- . (2543). วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- พัชรี มีสุคนธ์. (2543) การพัฒนาชุดฝึกความคิดสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 สารนิพนธ์ กศม. (เทคโนโลยีทางการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- พิชิต ฤทธิ์จัญญ. (2545). หลักการวัดและประเมินผลการศึกษา. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพจิตร สะดวกการ. (2539). ผลการสอนคณิตศาสตร์ตามแนวคิดของแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์และความสามารถในการถ่ายโอนการเรียนรู้ของผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น. วิทยานิพนธ์ ค.ด. (หลักสูตรและการสอน). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ไพศาล หวังพานิช. (2523). การวัดผลการศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักทดสอบทางการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- . (2526). การวัดผลการศึกษา. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิชย์.
- มาลินี ศิริจारी. (2545). การเปรียบเทียบความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์และความสามารถทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนด้วยบทเรียนไฮเปอร์เท็กซ์และบทเรียนสื่อประสมในวิชาโครงงานวิทยาศาสตร์. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ยุทธศาสตร์ นันทราช. (2525). การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนที่มีบุคลิกภาพเก็บตัว-แสดงตัว เรียนโดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- ระพีพันธ์ คร้ามมี. (2544). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผลเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่มกับการสอนแบบแก้ปัญหา. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ล้วน สายยศ; และ อังคณา สายยศ. (2538). เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ลักขณา ศรีวัฒน์. (2549). การคิด. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ลาวัลย์ วิทยาภูมิกุล. (2533). การสอนสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วนิช สุธารัตน์. (2547). ความคิดและความคิดสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- วรรณจรรย์ มั่งสิงห์. (2541). เอกสารประกอบการประชุมวิชาการ เรื่อง *Constructivism Application To Teaching*. ขอนแก่น: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วรรณทิพา รอดแรงคำ. (2540). คอนสตรัคติวิซึ่ม(CONSTRUCTIVISM). กรุงเทพฯ ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- วรวัลย์ อินทรรัตน์. (2540). ผลของการฝึกกระตุ้นพลังสมองตามแนวคิดของวิลเลียมส์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพิพัฒนา. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- วัฒนาพร ระบุทับทิม. (2542). บทบาทและหน้าที่ : ผู้เรียนสำคัญที่สุด. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช. ----- . (2543). การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- วารินทร์ รัตมีพรหม. (2542). การออกแบบและพัฒนาระบบสมอง. กรุงเทพฯ: ภาควิชาเทคโนโลยีการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วาริรัตน์ แก้วอุไร. (2541, กันยายน – ธันวาคม). แนวโน้มการจัดการศึกษา : ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ และเรียนรู้ด้วยตนเอง. วารสารศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยนเรศวร. 2(3).
- วิจิตร ทองปาน. (2527). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนสังคมศึกษา ด้วยวิธีการสอนแบบโครงการ. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2523). กิจกรรมสร้างสรรค์สำหรับเด็กก่อนวัยเรียน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา. ----- . (2540). กระบวนทัศน์ใหม่ : การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพของบุคคล. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: เอส อาร์ ปรินติ้ง. ----- . (2541, สิงหาคม). ความคิดสร้างสรรค์ : ศักยภาพที่เสริมสร้างพัฒนาได้. วารสารวิชาการ. 1(8): 23 – 25.
- ศรีมงคล เทพเรณู. (2548). การพัฒนาการจัดการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. ศึกษาศาสตร. (2547ก). เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาการสอนสังคมศึกษา หน่วยที่ 1 – 7. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. ----- . (2547ข). เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาการสอนสังคมศึกษา หน่วยที่ 8 – 15. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สมบูรณ์ ชิตพงศ์. (2523). เทคนิคการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยาการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สมฤกษ์ อุจน์จันทร์. (2536). การสร้างแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ทางสังคมสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในจังหวัดนนทบุรี. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สมศักดิ์ สิทธิระเวชญ์. (2526). การประเมินผลการเรียนการสอนสังคม. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช. ----- . (2542, มกราคม). ยุทธศาสตร์การสอน. วารสารวิชาการ. 2(1): 51 – 57.

- สมหวัง ชัยตามล. (2528). การศึกษาเปรียบเทียบพัฒนาการทางด้านทักษะการคิดแก้ปัญหาทางการเรียน วิชาสังคมศึกษา โดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับการสอนปกติ. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- สสวท. (2540, มกราคม – มีนาคม). การเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ตามแนวคิด *Constructivism*. วารสารสสวท. 96(25).
- สันต์ ธรรมบำรุง. (2522). การสอนสังคมศึกษา. กรุงเทพฯ: กรมการฝึกหัดครู.
- สาคร ธรรมศักดิ์. (2541). ผลการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่มแบบร่วมมือที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถในคิดแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2540). โครงการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552). ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง(พ.ศ. 2552 – 2561). กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สิริวรรณ ศรีพหล. (2552). การจัดการเรียนการสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุคนธ์ สินธพานนท์; และคณะ. (2545). การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- สุธรรม สอนเถื่อน. (2548). ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทักษะวอลเลย์บอลด้วยโปรแกรมการเรียนแบบ ร่วมมือและโปรแกรมการเรียนแบบกลุ่ม. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (พลศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สุนทร สุนันท์ชัย. (2540, กันยายน). รากฐานและวิธีการของนิรมิตนิยม (*Constructivism*). วารสาร โครงการทรัพยากรมนุษย์. 4(1): 25.
- สุนันท์ ศลโกสม. (2523). การวัดผลการศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักทดสอบทางการศึกษามหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุนีย์ เหมาะประสิทธิ์. (2543, ตุลาคม). ทฤษฎีสรรคนิยม. สารานุกรมศึกษาศาสตร์. (21): 91 – 96.
- สุภาณี ดีละวัฒนกุล. (2531). การศึกษาความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนระดับ ประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 2 แผนกวิชาช่างยนต์โดยใช้แบบฝึกการคิดแบบนิรนัยกับ แบบฝึกการคิดแบบอุปนัย. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สุลัดดา ลอยฟ้า. (2536). รูปแบบการสอนแบบร่วมมือกันเรียนรู้. ขอนแก่น: คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัย ขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร.

- สุวรรณมาลี นาคเสน. (2547). การพัฒนาชุดการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการสอนสืบเสาะหาความรู้เป็นกลุ่ม เรื่องวงกลม สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. ปรินทิฟอนท์ กศ.ม. (การมัธยมศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สุวิทย์ มูลคำ. (2547). กลยุทธ์...การสอนคิดสร้างสรรค์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- สุวิทย์ มูลคำ; และคณะ. (2545). 21 วิธีจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- เสาวณี เกรียรย์. (2529, สิงหาคม – ตุลาคม). Constructivism : ปรัชญาการเรียนการสอนสำหรับคนในโลกแห่งยุคโลกาภิวัตน์. วารสารโครงการพัฒนามนุษย์. กระทรวงศึกษาธิการ. 1(1): 76 – 78.
- ไสว พักขาว. (2542). การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง. กรุงเทพฯ: เอ็มพันธ์.
- หงส์สุนีย์ เอื้อรัตนรักษา. (2538). การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยการใช้รูปแบบการคิดแก้ปัญหาขนาดตามแนวคิดของทอเรนซ์. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การประถมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- หนึ่งนุช ภาพภักดี. (2543). การเปรียบเทียบความสามารถในการคิดระดับสูง และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่มกับการสอนตามคู่มือครู. ปรินทิฟอนท์ กศ.ม. (การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- หลุย จำปาเทศ. (2522). กลุ่มสัมพันธ์ กลุ่มสัมพันธ์ : ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ เล่ม 1. กรุงเทพฯ: บุรพาศิลป์การพิมพ์.
- อมรรวรรณ วีระธรรมโม. (2548, มกราคม – มิถุนายน). ทฤษฎีการสร้างสรรค์ : ลีลาการสอนของครู และ พฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน. วารสารสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- อรพรรณ พรสีมา. (2543). การคิด. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อรพิน ศิริสัมพันธ์. (2538). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยการสอนแบบซินเนคติกส์. ปรินทิฟอนท์ กศ.ม. (การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- อัญมณี บุญเชื้อ. (2551). รวมนวัตกรรมทฤษฎีการศึกษาปฐมวัยสู่การประยุกต์ใช้ในห้องเรียน. กรุงเทพฯ: สาราเด็ก.
- อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2540). หลักการสอน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- อารี พันธุ์มณี. (2537). ความคิดสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ 1412.
- . (2543). การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์สู่ความเป็นเลิศ. กรุงเทพฯ: พัฒนาศึกษา.
- . (2545). ฝึกให้คิดเป็น คิดให้สร้างสรรค์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ไยใหม่ เอเดคดู.
- อารี รังสินันท์. (2526). ความคิดสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ: ภาควิชาแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- . (2532). ความคิดสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ: ข้าวฟ่าง.

- อุษณี โปธิสุข. (2537). *สร้างลูกให้เป็นอัจฉริยะ*. กรุงเทพฯ: ผู้จัดการ.
- เอกศักดิ์ ยุกตะนันท์. (2542, พฤษภาคม – สิงหาคม). การสอนตามแนวปรัชญาแบบจิตวิพากษ์วิจารณ์ และตามแนวทฤษฎีการเรียนรู้แบบคอนสตรัคติวิซึม. *JLTC วารสารส่งเสริมประสิทธิภาพ การเรียนการสอน*. 8(2): 30 – 38.
- Albano, Charles. (1987). *The effects of An Experimental Training Program on The Creative Thinking Abilities of Adults*. Doctors Thesis. Temple University.
- Albrecht, Karl. (1980). *Brain Power Learnt Improves Your Thinking Skills*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice - Hall.
- Allan, Ornitha Nelyne. (1985, September). A Survey of Creativity and Stress in Older Adults : Implication for Art Education. *Dissertation Abstracts International*. 46: 60A.
- Anastasi, A. (1958). *Differential Psychology*. New York: The Macmillan.
- Bloom, Benjamin S.; et al. (1956). *Taxonomy of Education Objectives Book 1 Cognitive Domain*. London: Longman Group.
- Bloomberg, Morton. (1973). *Creativity : Theory and Research*. New Haven: United Printing Services.
- Brooks, Jacqueline Grennon; & Brooks, Martin G. (1993). *The Case for Constructivist Classroom Association for Supervision and Curriculum Development*. New York:
- Bullock, Velma Lucilly. (1996). The Influence of a Constructivist Teaching Approach on Students Attitudes Toward Mathematics a Pre-service Elementary Teachers Mathematics Course. *Dissertation Abstracts International*.
- Clover, River. (1980). *Becoming a More Creative Person*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice - Hall,
- Cobb, P. (1994). Where is the Mind Constructivist and Sociocultural Perspectives On Mathematical Development,. *Educational Researcher*. 23(7): 13 – 20.
- Conrad, William; & Henry, III. (1996). A Constructivism – Based instructional Approach to Help Fifth – grade Student Improve Selected Elements of Scientific Literacy. *Dissertation Abstracts International*.
- Cresswell, J. (1997). *Creating Word, Constructing Meaning*. Portsmouth: Heinemann.
- Crockenberg, Susan B. (1972). Creativity Tests : A Boon or Boondoggle for Education. *Review of Educational Research*. 42(1): 27 – 45.
- Fan, Chung Teh. (1952). *I tem Analysis*. New Jersey: Education Testing Service; Princeton.
- Fornot, C.T. (DT.). (1996). *Constructivism : Theory, Perspective and Practice*. New York: Teacher Collect Press.

- Getzels, J.W.; & Jackson, P.W. (1962). *Creativity and Intelligence*. London and New York: John Wiley and Sons.
- Good, Carter V. (1973). *Dictionary of Education*. 3rd ed. New York: McGraw – Hill Book.
- Guilford, J.p. (1967). *The Nature of Human Intelligence*. New York: McGraw – Hill Book.
- Ho, B.T.; & Toh, K. A. (2000). *Impact of Teachers Knowledge and Beliefs on Classroom Practices*. Singapore: A Paper Presented at the ERA-AME-AMIC joint Conference 2000.
- Jelen, G.K. (1986, Spring). Urban : Test for Creative Thinking - Drawing Production. *The Creative Child and Adult Quarterly*. 11(3): 137 – 152.
- Joyce, B.; & Weil, M. (1996). *Model of Teaching*. United State of America: Practice Hall International.
- Martin, Ralph E. Jr. (1994). *Teaching Science for All Children*. Boston: Allyn and Bacon.
- Marzano, Robert J. (2001). *Designing A New Taxonomy of Educational Objective*. California: Corwin Press.
- Mcinerney, D.M. (1994). *Education Psychology : Constructing Learning*. Sydney: Prentice –Hall.
- Rice, Magaret L.; & Wilson, Erizabeth K. (1999, January / Febuary). How Technology Aids Constructivism in the Social Studies Classroom. *The Social Studies*. 90: 1.
- Rogers, C.R. (1970). Towards a Theory of Creative. in P.E. Verno ed. *Creative*. Hasmonds Worth: Penguin Book.
- Schiever, S.W. (1991). *A Comprehensive Approach to Teaching Thinking Massachusetts*. Boston: Allyn and Bacon.
- Scott, Terry Michael. (1984). *The Effects of Cooperative Learning Environment on Relationships with Peers, Attitudes Toward Self and School and Achievement in Spelling of Ethnically Diverse Elementary Students*. Dissertation Abstracts Northern Arizona University.
- Sharan, S. (1980). Cooperative Learning in Small Group. Recent Methods and Effects on Achievement, Attitudes and Ethnic Relations : *Review of Educational*.
- Slavin, R.E. (1990). *Cooperative Learning : Theory Research and Practice*. Massachusetts: A Division of Simon & Schuster.
- Torrance, E. Paul. (1962). *Guiding Creative Talent*. Englewood Cliffs: Prentice – Hall.
- Tsoi, M.F.; Goh, N.K.; & Chia, L.S. (2001). *Modeling of Group Investigation for Effective e- learning in Educational Technology Program*. Enhancement of Quality.
- Von, Glasersfeld, E. (1989). Radical in Education. in *The International Encyclopedia of Education : Research and Studies*. Supplementary Volume. New York: Pergamon Press.

- Wallach, M.A.; & Kogan, N. (1965). *Modes of Thinking in Young Children*. New York: Holstein and Winston.
- Wescout, A.M.; & Smith, J.A. (1967). *Creative Teaching of Mathematics in the Elementary School*. Boston: Allys and Bacon.
- Wesley, A. (1996, August). Hoover. *Published in SEDL Letter*. 9(3).
- Wetcott, A.M.; & Smith, J.A. (1967). *Creative Teaching of Mathematics in the Elementary School*. Boston: Allys and Bacon.
- William, F.E. (1965). *Classroom Ideas for Encouraging Thinking and Feeling*. New York: D.O.K. Publishing.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายนามผู้เชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือในการศึกษาค้นคว้า

ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นที่ปรึกษาและตรวจปริญาานิพนธ์

รองศาสตราจารย์ ดร.ชุตินา วัฒนาศิริ

กศ.ด. (หลักสูตรและการสอน)
University Northern Colorado
อาจารย์ประจำ
ภาควิชาหลักสูตรและการสอน
คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

รองศาสตราจารย์ ดร.เนตร อัสชสวัสดิ์

กศ.บ. (มัธยมศึกษา), M.S. in Ed. (Sec. Ed)
ภาควิชาหลักสูตรและการสอน
คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

อาจารย์ ดร.ราชันย์ บุญธิมา

กศ.ด. (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร)
อาจารย์ประจำ
สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือในการวิจัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พาสนา จุลรัตน์	อาจารย์ประจำ คณะศึกษาศาสตร์ ภาควิชาแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อรพิน ศิริสัมพันธ์	อาจารย์ประจำ คณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร
อาจารย์ ชาคม สพฤกษ์	อาจารย์ประจำ กลุ่มสาระคณิตศาสตร์ โรงเรียนประชาวมงคล โครงการช่วยองคตอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
อาจารย์ ดร. รณิดา เขยชุ่ม	อาจารย์ประจำ คณะศึกษาศาสตร์ ภาควิชาวิจัยและวัดผลทางการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร
อาจารย์ ดร. กิตติศักดิ์ ลักษณะนา	อาจารย์ประจำ คณะศึกษาศาสตร์ ภาควิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร
อาจารย์นที ศิริมัย	อาจารย์ประจำ กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) กรุงเทพมหานคร

อาจารย์ สมกมล กาญจนพิบูลย์

อาจารย์ประจำ
คณะครุศาสตร์
สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

อาจารย์ นภาศักดิ์ พูลสวัสดิ์

อาจารย์ประจำ
กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
โรงเรียนสมุทรสาครวิทยาลัย
สมุทรสาคร

อาจารย์ รัตนา อ่อนอุดม

อาจารย์ประจำ
กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
โรงเรียนสมุทรสาครวิทยาลัย
สมุทรสาคร

ภาคผนวก ข

- ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคอนสแตคตีวิซิม และแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
- ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาและแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดสร้างสรรค์
- ผลการวิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนก (r) และค่าความยากง่าย (p) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษา และแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดสร้างสรรค์
- ค่าความเชื่อมั่น (r) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษา และแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดสร้างสรรค์

ตาราง 11 ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิซึม

แผนการจัดการเรียนรู้	ระดับความคิดเห็น			ผลรวม ($\sum X$)	OIC = $\frac{\sum R}{N}$	สรุป
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
1	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
2	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
3	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
4	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
5	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
	รวม			15	1.00	ใช้ได้

ค่าดัชนีความสอดคล้อง 1.00

ตาราง 12 ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

แผนการจัดการเรียนรู้	ระดับความคิดเห็น			ผลรวม ($\sum X$)	OIC = $\frac{\sum R}{N}$	สรุป
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
1	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
2	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
3	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
4	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
5	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
	รวม			15	1.00	ใช้ได้

ค่าดัชนีความสอดคล้อง 1.00

ตาราง 13 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษา

ข้อที่	ผู้เชี่ยวชาญ			IOC	ข้อที่	ผู้เชี่ยวชาญ			IOC
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	
1	1	1	1	1.00	21	1	1	1	1.00
2	1	1	1	1.00	22	1	1	1	1.00
3	1	1	1	1.00	23	1	1	0	0.67
4	1	1	1	0.67	24	1	1	1	1.00
5	1	1	1	1.00	25	1	1	0	0.67
6	1	1	1	1.00	26	1	1	1	1.00
7	1	1	0	0.67	27	1	1	1	1.00
8	1	1	1	1.00	28	1	1	1	1.00
9	1	1	1	1.00	29	1	1	1	1.00
10	1	1	1	1.00	30	1	1	1	1.00
11	1	1	1	1.00	31	1	1	1	1.00
12	1	1	1	1.00	32	1	1	1	1.00
13	1	1	1	1.00	33	1	1	1	1.00
14	1	1	1	1.00	34	1	1	1	1.00
15	1	1	1	1.00	35	1	1	1	1.00
16	1	1	1	1.00	36	1	1	1	1.00
17	1	1	1	1.00	37	1	1	1	1.00
18	1	1	1	1.00	38	1	1	1	1.00
19	1	1	1	1.00	39	1	1	1	1.00
20	1	1	1	1.00	40	1	1	1	1.00

ตาราง 14 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดสร้างสรรค์

ข้อที่	ผู้เชี่ยวชาญ			IOC
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	
1	1	1	1	1.00
2	1	1	1	1.00
3	1	1	1	1.00
4	1	1	1	1.00
5	1	1	1	1.00
6	1	1	1	1.00
7	1	1	1	1.00
8	1	1	1	1.00
9	1	1	1	1.00
10	1	1	1	1.00

ตาราง 15 ผลการวิเคราะห์ค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 40 ข้อ

ข้อที่	p	r	ข้อที่	P	r
1	.26	.37	21	.65	.56
2	.46	.26	22	.39	.56
3	.48	.37	23	.70	.37
4	.56	.30	24	.59	.22
5	.33	.37	25	.37	.44
6	.43	.41	26	.39	.41
7	.44	.22	27	.26	.22
8	.57	.33	28	.69	.56
9	.70	.22	29	.70	.44
10	.26	.22	30	.63	.59
11	.52	.30	31	.57	.41
12	.56	.30	32	.28	.41
13	.41	.22	33	.63	.37
14	.20	.26	34	.50	.26
15	.72	.48	35	.44	.37
16	.26	.30	36	.44	.30
17	.57	.63	37	.33	.37
18	.67	.59	38	.33	.22
19	.48	.37	39	.61	.48
20	.37	.52	40	.35	.41

มีค่าความเชื่อมั่น .81

ตาราง 16 ผลการวิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดสร้างสรรค์
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 5 ข้อ

ฉบับที่	ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก
1	1.1	13.27
	1.2	13.66
2	2.1	10.54
	2.2	8.27
3	3.1	13.58
	3.2	12.74
4	4.1	29.56
	4.2	30.25
5	5.1	13.10
	5.2	15.84

มีค่าความเชื่อมั่น .79

ภาคผนวก ค

- ตารางคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษา ก่อนเรียนและ หลังเรียนของ
กลุ่มทดลองที่ 1 ที่ได้รับการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึม
- ตารางคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษา ก่อนเรียนและ หลังเรียนของ
กลุ่มทดลองที่ 2 ที่ได้รับการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
- ตารางคะแนนความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ก่อนเรียนและหลังเรียนของ
กลุ่มทดลองที่ 1 ที่ได้รับการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึม
- ตารางคะแนนความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ก่อนเรียนและหลังเรียนของ
กลุ่มทดลองที่ 2 ที่ได้รับการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

ตาราง 17 คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษา ก่อนเรียนและหลังเรียนของกลุ่มทดลองที่ 1 ที่ได้รับการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึม

คนที่	ก่อนเรียน (X_1)	หลังเรียน (X_2)	ผลต่าง (D_1)	ผลต่าง (D_1^2)	$D_1 - MD_1$	$(D_1 - MD_1)^2$
1	17.0	29.0	12.0	144	5.60	31.36
2	30.0	36.0	6.0	36	-0.40	0.16
3	25.0	32.0	7.0	49	0.60	0.36
4	27.0	35.0	8.0	64	1.60	2.56
5	21.0	32.0	11.0	121	4.60	21.16
6	22.0	28.0	6.0	36	-0.40	0.16
7	23.0	31.0	8.0	64	1.60	2.56
8	18.0	28.0	10.0	100	3.60	12.96
9	22.0	30.0	8.0	64	1.60	2.56
10	24.0	31.0	7.0	49	0.60	0.36
11	28.0	35.0	7.0	49	0.60	0.36
12	25.0	32.0	7.0	49	0.60	0.36
13	29.0	35.0	6.0	36	-0.40	0.16
14	30.0	32.0	2.0	4	-4.40	19.36
15	32.0	35.0	3.0	9	3.40	11.56
16	33.0	34.0	1.0	1	-5.40	29.16
17	26.0	30.0	4.0	16	-2.40	5.76
18	24.0	32.0	8.0	64	1.60	2.56
19	30.0	33.0	3.0	9	-3.40	11.56
20	26.0	34.0	8.0	64	1.60	2.56
21	22.0	31.0	9.0	81	2.60	6.76
22	23.0	32.0	9.0	81	2.60	6.76
23	28.0	30.0	2.0	4	-4.40	19.36
24	25.0	34.0	9.0	81	-2.60	6.76
25	27.0	32.0	5.0	25	-1.40	1.96

ตาราง 17 (ต่อ)

คนที่	ก่อนเรียน (X_1)	หลังเรียน (X_2)	ผลต่าง (D_1)	ผลต่าง (D_1^2)	$D_1 - MD_1$	$(D_1 - MD_1)^2$
26	29.0	30.0	1.0	1	-5.40	29.16
27	26.0	35.0	9.0	81	2.60	6.76
28	27.0	36.0	9.0	81	2.60	6.76
29	30.0	32.0	2.0	4	-4.40	19.36
30	29.0	34.0	5.0	25	-1.40	1.96
Σ	778	970	192	1492		263.2
	$\bar{X}_1 = 25.93$	$\bar{X}_2 = 32.33$	$MD_1 = 6.40$			
	$S_1 = 14.46$	$S_2 = 5.02$				

ตาราง 18 คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษา ก่อนเรียนและหลังเรียน ของกลุ่มทดลองที่ 2 ที่ได้รับการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

คนที่	ก่อนเรียน (X_1)	หลังเรียน (X_2)	ผลต่าง (D_1)	ผลต่าง (D_1^2)	$D_1 - MD_1$	$(D_1 - MD_1)^2$
1	16.0	20.0	4.0	16	-5.60	31.36
2	19.0	20.0	1.0	1	-8.60	73.96
3	15.0	21.0	6.0	36	-3.60	12.96
4	15.0	20.0	5.0	25	-4.60	21.16
5	17.0	22.0	5.0	25	-4.60	21.16
6	17.0	26.0	9.0	81	-0.60	0.36
7	16.0	23.0	7.0	49	-2.60	6.76
8	20.0	28.0	8.0	64	-1.60	2.56
9	16.0	25.0	9.0	81	-0.60	0.36
10	16.0	23.0	7.0	49	-2.60	6.76
11	15.0	20.0	5.0	25	-4.60	21.16
12	11.0	22.0	11.0	121	1.40	1.96
13	12.0	21.0	9.0	81	-0.60	0.36
14	14.0	29.0	15.0	225	5.40	29.16
15	13.0	22.0	9.0	81	-0.60	0.36
16	10.0	24.0	14.0	196	4.40	19.36
17	14.0	30.0	16.0	256	6.40	40.96
18	14.0	23.0	9.0	81	-0.60	0.36
19	11.0	22.0	11.0	121	1.40	1.96
20	13.0	32.0	19.0	361	9.40	88.36
21	15.0	29.0	14.0	196	4.40	19.36
22	12.0	34.0	22.0	484	12.40	153.76
23	20.0	21.0	1.0	1	-8.60	73.96
24	18.0	25.0	7.0	49	-2.60	6.76
25	13.0	23.0	10.0	100	0.40	0.16

ตาราง 18 (ต่อ)

คนที่	ก่อนเรียน (X_1)	หลังเรียน (X_2)	ผลต่าง (D_1)	ผลต่าง (D_1^2)	$D_1 - MD_1$	$(D_1 - MD_1)^2$
6	15.0	24.0	9.0	81	-6.60	0.36
27	17.0	22.0	5.0	25	-4.60	21.16
28	11.0	20.0	9.0	81	-0.60	0.36
29	14.0	26.0	12.0	144	2.40	5.76
30	10.0	30.0	20.0	400	10.40	108.16
Σ	439	727	288	3536		771.20
	$\bar{X}_1 = 14.63$	$\bar{X}_2 = 24.23$	$MD_1 = 9.60$			
	$S_1 = 7.30$	$S_2 = 14.71$				

ตาราง 19 คะแนนความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ ก่อนเรียนและหลังเรียน ของกลุ่มทดลองที่ 1
ที่ได้รับการสอนตามแนวคอนสตรัคติวิซึม

คนที่	ก่อนเรียน (X_1)	หลังเรียน (X_2)	ผลต่าง (D_1)	ผลต่าง (D_1^2)	$D_1 - MD_1$	$(D_1 - MD_1)^2$
1	20.0	31.0	11.0	121	7.57	57.52
2	25.0	30.0	5.0	25	1.57	2.45
3	24.0	29.0	5.0	25	1.57	2.45
4	20.0	25.0	5.0	25	1.57	2.45
5	23.0	26.0	3.0	9	-0.43	0.19
6	22.0	28.0	6.0	36	2.57	6.59
7	22.0	27.0	5.0	25	1.57	2.45
8	21.0	25.0	4.0	16	0.57	0.32
9	22.0	29.0	7.0	49	3.57	12.72
10	20.0	26.0	6.0	36	2.57	6.59
11	23.0	25.0	2.0	4	-1.43	2.05
12	21.0	24.0	3.0	9	-0.43	0.19
13	25.0	28.0	3.0	9	-0.43	0.19
14	21.0	23.0	2.0	4	-1.43	2.05
15	20.0	24.0	4.0	16	-1.43	0.32
16	24.0	26.0	2.0	4	3.57	2.05
17	20.0	27.0	7.0	49	-2.43	12.72
18	24.0	25.0	1.0	1	-2.43	5.92
19	22.0	23.0	1.0	1	-2.43	5.92
20	24.0	26.0	2.0	4	-1.43	2.05
21	23.0	25.0	2.0	4	-1.43	2.05
22	21.0	23.0	2.0	4	-1.43	2.05
23	20.0	21.0	1.0	1	-2.43	5.92
24	22.0	24.0	2.0	4	-1.43	2.05
25	21.0	23.0	2.0	4	-1.43	2.05

ตาราง 19 (ต่อ)

คนที่	ก่อนเรียน (X_1)	หลังเรียน (X_2)	ผลต่าง (D_1)	ผลต่าง (D_1^2)	$D_1 - MD_1$	$(D_1 - MD_1)^2$
26	23.0	25.0	2.0	4	-1.43	2.05
27	20.0	23.0	3.0	9	-0.43	0.19
28	22.0	24.0	2.0	4	-1.43	2.05
29	23.0	24.0	1.0	1	-2.43	5.92
30	21.0	23.0	2.0	4	1.43	2.05
Σ	659	762	103	507		153.37
	$\bar{X}_1 = 21.97$	$\bar{X}_2 = 25.40$	$MD_1 = 3.43$			
	$S_1 = 2.43$	$S_2 = 5.44$				

ตาราง 20 คะแนนความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ ก่อนเรียนและหลังเรียน ของกลุ่มทดลองที่ 2
ที่ได้รับการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

คนที่	ก่อนเรียน (X_1)	หลังเรียน (X_2)	ผลต่าง (D_1)	ผลต่าง (D_1^2)	$D_1 - MD_1$	$(D_1 - MD_1)^2$
1	20.0	25.0	5.0	25	-0.73	0.54
2	19.0	31.0	12.0	144	6.27	39.27
3	20.0	24.0	4.0	16	-1.73	3.00
4	21.0	23.0	2.0	4	-3.73	13.94
5	19.0	24.0	5.0	25	-0.73	0.54
6	20.0	30.0	10.0	100	4.27	18.20
7	23.0	26.0	3.0	9	-2.73	7.47
8	21.0	24.0	3.0	9	-2.73	7.47
9	19.0	25.0	6.0	36	0.73	0.07
10	20.0	27.0	7.0	49	1.27	1.60
11	22.0	28.0	6.0	36	0.27	0.07
12	21.0	24.0	3.0	9	-2.73	7.47
13	24.0	27.0	3.0	9	-2.73	7.47
14	20.0	25.0	5.0	25	-0.73	0.53
15	16.0	22.0	6.0	36	0.27	0.07
16	20.0	23.0	3.0	9	-2.73	7.47
17	22.0	27.0	5.0	25	-0.73	0.54
18	21.0	26.0	5.0	25	-0.73	0.54
19	23.0	29.0	6.0	36	0.27	0.07
20	24.0	30.0	6.0	36	0.27	0.07
21	20.0	26.0	6.0	36	0.27	0.07
22	21.0	27.0	6.0	36	0.27	0.07
23	19.0	25.0	6.0	36	0.27	0.07
24	22.0	27.0	5.0	25	-0.73	0.54
25	20.0	25.0	5.0	25	-0.73	0.54

ตาราง 20 (ต่อ)

คนที่	ก่อนเรียน (X_1)	หลังเรียน (X_2)	ผลต่าง (D_1)	ผลต่าง (D_1^2)	$D_1 - MD_1$	$(D_1 - MD_1)^2$
26	22.0	29.0	7.0	49	1.27	1.60
27	18.0	24.0	6.0	36	0.27	0.07
28	15.0	30.0	15.0	225	9.27	85.87
29	22.0	28.0	6.0	36	0.27	0.07
30	24.0	29.0	5.0	25	-0.73	0.54
Σ	618	790	172	1192		205.87
	$\bar{X}_1 = 20.60$	$\bar{X}_2 = 26.33$	$MD_1 = 5.73$			
	$S_1 = 4.31$	$S_2 = 5.62$				

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษา ของกลุ่มทดลองที่ 1 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนโดยใช้สถิติ t-test for Dependent Sample มีสูตรดังนี้

$$t = \frac{\sum D}{\sqrt{\frac{n \sum D^2 - (\sum D)^2}{n-1}}}; df = n-1$$

$$t = \frac{192}{\sqrt{\frac{(30)1492 - (192)^2}{30-1}}}$$

$$t = \frac{192}{16.50}$$

$$t = 11.64$$

จากการทดลอง ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาของกลุ่มทดลองที่ 1 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ t มีค่าเท่ากับ 11.64

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษา ของกลุ่มทดลองที่ 2 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนโดยใช้สถิติ t-test for Dependent Sample มีสูตรดังนี้

$$t = \frac{\sum D}{\sqrt{\frac{n\sum D^2 - (\sum D)^2}{n-1}}}; df = n - 1$$

$$t = \frac{288}{\sqrt{\frac{(30)3536 - (288)^2}{30 - 1}}}$$

$$t = \frac{288}{28.25}$$

$$t = 10.19$$

จากการทดลอง ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาของกลุ่มทดลองที่ 2 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ t มีค่าเท่ากับ 10.19

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลของความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ ของกลุ่มทดลองที่ 1 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนโดยใช้สถิติ t-test for Dependent Sample มีสูตรดังนี้

$$t = \frac{\sum D}{\sqrt{\frac{n\sum D^2 - (\sum D)^2}{n-1}}}; df = n - 1$$

$$t = \frac{103}{\sqrt{\frac{(30)507 - (103)^2}{30 - 1}}}$$

$$t = \frac{103}{12.60}$$

$$t = 8.17$$

จากการทดลอง ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลของความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของกลุ่มทดลองที่ 1 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ t มีค่าเท่ากับ 8.17

4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลของความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ ของกลุ่มทดลองที่ 2 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนโดยใช้สถิติ t-test for Dependent Sample มีสูตรดังนี้

$$t = \frac{\sum D}{\sqrt{\frac{n \sum D^2 - (\sum D)^2}{n-1}}}; df = n - 1$$

$$t = \frac{172}{\sqrt{\frac{(30)1192 - (172)^2}{30-1}}}$$

$$t = \frac{172}{14.59}$$

$$t = 11.79$$

จากการทดลอง ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลของความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของกลุ่มทดลองที่ 2 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ t มีค่าเท่ากับ 11.79

5. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษา ระหว่างกลุ่มทดลองที่ 1 และกลุ่มทดลองที่ 2 โดยใช้สถิติ t-test แบบ Independent ในรูป Difference Score มีสูตร ดังนี้

$$t = \frac{MD_1 - MD_2}{S_{MD_1 - MD_2}}; df = n_1 + n_2 - 2$$

$$\text{ซึ่ง } S_{MD_1 - MD_2} = \sqrt{\frac{S_D^2}{n_1} + \frac{S_D^2}{n_2}}$$

$$\text{และ } S_D^2 = \frac{\sum (D_1 - MD_1)^2 + \sum (D_2 - MD_2)^2}{n_1 + n_2 - 2}$$

$$t = \frac{6.40 - 9.60}{1.09}$$

$$t = -2.94$$

จากการทดลอง ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษา ระหว่างกลุ่มทดลองที่ 1 และกลุ่มทดลองที่ 2 โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ t มีค่าเท่ากับ -2.94

6. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลของความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ ระหว่างกลุ่มทดลองที่ 1 และกลุ่มทดลองที่ 2 โดยใช้สถิติ t-test แบบ Independent ในรูป Difference Score มีสูตรดังนี้

$$t = \frac{MD_1 - MD_2}{S_{MD_1 - MD_2}}; df = n_1 + n_2 - 2$$

$$\text{ซึ่ง } S_{MD_1 - MD_2} = \sqrt{\frac{S_D^2}{n_1} + \frac{S_D^2}{n_2}}$$

$$\text{และ } S_D^2 = \frac{\sum(D_1 - MD_1)^2 + \sum(D_2 - MD_2)^2}{n_1 + n_2 - 2}$$

$$t = \frac{2.84 - 3.92}{0.72}$$

$$t = -1.50$$

จากการทดลอง ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ ระหว่างกลุ่มทดลองที่ 1 และกลุ่มทดลองที่ 2 โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ t มีค่าเท่ากับ -1.50

ภาคผนวก ง

- แผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม
- แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
- แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษา
- แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดสร้างสรรค์

แผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิซึ่ม

วิชา สังคมศึกษา สาระ : หน้าที่พลเมืองฯ กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
เรื่อง พลเมืองดีในสังคมประชาธิปไตย เวลา 3 ชั่วโมง
ชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2554

*****

1. มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด

มาตรฐาน ส.2.1 เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และ
ดำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข
ตัวชี้วัด ม.4 – 6/3 ปฏิบัติตนและมีส่วนสนับสนุนให้ผู้อื่นประพฤติปฏิบัติเพื่อเป็นพลเมืองดี
ของประเทศชาติ และสังคมโลก

2. สาระสำคัญ/ความคิดรวบยอด

บุคคลที่จะเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยได้นั้น จะต้องเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม ปฏิบัติตน
ตามหลักประชาธิปไตย ตามสถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ในฐานะพลเมืองดี มีส่วนร่วม ใน
กิจกรรมที่แสดงถึงลักษณะของสังคมประชาธิปไตย และส่งเสริมให้ผู้อื่นปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี ตาม
วิถีประชาธิปไตยในสังคมไทยและสังคมโลก

3. สาระการเรียนรู้

- 3.1 พลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย
- 3.2 หลักการประชาธิปไตย
- 3.3 สถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ของพลเมืองดี
- 3.4 คุณธรรมและจริยธรรมของการเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย
- 3.5 วิถีชีวิตประชาธิปไตยในสังคมไทยและสังคมโลก
- 3.6 การดำรงชีวิตในวิถีประชาธิปไตย
- 3.7 การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมให้ผู้อื่นปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี

4. สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

กระบวนการคิด ทักษะการคิดวิเคราะห์ ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการคิดสังเคราะห์

5. คุณลักษณะอันพึงประสงค์

- 5.1 รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
- 5.2 มีวินัย

6. จุดประสงค์การเรียนรู้

- 6.1 อธิบายความหมายของพลเมืองดีและวิถีประชาธิปไตยได้
- 6.2 บอกหลักการประชาธิปไตยได้
- 6.3 สรุปลักษณะของสถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ของพลเมืองดีได้
- 6.4 อธิบายคุณธรรมและจริยธรรมของการเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยได้
- 6.5 สรุปลักษณะวิถีชีวิตประชาธิปไตยในสังคมไทยและสังคมโลกได้
- 6.6 อธิบายการดำรงชีวิตในวิถีประชาธิปไตยได้
- 6.7 เสนอแนวทางการพัฒนาตนเป็นพลเมืองดี ตามวิถีประชาธิปไตย และนำไปปฏิบัติได้ถูกต้องบนพื้นฐานของหลักคุณธรรม จริยธรรม

7. กระบวนการเรียนรู้

ขั้นที่ 1 ขั้นศึกษาข้อเท็จจริง

1. ครูให้นักเรียนแบ่งกลุ่มออกเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 4 - 5 คน แล้วให้เลือกประธาน เลขานุการ และบันทึกลงในเอกสารที่ครูแจกให้
2. นักเรียนสังเกต สภาพปัญหาที่ครุระบุ จาก “ข่าวการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองไม่ดี” แล้วให้ผู้เรียนหาปัญหาที่เกิดขึ้น แล้วตอบคำถามลงในแบบตอบคำถาม ดังนี้
  - 2.1 ประเด็นสำคัญของข่าวคืออะไร
  - 2.2 ทำไมบุคคลในข่าวจึงปฏิบัติตนไม่เป็นพลเมืองดี
  - 2.3 เกี่ยวข้องกับนักเรียนหรือไม่อย่างไร

ขั้นที่ 2 ขั้นอธิบาย

1. นักเรียนแต่ละคนศึกษาเอกสารประกอบการเรียนที่ครูจัดให้ จากใบความรู้ เรื่อง พลเมืองดีของสังคม รวมทั้งคอมพิวเตอร์ บอร์ด และบันทึกการเรียน (ตอนที่ 1)
2. นักเรียนในกลุ่มอธิบายความรู้ที่ค้นพบด้วยตนเองให้เพื่อนในกลุ่มฟังพร้อมบันทึกการเรียนไว้ในแบบบันทึกการเรียน (ตอนที่ 2)
3. นักเรียนร่วมกันทำใบงาน เรื่อง พลเมืองไม่ดีของสังคม

ขั้นที่ 3 ขั้นขยายความคิด

1. นักเรียนแต่ละกลุ่มวิเคราะห์ข่าว เรื่อง “พลเมืองดีของสังคม” หาสาเหตุของปัญหา คิดหาเหตุผลที่เกิดขึ้นร่วมกัน โดยการสนทนาอภิปราย แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน จากประสบการณ์ของนักเรียน

2. บันทึกผลการวิเคราะห์หลังในแบบตอบคำถามจากข่าว “พลเมืองดีของสังคม”

ขั้นที่ 4 ขั้นประเมินผล

1. นักเรียนแต่ละคนเขียนแผนผังความคิดเกี่ยว พลเมืองดีในสังคมประชาธิปไตย แล้วส่งตัวแทนนำมาเสนอ และตรวจสอบความรู้ด้วยการแสดงผลงานกลุ่ม
2. ให้นักเรียนทำแบบบันทึกการทำงานกลุ่มและแบบประเมินหน้าชั้นเรียนของนักเรียน

8. สื่อและแหล่งเรียนรู้

- 8.1 ข่าวพลเมืองดีของสังคม
- 8.2 ใบความรู้เรื่อง “พลเมืองดีของสังคม”
- 8.3 แบบตอบคำถาม
- 8.4 แบบบันทึกการเรียนรู้

9. การวัดและประเมินผล

วิธีการวัด	เครื่องมือ	เกณฑ์การวัด
ตรวจแบบตอบคำถาม เรื่อง พลเมืองดีของสังคม	แบบตอบคำถาม เรื่องพลเมืองดีของสังคม	ร้อยละ 60 ผ่านเกณฑ์
บันทึกการเรียนรู้	แบบบันทึกการเรียนรู้	ร้อยละ 60 ผ่านเกณฑ์
สังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม	แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม	ระดับพฤติกรรม 2 ผ่านเกณฑ์
ตรวจแบบทดสอบก่อน-หลังเรียน	แบบแบบทดสอบก่อน - หลังเรียน	ร้อยละ 60 ผ่านเกณฑ์

10. บันทึกหลังสอน (ระบุพฤติกรรมของผู้เรียนดังต่อไปนี้)

10.1 ความรู้ที่ลึกซึ้ง (Deep knowledge)

.....
.....
.....

10.2 การทักทอความรู้ (Weaving) / การสังเคราะห์

.....
.....
.....

10.3 คุณลักษณะอันพึงประสงค์

.....
.....
.....

10.4 สิ่งที่คุณสอนคิดว่าเป็นจุดแข็งของการจัดการเรียนการสอน

.....
.....
.....

10.5 สิ่งที่คุณสอนต้องพัฒนา

.....
.....
.....

ลงชื่อ .....

(นายทศพล ดีกระจ่าง)

ผู้สอน

กลุ่มที่ .....

ชื่อกลุ่ม ..... วันที่ .....

ชื่อประธาน ..... เลขที่ .....

ชื่อเลขานุการ ..... เลขที่ .....

สมาชิก

1. .... เลขที่ .....
2. .... เลขที่ .....
3. .... เลขที่ .....
4. .... เลขที่ .....
5. .... เลขที่ .....
6. .... เลขที่ .....
7. .... เลขที่ .....

ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6/.....

ข่าว “พลเมืองดีของสังคม”

คำชี้แจง: ให้นักเรียนวิเคราะห์ข่าว “พลเมืองดีของสังคม” แล้วตอบในแบบตอบคำถาม

จากกรณีก่อนหน้านี้ เมื่อวันที่ 4 ส.ค. 53 ที่ผ่านมา มีคนร้ายสองคน ใช้อาวุธมีดจี้ชิงรถยนต์ โตโยต้า พอร์จูนเนอร์ สีบรอนซ์เทา หมายเลขทะเบียน ฉว-1812 กทม.ของ น.อ.หญิง อังคณา บุญยงค์ อายุ 54 ปี ทหารเรือนอกราชการ ไปจากลานจอดรถห้างเทสโก้โลตัส สาขาบางแค ระหว่างนั้นได้มี น.ส.ธิติมา ยุราวรรณ อายุ 33 ปี หญิงตั้งครรภ์ 9 เดือน และมีกำหนดคลอดในวันที่ 5 ส.ค.ขับรถเก๋ง ฮอนด้า ซิตี สีดำ ผ่านมาประสบเหตุพอดี จึงแจ้งตำรวจ 191 และวิทยุ จส.100 ให้ช่วยสกัดจับ พร้อมทั้งขับรถตามรถยนต์พอร์จูนเนอร์ที่ถูกโจรกรรมไปตลอดทาง เพื่อคอยบอกเส้นทางเจ้าหน้าที่ตลอดเวลา กระทั่งนำไปสู่การจับกุมคนร้ายได้ในที่สุดนั้น

ที่มา: หนังสือพิมพ์ข่าวสด

6 สิงหาคม 2553

แบบตอบคำถาม

ชื่อกลุ่ม .....

ชื่อ ..... ชั้น..... เลขที่.....

คำชี้แจง: หลังจากนักเรียนศึกษาข่าวเกี่ยวกับพลเมืองดีของสังคมแล้ว นักเรียนบันทึกสิ่งที่ได้ลงในแบบตอบคำถาม

1. สรุปสาระสำคัญของข่าว

.....

.....

.....

2. ข่าวดังกล่าวเป็นเรื่องเกี่ยวกับเรื่องอะไร

.....

.....

.....

3. ลักษณะของพลเมืองดีเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

4. ใช้หลักธรรมหรือคุณธรรมจริยธรรมของการเป็นพลเมืองดีอย่างไร

.....

.....

.....

5. นักเรียนรู้สึกอย่างไร กับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

.....

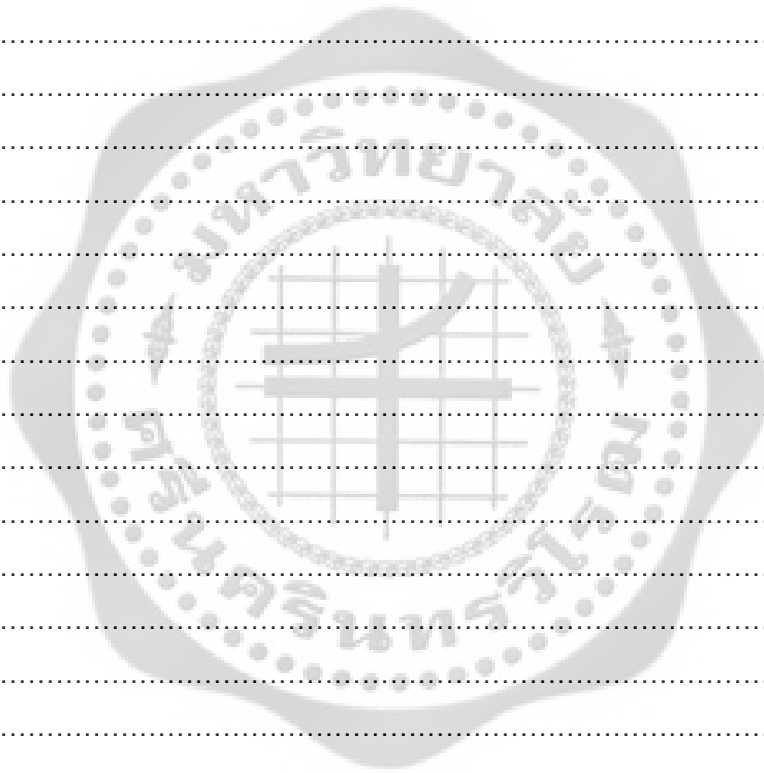
.....

.....

แบบบันทึกการเรียนรู้

ตอนที่ 1 บันทึกผลการศึกษาเป็นรายบุคคล

คำชี้แจง: ให้นักเรียนสรุปสาระสำคัญจากใบความรู้ เรื่อง พลเมืองดีของสังคม และเขียนลงในกระดาษ
ส่งครู

ชื่อ นาย/น.ส./ ..... นามสกุล ..... ชั้น ม.6/.... เลขที่.....

1. ลักษณะของวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยในสังคมไทยและสังคมโลกเป็นอย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

2. เพราะเหตุใดจึงมีวิถีการดำเนินชีวิตในฐานะเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย

.....
.....
.....
.....
.....
.....

3. แนวทางการพัฒนาตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย บนพื้นฐานของคุณธรรม จริยธรรม
อย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

แบบประเมินการทำงานกลุ่ม

ชื่อกลุ่ม .....

เรื่อง .....

ลำดับ	รายการ	รายชื่อสมาชิกในกลุ่ม					
1	มีการวางแผนการปฏิบัติงาน						
2	ใช้ถ้อยคำสุภาพไม่ส่งเสียงดัง						
3	มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น						
4	รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น						
5	การทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย						
6	ใช้เหตุผลในการตัดสินใจ						
7	ยอมรับมติกลุ่ม						
8	มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน						
9	สมาชิกในกลุ่มมีความสามัคคี						
10	มีขั้นตอนการนำเสนอ						
	รวมคะแนน (40 คะแนน)						

ปัญหาในการทำงานนี้ คือ

1. ....

2. ....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

เกณฑ์การประเมิน

ดีมาก = 4 คะแนน

ดี = 3 คะแนน

พอใช้ = 2 คะแนน

ปรับปรุง = 1 คะแนน

ลงชื่อ ..... ผู้ประเมิน

(.....)

...../...../.....

แบบประเมินการนำเสนอหน้าชั้นเรียน

ชื่อกลุ่ม .....

เรื่อง .....

ลำดับ	รายการ	กลุ่มที่									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	การเตรียมพร้อมในการรายงาน										
2	บรรยากาศในการรายงาน										
3	เนื้อหาที่รายงานที่สามารถนำไปใช้										
4	ฟังแล้วมีความรู้มากขึ้นกว่าเดิม										
5	การนำเสนอรายงาน										
	รวมคะแนน										

สาระประโยชน์ที่ได้รับ

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

เกณฑ์การประเมิน

ดีมาก = 4 คะแนน

ดี = 3 คะแนน

พอใช้ = 2 คะแนน

ปรับปรุง = 1 คะแนน

ลงชื่อ ..... ผู้ประเมิน

(.....)

...../...../.....

แบบประเมินจากแบบตอบกรณีศึกษา / ข่าว

ลำดับ	รายการ	กลุ่มที่									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	วิเคราะห์ปัญหาได้ชัดเจนและสามารถอธิบายเพิ่มเติมได้										
2	คิดหาวิธีแก้ปัญหาคือ										
3	เนื้อหาที่ตอบสามารถนำไปใช้ได้จริง										
	รวมคะแนน										

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

เกณฑ์การประเมิน

ดีมาก = 4 คะแนน   ดี = 3 คะแนน

พอใช้ = 2 คะแนน   ปรับปรุง = 1 คะแนน

ลงชื่อ ..... ผู้ประเมิน
(.....)
...../...../.....

ใบความรู้เรื่อง พลเมืองดีของสังคม

พลเมืองดี คือ ประชาชนที่ดำเนินชีวิตในสังคม โดยมีความคิดดี จิตใจดี และปฏิบัติดี มีความเอื้ออาทรเห็นคุณค่า และช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ในสังคม โดยไม่หวังผลตอบแทน

การที่สังคมจะมีความสุข และพัฒนาได้นั้น สมาชิกในสังคมจะต้องให้ความร่วมมือ ในการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีของสังคม ซึ่งถือได้ว่าเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพอันเป็นปัจจัย ที่ทำให้สังคมสามารถพัฒนาได้อย่างรวดเร็ว

1. ลักษณะของพลเมืองดีในสังคม

พลเมืองดีในสังคม ควรจะมีลักษณะ ดังนี้

1.1 ปฏิบัติตนตามกฎระเบียบข้อบังคับของสังคม การอยู่ร่วมกันในสังคม สมาชิกทุกคนจะต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับของชุมชน รวมถึงต้องมีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนอย่างเคร่งครัด ทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด ซึ่งจะช่วยให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุข

1.2 รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ในการอยู่ร่วมกันย่อมต้องมีการทำกิจกรรมร่วมกัน บางครั้งอาจจะต้องมีการปรึกษาหารือ มีการระดมความคิดเห็น ซึ่งย่อมมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ดังนั้นสมาชิกในสังคมจะต้องเป็นคนที่รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่มีเหตุผลดีกว่าประนีประนอมกัน ในทางความคิด ไม่ยึดถือความคิดของตนเองว่าถูกต้องเสมอไป

1.3 เป็นคนมีเหตุผล ในการตัดสินใจทำกิจการงานใดๆ ก็ตาม จะต้องรู้จักใช้ความคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล เพื่อส่งผลให้งานนั้นมีประสิทธิภาพ

1.4 ยอมรับมติของเสียงส่วนใหญ่ เมื่อมีความขัดแย้งในการดำเนินกิจกรรม อันเกิดจากความคิดเห็นแตกต่างกันและจำเป็นต้องตัดสินใจด้วยเสียงข้างมากนั้น ถ้ามติส่วนใหญ่ว่าอย่างไร ถึงแม้ว่าจะไม่ตรงกับความคิดเห็นของตนเอง แต่เราก็ต้องปฏิบัติตาม

1.5 มีส่วนร่วมในกิจกรรมส่วนรวม ในสังคมประชาธิปไตยนั้น จะมีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมต่างๆ ซึ่งมีทั้งกลุ่มเล็กๆ จนกระทั่งสังคมใหญ่ระดับประเทศ ดังนั้นสมาชิกของสังคมประชาธิปไตยจึงต้องศึกษาหาความรู้และแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้อง เพื่อเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มในระดับต่างๆ เช่น การร่วมกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์แก่สังคม กิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กิจกรรมสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

1.6 เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม การอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตยนั้น ในบางครั้งสมาชิกในสังคมต้องเสียสละผลประโยชน์ส่วนตนเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม เป็นการส่งผลต่อความมั่นคงก้าวหน้าของสังคมและผลประโยชน์ดังกล่าวก็จะย้อนกลับมาที่สมาชิกของสังคมนั่นเอง

1.7 เคารพในสิทธิและเสรีภาพ สมาชิกในสังคมประชาธิปไตย ควรจะต้องศึกษาถึงขอบเขตของสิทธิและเสรีภาพของตนเองตามกฎหมาย และควรรู้จักเคารพในสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น

1.8 ปฏิบัติตามหลักศีลธรรม การอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตยนั้น ทุกคนจะต้องมีหลักศีลธรรมประจำใจเป็นบรรทัดฐาน ไม่ล่วงละเมิดศีลธรรม เช่น ไม่ลักขโมยของผู้อื่น ไม่พูดปด เป็นต้น

1.9 ยึดมั่นในวัฒนธรรม วัฒนธรรมเป็นวิถีในการดำเนินชีวิตของคนในสังคม เป็นการควบคุมให้สังคมเกิดความเรียบร้อยเรียบร้อย สมาชิกในสังคมประชาธิปไตยทุกคน จึงควรยึดมั่นในวัฒนธรรมซึ่งเป็นสิ่งที่ดีงาม เป็นการรวมความสามัคคีของกลุ่มซึ่งเป็นรากฐานสำคัญส่วนหนึ่งของประชาธิปไตย

2. คุณธรรมและจริยธรรมของการเป็นพลเมืองดี

การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างถูกต้อง และมีความสุขในผลประโยชน์ร่วมกันนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่แต่ละคน จะต้องประพฤติปฏิบัติตนตามแนวทางของหลักธรรม ซึ่งเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวให้บุคคลกระทำดี เพราะหลักธรรมเป็นข้อปฏิบัติที่นำไปสู่ความถูกต้องและเป็นประโยชน์ โดยไม่ต้องมีการบังคับ แต่เป็นจิตสำนึกที่ทุกคนควรตระหนักถึงความสำคัญต่อชีวิตตนและสังคมส่วนรวม กล่าวคือ ผู้ที่ปฏิบัติตนตามหลักคุณธรรมย่อมเป็นผู้มีจิตใจสูง การฝึกฝนให้ตนมีคุณธรรม จึงเป็นการกระทำที่ต้องใช้ความอดทน ซึ่งบางคนอาจทำได้ยาก แต่ถ้าทำประสบผลจะมีความสุขในบั้นปลายชีวิต ในการปรับเปลี่ยนความคิดของคน จึงน่าจะเป็นหนทางนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ถูกต้อง การร่วมมือกันของทุกฝ่ายในการสร้างสังคมแห่งคุณธรรมจึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากสภาพสังคมไทยในปัจจุบันเป็นสังคมของการแข่งขันทางวัตถุนิยม จนอาจล้มทางด้านคุณธรรมและจริยธรรมที่เป็นพื้นฐานของการสร้างสันติภาพในสังคม

หลักการที่เสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของการเป็นพลเมืองดี ได้แก่

1. ยึดมั่นในอุดมการณ์ประชาธิปไตย อุดมการณ์ประชาธิปไตย หมายถึง ระบบความคิดทางการเมืองที่มีความเชื่อ ความศรัทธาในแนวทางประชาธิปไตย โดยยึดหลักการที่สำคัญ คือ

1.1 ความมีเหตุผลในสังคมประชาธิปไตย โดยไม่นิยมใช้อำนาจเผด็จการ ในการปกครอง เพราะเชื่อว่าประชาชนเป็นผู้มีเหตุผล เมื่อมีความขัดแย้งก็ควรใช้เหตุผลที่คนส่วนใหญ่เห็นด้วย ฝ่ายเสียงข้างน้อยก็ต้องยอมรับด้วยความเคารพ

1.2 การมีสิทธิและเสรีภาพ สิทธิและเสรีภาพถือเป็นหัวใจของสังคมประชาธิปไตย ที่ทำให้มนุษย์ได้ดำเนินชีวิตตามศักยภาพอย่างเต็มที่เพื่อร่วมกันสร้างสรรค์สังคมโลก โดยไม่ล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น

1.3 ความเสมอภาคในโอกาส โดยธรรมชาติของมนุษย์ไม่มีความเสมอภาค มาแต่กำเนิด แต่เท่าเทียมกันในศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ที่อยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกันตามวิถีประชาธิปไตย ความเสมอภาคจำแนกได้ 4 ประการ คือ

1.3.1 ความเสมอภาคทางการเมือง หมายถึง การมีสิทธิเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเสมอภาคกัน เช่น มีสิทธิในการเลือกตั้ง เมื่ออายุครบเกณฑ์ที่กำหนด การลงคะแนนเสียงของแต่ละคนจะมีค่าเท่ากัน เป็นต้น

1.3.2 ความเสมอภาคทางกฎหมาย หมายถึง บุคคลจะได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายโดยเท่าเทียมกันในการกระทำความผิด การลงโทษ และการได้รับเหตุอันควรปราณี ซึ่งอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกัน

1.3.3 ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ หมายถึง ความเท่าเทียมกัน ในโอกาสที่จะเลือกดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ การประกอบอาชีพ และมีสิทธิได้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเท่าเทียมกัน

1.3.4 ความเสมอภาคในความเป็นมนุษย์ในสังคมประชาธิปไตย คนทุกคนที่เกิดมาต้องได้รับการเคารพว่า ในความเป็นคนนั้นมีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน ไม่ดูถูกเหยียดหยามกัน แม้จะต่างกันในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ ศาสนา สถานภาพ และความคิดเห็นทางการเมืองก็ตาม

1.4 ภารดรภาพ คือ ความรัก ความเคารพ เห็นอกเห็นใจกัน สามัคคีกัน จึงถือได้ว่า ภารดรภาพเป็นฐานที่เอื้อให้การใช้เสรีภาพและความเสมอภาคเกิดความองงาม ถ้าไม่มีภารดรภาพแล้วสังคมจะเกิดการแก่งแย่งกัน ความมีเสรีภาพและเสมอภาคจะไม่มีผลต่อการปฏิบัติตนในสังคม

จะเห็นได้ว่าอุดมการณ์ประชาธิปไตยมีหลักยึดมั่นที่สำคัญ 2 ประการ คือ ความเสมอภาคและเสรีภาพเพราะถ้าขาดเสรีภาพแล้ว ความเสมอภาคย่อมไร้ความหมาย เพราะเมื่อมนุษย์มีความเสมอภาคกันแล้วย่อมมีสิทธิที่จะพัฒนา และใช้ความสามารถของตนได้อย่างเต็มที่อย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน หลักการทั้งสองประเภทนี้ จึงกลายเป็นอุดมคติที่คอยจูงใจให้มนุษย์พยายามต่อสู้ดิ้นรน เพื่อให้สังคมที่ตนอาศัยอยู่เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์

2. การเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี ผู้นำในสังคมประชาธิปไตย ควรเป็นผู้มีวิถีชีวิต ในแนวทางประชาธิปไตย คือ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว มีความกล้าเพื่อปฏิบัติตามเจตนารมณ์ของคนส่วนใหญ่โดยไม่หวั่นไหวในสถานการณ์ต่างๆ

3. การเคารพซึ่งกันและกัน การเคารพและให้เกียรติกัน มีความสำคัญต่อศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์โดยต้องไม่คิดว่าตนเองเหนือกว่าหรือสำคัญกว่าผู้อื่น เมื่อเราให้เกียรติผู้อื่น ผู้อื่นย่อมให้เกียรติเรา ดังนั้นคนเราควรเคารพกันในฐานะเป็นมนุษย์และความสามารถซึ่งกันและกัน ดังนี้

3.1 เคารพในความเป็นมนุษย์ มนุษย์ทุกคนย่อมมีศักดิ์ศรีและมีความเท่าเทียมกันตามสิทธิของพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย โดยให้โอกาสแก่ทุกคนโดยไม่เลือกปฏิบัติหรือแบ่งชนชั้น เพราะประชาชนทุกคนเป็นสมาชิกของสังคมเช่นเดียวกัน

3.2 เคารพในความสามารถ แม้ทุกคนจะมีสิทธิโดยธรรมชาติเท่าเทียมกัน แต่ต่างกันในเรื่องความอดุสาหะ บากบั่น และความสามารถ ซึ่งเป็นผลให้มีฐานะและความมั่งคั่งกว่าผู้ที่มีชีวิตอย่างสมถะ รวมทั้งการสร้างองค์ความรู้อันหลากหลายที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม การเคารพในความสามารถของผู้อื่นจึงเป็นบุคลิกของผู้มีน้ำใจประชาธิปไตยที่ควรปลูกฝังอย่างยิ่ง

4. การตกลงกันอย่างสันติวิธี การอยู่ร่วมกันในสังคมหมู่มาช้านานย่อมมีความขัดแย้งกัน และมีความเห็นไม่ตรงกันซึ่งถือเป็นเรื่องธรรมดา เนื่องจากบุคคลมักเชื่อมั่นในความคิดเห็นของตน และต้องการเอาชนะผู้อื่น แต่ปรัชญาประชาธิปไตยโดยพื้นฐาน จะไม่ปรารถนาให้มีการใช้กำลังและเอาชนะกัน

ด้วยวิธีการรุนแรง ควรตกลงกันอย่างสันติวิธี มีการประนีประนอม และอดกลั้นเมื่อมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันเพื่อประสานประโยชน์ร่วมกัน

5. การดำเนินชีวิตอย่างเสรีภาพ โดยอยู่ภายใต้กฎหมาย และไม่ถูกแทรกแซงจากรัฐ ในสังคมประชาธิปไตยบุคคลย่อมมีอิสรภาพในการดำเนินชีวิตตามที่ตนต้องการ โดยไม่ไปล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่นไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่คนอื่น โดยเฉพาะเสรีภาพที่เป็นปัจเจกชน เพราะในการดำเนินชีวิตแต่ละคน ย่อมพยายามคัดเลือกสิ่งที่คิดว่า เหมาะสมแก่ตนที่สุด สังคมไม่มีสิทธิเข้าไปกำหนดแนวทางชีวิตให้กับปัจเจกบุคคล ซึ่งปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาชีวิต และการที่สังคมเปิดโอกาสให้บุคคลมีโอกาสเลือก ย่อมเป็นการส่งเสริมให้สมาชิกในสังคมพัฒนาตนเอง อย่างเต็มที่ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าสังคมที่ปิดกั้นเสรีภาพส่วนบุคคลย่อมยากที่จะเจริญก้าวหน้า

คุณธรรมและจริยธรรมที่ควรร่วมกันสร้างให้แก่บุคคลในสังคม มีดังนี้

1. ความละเอียดต่อการกระทำชั่ว เกรงกลัวบาป (หิริ - โอตตปปะ) เป็นคุณธรรมที่สำคัญยิ่งที่ควรปลูกฝังแก่พลเมือง เนื่องจากบุคคลใดที่ไม่ประพฤติปฏิบัติตามคุณธรรมข้อนี้ ย่อมก่อให้เกิดผลเสียหายอย่างร้ายแรงต่อตนเองและครอบครัว ชื่อเสียงวงศ์ตระกูล สังคม และประเทศชาติ และอาจเป็นปัญหาระหว่างประเทศ เช่น กรณีที่คนไทยไปลักทรัพย์ที่ประเทศซาอุดีอาระเบียที่เป็นคดีความระหว่างประเทศ ซึ่งนำไปสู่ความขัดแย้งและการเสียชื่อเสียงของประเทศไทย เป็นต้น

1.1 หิริ คือ ความละเอียดต่อบาป เป็นความรู้สึกไม่ชอบทำบาป เห็นบาปเป็นของสกปรกที่ทำให้จิตใจเศร้าหมอง มีความวิตกกังวล จึงไม่ยอมทำบาป ทั้งในที่ลับและที่เปิดเผย มีความละเอียดแก่ใจตนเองโดยไม่ใช่เพราะกลัวตำราวจับหรือกลัวผู้อื่นรู้ แต่เป็นความสำนึกได้ของตนเอง

1.2 โอตตปปะ คือ ความเกรงกลัวต่อบาป เป็นความรู้สึกกลัวที่ว่า เมื่อทำบาปแล้ว บาปจะส่งผลเป็นความทุกข์ทรมานแก่เราทั้งชาตินี้ และชาติหน้า จึงไม่ยอมทำบาป

2. ความซื่อสัตย์สุจริต เป็นคุณธรรมของคนดีและเป็นแบบอย่างของการดำเนินชีวิต ที่ถูกต้องน่าเชื่อถือมีเกียรติน่าไว้วางใจ เพราะสามารถคบหาด้วยความสนิทใจและสามารถมอบความไว้วางใจให้ทำสิ่งใดด้วยความเชื่อมั่นว่าเป็นผู้มี ความซื่อตรง ไม่โลเล และไม่เหลวไหลจนทำให้เกิดผลเสียหายต่อภารกิจในการงาน

2.1 ความซื่อสัตย์ หมายถึง ความประพฤติตรงและจริงใจ ไม่คิดทรยศ คดโกง และไม่หลอกลวงเพื่อหาผลประโยชน์แก่ตนและพวกพ้องหรือทำให้ผู้อื่นเสียหาย เช่น ซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ ซื่อสัตย์ต่อครอบครัว ซื่อสัตย์ต่อชาติบ้านเมือง เป็นต้น

2.2 ความสุจริต หมายถึง ความประพฤติชอบทั้งกาย วาจา ใจ หรือเรียกว่า การจริงใจ จริงวาจา และจริงในการกระทำ การปฏิบัติให้ได้ทั้ง 3 ด้าน จะช่วยให้ประสบความสำเร็จในชีวิต ฉะนั้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของคนจึงต้องปรับเปลี่ยนความคิด และต้องชี้ให้เห็นโทษหรือภัยของการกระทำเช่นนั้น ซึ่งความสุจริตจะประกอบด้วยสิ่งเหล่านี้ คือ

2.2.1 กายสุจริต หมายถึง การกระทำดีตามแนวทางที่ถูกต้อง ทั้งทางโลก และทางธรรม ได้แก่ การประพฤติตนเป็นพลเมืองดีของสังคม การให้ความร่วมมือกับส่วนรวม ไม่เอาเปรียบ

สังคัม ช่วยเหลือเกื้อกูลบุคคลที่ด้อยโอกาส และประพฤติดนตามหลักคุณธรรม เช่น คีล 5 และพรหมวิหาร 4 เป็นต้น

2.2.2 วาจาสุจริต หมายถึง คนที่พูดจริง มีสัจจะน่าเชื่อถือและไว้วางใจ พูดในสิ่งดีมีประโยชน์และสร้างสรรค์ ก่อให้เกิดผลดีต่อตนเองและความสัมพันธ์ของบุคคล เนื่องจากคำพูดของคนสะท้อนความคิดและพฤติกรรม ดังสุภาษิตที่ว่า “สำเนียงส่อภาษา กิริยาส่อสกุล” บุคคล จึงควรระมัดระวังคำพูด คือ พูดแล้วต้องไม่ก่อให้เกิดผลเสียหรือล่วงละเมิดผู้ใด

2.2.3 มโนสุจริต หมายถึง การคิดดี คิดชอบ คิดในทางที่ถูกต้อง ไม่คิดพยาบาท เบียดเบียน ไม่ทำให้ใครเดือดร้อนและเสียหาย บุคคลใดที่คิดดียอมนำไปสู่การปฏิบัติดี คือ ถ้าคิดถึงตนเองในแง่ดี ก็จะมีกำลังใจพยายามเอาชนะอุปสรรค และทำให้อยากคบหาพูดจาด้วย แต่หากคิดในทางไม่ดีหรือเข้าใจถึงการกระทำของผู้อื่นไปในทางไม่หวังดีเสมอ ย่อมทำให้จิตใจเศร้าหมองหาความสุขในชีวิตไม่ได้ การฝึกตนเองให้คิดดี คิดในทางบวก ฉลาดคิด คิดสร้างสรรค์ และคิดก่อนทำเสมอ จะช่วยให้บุคคลดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า มีแต่ความชื่นชมยินดีมีจิตใจเอื้ออาทร มองโลกในแง่ดี ซึ่งตรงกันข้ามกับผู้คิดชั่ว คิดร้าย ไม่จริงใจ ไม่ซื่อตรง มักเป็นบุคคลที่มีปัญหายุ่งยาก ขาดความน่าเชื่อถือ และขาดความไว้วางใจจากคนรอบข้างและสังคัม ในการปลูกฝังให้คนในสังคัมคิดดีนั้น ทุกฝ่ายต้องร่วมมือกันเพื่ออบรมสั่งสอนเยาวชน ในขณะเดียวกันผู้ใหญ่ก็ควรปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี เพื่อให้สังคัมมีแต่ความสงบสุข

3. ความกตัญญูรู้คุณ (กตัญญูกตเวทิตะ) เป็นเครื่องหมายคนดี เป็นความสำนึกในพระคุณและตอบแทนพระคุณ ในขณะเดียวกันตนเองก็เป็นผู้สมควรตอบแทนคุณผู้อื่นด้วยเช่นกัน คือ ทำคุณด้วยและตอบแทนคุณด้วยจึงเรียกว่าเป็นคนดีสมบูรณ์ บุคคลที่ทำไม่ดีแสดงว่าเป็นผู้ไม่มีกตัญญูกตเวทิตะ เพราะเมื่อตนเองทำความผิดย่อมส่งผลกระทบต่อครอบครัว พี่น้อง และมิตรสหาย ซึ่งต้องเดือดร้อนและเป็นทุกข์ด้วย โดยเฉพาะบิดามารดาจะมีความทุกข์ยิ่งกว่าใคร ดังตัวอย่างบุตรของบุคคลที่มีชื่อเสียงในสังคัมที่ชอบทำร้ายผู้อื่นอยู่เสมอด้วยความขาดสติ ทำให้ครอบครัวเสียชื่อเสียง และส่งผลกระทบต่อตนเองด้วย

4. ความขยันหมั่นเพียร (วิริยะ) เป็นคุณธรรมที่ช่วยให้การทำงานประสบความสำเร็จ การกระทำทุกสิ่งจะสำเร็จมากหรือน้อยย่อมขึ้นอยู่กับ “ฉันทะ” คือ ความพอใจ การที่มีฉันทะมากย่อมมีความเพียรมาก และก่อให้เกิดความสุขในการทำงาน แต่ถ้าแม้ไม่มีฉันทะก็ควรตระหนักว่า เมื่อเป็นหน้าที่หรืออาชีพก็ต้องทำให้สำเร็จลุล่วงอย่างเต็มความสามารถและใช้สติปัญญาเพื่อก่อให้เกิดผลดีต่อตนเองและสังคัม เพราะคนเราไม่อาจเลือกงานที่ตนชอบได้เสมอไป ดังนั้นเมื่อต้องรับผิดชอบงานใดก็ควรมุ่งมั่นให้สำเร็จ ลงมือทำตามแผนอย่างเป็นขั้นตอนและเสร็จทันเวลา

5. ความเมตตา ปรารถนาดี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นหลักจริยธรรมที่สำคัญที่ช่วยให้สังคัมอยู่ร่วมกันด้วยความปรารถนาและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกันโดยไม่หวังผลตอบแทนทั้งทางวัตถุ และจิตใจ

ความเมตตา (ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542) หมายถึง ความรักและเอ็นดู ความปรารถนาดีให้ผู้อื่นได้มีความสุขซึ่งเป็นหลักธรรมในพรหมวิหาร 4 คือ เมตตา

กรุณา มุทิตา อุเบกขา ความรักในความหมายของความเมตตาจะเป็นความรักที่ไม่มีความผูกพัน จึงไม่มีความทุกข์ ซึ่งต่างจากรักโดยทั่วไปที่มีเรื่องของกามารมณ์เข้ามาเกี่ยวข้อง เป็นความผูกพันที่เต็มไปด้วยความทุกข์ ซึ่งหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ล้วนมุ่งเน้นไปสู่การทำลายความยึดมั่นและความผูกพันเพื่อไม่ให้เกิดทุกข์

พื้นฐานสำคัญที่ทำให้เกิดความเมตตาจะต้องเริ่มต้นจากการปฏิบัติธรรม ดังนี้

1. การรู้จักโลกตามความเป็นจริง หมายถึง การรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่างๆ ซึ่งจะเสื่อมสลายไปตามวันเวลาและอายุขัย หากเราไปห่วงหรือยึดติดกับสิ่งต่างๆ เหล่านั้น ย่อมทำให้ชีวิตมีแต่ทุกข์ จิตใจเศร้าหมอง ดังนั้นการดำรงตนโดยไม่ประมาท รู้จักใช้ปัญญาในการดำเนินชีวิต และมีความเมตตากรุณาต่อกันจะช่วยให้การดำเนินชีวิตเป็นไปด้วยความราบรื่นและความสุข

2. การมีสติรู้ตัวพร้อม สติเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้จิตใจมั่นคงเมื่อมีอารมณ์ภายนอกเข้ามากระทบ ได้แก่ ความโลภ ความโกรธ และความหลงไปตามกิเลสของตน การหมั่นฝึกฝนตนเองให้มีสติสัมปชัญญะกับความเปลี่ยนแปลงที่เข้ามาในชีวิตอยู่เสมอ ย่อมส่งผลให้จิตใจมั่นคงไม่หวั่นไหวและดำเนินชีวิตไปด้วยความราบรื่น

3. การหมั่นทำความดีอยู่เป็นนิจ หมายถึง การกระทำดีต่อผู้อื่น ทั้งกาย วาจา และใจ ช่วยให้เกิดความสงบสุขและความปิติ สามารถลดละกิเลสได้อย่างดี เพราะการทำความดีย่อมทำให้กลายเป็นคุณธรรมประจำใจไม่คิดกล้าทำชั่ว บุคคลที่มีจิตสำนึกเช่นนี้ จะมีความเมตตาและเข้าใจผู้อื่นได้ดี

4. การมีความสันโดษ หมายถึง การยินดีในของตนเอง ไม่อยากได้ของผู้อื่นถึงแม้จะมีโอกาสก็ตาม ผู้สันโดษจึงมีความพึงพอใจในฐานะตามสภาพของตน ย่อมมีความสุขทางใจมากกว่าความสุขทางวัตถุ สันโดษจึงเป็นธรรมะที่ลดความอิจฉาริษยาและตัณหา แต่ช่วยให้เกิดความเมตตาเพิ่มขึ้น

5. การรู้จักให้ผู้อื่น การให้เป็นธรรมที่ช่วยให้บุคคลลดการยึดถือ และความเห็นแก่ตัวได้ เนื่องจากผู้ให้ย่อมเกิดความปิติเบิกบานใจเสมอ ถ้าเป็นการให้ด้วยความเมตตา คือ ไม่หวังสิ่งตอบแทน ไม่ว่าจะเป็นการให้ด้วยวัตถุหรือการให้กำลังใจและการให้อภัย ดังคำสอนของท่านพุทธทาสภิกขุ กล่าวว่า “ยิ่งให้ ยิ่งได้ คือ ผู้รับย่อมนึกถึง บุญคุณในความมีน้ำใจของผู้ให้ จึงพยายามตอบแทนความดีเมื่อมีโอกาสแก่ผู้ให้เช่นเดียวกัน”

ธรรมะทั้ง 5 ประการข้างต้น จึงเป็นแนวทางปฏิบัติที่จะนำไปสู่ความมีเมตตา ความปรารถนาดีต่อกัน ซึ่งจะขาดข้อใดข้อหนึ่งไม่ได้ ธรรมทุกข้อต่างสัมพันธ์กัน เพราะเป็นการฝึกจิตใจให้มีความเอื้ออาทรโดยใช้ปัญญาในการทำความเข้าใจกับความจริงและสรรพสิ่งในโลก การฝึกฝนตนเองให้เป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ จึงเป็นพื้นฐานสำคัญของการละความโลภของตน ทำให้ความเมตตาสามารถเกิดขึ้นได้ดังคำกล่าวที่ว่า “บุคคลใดที่สร้างคุณธรรมดังกล่าวให้เกิดขึ้นในใจได้เสมอ บุคคลนั้นย่อมมีเมตตาธรรมพร้อมที่จะช่วยเหลือผู้อื่น” ความมีเมตตาและปรารถนาดีต่อผู้อื่น จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ควรปลูกฝังแก่เยาวชน ดังนั้นความเมตตาธรรมจึงเป็นคุณธรรมที่ก่อให้เกิดสันติวิธี อันเป็นแนวทางที่ทำให้เกิดสันติภาพในการดำเนินชีวิต หากสังคมใดมีพลเมืองที่มีความเมตตาปรารถนาดีต่อกันแล้ว

สังคมนั้น ย่อมเกิดความสงบสุขอย่างแท้จริง

การปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีในสังคมไทยและสังคมโลก

เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคมต้องอยู่ร่วมกับผู้อื่น จึงไม่สามารถกระทำตามใจตนเองได้ ดังนั้นสังคมต้องมีกฎเกณฑ์และกติกามาเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข การปฏิบัติตนตามวิถีประชาธิปไตย นับเป็นแนวทางที่อารยประเทศนำไปประพฤติดุปฏิบัติ จนทำให้พลเมืองในประเทศนั้นๆ มีบุคลิกภาพประชาธิปไตยซึ่งเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการสร้างสรรค์สังคมประชาธิปไตยให้ยั่งยืน

การพัฒนาบุคคลให้มีบุคลิกภาพประชาธิปไตยนั้นถือว่าเป็นพื้นฐานของความคิดที่ให้ความสำคัญกับคุณค่าของความเป็นมนุษย์ที่เชื่อในคุณค่า และเกียรติภูมิของตนและผู้อื่นยึดมั่นในหลักความเสมอภาคและเสรีภาพซึ่งมีแนวทางเพื่อนำไปปฏิบัติ ดังนี้

1. ด้านความรู้ความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตย ความรู้ความเข้าใจในหลักการของประชาธิปไตยเกี่ยวกับเสรีภาพ เสมอภาค ภราดรภาพ สิทธิและหน้าที่ของตน สิ่งเหล่านี้ย่อมก่อให้เกิดแนวทางในการนำไปประพฤติดุปฏิบัติในวิถีชีวิตจริง

2. ด้านจิตใจ ปลูกฝังให้พลเมืองยึดมั่นในอุดมการณ์ประชาธิปไตย คือ มีศรัทธาและความเชื่อมั่นในสติปัญญา ความมีเหตุผล และความเสมอภาคของมนุษย์ อิสรภาพ เสรีภาพ โดยยึดมั่นในความถูกต้อง

3. ด้านพฤติกรรม คือ ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมให้อยู่ในหลักการระบอบ กฏ กติกาของสังคม รู้จักใช้สิทธิเสรีภาพในขอบเขต มีวินัยในตนเอง ไม่ล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น

การพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยที่สำคัญที่สุด คือ การพัฒนาตนเองด้านการศึกษา เพราะการศึกษาช่วยให้คนมีระบบในการคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผล สามารถตัดสินใจปัญหาต่างๆ อย่างมีหลักเกณฑ์และเกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

เงื่อนไขที่เอื้อต่อการพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย คือ เสรีภาพในการพูด และการกระทำใดๆ ตามที่บุคคลปรารถนาตราบใดที่ไม่ล่วงละเมิดสิทธิผู้อื่น บุคคลควรมีอิสระที่จะแสดงตนตามความรู้ความสามารถ ซึ่งสังคมจะต้องให้ความเสมอภาค ความไว้วางใจ ความเคารพ และให้การสนับสนุนให้บุคคลมีสิทธิในการตัดสินใจเลือกด้วยตนเอง

การปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีในสังคมไทย

การที่พลเมืองในสังคมมีจิตสำนึกและพฤติกรรมที่สอดคล้องกับอุดมการณ์ ประชาธิปไตย ย่อมสะท้อนออกมาจากวิถีการดำเนินชีวิต และการดำรงชีวิตแบบประชาธิปไตย ซึ่งถือเป็นพื้นฐานในการพัฒนาประชาธิปไตยแบบยั่งยืน และนำไปสู่การปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่มีคุณภาพ ซึ่งวิถีชีวิตประชาธิปไตยเป็นรากฐานหลักของประชาธิปไตย เพราะจะเป็นสิ่งที่ถูกปลูกฝังอยู่ในความคิด ความเชื่อ อันที่จะผลักดันออกมาเป็นการกระทำของพลเมือง ได้แก่

1. การมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง การปกครองระบอบประชาธิปไตยจะเป็นไปอย่างมั่นคงและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวมนั้น ประชาชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง

ในระดับต่างๆ ตั้งแต่ระดับชุมชน หมู่บ้าน ตำบล ไปจนถึงระดับจังหวัดและระดับประเทศ โดยสามารถมีส่วนร่วมได้ ดังนี้

1.1 การใช้สิทธิในการเลือกตัวแทนระดับต่างๆ นั้น ผู้มีจิตสำนึกประชาธิปไตย ย่อมไม่ละเลยการไปใช้สิทธิเลือกตั้งทุกครั้ง เพราะเป็นการคัดเลือกตัวแทนให้ไปทำหน้าที่แทนประชาชน

1.2 การลงสมัครรับเลือกตั้งและเข้าร่วมดำรงตำแหน่งทางการเมืองการปกครอง ในระดับต่างๆ ถ้าได้ตัวแทนบุคคลที่มีคุณสมบัติตรงตามเกณฑ์ของผู้สมัครรับเลือกตั้ง และผู้ที่มีบุคลิกภาพ การเป็นผู้นำในระบอบประชาธิปไตย ย่อมเป็นผลดีต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย

1.3 การแสดงความเห็นสนับสนุน คัดค้าน หรือเสนอแนะต่างๆ อย่างมีเหตุผล และมีใจเป็นธรรม ซึ่งในสังคมประชาธิปไตยต้องการบุคคลที่กล้าแสดงความคิดเห็นในประเด็นปัญหาต่างๆ ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และเรื่องอื่นๆ เพื่อเป็นทางเลือกในการตัดสินใจในการดำเนินงาน ต่างๆ

1.4 การให้ความร่วมมือในกิจกรรมของส่วนรวม ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ กฎเกณฑ์ต่างๆ ที่กำหนดขึ้นในสังคมส่วนรวม เนื่องจากสังคมประกอบด้วยคนหมู่มากที่ชอบประพฤติ ปฏิบัติตามใจชอบ เพื่อประโยชน์แห่งตนและพวกพ้อง ดังนั้นการปฏิบัติตามกฎหมาย จะช่วยให้เกิดความ เป็นระเบียบเรียบร้อยและความสงบสุขในสังคม

2. การยอมรับในเสียงข้างมากและเคารพในเสียงข้างน้อย เนื่องจากการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตย ถือว่า ทุกคนมีอำนาจในการปกครองโดยเท่าเทียมกัน ดังนั้นการตัดสินใจ ปัญหา ต่างๆ จึงต้องทำตามความต้องการของคนส่วนใหญ่ ซึ่งฝ่ายข้างน้อยก็ต้องให้การยอมรับและปฏิบัติตาม ด้วยความเต็มใจ ในขณะที่เดียวกันฝ่ายข้างมากต้องยอมรับฟังเหตุผลและความจำเป็นของฝ่ายข้างน้อย ซึ่งในบางครั้งฝ่ายข้างมากก็ต้องยอมเสียสละประโยชน์ของตน หากเห็นว่า ความต้องการของฝ่ายข้างน้อย เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นเร่งด่วน

3. การเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม สังคมใดที่เห็นแก่ประโยชน์ ส่วนรวมสูงย่อมมีแต่ความเจริญก้าวหน้า ความสงบสุข สังคมไม่วุ่นวาย เพราะสมาชิกในสังคมนั้น มีความรับผิดชอบมีคุณธรรมจริยธรรม และมีจิตใจที่เสียสละเพื่อส่วนรวม เช่น การเสียภาษีตรงตามเวลา การบริจาคเพื่อบำรุงสาธารณูปโภค และการช่วยกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นต้น

4. การมีวินัย วินัยเป็นสิ่งสำคัญในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ถือเป็นหลัก การปกครองตนเอง ซึ่งพลเมืองทุกคนควรถือปฏิบัติ เช่น การไม่ฝ่าฝืนกฎหมายของสังคม การซื้อตรงต่อ หน้า การปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่ม การปฏิบัติตามประเพณีอันดีงามของสังคม เป็นต้น

การปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีในสังคมโลก

การปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีในสังคมไทยไม่เพียงแต่ทำให้สังคมไทยอยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุข ยังมีผลต่อความสงบสุขในสังคมโลกด้วย เนื่องจากในปัจจุบันไม่มีประเทศใดจะอยู่ตามลำพัง แต่ต้องมีการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างกันด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม จำเป็นอย่างยิ่งที่พลเมือง ควรปฏิบัติต่อกันด้วยความเข้าใจ ยอมรับในความแตกต่าง และร่วมมือกันสร้างสรรค์สันติภาพให้เกิด

ความเจริญก้าวหน้าแก่ประเทศ ดังนั้นจึงควรปลูกฝังให้พลเมืองมีแนวทางการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี ดังนี้

1. เข้าใจการเปลี่ยนแปลงของโลกและนานาชาติ ความเป็นสากลในโลกยุคปัจจุบัน ซึ่งเป็นระบบทุนนิยมเสรีที่มุ่งเน้นวัฒนธรรมเชิงวัตถุ เน้นการบริโภคสินค้าและบริการโดยใช้สื่อทุกรูปแบบ สังคมจึงมีแต่การแข่งขันมากกว่าการให้ความสำคัญทางจิตใจ การแบ่งปัน ความร่วมมือ และความเอื้ออาทร อีกทั้งความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร ดังนั้นการปลูกฝังให้พลเมืองรู้เท่าทัน การเปลี่ยนแปลงจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในยุคปัจจุบัน กล่าวคือ ไม่สนับสนุนให้เยาวชนไปตามกระแส วัฒนธรรมโลกมากเกินไป และชี้ให้เห็นผลกระทบในเรื่องต่างๆ ของโลกที่มีต่อสังคมไทย และตนเอง โดยหาวิธีที่เหมาะสมมาใช้ในการดำเนินชีวิต เช่น การรู้จักเลือกบริโภคข่าวสารที่เป็นประโยชน์ การปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับสภาพสังคมของตน เป็นต้น

2. เข้าใจปัญหาที่เผชิญร่วมกันของมนุษยชาติ เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหายาเสพติด ปัญหาความยากจน ปัญหาความไม่เป็นธรรม ปัญหาสันติภาพ เป็นต้น ปัญหาดังกล่าวได้สร้างความเดือดร้อน และก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างประเทศ จึงเป็นหน้าที่ของทุกคนที่จะต้องหาแนวทางแก้ปัญหาร่วมกัน สอดส่องดูแล โดยให้ข้อมูลแก่เจ้าหน้าที่บ้านเมืองเพื่อดำเนินการสันติวิธีอย่างถูกต้องและรวดเร็ว

3. ยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรม เชื้อชาติ และศาสนา เนื่องจากแต่ละสังคมย่อมมีความแตกต่างกันอันเนื่องมาจากประวัติศาสตร์ ความเป็นมา สภาพแวดล้อม และวิถีการดำเนินชีวิต ตามเงื่อนไขของแต่ละสังคม การอยู่ร่วมกันของพลเมืองดีนั้นจึงควรปฏิบัติต่อกันด้วยความเท่าเทียมกัน บนพื้นฐานของความเป็นมนุษย์

4. การปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย และกติกา ทั้งในประเทศ และระหว่างประเทศ สังคมภายในประเทศจะสงบสุขได้ เมื่อพลเมืองปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายและกติกาของสังคม ไม่ล่วงละเมิดผู้อื่น ในขณะที่เดียวกันก็ต้องเคารพกติกาและกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นพันธะต่อกัน เช่น การปฏิบัติตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน กฎบัตรสหประชาชาติ สนธิสัญญาเกี่ยวกับเขตแดน กฎหมายว่าด้วย การส่งผู้ร้ายข้ามแดน เป็นต้น

การส่งเสริมการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีในสังคมไทยและสังคมโลก

การปฏิบัติตนและส่งเสริมให้ผู้อื่นปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย ย่อมเป็นแนวทางให้สมาชิกในสังคมร่วมมือกันส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยในสังคมให้เป็นสากล ตามแบบประเทศที่พัฒนาแล้วทั้งหลาย

การส่งเสริมการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีในสังคมไทย

ในสังคมประชาธิปไตย นอกจากสมาชิกของสังคมจะต้องปฏิบัติตนให้เป็นพลเมืองที่ดีแล้วยังจะต้องส่งเสริมบุคคลอื่นให้เป็นพลเมืองดีอีกด้วย ซึ่งแนวทางการส่งเสริมบุคคลอื่นให้ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีสามารถปฏิบัติได้ ดังนี้

1. การส่งเสริมประชาธิปไตยในครอบครัว ครอบครัวเป็นสถาบันเบื้องต้น ในการอบรมปลูกฝังสมาชิกให้มีจิตสำนึกเป็นประชาธิปไตย จิตสำนึกประชาธิปไตยจะเกิดขึ้นได้ดีในครอบครัวที่อบอุ่น มีความเอื้ออาทรต่อกัน พ่อแม่ยอมรับฟังความยอมรับฟังความคิดเห็นของลูก ร่วมแก้ไขปัญหากับลูก

ให้ลู่วงโดยใช้เหตุผลที่ยอมรับร่วมกัน และสมาชิกในครอบครัวควรมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกลุ่มในชุมชนด้วย

2. การส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ควรถือเป็นหน้าที่สำคัญในการปลูกฝังแนวทางประชาธิปไตยแก่สมาชิกในสังคม เช่น การจัดบรรยากาศภายในโรงเรียนแบบประชาธิปไตย มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย หรือกระทำการกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ทุกคนแสดงศักยภาพและความสามารถของตนและยอมรับในกติการ่วมกัน เช่น ระเบียบการแต่งกาย การรับประทานอาหาร การเข้าแถวหน้าเสาธง เป็นต้น ซึ่งครูควรส่งเสริมประชาธิปไตยให้แก่นักเรียน ดังนี้

2.1 สอนให้นักเรียนรู้จักการทำงานเป็นกลุ่มเพื่อปลูกฝังนิสัยในการทำงานร่วมกับผู้อื่นโดยไม่เอาเปรียบสมาชิกและร่วมมือกันรับผิดชอบการทำงานที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จ

2.2 กระตุ้นและเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนกล้าแสดงออกและมีความเชื่อมั่นในตนเอง ถือเป็นแนวทางในการปลูกฝังความเป็นผู้นำแก่นักเรียน

2.3 ฝึกหัดให้นักเรียนยอมรับฟังความเห็นและเหตุผลของผู้อื่น ผู้มีน้ำใจประชาธิปไตยจะไม่ยึดมั่นในความคิดเห็นของตนเอง แต่เมื่อมีความคิดเห็นที่ดีกว่า จะยอมรับโดยไม่ต่อต้านผู้มีความคิดเห็นที่แตกต่าง

2.4 โน้มน้าวให้นักเรียนเข้าใจถึงเหตุผลในกฎระเบียบต่างๆ มากกว่าการใช้อำนาจบังคับ ซึ่งการใช้อำนาจนั้นย่อมก่อให้เกิดความรู้สึกต่อต้าน ไม่ให้ความร่วมมือ และอาจกระทำการฝ่าฝืนได้ การใช้หลักเหตุผลจึงเหมาะสำหรับการปลูกฝังและสร้างบรรยากาศประชาธิปไตยอย่างดี

2.5 จัดกิจกรรมต่างๆ ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ปฏิบัติและมีส่วนร่วมในการส่งเสริมประชาธิปไตยกิจกรรมที่จัดควรมีประโยชน์และเหมาะสมกับวัยและความต้องการของผู้เรียน เพื่อปลูกฝังค่านิยม และพฤติกรรมตามวิถีทางประชาธิปไตย

2.6 ฝึกให้นักเรียนยอมรับในข้อตกลงร่วมกันของกลุ่มและปฏิบัติตามหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมาย เพื่อเสริมสร้างวินัยในตนเอง

3. การส่งเสริมประชาธิปไตยในสังคม ควรเป็นหน้าที่ของทุกฝ่ายที่จะร่วมกันส่งเสริมประชาธิปไตยให้แก่สมาชิกในสังคม และให้สมาชิกอยู่ร่วมกันด้วยการเคารพกฎกติกาของสังคม เคารพและให้เกียรติผู้อื่น โดยมีแนวทางในการปฏิบัติ ดังนี้

3.1 ในการประชุมหรือร่วมกิจกรรมของชุมชน ทุกคนควรมีบทบาทและหน้าที่ในความรับผิดชอบเกี่ยวกับชุมชนของตน เพื่อพัฒนาชุมชนให้เจริญก้าวหน้า

3.2 รับฟังความคิดเห็นของทุกคน ไม่ถือโทษโกรธเคือง เมื่อมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน เพราะจะช่วยให้มองเห็นแนวทางแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ชัดเจนขึ้น

3.3 เมื่อมีปัญหาใดๆ หรือมีเรื่องที่ต้องตัดสินใจเกี่ยวกับผลกระทบต่อชุมชนโดยรวม ให้พิจารณาร่วมกันอย่างมีเหตุผล มากกว่าใช้อารมณ์ ควรมีความอดทนอดกลั้นต่อการอภิปราย หาแนวทางการตัดสินใจหรือดำเนินกิจกรรมใดๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนมากที่สุด

3.4 มีการปรึกษาหารือกันในการทำงาน ซึ่งระบบการทำงานที่ดี ควรเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกคน มีความภาคภูมิใจในผลงานร่วมกัน และร่วมกันคิดร่วมกันทำ เพื่อพัฒนาองค์กรของตน

3.5 ร่วมกันแก้ไขปัญหาข้อบกพร่องต่างๆ มากกว่าที่จะคอยตำหนิเมื่อเกิดปัญหา อาจนำเทคนิคต่างๆ มาใช้เพื่อร่วมกันวิเคราะห์และหาแนวทางแก้ไข

3.6 ติดตามข่าวสาร และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ระหว่างกันอย่างสม่ำเสมอ การติดตามข่าวสารอย่างรู้เท่าทันเหตุการณ์ปัจจุบัน จะช่วยให้เกิดความคิดในการนำมาประยุกต์ใช้แก้ปัญหาและปรับปรุงงานให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ

4. การทำงานเป็นกลุ่มเพื่อพัฒนาหมู่บ้าน ควรถือเป็นนโยบายที่สำคัญในการสนับสนุนส่งเสริมให้ชุมชนเข้มแข็งตามวิถีประชาธิปไตย คือ การร่วมมือกันหรือรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม เพราะสมาชิกในชุมชนย่อมรู้จักสภาพของท้องถิ่นตนเป็นอย่างดี และสามารถจัดการทรัพยากร เพื่อสนองต่อความต้องการของชุมชนให้ได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน เช่น กลุ่มแม่บ้านผลิตสินค้า กลุ่มทอผ้า กลุ่มอนุรักษ์ป่า กลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น การดำเนินกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ ควรจัดทำแผนงานร่วมกันเพื่อกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ให้เกิดเป็นรูปธรรม โดยมีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบตามความถนัดและความสนใจ ตลอดจนมีการประเมินผลงานเพื่อปรับปรุงพัฒนาต่อไป

การส่งเสริมการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีในสังคมโลก

การส่งเสริมให้พลเมืองในแต่ละสังคมมีจิตสำนึกต่อส่วนรวมสูงขึ้น ทั้งในระดับประเทศและระดับโลกนั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อให้สังคมมีสันติสุขและสันติภาพจึงควรยึดแนวทาง ดังนี้

1. ด้านการเมือง การสนับสนุนส่งเสริมให้พลเมืองสนใจและติดตามความเคลื่อนไหวทางการเมืองทั้งในระดับประเทศและระดับโลก ย้อนนำไปสู่การตัดสินใจพิจารณาเลือกพรรคการเมืองที่มีนโยบายสร้างเสริมความเข้าใจอันดีกับประเทศต่างๆ ไม่ล่วงละเมิดอธิปไตยประเทศอื่นและในพรรคการเมืองเอง ควรมีผู้เชี่ยวชาญด้านการเมืองระหว่างประเทศ ในการตัดสินใจดำเนินนโยบายที่สำคัญและมีผลกระทบต่อประเทศ เช่น การเปิดเสรีภาพทางการค้ากับประเทศต่างๆ ซึ่งไทยอาจเสียเปรียบและรู้ไม่เท่าทัน หากขาดบุคลากรที่มีความสามารถในการเจรจา

2. ด้านเศรษฐกิจ ควรปลูกฝังให้พลเมืองใช้วิจารณญาณในการตัดสินใจเลือกบริโภคสินค้าและบริการอย่างชาญฉลาด ตามฐานะและความจำเป็น โดยหลีกเลี่ยงสินค้าที่อาจมีผลต่อสุขภาพในอนาคต เช่น ฟีชจีเอ็มโอ (พืชที่มีการตัดต่อทางพันธุกรรม) เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันก็ต้องสนับสนุนส่งเสริมให้พลเมืองมีค่านิยมในการผลิตและพัฒนารูปแบบให้มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับ และมีความซื่อสัตย์ต่อผู้บริโภคเพื่อให้ต่างประเทศยอมรับและไว้วางใจในสินค้าของตน

3. ด้านสังคม พลเมืองดีในสังคมโลกควรยึดแนวทางประชาธิปไตยทั้งในการปกครองและการดำเนินชีวิต ซึ่งในปัจจุบันถือว่าเป็นสากลและเป็นระบบที่จะก่อให้เกิดสันติภาพได้ โดยเฉพาะการพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย ซึ่งเป็นอุดมการณ์ที่สำคัญที่ทุกคนควรนำไปปฏิบัติ

แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

วิชา สังคมศึกษา สาระ : หน้าที่พลเมืองฯ กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

เรื่อง พลเมืองดีในสังคมประชาธิปไตย

เวลา 3 ชั่วโมง

ชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 6

ภาคเรียนที่ 2

ปีการศึกษา 2554

*** **

1. มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด

มาตรฐาน ส 2.1 เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข
ตัวชี้วัด ม.4 – 6/3 ปฏิบัติตนและมีส่วนสนับสนุนให้ผู้อื่นประพฤติปฏิบัติเพื่อเป็นพลเมืองดี ของประเทศชาติ และสังคมโลก

2. สาระสำคัญ/ความคิดรวบยอด

บุคคลที่จะเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยได้นั้น จะต้องเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม ปฏิบัติตนตามหลักประชาธิปไตย ตามสถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ในฐานะพลเมืองดี มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่แสดงถึงลักษณะของสังคมประชาธิปไตย และส่งเสริมให้ผู้อื่นปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยในสังคมไทยและสังคมโลก

3. สาระการเรียนรู้

1. พลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย
2. หลักการประชาธิปไตย
3. สถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ของพลเมืองดี
4. คุณธรรมและจริยธรรมของการเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย
5. วิถีชีวิตประชาธิปไตยในสังคมไทยและสังคมโลก
6. การดำรงชีวิตในวิถีประชาธิปไตย
7. การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมให้ผู้อื่นปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี

4. สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

กระบวนการคิด ทักษะการคิดวิเคราะห์ ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการคิดสังเคราะห์

5. คุณลักษณะอันพึงประสงค์

1. มีวินัย
2. ใฝ่เรียนรู้
3. มุ่งมั่นในการทำงาน

6. จุดประสงค์การเรียนรู้

1. อธิบายความหมายของพลเมืองดีและวิถีประชาธิปไตยได้
2. บอกหลักการประชาธิปไตยได้
3. สรุปลักษณะของสถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ของพลเมืองดีได้
4. อธิบายคุณธรรมและจริยธรรมของการเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยได้
5. สรุปลักษณะวิถีชีวิตประชาธิปไตยในสังคมไทยและสังคมโลกได้
6. อธิบายการดำรงชีวิตในวิถีประชาธิปไตยได้
7. เสนอแนวทางการพัฒนาตนเป็นพลเมืองดี ตามวิถีประชาธิปไตย และนำไปปฏิบัติได้

ถูกต้องบนพื้นฐานของหลักคุณธรรม จริยธรรม

7. กระบวนการเรียนรู้

ขั้นที่ 1 ขั้นนำ

1. ครูให้นักเรียนดูภาพ/ข่าว แล้วซักถามนักเรียนถึงสิ่งที่นักเรียนได้ชม นักเรียนมีความคิดเห็นอย่างไรกับภาพ/ข่าว ที่ครูนำมาให้นักเรียนชมและตอบคำถาม ดังนี้

- 1.1 นักเรียนคิดว่าการกระทำดังกล่าวเป็นตัวอย่างของพลเมืองที่ดีหรือไม่อย่างไร
- 1.2 ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน คืออะไร
- 1.3 อะไรคือ สาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาเหล่านั้น
- 1.4 วิธีการหรือแนวทางการแก้ปัญหาเพื่อให้เกิดความสุขในสังคมไทยพลเมืองที่ดี

จะมีวิธีการแก้ปัญหาอย่างไร

2. ให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ 5 – 6 คน แบ่งหน้าที่ในกลุ่ม มีประธานกลุ่ม เลขานุการ ผู้รายงาน ผู้สังเกตการณ์ กลุ่มละ 1 คน

3. ตัวแทนกลุ่มรับเอกสาร ซึ่งประกอบด้วย ใบความรู้ เรื่อง พลเมืองดีของสังคมแบบสังเกตการณ์

4. ประธานกลุ่มอธิบาย บทบาทหน้าที่แก่เพื่อนสมาชิกในกลุ่มและขั้นตอนการปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม

5. นักเรียนที่เป็นผู้สังเกตการณ์กลุ่มรับใบสังเกตการณ์ และทำหน้าที่สังเกตการณ์เขียนรายงานลงในใบสังเกตการณ์

ขั้นที่ 2 ขั้นสอน

1. ครูให้นักเรียนแสดงบทบาทสมมติ แบ่งนักเรียนเป็น 4 กลุ่ม กลุ่มละ 8 – 10 คน ร่วมแสดงบทบาทกลุ่ม โดยใช้เวลาแสดง กลุ่มละ 5 – 10 นาที เพื่อกระตุ้นความสนใจในเรื่อง หลักวิธีประชาธิปไตย โดยให้ตัวแทนกลุ่มจับสลาก ในหัวข้อต่อไปนี้
  - 1.1 การแถลงการณ์การจัดตั้งพรรคการเมือง
  - 1.2 การหาเสียงเลือกตั้ง
  - 1.3 การเลือกตั้ง
  - 1.4 การประชุมสภาผู้แทนราษฎร
2. ครูให้นักเรียนศึกษาใบความรู้เรื่อง พลเมืองดีของสังคม
3. ครูให้นักเรียนตอบคำถามในใบงานที่ 1 เรื่อง พลเมืองดีของสังคม
4. ให้นักเรียนทำ Mind Mapping เรื่อง แนวทางการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองบนพื้นฐานของคุณธรรม จริยธรรม

ขั้นที่ 3 ขั้นวิเคราะห์

1. ด้านเนื้อหา
  - 1.1 ลักษณะของพลเมืองดีของสังคม และมีปัจจัยใดบ้าง
  - 1.2 ใครมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง เพราะอะไรและจะมีแนวทางข้อเสนอแนะโดยใช้หลักคุณธรรม จริยธรรมอย่างไรในการอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลก
2. ด้านมนุษยสัมพันธ์
  - 2.1 ผู้สังเกตการณ์ของกลุ่มนำเสนอผลการสังเกตการณ์ให้แก่สมาชิกในกลุ่มและร่วมกันวิเคราะห์ในประเด็นคำถาม ดังนี้
    - 2.1.1 สมาชิกในกลุ่มมีความร่วมกันรับผิดชอบต่อการทำงานกลุ่มหรือไม่
    - 2.1.2 ถ้าต้องการให้ผู้อื่นยอมรับในความสามารถของตนเองควรปฏิบัติตนอย่างไร
    - 2.1.3 ในการทำงานกลุ่มสมาชิกควรปฏิบัติตัวอย่างไร

ขั้นที่ 4 ขั้นสรุปและประยุกต์ใช้

1. นักเรียนนำความรู้ที่ได้ศึกษาเรื่อง พลเมืองดีของสังคมไปใช้ในการดำเนินชีวิต
2. ถ้าสมาชิกในกลุ่มมีความคิดเห็นไม่ตรงกันจะมีวิธีการแก้ปัญหาอย่างไร

ขั้นที่ 5 ขั้นประเมินผล

1. ด้านเนื้อหา
  - 1.1 การตอบคำถาม
  - 1.2 การแสดงข้อคิดเห็นภายในกลุ่ม
  - 1.3 การตรวจใบงาน
2. ด้านการประยุกต์ใช้

นำประสบการณ์ที่ได้จากการทำงานภายในกลุ่มไปปรับใช้กับตนเอง

8. สื่อและแหล่งเรียนรู้

1. ภาพ/ข่าว
2. ใบความรู้เรื่อง “พลเมืองดีของสังคม”
3. ใบงานที่ 1 พลเมืองดีของสังคม
4. ใบสังเกตการณ์
5. แบบบันทึกการเรียนรู้ Mind Mapping
6. แบบประเมินบทบาทสมมติ
7. แบบสังเกตการณ์ทำงานกลุ่ม
8. แบบประเมินการทำงานกลุ่ม

9. การวัดและประเมินผล

วิธีการวัด	เครื่องมือ	เกณฑ์การวัด
ตรวจใบงานที่ 1 เรื่องพลเมืองดีของสังคม	ใบงานที่ 1 เรื่อง พลเมืองดีของสังคม	ร้อยละ 60 ผ่านเกณฑ์
สังเกตพฤติกรรมการแสดงบทบาทสมมติ	แบบสังเกตพฤติกรรมการแสดงบทบาทสมมติ	ระดับพฤติกรรม 2 ผ่านเกณฑ์
สังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม	แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม	ระดับพฤติกรรม 2 ผ่านเกณฑ์
ตรวจแบบทดสอบก่อน-หลังเรียน	แบบแบบทดสอบก่อน - หลังเรียน	ร้อยละ 60 ผ่านเกณฑ์

10. บันทึกหลังสอน (ระบุพฤติกรรมของผู้เรียนดังต่อไปนี้)

10.1 ความรู้ที่ลึกซึ้ง (Deep knowledge)

.....

.....

.....

10.2 การทักทอความรู้ (Weaving) / การสังเคราะห์

.....

.....

.....

10.3 คุณลักษณะอันพึงประสงค์

.....

.....

.....

10.4 สิ่งที่คุณสอนคิดว่าเป็นจุดแข็งของการจัดการเรียนการสอน

.....

.....

.....

10.5 สิ่งที่คุณสอนต้องพัฒนา

.....

.....

.....

ลงชื่อ .....

(นายทศพล ดีกระจ่าง)

ผู้สอน

กลุ่มที่ .....

ชื่อกลุ่ม ..... วันที่ .....

ชื่อประธาน ..... เลขที่ .....

ชื่อเลขานุการ ..... เลขที่ .....

สมาชิก

1. .... เลขที่ .....
2. .... เลขที่ .....
3. .... เลขที่ .....
4. .... เลขที่ .....
5. .... เลขที่ .....
6. .... เลขที่ .....
7. .... เลขที่ .....
8. .... เลขที่ .....

ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/.....

ข่าว “รวบหนุ่มแซทบีบี ลวงสาววัย 15 ปี ช่มชืดินวาเลนไทน์”

คำชี้แจง: ให้นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์ ข่าว “รวบหนุ่มแซทบีบี ลวงสาววัย 15 ปี ช่มชืดินวาเลนไทน์” แล้วตอบคำถามในแบบตอบคำถาม

รวบหนุ่มลูกที่ปรึกษาการไฟฟ้า แซทบีบีลวงสาววัย 15 ปี หักพบในโรงแรมวาเลนไทน์ ใช้กำลังขโมยใจสำเร็จความใคร่ รับเคยช่มชืดินสาวจนมีลูกมาแล้ว

17 ก.พ.2555 เมื่อเวลา 22.00 น. สน.ทองหล่อ แฉผลการจับกุม นายกรชนก ไชคนำกิจ อายุ 21 ปี ผู้ต้องหาตามหมายจับศาลอาญากรุงเทพใต้ ความผิดฐานพรากผู้เยาว์อายุต่ำกว่าสิบห้าปี และช่มชืดิน กระทำกระทำชำเรา อนาคตโดยใช้กำลังประทุษร้าย หลังสามารถจับกุมได้บริเวณหมู่บ้าน มัณฑนา ถนนสุขาภิบาล 2 แขวงดอกไม้ เขตประเวศ กทม.

เจ้าหน้าที่ตำรวจ กล่าวว่า เมื่อวันที่ 15 ก.พ. ที่ผ่านมา ผู้ปกครองของ น.ส.ฟ้า (นามสมมติ) อายุ 15 ปี นักเรียนชั้นมัธยมต้น ได้เข้าแจ้งความว่า น.ส.ฟ้า รู้จักกับนายกรชนก ทางโทรศัพท์ แบล็คเบอร์รี่ โดยแซทคุยกันเพียง 10 วัน จนกระทั่งเมื่อวันวาเลนไทน์ที่ผ่านมา นายกรชนก หลอกให้น.ส.ฟ้า ให้มาพบมาที่โรงแรมอิศราพาเลซ ถนนรามคำแหง กทม. และพยายามช่มชืดิน แต่ น.ส.ฟ้า พยายามต่อสู้ขัดขืน นายกรชนก จึงทำได้ทำร้ายร่างกาย และใช้กำลังบังคับขโมยใจจนสำเร็จความใคร่ ทั้งนี้จากการตรวจสอบยังพบว่า นายกรชนก ยังคุยกับเหยื่ออีกหลายรายโดยส่วนใหญ่ จะเป็นเด็กสาวที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ

ด้านนายกรชนก กล่าวว่า พ่อเป็นที่ปรึกษา แผนกคอมพิวเตอร์ ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ปัจจุบันก็มีภรรยาและลูกชายอายุ 2 ขวบแล้ว ซึ่งภรรยาคนนี้นั้นก็เคยช่มชืดินจนท้อง จึงต้องรับผิดชอบ พร้อมรับสารภาพว่า เป็นผู้ก่อเหตุจริง โดยหลังจากได้พินบีบีและคุยกับผู้เสียหายมา สักระยะ จึงได้นัดเจอกันในวันวาเลนไทน์ และก่อเหตุดังกล่า

ที่มา: ไทยรัฐ 18 กุมภาพันธ์ 2555

แบบตอบคำถาม

ชื่อกลุ่ม .....

ชื่อ ..... ชั้น ..... เลขที่.....

คำชี้แจง: หลังจากนักเรียนศึกษาข่าวเกี่ยวกับตัวอย่างพลเมืองดีของสังคม แล้วนักเรียนบันทึกสิ่งที่ได้ลงในแบบตอบคำถาม

1. ประเด็นสำคัญของข่าวคืออะไร

.....

.....

.....

.....

2. นักเรียนคิดว่าการกระทำดังกล่าวเป็นอาชญากรรมของสังคมหรือไม่

.....

.....

.....

.....

3. ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันคืออะไร

.....

.....

.....

.....

4. อะไรคือสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาเหล่านั้น

.....

.....

.....

.....

5. วิธีการหรือแนวทางการแก้ปัญหา เพื่อให้สังคมไทยเกิดสันติสุข พลเมืองที่ดีจะมีวิธีการอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

แบบประเมินการทำงานกลุ่ม

ชื่อกลุ่ม .....

เรื่อง .....

ลำดับ	รายการ	รายชื่อสมาชิกในกลุ่ม					
1	มีการวางแผนการปฏิบัติงาน						
2	ใช้ถ้อยคำสุภาพไม่ส่งเสียงดัง						
3	มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น						
4	รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น						
5	การทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย						
6	ใช้เหตุผลในการตัดสินใจปัญหา						
7	ยอมรับมติกลุ่ม						
8	มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน						
9	สมาชิกในกลุ่มมีความสามัคคี						
10	มีขั้นตอนการนำเสนอ						
	รวมคะแนน (40 คะแนน)						

ปัญหาในการทำงานนี้ คือ

1. ....

2. ....

ข้อเสนอแนะ

.....
 .....

เกณฑ์การประเมิน

ดีมาก = 4 คะแนน

ดี = 3 คะแนน

พอใช้ = 2 คะแนน

ปรับปรุง = 1 คะแนน

ลงชื่อ ..... ผู้ประเมิน

(.....)

...../...../.....

แบบประเมินบทบาทสมมติ

ชื่อกลุ่ม .....

เรื่อง .....

ลำดับ	รายการ	ระดับคุณภาพ		
		3	2	1
1	เนื้อหาของเรื่องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์			
2	บทบาทตัวละครสอดคล้องกับเรื่อง			
3	การดำเนินเรื่องเหมาะสมกับเวลา			
4	ความพร้อมเพรียง ความร่วมมือร่วมใจ			

เกณฑ์การประเมิน

ดีมาก = 4 คะแนน   ดี = 3 คะแนน

พอใช้ = 2 คะแนน   ปรับปรุง = 1 คะแนน

ลงชื่อ ..... ผู้ประเมิน

(.....)

แบบประเมินการนำเสนอหน้าชั้นเรียน

ชื่อกลุ่ม .....

เรื่อง .....

ลำดับ	รายการ	กลุ่มที่									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	การเตรียมพร้อมในการรายงาน										
2	บรรยากาศในการรายงาน										
3	เนื้อหาที่รายงานที่สามารถนำไปใช้										
4	ฟังแล้วมีความรู้มากขึ้นกว่าเดิม										
5	การนำเสนอรายงาน										
	รวมคะแนน										

สาระประโยชน์ที่ได้รับ

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

เกณฑ์การประเมิน

ดีมาก = 4 คะแนน

ดี = 3 คะแนน

พอใช้ = 2 คะแนน

ปรับปรุง = 1 คะแนน

ลงชื่อ ..... ผู้ประเมิน

(.....)

แบบประเมินจากแบบตอบกรณีศึกษา / ข่าว

ลำดับ	รายการ	กลุ่มที่									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	วิเคราะห์ปัญหาได้ชัดเจนและสามารถอธิบายเพิ่มเติมได้										
2	คิดหาวิธีแก้ปัญหาได้										
3	เนื้อหาที่ตอบสามารถนำไปใช้ได้จริง										
	รวมคะแนน										

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

เกณฑ์การประเมิน

ดีมาก = 4 คะแนน   ดี = 3 คะแนน
พอใช้ = 2 คะแนน   ปรับปรุง = 1 คะแนน

ลงชื่อ ..... ผู้ประเมิน
(.....)

ใบความรู้เรื่อง พลเมืองดีของสังคม

พลเมืองดี คือ ประชาชนที่ดำเนินชีวิตในสังคม โดยมีความคิดดี จิตใจดี และปฏิบัติดี มีความเอื้ออาทรเห็นคุณค่า และช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ในสังคม โดยไม่หวังผลตอบแทน

การที่สังคมจะมีความสุข และพัฒนาได้นั้น สมาชิกในสังคมจะต้องให้ความร่วมมือ ในการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีของสังคม ซึ่งถือได้ว่าเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพอันเป็นปัจจัย ที่ทำให้สังคมสามารถพัฒนาได้อย่างรวดเร็ว

1. ลักษณะของพลเมืองดีในสังคม

พลเมืองดีในสังคม ควรจะมีลักษณะ ดังนี้

1.1 ปฏิบัติตนตามกฎระเบียบข้อบังคับของสังคม การอยู่ร่วมกันในสังคม สมาชิกทุกคนจะต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับของชุมชน รวมถึงต้องมีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนอย่างเคร่งครัด ทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด ซึ่งจะช่วยให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุข

1.2 รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ในการอยู่ร่วมกันย่อมต้องมีการทำกิจกรรมร่วมกัน บางครั้งอาจจะต้องมีการปรึกษาหารือ มีการระดมความคิดเห็น ซึ่งย่อมมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ดังนั้นสมาชิกในสังคมจะต้องเป็นคนที่รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่มีเหตุผลดีกว่าประนีประนอมกัน ในทางความคิด ไม่ยึดถือความคิดของตนเองว่าถูกต้องเสมอไป

1.3 เป็นคนมีเหตุผล ในการตัดสินใจทำกิจการงานใดๆ ก็ตาม จะต้องรู้จักใช้ความคิด วิเคราะห์อย่างมีเหตุผล เพื่อส่งผลให้งานนั้นมีประสิทธิภาพ

1.4 ยอมรับมติของเสียงส่วนใหญ่ เมื่อมีความขัดแย้งในการดำเนินกิจกรรม อันเกิดจากความคิดเห็นแตกต่างกันและจำเป็นต้องตัดสินใจด้วยเสียงข้างมากนั้น ถ้ามติส่วนใหญ่ว่าอย่างไร ถึงแม้ว่าจะไม่ตรงกับความคิดเห็นของตนเอง แต่เราก็ต้องปฏิบัติตาม

1.5 มีส่วนร่วมในกิจกรรมส่วนรวม ในสังคมประชาธิปไตยนั้น จะมีการรวมกลุ่มกัน ทำกิจกรรมต่างๆ ซึ่งมีทั้งกลุ่มเล็กๆ จนกระทั่งสังคมใหญ่ระดับประเทศ ดังนั้นสมาชิกของสังคมประชาธิปไตย จึงต้องศึกษาหาความรู้และแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้อง เพื่อเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มในระดับต่างๆ เช่น การร่วมกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์แก่สังคม กิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กิจกรรมสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

1.6 เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม การอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตยนั้น ในบางครั้ง สมาชิกในสังคมต้องเสียสละผลประโยชน์ส่วนตนเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม เป็นการส่งผลต่อความมั่นคงก้าวหน้าของสังคมและผลประโยชน์ดังกล่าวก็จะย้อนกลับมาที่สมาชิกของสังคมนั่นเอง

1.7 เคารพในสิทธิและเสรีภาพ สมาชิกในสังคมประชาธิปไตย ควรจะต้องศึกษาถึงขอบเขตของสิทธิและเสรีภาพของตนเองตามกฎหมาย และควรรู้จักเคารพในสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น

1.8 ปฏิบัติตามหลักศีลธรรม การอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตยนั้น ทุกคนจะต้องมีหลักศีลธรรมประจำใจเป็นบรรทัดฐาน ไม่ล่วงละเมิดศีลธรรม เช่น ไม่ลักขโมยของผู้อื่น ไม่พูดปด เป็นต้น

1.9 ยึดมั่นในวัฒนธรรม วัฒนธรรมเป็นวิถีในการดำเนินชีวิตของคนในสังคม เป็นการควบคุมให้สังคมเกิดความเรียบร้อยเรียบร้อย สมาชิกในสังคมประชาธิปไตยทุกคน จึงควรยึดมั่นในวัฒนธรรมซึ่งเป็นสิ่งที่ดีงาม เป็นการรวมความสามัคคีของกลุ่มซึ่งเป็นรากฐานสำคัญส่วนหนึ่งของประชาธิปไตย

2. คุณธรรมและจริยธรรมของการเป็นพลเมืองดี

การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างถูกต้อง และมีความสุขในผลประโยชน์ร่วมกันนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่แต่ละคน จะต้องประพฤติปฏิบัติตนตามแนวทางของหลักธรรม ซึ่งเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวให้บุคคลกระทำดี เพราะหลักธรรมเป็นข้อปฏิบัติที่นำไปสู่ความถูกต้องและเป็นประโยชน์ โดยไม่ต้องมีการบังคับ แต่เป็นจิตสำนึกที่ทุกคนควรตระหนักถึงความสำคัญต่อชีวิตตนและสังคมส่วนรวม กล่าวคือ ผู้ที่ปฏิบัติตนตามหลักคุณธรรมย่อมเป็นผู้มีจิตใจสูง การฝึกฝนให้ตนมีคุณธรรม จึงเป็นการกระทำที่ต้องใช้ความอดทน ซึ่งบางคนอาจทำได้ยาก แต่ถ้าทำประสบผลจะมีความสุขในบั้นปลายชีวิต ในการปรับเปลี่ยนความคิดของคน จึงน่าจะเป็นหนทางนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ถูกต้อง การร่วมมือกันของทุกฝ่ายในการสร้างสังคมแห่งคุณธรรมจึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากสภาพสังคมไทยในปัจจุบันเป็นสังคมของการแข่งขันทางวัตถุนิยม จนอาจล้มทางด้านคุณธรรมและจริยธรรมที่เป็นพื้นฐานของการสร้างสันติภาพในสังคม

หลักการที่เสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของการเป็นพลเมืองดี ได้แก่

1. ยึดมั่นในอุดมการณ์ประชาธิปไตย อุดมการณ์ประชาธิปไตย หมายถึง ระบบความคิดทางการเมืองที่มีความเชื่อ ความศรัทธาในแนวทางประชาธิปไตย โดยยึดหลักการที่สำคัญ คือ

1.1 ความมีเหตุผลในสังคมประชาธิปไตย โดยไม่นิยมใช้อำนาจเผด็จการ ในการปกครอง เพราะเชื่อว่าประชาชนเป็นผู้มีเหตุผล เมื่อมีความขัดแย้งก็ควรใช้เหตุผลที่คนส่วนใหญ่เห็นด้วย ฝ่ายเสียงข้างน้อยก็ต้องยอมรับด้วยความเคารพ

1.2 การมีสิทธิและเสรีภาพ สิทธิและเสรีภาพถือเป็นหัวใจของสังคมประชาธิปไตย ที่ทำให้มนุษย์ได้ดำเนินชีวิตตามศักยภาพอย่างเต็มที่เพื่อร่วมกันสร้างสรรค์สังคมโลก โดยไม่ล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น

1.3 ความเสมอภาคในโอกาส โดยธรรมชาติของมนุษย์ไม่มีความเสมอภาค มาแต่กำเนิด แต่เท่าเทียมกันในศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ที่อยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกันตามวิถีประชาธิปไตย ความเสมอภาคจำแนกได้ 4 ประการ คือ

1.3.1 ความเสมอภาคทางการเมือง หมายถึง การมีสิทธิเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเสมอภาคกัน เช่น มีสิทธิในการเลือกตั้ง เมื่ออายุครบเกณฑ์ที่กำหนด การลงคะแนนเสียงของแต่ละคนจะมีค่าเท่ากัน เป็นต้น

1.3.2 ความเสมอภาคทางกฎหมาย หมายถึง บุคคลจะได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายโดยเท่าเทียมกันในการกระทำความผิด การลงโทษ และการได้รับเหตุอันควรปราณี ซึ่งอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกัน

1.3.3 ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ หมายถึง ความเท่าเทียมกัน ในโอกาสที่จะเลือกดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ การประกอบอาชีพ และมีสิทธิได้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเท่าเทียมกัน

1.3.4 ความเสมอภาคในความเป็นมนุษย์ในสังคมประชาธิปไตย คนทุกคนที่เกิดมาต้องได้รับการเคารพว่า ในความเป็นคนนั้นมีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน ไม่ดูถูกเหยียดหยามกัน แม้จะต่างกันในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ ศาสนา สถานภาพ และความคิดเห็นทางการเมืองก็ตาม

1.4 ภารดรภาพ คือ ความรัก ความเคารพ เห็นอกเห็นใจกัน สามัคคีกัน จึงถือได้ว่า ภารดรภาพเป็นฐานที่เอื้อให้การใช้เสรีภาพและความเสมอภาคเกิดความองงาม ถ้าไม่มีภารดรภาพแล้วสังคมจะเกิดการแก่งแย่งกัน ความมีเสรีภาพและเสมอภาคจะไม่มีผลต่อการปฏิบัติตนในสังคม

จะเห็นได้ว่าอุดมการณ์ประชาธิปไตยมีหลักยึดมั่นที่สำคัญ 2 ประการ คือ ความเสมอภาคและเสรีภาพเพราะถ้าขาดเสรีภาพแล้ว ความเสมอภาคย่อมไร้ความหมาย เพราะเมื่อมนุษย์มีความเสมอภาคกันแล้วย่อมมีสิทธิที่จะพัฒนา และใช้ความสามารถของตนได้อย่างเต็มที่อย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน หลักการทั้งสองประเภทนี้ จึงกลายเป็นอุดมคติที่คอยจูงใจให้มนุษย์พยายามต่อสู้ดิ้นรน เพื่อให้สังคมที่ตนอาศัยอยู่เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์

2. การเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี ผู้นำในสังคมประชาธิปไตย ควรเป็นผู้มีวิถีชีวิต ในแนวทางประชาธิปไตย คือ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว มีความกล้าเพื่อปฏิบัติตามเจตนารมณ์ของคนส่วนใหญ่โดยไม่หวั่นไหวในสถานการณ์ต่างๆ

3. การเคารพซึ่งกันและกัน การเคารพและให้เกียรติกัน มีความสำคัญต่อศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์โดยต้องไม่คิดว่าตนเองเหนือกว่าหรือสำคัญกว่าผู้อื่น เมื่อเราให้เกียรติผู้อื่น ผู้อื่นย่อมให้เกียรติเรา ดังนั้นคนเราควรเคารพกัน ในความเป็นมนุษย์และความสามารถซึ่งกันและกัน ดังนี้

3.1 เคารพในความเป็นมนุษย์ มนุษย์ทุกคนย่อมมีศักดิ์ศรีและมีความเท่าเทียมกันตามสิทธิของพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย โดยให้โอกาสแก่ทุกคนโดยไม่เลือกปฏิบัติหรือแบ่งชนชั้น เพราะประชาชนทุกคนเป็นสมาชิกของสังคมเช่นเดียวกัน

3.2 เคารพในความสามารถ แม้ทุกคนจะมีสิทธิโดยธรรมชาติเท่าเทียมกัน แต่ต่างกันในเรื่องความอดุสาหะ บากบั่น และความสามารถ ซึ่งเป็นผลให้มีฐานะและความมั่งคั่งกว่าผู้ที่มีชีวิตอย่างสมถะ รวมทั้งการสร้างองค์ความรู้อันหลากหลายที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม การเคารพในความสามารถของผู้อื่นจึงเป็นบุคลิกของผู้มีน้ำใจประชาธิปไตยที่ควรปลูกฝังอย่างยิ่ง

4. การตกลงกันอย่างสันติวิธี การอยู่ร่วมกันในสังคมหมู่มากร่วมกันย่อมมีความขัดแย้งกัน และมีความเห็นไม่ตรงกันซึ่งถือเป็นเรื่องธรรมดา เนื่องจากบุคคลมักเชื่อมั่นในความคิดเห็นของตน และต้องการเอาชนะผู้อื่น แต่ปรัชญาประชาธิปไตยโดยพื้นฐาน จะไม่ปรารถนาให้มีการใช้กำลังและเอาชนะกัน

ด้วยวิธีการรุนแรง ควรตกลงกันอย่างสันติวิธี มีการประนีประนอม และอดกลั้นเมื่อมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันเพื่อประสานประโยชน์ร่วมกัน

5. การดำเนินชีวิตอย่างเสรีภาพ โดยอยู่ภายใต้กฎหมาย และไม่ถูกแทรกแซงจากรัฐ ในสังคมประชาธิปไตยบุคคลย่อมมีอิสรภาพในการดำเนินชีวิตตามที่ตนต้องการ โดยไม่ไปล่วงละเมิดสิทธิของคนอื่นไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่คนอื่น โดยเฉพาะเสรีภาพที่เป็นปัจเจกชน เพราะในการดำเนินชีวิตแต่ละคน ย่อมพยายามคัดเลือกสิ่งที่คิดว่า เหมาะสมแก่ตนที่สุด สังคมไม่มีสิทธิเข้าไปกำหนดแนวทางชีวิตให้กับปัจเจกบุคคล ซึ่งปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาชีวิต และการที่สังคมเปิดโอกาสให้บุคคลมีโอกาสเลือก ย่อมเป็นการส่งเสริมให้สมาชิกในสังคมพัฒนาตนเอง อย่างเต็มที่ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าสังคมที่ปิดกั้นเสรีภาพส่วนบุคคลย่อมยากที่จะเจริญก้าวหน้า

คุณธรรมและจริยธรรมที่ควรร่วมกันสร้างให้แก่บุคคลในสังคม มีดังนี้

1. ความละเอียดต่อการกระทำชั่ว เกรงกลัวบาป (หิริ - โอตตปปะ) เป็นคุณธรรมที่สำคัญยิ่งที่ควรปลูกฝังแก่พลเมือง เนื่องจากบุคคลใดที่ไม่ประพฤติปฏิบัติตามคุณธรรมข้อนี้ ย่อมก่อให้เกิดผลเสียหายอย่างร้ายแรงต่อตนเองและครอบครัว ชื่อเสียงวงศ์ตระกูล สังคม และประเทศชาติ และอาจเป็นปัญหาระหว่างประเทศ เช่น กรณีที่คนไทยไปลักทรัพย์ที่ประเทศซาอุดีอาระเบียที่เป็นคดีความระหว่างประเทศ ซึ่งนำไปสู่ความขัดแย้งและการเสียชื่อเสียงของประเทศไทย เป็นต้น

1.1 หิริ คือ ความละเอียดต่อบาป เป็นความรู้สึกไม่ชอบทำบาป เห็นบาปเป็นของสกปรกที่ทำให้จิตใจเศร้าหมอง มีความวิตกกังวล จึงไม่ชอบทำบาป ทั้งในที่ลับและที่เปิดเผย มีความละเอียดแก่ใจตนเองโดยไม่ใช่เพราะกลัวตำรวจจับหรือกลัวผู้อื่นรู้ แต่เป็นความสำนึกได้ของตนเอง

1.2 โอตตปปะ คือ ความเกรงกลัวต่อบาป เป็นความรู้สึกกลัวที่ว่า เมื่อทำบาปแล้ว บาปจะส่งผลเป็นความทุกข์ทรมานแก่เราทั้งชาตินี้ และชาติหน้า จึงไม่ชอบทำบาป

2. ความซื่อสัตย์สุจริต เป็นคุณธรรมของคนดีและเป็นแบบอย่างของการดำเนินชีวิต ที่ถูกต้องน่าเชื่อถือมีเกียรติน่าไว้วางใจ เพราะสามารถคบหาด้วยความสนิทใจและสามารถมอบความไว้วางใจให้ทำสิ่งใดด้วยความเชื่อมั่นว่าเป็นผู้มี ความซื่อตรง ไม่โลเล และไม่เหลวไหลจนทำให้เกิดผลเสียหายต่อภารกิจในการงาน

2.1 ความซื่อสัตย์ หมายถึง ความประพฤติตรงและจริงใจ ไม่คิดทรยศ คดโกง และไม่หลอกลวงเพื่อหาผลประโยชน์แก่ตนและพวกพ้องหรือทำให้ผู้อื่นเสียหาย เช่น ซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ ซื่อสัตย์ต่อครอบครัว ซื่อสัตย์ต่อชาติบ้านเมือง เป็นต้น

2.2 ความสุจริต หมายถึง ความประพฤติชอบทั้งกาย วาจา ใจ หรือเรียกว่า การจริงใจ จริงวาจา และจริงในการกระทำ การปฏิบัติให้ได้ทั้ง 3 ด้าน จะช่วยให้ประสบความสำเร็จในชีวิต ฉะนั้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของคนจึงต้องปรับเปลี่ยนความคิด และต้องชี้ให้เห็นโทษหรือภัยของการกระทำเช่นนั้น ซึ่งความสุจริตจะประกอบด้วยสิ่งเหล่านี้ คือ

2.2.1 กายสุจริต หมายถึง การกระทำดีตามแนวทางที่ถูกต้อง ทั้งทางโลก และทางธรรม ได้แก่ การประพฤติตนเป็นพลเมืองดีของสังคม การให้ความร่วมมือกับส่วนรวม ไม่เอาเปรียบ

สังคัม ช่วยเหลือเกื้อกูลบุคคลที่ด้อยโอกาส และประพฤติดนตามหลักคุณธรรม เช่น คีล 5 และพรหมวิหาร 4 เป็นต้น

2.2.2 วาจาสุจริต หมายถึง คนที่พูดจริง มีสัจจะน่าเชื่อถือและไว้วางใจ พูดในสิ่งดีมีประโยชน์และสร้างสรรค์ ก่อให้เกิดผลดีต่อตนเองและความสัมพันธ์ของบุคคล เนื่องจากคำพูดของคนสะท้อนความคิดและพฤติกรรม ดังสุภาษิตที่ว่า “สำเนียงส่อภาษา กิริยาส่อสกุล” บุคคล จึงควรระมัดระวังคำพูด คือ พูดแล้วต้องไม่ก่อให้เกิดผลเสียหรือล่วงละเมิดผู้ใด

2.2.3 มโนสุจริต หมายถึง การคิดดี คิดชอบ คิดในทางที่ถูกต้อง ไม่คิดพยาบาท เบียดเบียน ไม่ทำให้ใครเดือดร้อนและเสียหาย บุคคลใดที่คิดดียอมนำไปสู่การปฏิบัติดี คือ ถ้าคิดถึงตนเองในแง่ดี ก็จะมีกำลังใจพยายามเอาชนะอุปสรรค และทำให้อยากคบหาพูดจาด้วย แต่หากคิดในทางไม่ดีหรือเข้าใจถึงการกระทำของผู้อื่นไปในทางไม่หวังดีเสมอ ย่อมทำให้จิตใจเศร้าหมองหาความสุขในชีวิตไม่ได้ การฝึกตนเองให้คิดดี คิดในทางบวก ฉลาดคิด คิดสร้างสรรค์ และคิดก่อนทำเสมอ จะช่วยให้บุคคลดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า มีแต่ความชื่นชมยินดีมีจิตใจเอื้ออาทร มองโลกในแง่ดี ซึ่งตรงกันข้ามกับผู้คิดชั่ว คิดร้าย ไม่จริงใจ ไม่ซื่อตรง มักเป็นบุคคลที่มีปัญหายุ่งยาก ขาดความน่าเชื่อถือ และขาดความไว้วางใจจากคนรอบข้างและสังคัม ในการปลูกฝังให้คนในสังคัมคิดดีนั้น ทุกฝ่ายต้องร่วมมือกัน เพื่อบรมสั่งสอนเยาวชน ในขณะที่เดียวกันผู้ใหญ่ก็ควรปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี เพื่อให้สังคัมมีแต่ความสุข

3. ความกตัญญูรู้คุณ (กตัญญูกตเวทิตี) เป็นเครื่องหมายคนดี เป็นความสำนึกในพระคุณและตอบแทนพระคุณ ในขณะที่เดียวกันตนเองก็เป็นผู้สมควรตอบแทนคุณผู้อื่นด้วยเช่นกัน คือ ทำคุณด้วยและตอบแทนคุณด้วยจึงเรียกว่าเป็นคนดีสมบูรณ์ บุคคลที่ทำไม่ดีแสดงว่าเป็นผู้ไม่มีกตัญญูกตเวทิตี เพราะเมื่อตนเองทำความผิดย่อมส่งผลกระทบต่อครอบครัว พี่น้อง และมิตรสหาย ซึ่งต้องเดือดร้อนและเป็นทุกข์ด้วย โดยเฉพาะบิดามารดาจะมีความทุกข์ยิ่งกว่าใคร ดังตัวอย่างบุตรของบุคคลที่มีชื่อเสียงในสังคัมที่ชอบทำร้ายผู้อื่นอยู่เสมอด้วยความขาดสติ ทำให้ครอบครัวเสียชื่อเสียง และส่งผลกระทบต่อตนเองด้วย

4. ความขยันหมั่นเพียร (วิริยะ) เป็นคุณธรรมที่ช่วยให้การทำงานประสบความสำเร็จ การกระทำทุกสิ่งจะสำเร็จมากหรือน้อยย่อมขึ้นอยู่กับ “ฉันทะ” คือ ความพอใจ การที่มีฉันทะมากย่อมมีความเพียรมาก และก่อให้เกิดความสุขในการทำงาน แต่ถ้าแม้ไม่มีฉันทะก็ควรตระหนักว่า เมื่อเป็นหน้าที่หรืออาชีพก็ต้องทำให้สำเร็จลุล่วงอย่างเต็มความสามารถและใช้สติปัญญาเพื่อก่อให้เกิดผลดีต่อตนเองและสังคัม เพราะคนเราไม่อาจเลือกงานที่ตนชอบได้เสมอไป ดังนั้นเมื่อต้องรับผิดชอบงานใดก็ควรมุ่งมั่นให้สำเร็จ ลงมือทำตามแผนอย่างเป็นขั้นตอนและเสร็จทันเวลา

5. ความเมตตา ปรารถนาดี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นหลักจริยธรรมที่สำคัญที่ช่วยให้สังคัมอยู่ร่วมกันด้วยความปรารถนาและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกันโดยไม่หวังผลตอบแทนทั้งทางวัตถุ และจิตใจ

ความเมตตา (ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542) หมายถึง ความรักและเอ็นดู ความปรารถนาดีให้ผู้อื่นได้มีความสุขซึ่งเป็นหลักธรรมในพรหมวิหาร 4 คือ เมตตา

กรุณา มุทิตา อุเบกขา ความรักในความหมายของความเมตตาจะเป็นความรักที่ไม่มีมีความผูกพัน จึง
 ไม่มีความทุกข์ ซึ่งต่างจากรักโดยทั่วไปที่มีเรื่องของกามารมณ์เข้ามาเกี่ยวข้อง เป็นความผูกพัน
 ที่เต็มไปด้วยความทุกข์ ซึ่งหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ล้วนมุ่งเน้นไปสู่การทำลายความยึดมั่น
 และความผูกพันเพื่อไม่ให้เกิดทุกข์

พื้นฐานสำคัญที่ทำให้เกิดความเมตตาจะต้องเริ่มต้นจากการปฏิบัติธรรม ดังนี้

1. การรู้จักโลกตามความเป็นจริง หมายถึง การรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่างๆ
 ซึ่งจะเสื่อมสลายไปตามวันเวลาและอายุขัย หากเราไปห่วงหรือยึดติดกับสิ่งต่างๆ เหล่านั้น ย่อมทำให้
 ชีวิตมีแต่ทุกข์ จิตใจเศร้าหมอง ดังนั้นการดำรงตนโดยไม่ประมาท รู้จักใช้ปัญญาในการดำเนินชีวิต และ
 มีความเมตตากรุณาต่อกันจะช่วยให้การดำเนินชีวิตเป็นไปด้วยความราบรื่นและความสุข

2. การมีสติรู้ตัวพร้อม สติเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้จิตใจมั่นคงเมื่อมีอารมณ์ภายนอก
 เข้ามากระทบ ได้แก่ ความโลภ ความโกรธ และความหลงไปตามกิเลสของตน การหมั่นฝึกฝนตนเอง
 ให้มีสติสัมปชัญญะกับความเปลี่ยนแปลงที่เข้ามาในชีวิตอยู่เสมอ ย่อมส่งผลให้จิตใจมั่นคงไม่หวั่นไหว
 และดำเนินชีวิตไปด้วยความราบรื่น

3. การหมั่นทำความดีอยู่เป็นนิจ หมายถึง การกระทำดีต่อผู้อื่น ทั้งกาย วาจา และใจ
 ช่วยให้เกิดความสงบสุขและความปิติ สามารถลดละกิเลสได้อย่างดี เพราะการทำความดีย่อมทำให้กลายเป็น
 คุณธรรมประจำใจไม่คิดกล้าทำชั่ว บุคคลที่มีจิตสำนึกเช่นนี้ จะมีความเมตตาและเข้าใจผู้อื่นได้ดี

4. การมีความสันโดษ หมายถึง การยินดีในของตนเอง ไม่อยากได้ของผู้อื่นถึงแม้
 จะมีโอกาสก็ตาม ผู้สันโดษจึงมีความพึงพอใจในฐานะตามสภาพของตน ย่อมมีความสุขทางใจมากกว่า
 ความสุขทางวัตถุ สันโดษจึงเป็นธรรมะที่ลดความอิจฉาริษยาและตัณหา แต่ช่วยให้เกิดความเมตตา
 เพิ่มขึ้น

5. การรู้จักให้ผู้อื่น การให้เป็นธรรมที่ช่วยให้บุคคลลดการยึดถือ และความเห็นแก่
 ตัวได้ เนื่องจากผู้ให้ย่อมเกิดความปิติเบิกบานใจเสมอ ถ้าเป็นการให้ด้วยความเมตตา คือ ไม่หวังสิ่ง
 ตอบแทน ไม่ว่าจะเป็นการให้ด้วยวัตถุหรือการให้กำลังใจและการให้อภัย ดังคำสอนของท่านพุทธทาส
 ภิกขุ กล่าวว่า “ยิ่งให้ ยิ่งได้ คือ ผู้รับย่อมนึกถึง บุญคุณในความมีน้ำใจของผู้ให้ จึงพยายามตอบแทน
 ความดีเมื่อมีโอกาสแก่ผู้ให้เช่นเดียวกัน”

ธรรมะทั้ง 5 ประการข้างต้น จึงเป็นแนวทางปฏิบัติที่จะนำไปสู่ความมีเมตตา
 ความปรารถนาดีต่อกัน ซึ่งจะขาดข้อใดข้อหนึ่งไม่ได้ ธรรมทุกข้อต่างสัมพันธ์กัน เพราะเป็นการฝึก
 จิตใจให้มีความเอื้ออาทรโดยใช้ปัญญาในการทำความเข้าใจกับความจริงและสรรพสิ่งในโลก การฝึกฝน
 ตนเองให้เป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ จึงเป็นพื้นฐานสำคัญของการละความโลภของตน ทำให้ความเมตตา
 สามารถเกิดขึ้นได้ดังคำกล่าวที่ว่า “บุคคลใดที่สร้างคุณธรรมดังกล่าวให้เกิดขึ้นในใจได้เสมอ บุคคลนั้น
 ย่อมมีเมตตาธรรมพร้อมที่จะช่วยเหลือผู้อื่น” ความมีเมตตาและปรารถนาดีต่อผู้อื่น จึงเป็นสิ่งสำคัญที่
 ควรปลูกฝังแก่เยาวชน ดังนั้นความเมตตาธรรมจึงเป็นคุณธรรมที่ก่อให้เกิดสันติวิธี อันเป็นแนวทางที่
 ทำให้เกิดสันติภาพในการดำเนินชีวิต หากสังคมใดมีพลเมืองที่มีความเมตตาปรารถนาดีต่อกันแล้ว

สังคมนั้น ย่อมเกิดความสงบสุขอย่างแท้จริง

การปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีในสังคมไทยและสังคมโลก

เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคมต้องอยู่ร่วมกับผู้อื่น จึงไม่สามารถกระทำตามใจตนเองได้ ดังนั้นสังคมต้องมีกฎเกณฑ์และกติกาเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข การปฏิบัติตนตามวิถีประชาธิปไตย นับเป็นแนวทางที่อารยประเทศนำไปประพฤติดุปฏิบัติ จนทำให้พลเมืองในประเทศนั้นๆ มีบุคลิกภาพประชาธิปไตยซึ่งเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการสร้างสรรค์สังคมประชาธิปไตยให้ยั่งยืน

การพัฒนาบุคคลให้มีบุคลิกภาพประชาธิปไตยนั้นถือว่าเป็นพื้นฐานของความคิดที่ให้ความสำคัญกับคุณค่าของความเป็นมนุษย์ที่เชื่อในคุณค่า และเกียรติภูมิของตนและผู้อื่นยึดมั่นในหลักความเสมอภาคและเสรีภาพซึ่งมีแนวทางเพื่อนำไปปฏิบัติ ดังนี้

1. ด้านความรู้ความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตย ความรู้ความเข้าใจในหลักการของประชาธิปไตยเกี่ยวกับเสรีภาพ เสมอภาค ภราดรภาพ สิทธิและหน้าที่ของตน สิ่งเหล่านี้ย่อมก่อให้เกิดแนวทางในการนำไปประพฤติดุปฏิบัติในวิถีชีวิตจริง

2. ด้านจิตใจ ปลูกฝังให้พลเมืองยึดมั่นในอุดมการณ์ประชาธิปไตย คือ มีศรัทธาและความเชื่อมั่นในสติปัญญา ความมีเหตุผล และความเสมอภาคของมนุษย์ อิสรภาพ เสรีภาพ โดยยึดมั่นในความถูกต้อง

3. ด้านพฤติกรรม คือ ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมให้อยู่ในหลักการระเบียบ กฎ กติกาของสังคม รู้จักใช้สิทธิเสรีภาพในขอบเขต มีวินัยในตนเอง ไม่ล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น

การพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยที่สำคัญที่สุด คือ การพัฒนาตนเองด้านการศึกษา เพราะการศึกษาช่วยให้คนมีระบบในการคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผล สามารถตัดสินใจปัญหาต่างๆ อย่างมีหลักเกณฑ์และเกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

เงื่อนไขที่เอื้อต่อการพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย คือ เสรีภาพในการพูด และการกระทำใดๆ ตามที่บุคคลปรารถนาตราบใดที่ไม่ล่วงละเมิดสิทธิผู้อื่น บุคคลควรมีอิสระที่จะแสดงตนตามความรู้ความสามารถ ซึ่งสังคมจะต้องให้ความเสมอภาค ความไว้วางใจ ความเคารพ และให้การสนับสนุนให้บุคคลมีสิทธิในการตัดสินใจเลือกด้วยตนเอง

การปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีในสังคมไทย

การที่พลเมืองในสังคมมีจิตสำนึกและพฤติกรรมที่สอดคล้องกับอุดมการณ์ ประชาธิปไตย ย่อมสะท้อนออกมาจากวิถีการดำเนินชีวิต และการดำรงชีวิตแบบประชาธิปไตย ซึ่งถือเป็นพื้นฐานในการพัฒนาประชาธิปไตยแบบยั่งยืน และนำไปสู่การปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่มีคุณภาพ ซึ่งวิถีชีวิตประชาธิปไตยเป็นรากฐานหลักของประชาธิปไตย เพราะจะเป็นสิ่งที่ถูกปลูกฝังอยู่ในความคิด ความเชื่อ อันที่จะผลักดันออกมาเป็นการกระทำของพลเมือง ได้แก่

1. การมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง การปกครองระบอบประชาธิปไตยจะเป็นไปอย่างมั่นคงและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวมนั้น ประชาชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง

ในระดับต่างๆ ตั้งแต่ระดับชุมชน หมู่บ้าน ตำบล ไปจนถึงระดับจังหวัดและระดับประเทศ โดยสามารถมีส่วนร่วมได้ ดังนี้

1.1 การใช้สิทธิในการเลือกตัวแทนระดับต่างๆ นั้น ผู้มีจิตสำนึกประชาธิปไตย ย่อมไม่ละเลยการไปใช้สิทธิเลือกตั้งทุกครั้ง เพราะเป็นการคัดเลือกตัวแทนให้ไปทำหน้าที่แทนประชาชน

1.2 การลงสมัครรับเลือกตั้งและเข้าร่วมดำรงตำแหน่งทางการเมืองการปกครองในระดับต่างๆ ถ้าได้ตัวแทนบุคคลที่มีคุณสมบัติตรงตามเกณฑ์ของผู้สมัครรับเลือกตั้ง และผู้ที่มีบุคลิกภาพการเป็นผู้นำในระบอบประชาธิปไตย ย่อมเป็นผลดีต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย

1.3 การแสดงความเห็นสนับสนุน คัดค้าน หรือเสนอแนะต่างๆ อย่างมีเหตุผล และมีใจเป็นธรรม ซึ่งในสังคมประชาธิปไตยต้องการบุคคลที่กล้าแสดงความคิดเห็นในประเด็นปัญหาต่างๆ ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และเรื่องอื่นๆ เพื่อเป็นทางเลือกในการตัดสินใจในการดำเนินงานต่างๆ

1.4 การให้ความร่วมมือในกิจกรรมของส่วนรวม ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ กฎเกณฑ์ต่างๆ ที่กำหนดขึ้นในสังคมส่วนรวม เนื่องจากสังคมประกอบด้วยคนหมู่มากที่ชอบประพฤติปฏิบัติตามใจชอบ เพื่อประโยชน์แห่งตนและพวกพ้อง ดังนั้นการปฏิบัติตามกฎหมาย จะช่วยให้เกิดความ เป็นระเบียบเรียบร้อยและความสงบสุขในสังคม

2. การยอมรับในเสียงข้างมากและเคารพในเสียงข้างน้อย เนื่องจากการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ถือว่า ทุกคนมีอำนาจในการปกครองโดยเท่าเทียมกัน ดังนั้นการตัดสินใจปัญหาต่างๆ จึงต้องทำตามความต้องการของคนส่วนใหญ่ ซึ่งฝ่ายข้างน้อยก็ต้องให้การยอมรับและปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ ในขณะที่เดียวกันฝ่ายข้างมากต้องยอมรับฟังเหตุผลและความจำเป็นของฝ่ายข้างน้อย ซึ่งในบางครั้งฝ่ายข้างมากก็ต้องยอมเสียสละประโยชน์ของตน หากเห็นว่า ความต้องการของฝ่ายข้างน้อย เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นเร่งด่วน

3. การเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม สังคมใดที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมสูงย่อมมีแต่ความเจริญก้าวหน้า ความสงบสุข สังคมไม่วุ่นวาย เพราะสมาชิกในสังคมนั้น มีความรับผิดชอบมีคุณธรรมจริยธรรม และมีจิตใจที่เสียสละเพื่อส่วนรวม เช่น การเสียภาษีตรงตามเวลา การบริจาคเพื่อบำรุงสาธารณสมบัติ และการช่วยกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นต้น

4. การมีวินัย วินัยเป็นสิ่งสำคัญในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ถือเป็นหลักการปกครองตนเอง ซึ่งพลเมืองทุกคนควรถือปฏิบัติ เช่น การไม่ฝ่าฝืนกฎหมายของสังคม การซื้อตรงต่อหน้าที่ การปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่ม การปฏิบัติตามประเพณีอันดีงามของสังคม เป็นต้น

การปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีในสังคมโลก

การปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีในสังคมไทยไม่เพียงแต่ทำให้สังคมไทยอยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุข ยังมีผลต่อความสงบสุขในสังคมโลกด้วย เนื่องจากในปัจจุบันไม่มีประเทศใดจะอยู่ตามลำพัง แต่ต้องมีการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างกันด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม จำเป็นอย่างยิ่งที่พลเมืองควรปฏิบัติต่อกันด้วยความเข้าใจ ยอมรับในความแตกต่าง และร่วมมือกันสร้างสรรค์สันติภาพให้เกิด

ความเจริญก้าวหน้าแก่ประเทศ ดังนั้นจึงควรปลูกฝังให้พลเมืองมีแนวทางการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี ดังนี้

1. เข้าใจการเปลี่ยนแปลงของโลกและนานาชาติ ความเป็นสากลในโลกยุคปัจจุบัน ซึ่งเป็นระบบทุนนิยมเสรีที่มุ่งเน้นวัฒนธรรมเชิงวัตถุ เน้นการบริโภคสินค้าและบริการโดยใช้สื่อทุกรูปแบบ สังคมจึงมีแต่การแข่งขันมากกว่าการให้ความสำคัญทางจิตใจ การแบ่งปัน ความร่วมมือ และความเอื้ออาทร อีกทั้งความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร ดังนั้นการปลูกฝังให้พลเมืองรู้เท่าทัน การเปลี่ยนแปลงจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในยุคปัจจุบัน กล่าวคือ ไม่สนับสนุนให้เยาวชนไปตามกระแส วัฒนธรรมโลกมากเกินไป และชี้ให้เห็นผลกระทบในเรื่องต่างๆ ของโลกที่มีต่อสังคมไทย และตนเอง โดยหาวิธีที่เหมาะสมมาใช้ในการดำเนินชีวิต เช่น การรู้จักเลือกบริโภคข่าวสารที่เป็นประโยชน์ การปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับสภาพสังคมของตน เป็นต้น

2. เข้าใจปัญหาที่เผชิญร่วมกันของมนุษยชาติ เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหายาเสพติด ปัญหาความยากจน ปัญหาความไม่เป็นธรรม ปัญหาสันติภาพ เป็นต้น ปัญหาดังกล่าวได้สร้างความเดือดร้อน และก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างประเทศ จึงเป็นหน้าที่ของทุกคนที่จะต้องหาแนวทางแก้ปัญหาร่วมกัน สอดส่องดูแล โดยให้ข้อมูลแก่เจ้าหน้าที่บ้านเมืองเพื่อดำเนินการสันติวิธีอย่างถูกต้องและรวดเร็ว

3. ยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรม เชื้อชาติ และศาสนา เนื่องจากแต่ละสังคมย่อมมีความแตกต่างกันอันเนื่องมาจากประวัติศาสตร์ ความเป็นมา สภาพแวดล้อม และวิถีการดำเนินชีวิต ตามเงื่อนไขของแต่ละสังคม การอยู่ร่วมกันของพลเมืองดีนั้นจึงควรปฏิบัติต่อกันด้วยความเท่าเทียมกัน บนพื้นฐานของความเป็นมนุษย์

4. การปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย และกติกา ทั้งในประเทศ และระหว่างประเทศ สังคมภายในประเทศจะสงบสุขได้ เมื่อพลเมืองปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายและกติกาของสังคม ไม่ล่วงละเมิดผู้อื่น ในขณะที่เดียวกันก็ต้องเคารพกติกาและกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นพันธะต่อกัน เช่น การปฏิบัติตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน กฎบัตรสหประชาชาติ สนธิสัญญาเกี่ยวกับเขตแดน กฎหมายว่าด้วย การส่งผู้ร้ายข้ามแดน เป็นต้น

การส่งเสริมการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีในสังคมไทยและสังคมโลก

การปฏิบัติตนและส่งเสริมให้ผู้อื่นปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย ย่อมเป็นแนวทางให้สมาชิกในสังคมร่วมมือกันส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยในสังคมให้เป็นสากล ตามแบบประเทศที่พัฒนาแล้วทั้งหลาย

การส่งเสริมการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีในสังคมไทย

ในสังคมประชาธิปไตย นอกจากสมาชิกของสังคมจะต้องปฏิบัติตนให้เป็นพลเมืองที่ดีแล้วยังจะต้องส่งเสริมบุคคลอื่นให้เป็นพลเมืองดีอีกด้วย ซึ่งแนวทางการส่งเสริมบุคคลอื่นให้ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีสามารถปฏิบัติได้ ดังนี้

1. การส่งเสริมประชาธิปไตยในครอบครัว ครอบครัวเป็นสถาบันเบื้องต้น ในการอบรมปลูกฝังสมาชิกให้มีจิตสำนึกเป็นประชาธิปไตย จิตสำนึกประชาธิปไตยจะเกิดขึ้นได้ดีในครอบครัวที่อบอุ่น มีความเอื้ออาทรต่อกัน พ่อแม่ยอมรับฟังความยอมรับฟังความคิดเห็นของลูก ร่วมแก้ไขปัญหากับลูก

ให้ลู่วงโดยใช้เหตุผลที่ยอมรับร่วมกัน และสมาชิกในครอบครัวควรมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกลุ่มในชุมชนด้วย

2. การส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ควรถือเป็นหน้าที่สำคัญในการปลูกฝังแนวทางประชาธิปไตยแก่สมาชิกในสังคม เช่น การจัดบรรยากาศภายในโรงเรียนแบบประชาธิปไตย มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย หรือกระทำการกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ทุกคนแสดงศักยภาพและความสามารถของตนและยอมรับในกติการ่วมกัน เช่น ระเบียบการแต่งกาย การรับประทานอาหาร การเข้าแถวหน้าเสาธง เป็นต้น ซึ่งครูควรส่งเสริมประชาธิปไตยให้แก่นักเรียน ดังนี้

2.1 สอนให้นักเรียนรู้จักการทำงานเป็นกลุ่มเพื่อปลูกฝังนิสัยในการทำงานร่วมกับผู้อื่นโดยไม่เอาเปรียบสมาชิกและร่วมมือกันรับผิดชอบการทำงานที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จ

2.2 กระตุ้นและเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนกล้าแสดงออกและมีความเชื่อมั่นในตนเอง ถือเป็นแนวทางในการปลูกฝังความเป็นผู้นำแก่นักเรียน

2.3 ฝึกหัดให้นักเรียนยอมรับฟังความเห็นและเหตุผลของผู้อื่น ผู้มีน้ำใจประชาธิปไตยจะไม่ยึดมั่นในความคิดเห็นของตนเอง แต่เมื่อมีความคิดเห็นที่ดีกว่า จะยอมรับโดยไม่ต่อต้านผู้มีความคิดเห็นที่แตกต่าง

2.4 โน้มน้าวให้นักเรียนเข้าใจถึงเหตุผลในกฎระเบียบต่างๆ มากกว่าการใช้อำนาจบังคับ ซึ่งการใช้อำนาจนั้นย่อมก่อให้เกิดความรู้สึกต่อต้าน ไม่ให้ความร่วมมือ และอาจกระทำการฝ่าฝืนได้ การใช้หลักเหตุผลจึงเหมาะสำหรับการปลูกฝังและสร้างบรรยากาศประชาธิปไตยอย่างดี

2.5 จัดกิจกรรมต่างๆ ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ปฏิบัติและมีส่วนร่วมในการส่งเสริมประชาธิปไตยกิจกรรมที่จัดควรมีประโยชน์และเหมาะสมกับวัยและความต้องการของผู้เรียน เพื่อปลูกฝังค่านิยม และพฤติกรรมตามวิถีทางประชาธิปไตย

2.6 ฝึกให้นักเรียนยอมรับในข้อตกลงร่วมกันของกลุ่มและปฏิบัติตามหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมาย เพื่อเสริมสร้างวินัยในตนเอง

3. การส่งเสริมประชาธิปไตยในสังคม ควรเป็นหน้าที่ของทุกฝ่ายที่จะร่วมกันส่งเสริมประชาธิปไตยให้แก่สมาชิกในสังคม และให้สมาชิกอยู่ร่วมกันด้วยการเคารพกฎกติกาของสังคม เคารพและให้เกียรติผู้อื่น โดยมีแนวทางในการปฏิบัติ ดังนี้

3.1 ในการประชุมหรือร่วมกิจกรรมของชุมชน ทุกคนควรมีบทบาทและหน้าที่ในความรับผิดชอบเกี่ยวกับชุมชนของตน เพื่อพัฒนาชุมชนให้เจริญก้าวหน้า

3.2 รับฟังความคิดเห็นของทุกคน ไม่ถือโทษโกรธเคือง เมื่อมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน เพราะจะช่วยให้มองเห็นแนวทางแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ชัดเจนขึ้น

3.3 เมื่อมีปัญหาใดๆ หรือมีเรื่องที่ต้องตัดสินใจเกี่ยวกับผลกระทบต่อชุมชนโดยรวม ให้พิจารณาร่วมกันอย่างมีเหตุผล มากกว่าใช้อารมณ์ ควรมีความอดทนอดกลั้นต่อการอภิปราย หาแนวทางการตัดสินใจหรือดำเนินกิจกรรมใดๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนมากที่สุด

3.4 มีการปรึกษาหารือกันในการทำงาน ซึ่งระบบการทำงานที่ดี ควรเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกคน มีความภาคภูมิใจในผลงานร่วมกัน และร่วมกันคิดร่วมกันทำ เพื่อพัฒนาองค์กรของตน

3.5 ร่วมกันแก้ไขปัญหาข้อบกพร่องต่างๆ มากกว่าที่จะคอยตำหนิเมื่อเกิดปัญหา อาจนำเทคนิคต่างๆ มาใช้เพื่อร่วมกันวิเคราะห์และหาแนวทางแก้ไข

3.6 ติดตามข่าวสาร และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ระหว่างกันอย่างสม่ำเสมอ การติดตามข่าวสารอย่างรู้เท่าทันเหตุการณ์ปัจจุบัน จะช่วยให้เกิดความคิดในการนำมาประยุกต์ใช้แก้ปัญหาและปรับปรุงงานให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ

4. การทำงานเป็นกลุ่มเพื่อพัฒนาหมู่บ้าน ควรถือเป็นนโยบายที่สำคัญในการสนับสนุนส่งเสริมให้ชุมชนเข้มแข็งตามวิถีประชาธิปไตย คือ การร่วมมือกันหรือรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม เพราะสมาชิกในชุมชนย่อมรู้จักสภาพของท้องถิ่นตนเป็นอย่างดี และสามารถจัดการทรัพยากร เพื่อสนองต่อความต้องการของชุมชนให้ได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน เช่น กลุ่มแม่บ้านผลิตสินค้า กลุ่มทอผ้า กลุ่มอนุรักษ์ป่า กลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น การดำเนินกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ ควรจัดทำแผนงานร่วมกันเพื่อกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ให้เกิดเป็นรูปธรรม โดยมีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบตามความถนัดและความสนใจ ตลอดจนมีการประเมินผลงานเพื่อปรับปรุงพัฒนาต่อไป

การส่งเสริมการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีในสังคมโลก

การส่งเสริมให้พลเมืองในแต่ละสังคมมีจิตสำนึกต่อส่วนรวมสูงขึ้น ทั้งในระดับประเทศและระดับโลกนั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อให้สังคมมีสันติสุขและสันติภาพจึงควรยึดแนวทาง ดังนี้

1. ด้านการเมือง การสนับสนุนส่งเสริมให้พลเมืองสนใจและติดตามความเคลื่อนไหวทางการเมืองทั้งในระดับประเทศและระดับโลก ย้อนนำไปสู่การตัดสินใจพิจารณาเลือกพรรคการเมืองที่มีนโยบายสร้างเสริมความเข้าใจอันดีกับประเทศต่างๆ ไม่ล่วงละเมิดอธิปไตยประเทศอื่นและในพรรคการเมืองเอง ควรมีผู้เชี่ยวชาญด้านการเมืองระหว่างประเทศ ในการตัดสินใจดำเนินนโยบายที่สำคัญและมีผลกระทบต่อประเทศ เช่น การเปิดเสรีภาพทางการค้ากับประเทศต่างๆ ซึ่งไทยอาจเสียเปรียบและรู้ไม่เท่าทัน หากขาดบุคลากรที่มีความสามารถในการเจรจา

2. ด้านเศรษฐกิจ ควรปลูกฝังให้พลเมืองใช้วิจารณญาณในการตัดสินใจเลือกบริโภคสินค้าและบริการอย่างชาญฉลาด ตามฐานะและความจำเป็น โดยหลีกเลี่ยงสินค้าที่อาจมีผลต่อสุขภาพในอนาคต เช่น ฟีชจีเอ็มโอ (พืชที่มีการตัดต่อทางพันธุกรรม) เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันก็ต้องสนับสนุนส่งเสริมให้พลเมืองมีค่านิยมในการผลิตและพัฒนารูปแบบให้มีความมาตรฐานเป็นที่ยอมรับ และมีความซื่อสัตย์ต่อผู้บริโภคเพื่อให้ต่างประเทศยอมรับและไว้วางใจในสินค้าของตน

3. ด้านสังคม พลเมืองดีในสังคมโลกควรยึดแนวทางประชาธิปไตยทั้งในการปกครองและการดำเนินชีวิต ซึ่งในปัจจุบันถือว่าเป็นสากลและเป็นระบบที่จะก่อให้เกิดสันติภาพได้ โดยเฉพาะการพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย ซึ่งเป็นอุดมการณ์ที่สำคัญที่ทุกคนควรนำไปปฏิบัติ

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษา

คำชี้แจง:

1. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษานี้ มีข้อสอบทั้งหมด 40 ข้อ
2. แบบทดสอบฉบับนี้ เป็นแบบเลือกตอบชนิด 4 ตัวเลือก ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงคำตอบเดียว แล้วทำเครื่องหมาย × ลงในช่องที่ตรงกับตัวเลือก ก ข ค ง ในกระดาษคำตอบดังตัวอย่าง

ข้อ	ก	ข	ค	ง
0	×			

ถ้าต้องการเปลี่ยนคำตอบให้ใช้เครื่องหมาย = ขีดทับคำตอบเดิม แล้วจึงเลือกคำตอบใหม่

ข้อ	ก	ข	ค	ง
0	≠			×

3. ในแต่ละข้อมีคำตอบที่ถูกต้องเพียงคำตอบเดียว ถ้าตอบเกินหนึ่งคำตอบหรือไม่ตอบถือว่า ไม่ได้คะแนนในข้อนั้น
4. ห้ามขีดเขียนหรือทำเครื่องหมายใดๆ ลงในแบบทดสอบ
5. หลังจากทำแบบทดสอบเรียบร้อยแล้ว ให้นำแบบทดสอบ และกระดาษคำตอบส่งคืนกรรมการคุมสอบด้วย
6. หากนักเรียนมีข้อสงสัยให้ถามเฉพาะกรรมการคุมสอบเท่านั้น

แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

1. พลเมืองของสังคมประเทศชาติ หมายถึง ข้อใด
  - ก. คนดีมีศีลธรรม
  - ข. คนที่รักษาสิทธิของตนเอง
  - ค. คนที่ช่วยเหลือผู้อื่นที่ตนทุกข์ได้ยาก
  - ง. **คนที่เคารพกฎหมายและรับผิดชอบต่อส่วนรวม**

2. ลักษณะที่สำคัญที่สุดของการปกครองระบอบประชาธิปไตยคืออะไร
  - ก. เน้นความมั่นคงของประเทศชาติ
  - ข. เน้นการปฏิบัติตามกฎกติกาของผู้บริหารประเทศ
  - ค. **เห็นเสียงข้างมากในการปกครอง แต่ยังฟังเสียงข้างน้อย**
  - ง. เน้นความอิสระเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่

3. เพราะเหตุใดจึงถือว่าการเลือกตั้งเป็นกระบวนการสำคัญอย่างหนึ่งของการปกครองระบอบ ประชาธิปไตย
  - ก. **ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองโดยเลือกตัวแทนในการปกครองประเทศ**
  - ข. ประชาชนได้เลือกรัฐบาลของตนเอง
  - ค. ประชาชนได้แสดงอำนาจทางการเมืองได้อย่างเต็มที่
  - ง. ประชาชนได้เลือกบุคคลที่สังกัดพรรคการเมืองที่ตนเองชอบ

4. การกระทำใดจัดว่าเป็นเสรีภาพ
  - ก. เด็กไทยทุกคนต้องได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
  - ข. **สมาชิกครอบครัวของมดต่างก็ประกอบอาชีพไม่เหมือนกัน**
  - ค. ชาวไทยภาคเหนือให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์วัฒนธรรมเป็นอย่างดี
  - ง. ลุงน้ำเสนอให้รัฐบาลช่วยชาวบ้านดูแลรักษาปะการังใต้น้ำที่สวยงามมากที่ตำบลริมหาด

5. คุณธรรมในข้อใดที่จะทำให้บุคคลในสังคมประชาธิปไตยอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข
  - ก. **ความรัก ความเสียสละ ความเสมอภาค**
  - ข. ความรัก ความพยายาม ความซื่อสัตย์
  - ค. ความเสียสละ ความอดทน ความซื่อสัตย์
  - ง. ความสามัคคี ความอดทน ความกตัญญู

6. ผู้ใดมีความเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติและสังคมโลกน้อยกว่าผู้อื่น
- นายปลาเคารพกฎหมายและกตีกาสังคมอย่างเคร่งครัด
  - นายเอี้ยงเสียภาษีรายได้บุคคลประจำปีทุกปีแม้บางปีอาจล่าช้าไปบ้าง
  - นายหกประกอบอาชีพประสบความสำเร็จร่ำรวยจึงนิยมบริจาคเงินและสิ่งของให้วัด
  - นายหนึกเข้ามีส่วนร่วมในการประชุมของหมู่บ้าน เพื่อแก้ไขปัญหาเสพติดที่กำลังรุนแรงมากขึ้น
7. ข้อใดเป็นองค์ประกอบของการเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติและสังคมโลกน้อยที่สุด
- มีความรับผิดชอบ
  - เคารพสิทธิเสรีภาพ
  - มีคุณธรรมจริยธรรม
  - สำเร็จการศึกษาในระดับสูง
8. หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใดตรงกับความหมายของพลเมืองดีมากที่สุด
- อริยสัจ 4
  - สัพพริสธรรม 7
  - โยนิโสมนสิการ
  - ทศ 6
9. ข้อใดเป็นการปฏิบัติตามพระราชดำรัสที่ว่า "สนับสนุนให้คนดีเข้ามาบริหารบ้านเมือง และป้องกันมิให้คนไม่ดีเข้ามามีอำนาจ"
- ใช้สิทธิ์ออกเสียงเลือกตั้งคนดีเข้าสภา
  - ชุมนุมประท้วงขับไล่นายอำเภอ
  - ร่วมลงชื่อแสดงประชามติให้ปลดรัฐมนตรี
  - เป็นสมาชิกพรรคการเมืองที่มีอุดมการณ์ประชาธิปไตย
10. ถ้าพลเมืองของประเทศใดไม่ปฏิบัติตามหน้าที่พลเมืองดีจะเกิดผลเสียร้ายแรงที่สุดอย่างไร
- ถูกมองจากนานาชาติว่าเป็นอารยประเทศ
  - เศรษฐกิจของประเทศเจริญก้าวหน้าล่าช้ากว่าประเทศอื่น
  - สะท้อนคุณภาพชีวิตของประชากรค่อนข้างต่ำ
  - ชีวิตความเป็นอยู่ของพลเมืองจะไม่ปกติสุขสมบูรณ์

11. ข้อใดมีใช้ลักษณะของวัฒนธรรม
- มีการถ่ายทอดหรือส่งต่อ
  - เปลี่ยนแปลงได้ตามยุคสมัย
  - มีรูปแบบเหมือนกันทุกสังคม**
  - เกิดจากการสร้างสรรค์ของมนุษย์
12. ข้อใดเป็นวัฒนธรรมประเภทสหธรรม
- การทำมีดอรัญญิก
  - การดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง
  - ใช้ช้อนกลาง ไม่พูดคุยขณะมีอาหารอยู่ในปาก**
  - กฎกระทรวงพระราชกำหนดพระราชบัญญัติ
13. วัฒนธรรมหลักของสังคมไทยที่พบในแต่ละภูมิภาค ข้อใดมีความแตกต่างกันน้อยที่สุด
- อาหารไทย
  - การกราบพระรัตนตรัย**
  - การใช้ภาษา
  - อาชีพเกษตรกรรม
14. วัฒนธรรมมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์อย่างไร
- ทำให้มนุษย์ได้เรียนรู้การอยู่ร่วมกัน**
  - ทำให้มนุษย์สามารถสร้างสรรค์ศิลปะที่สวยงาม
  - ทำให้มนุษย์ไม่มีความขัดแย้งกันในสังคม
  - ทำให้มนุษย์มีความเฉลียวฉลาดมากขึ้น
15. การรับวัฒนธรรมความเจริญด้านต่างๆ ของชาตินิโปลในสมัยรัชกาลที่ 4 และรัชกาลที่ 5 เกิดจากสาเหตุข้อใด
- เพื่อรักษาเอกราชของชาติ**
  - วัฒนธรรมไทยอ่อนด้อยกว่า
  - การเสด็จประพาสต่างประเทศ
  - เพื่อให้หลุดพ้นจากสภาพล้าหลัง

16. วัฒนธรรมสากลเน้นปรัชญาความเชื่อว่ามีมนุษย์เป็นนายเหนือธรรมชาติ แต่วัฒนธรรมไทยกลับมีความเชื่อแตกต่างออกไป คือข้อใด

- ก. มนุษย์ควรอยู่อย่างผสมกลมกลืนธรรมชาติ
- ข. มนุษย์ควรอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ธรรมชาติ
- ค. มนุษย์มีอำนาจเสมอกับธรรมชาติ
- ง. มนุษย์ต้องบังคับธรรมชาติได้

17. ข้อใดเป็นวัฒนธรรมสากล

- ก. ระบบอาวุธ
- ข. ระบบอุปถัมภ์
- ค. หลักความเสมอภาค
- ง. ยกย่องความมั่งคั่งร่ำรวย

18. ในฐานะที่เป็นนักเรียนจะช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยให้คงอยู่ได้อย่างไร

- ก. อุปสมบทเป็นภิกษุไม่ยอมลาสิกขา
- ข. มีความยึดมั่นถือมั่นในวัฒนธรรมไทย
- ค. ใช้แต่สินค้าที่ผลิตภายในประเทศไทย
- ง. เข้าร่วมในงานประเพณีไทยของท้องถิ่นสม่ำเสมอ

19. ความสำคัญในข้อใดที่ทำให้คนไทยต้องช่วยกันรักษาวัฒนธรรมไทยไว้เพื่อเป็นมรดกของสังคมต่อไป

- ก. เพื่อความเป็นเอกราชของไทย
- ข. เพื่อดำรงรักษาเอกลักษณ์ไทย
- ค. เพื่อสร้างสรรค์สังคมไทย
- ง. เพื่อพัฒนาประเทศไทย

20. การปลูกจิตสำนึกให้คนไทยรู้จักคุณค่าของวัฒนธรรมไทย ควรใช้วิธีใดจึงจะได้ผลกว้างขวาง

- ก. จัดตั้งแหล่งเรียนรู้ระดับจังหวัด
- ข. ให้การศึกษาอบรมในสถานศึกษา
- ค. ประชาสัมพันธ์และให้ความรู้ผ่านทางสื่อมวลชนต่าง ๆ
- ง. จัดกิจกรรมอนุรักษ์และฟื้นฟูประจำปี

21. ข้อใดมีใช้ลักษณะที่สำคัญของกฎหมาย
- ต้องมีสภาพบังคับไว้อย่างชัดเจน
  - ต้องตราขึ้นโดยผู้มีอำนาจสูงสุดในรัฐ
  - ต้องใช้ได้เสมอไปจนกว่าจะมีการประกาศยกเลิก
  - ต้องเป็นกฎหรือข้อบังคับใช้เฉพาะในเขตเมืองหลวง
22. กฎหมายมีความสำคัญต่อสังคมมนุษย์มากที่สุดในเรื่องใด
- รักษาระเบียบของสังคม
  - แก้ปัญหาขัดแย้งในสังคม
  - มีกติกากำหนดการดำเนินชีวิต
  - ช่วยเหลือประชาชนผู้ด้อยโอกาส
23. สิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนชาวไทยที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ สิทธิด้านใดที่มีความสำคัญมากที่สุด
- สิทธิในกระบวนการยุติธรรม
  - สิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล
  - สิทธิในทรัพย์สิน
  - สิทธิเสรีภาพในการประกอบอาชีพ
24. เมื่อประชาชนได้รับความเสียหายจากการปฏิบัติงานของหน่วยราชการ หรือเจ้าหน้าที่รัฐควรจะยื่นฟ้องร้องต่อศาลใด
- ศาลทหาร
  - ศาลรัฐธรรมนูญ
  - ศาลปกครอง
  - ศาลล้มละลาย
25. ข้อใดมีใช้ประเภทของกฎหมายที่บังคับใช้ในประเทศไทยในปัจจุบัน
- กฎหมายเอกชน
  - กฎหมายมหาชน
  - กฎหมายระหว่างประเทศ
  - กฎหมายศาสนา

26. นาย ก และ นาง ข เป็นสามีภรรยาด้วยกันโดยชอบด้วยกฎหมาย นาย ก ได้ตายลง และมีสินสมรสทั้งหมด 2,000,000 บาท นาย ก มีมรดกที่มีชีวิตอยู่เพียงคนเดียว ตามกฎหมายการแบ่งมรดก จะทั้งหมด 2,000,000 บาท นาย ก มีมรดกที่มีชีวิตอยู่เพียงคนเดียว ตามกฎหมายการแบ่งมรดก จะแบ่งกันอย่างไร และเป็นจำนวนเงินเท่าไร

- ก. นาง ข ได้มรดกเป็นเงิน 2,000,000 บาท แต่ผู้เดียว
- ข. นาง ข ได้มรดกเป็นเงิน 1,500,000 บาท มรดกของนาย ก ได้เงิน 500,000 บาท
- ค. นาง ข ได้มรดกเป็นเงิน 1,800,000 บาท มรดกของ นาย ก ได้เงิน 200,000 บาท
- ง. นาง ข ได้มรดกเป็นเงิน 1,000,000 บาท มรดกของ นาย ก ได้เงิน 1,000,000 บาท

27. การลงโทษทางกฎหมายแพ่งไม่รุนแรงเหมือนโทษทางอาญาเพราะอะไร

- ก. เป็นการกระทำผิดเล็กน้อย
- ข. การกระทำผิดแล้วไม่มีผู้เสียหาย
- ค. การกระทำผิดมักเป็นเรื่องของเจตนา
- ง. เมื่อกระทำผิดแล้วไม่กระทบกระเทือนคนส่วนใหญ่

28. กรณีใดถือเป็นคดีอาญา

- ก. นายบอยขับรถชนคนตายโดยประมาท
- ข. นายสามชัยถูกฟ้องข้อหาเช็คเด็ง
- ค. นายมอญถูกโรงพยาบาลเอกชนฟ้องร้องเอาค่ารักษาพยาบาล
- ง. นายสมเดชถูกน้องสาวฟ้องร้องในคดีมรดก

29. นายแบ่งรวมเงินกับนายตาลซื้อวิทยุไว้ฟัง 1 เครื่อง โดยนายตาลเป็นคนเก็บรักษาวิทยุ ต่อมา นายตาลแอบเอาวิทยุไปแล้วบอกนายแบ่งว่าวิทยุหาย ดังนั้นนายตาลมีความผิดตามข้อใด

- ก. ลักทรัพย์
- ข. ยักยอกทรัพย์
- ค. ฉ้อโกงทรัพย์
- ง. ชิงทรัพย์

30. นักบวชรูปหนึ่งมีความสัมพันธ์ฐานชู้สาวกับหญิง จนหญิงคนนั้นตั้งครรภ์แล้วคลอดบุตรออกมาคนหนึ่ง นักบวชไม่ยอมรับว่าเด็กที่เกิดจากหญิงนั้นเป็นบุตรของตน มารดาของเด็กมีสิทธิตาม กฎหมายอย่างไร

- ก. ฟ้องคดียังศาลขอให้นักบวชรับเด็กเป็นบุตร
- ข. แจ้งความต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจให้ดำเนินคดีนักบวช
- ค. แจ้งนายทะเบียนฝ่ายปกครองให้จดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรพร้อมแสดงสูติบัตร
- ง. ฟ้องคณะนักบวชให้ดำเนินการทางวินัยต่อนักบวชนั้นก่อน

31. คำอธิบายเกี่ยวกับฐานะและพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ข้อใดไม่ถูกต้อง
- ทรงอยู่เหนือกฎหมาย
  - ทรงดำรงตำแหน่งจอมทัพไทย
  - ผู้ใดจะกล่าวหาหรือฟ้องร้องพระมหากษัตริย์ในทางใดๆ มิได้
  - ทรงได้รับการยกย่องเชิดชูว่าเป็นที่เคารพสักการะ
32. พระมหากษัตริย์ในฐานะประมุขที่อยู่เหนือการเมือง จะทรงใช้อำนาจอธิปไตยในลักษณะใด
- ทรงเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยขั้นสุดท้าย
  - ไม่ทรงสามารถใช้อำนาจอธิปไตยเลย
  - ทรงสามารถใช้อำนาจอธิปไตยได้บางโอกาส
  - ทรงใช้อำนาจอธิปไตยทางอ้อม
33. วัตถุประสงค์สำคัญของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ที่กำหนดให้ มีการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐเพิ่มมากขึ้น คือ การป้องกันปัญหาใด
- การก่อรัฐประหารของกองทัพ
  - นักการเมืองทุจริตและผูกขาดอำนาจรัฐ
  - ประชาชนใช้เสรีภาพเกินขอบเขต
  - รัฐบาลผสมหลายพรรคจึงขาดเสถียรภาพ
34. รูปแบบของรัฐสภาไทยตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2550 เป็นแบบใด
- ระบบสภาเดียว สมาชิกมาจากการเลือกตั้งทั้งหมด
  - ระบบสภาเดียว สมาชิกมาจากการเลือกตั้งและการสรรหา
  - ระบบสองสภา คือ สภาผู้แทนและวุฒิสภา
  - ระบบสองสภาสมาชิกมาจากการเลือกตั้งและแต่งตั้ง
35. เป้าหมายหลักของการแยกใช้อำนาจอธิปไตยเป็น 3 ทางตรงกับข้อใด
- ปกป้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน
  - เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ
  - ดำเนินการบริหารประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ
  - พัฒนาประเทศในทุกด้านไปพร้อมๆ กัน

36. ข้อใดเป็นอุปสรรคที่สำคัญของการพัฒนาระบบพรรคการเมืองไทย
- มีการเลือกตั้งทั่วไปบ่อย
  - การมีรัฐประหารบ่อย ๆ**
  - มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญมาแล้วถึง 17 ฉบับ
  - มีการใช้จ่ายเงินในการหาเสียงเลือกตั้งสูงเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด
37. “กฎหมายรัฐธรรมนูญ” บทบัญญัติที่สำคัญที่สุดในเรื่องใด
- หน้าที่ของประชาชน
  - การใช้อำนาจอธิปไตย
  - อำนาจอธิปไตยและสิทธิเสรีภาพของประชาชน**
  - การได้มาซึ่งสภาผู้แทนราษฎร
38. องค์กระอิสระตามรัฐธรรมนูญข้อใด มีอำนาจตรวจสอบบัญชีแสดงทรัพย์สินของข้าราชการระดับสูงและผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง
- ผู้ตรวจการแผ่นดิน
  - คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.)
  - คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน
  - คณะกรรมการการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.)**
39. คุณสมบัติของประชากรในข้อใดที่จะช่วยให้ประเทศชาติมีความมั่นคงทางการเมืองได้มากที่สุด
- ประชากรมีอัตราการว่างงานต่ำ
  - ประชากรมีการศึกษาและวัฒนธรรมประชาธิปไตย**
  - ประชากรมีอาชีพด้านอุตสาหกรรม
  - ประชากรมีระดับการศึกษาสูง
40. ข้อใดแสดงถึงการใช้สิทธิ เสรีภาพ โดยถูกต้องตามกฎหมาย
- ชุมนุมด้วยความสงบและปราศจากอาวุธ**
  - ชุมนุมโดยปราศจากอาวุธในบริเวณที่ทางการกำหนดให้
  - ชุมนุมด้วยความสงบ โดยแจ้งให้เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบท้องที่ทราบก่อนมีการชุมนุมอย่างน้อย 24 ชั่วโมง
  - ชุมนุมด้วยความสงบปราศจากอาวุธในบริเวณที่ทางการกำหนดให้ โดยแจ้งให้เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบท้องที่ทราบก่อนมีการชุมนุมอย่างน้อย 24 ชั่วโมง

แบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์

ชื่อ นาย/น.ส. .... นามสกุล .....

ชั้น ม.6/..... เลขที่ ..... อายุ ..... ปี

คำแนะนำในการทำแบบทดสอบ

1. แบบทดสอบทั้งหมดมี 5 ฉบับ ฉบับละ 2 ข้อ
2. แบบทดสอบชุดนี้สร้างขึ้นเพื่อวัดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนสาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ซึ่งผลจากการศึกษาจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการเรียนการสอนในระดับนี้ ข้อมูลที่ได้จากแบบทดสอบชุดนี้ จะนำไปใช้ในการวิจัยเท่านั้น จะไม่มีผลเสียต่อนักเรียนและโรงเรียนของนักเรียนแต่ประการใด
3. นักเรียนจะได้คะแนนสูงถ้าตอบได้มาก
4. แบบทดสอบแต่ละข้อให้เวลานักเรียนทำข้อละ 5 นาที ถ้านักเรียนได้ยื่นสัญญาณหมดเวลาให้หยุดทำทันทีแล้วเตรียมทำข้อต่อไป
5. เขียนชื่อ – สกุล ชั้น เลขที่ เพศ ให้เรียบร้อยก่อนลงมือทำแบบทดสอบ

ตัวอย่างแบบทดสอบ ฉบับที่ 1 การตั้งคำถาม

คำชี้แจง:

1. แบบทดสอบฉบับนี้มีทั้งหมด 2 ข้อ ให้อ่านข้อละ 5 นาที
2. ให้นักเรียนอ่านข้อความจากสถานการณ์ที่กำหนดให้ แล้วให้นักเรียนตั้งคำถามที่เกี่ยวข้องจากสถานการณ์นั้น ให้ได้คำถามมากที่สุดที่หลากหลาย แง่มุม ยิ่งไม่เหมือนใครยิ่งดี ภายในเวลาที่กำหนด
3. ข้อสอบแต่ละข้อให้นักเรียนตั้งชื่อคำถามจากข้อความหรือเรื่องราวสั้นๆ ที่กำหนดให้ ให้ได้ชื่อคำถามมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ในหลายๆ แง่มุม และได้คำตอบไม่ซ้ำกันอื่นจะได้คะแนนรวมมาก เมื่อคิดได้อย่างไรแล้วให้เขียนคำตอบลงในกระดาษเขียนตอบ โปรดดูตัวอย่างคำถามและคำตอบข้อ (0)

ตัวอย่างคำถาม

- (0) จงอ่านข้อความหรือเรื่องราวข้างล่างนี้แล้วตั้งชื่อคำถามให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้
- “ปัจจุบันคนในกรุงเทพต้องประสบปัญหาเดียวกันคือ ต้องออกจากบ้านแต่เช้าตรู่ เพื่อให้ทันไปทำงาน หรือส่งลูกไปโรงเรียน ต้องห้อยโหนรถเมล์ที่เบียดเสียดกันจนแน่นและนานๆ ก็จะมาสักคัน แถมควันท่ำ รถก็ติด”

คำตอบ อาจมีคำถาม ดังต่อไปนี้

1. ทำไมรถติด
2. คนห้อยโหนรถเมล์มีความผิดหรือเปล่า
3. ทำอย่างไรรถจึงไม่ติด
4. ....
5. ....

ฯลฯ

4. นักเรียนต้องทำทุกข้อ ถ้ามีคำตอบข้อใดไม่ได้ให้เว้นไปทำข้ออื่นก่อนแล้วค่อยย้อนกลับมาทำข้อเดิม
5. ไม่ต้องวิตกกังวลว่าคำตอบของนักเรียนจะผิด เพราะแบบทดสอบฉบับนี้ไม่ได้คำนึงถึงความถูกหรือผิดเป็นสำคัญ นักเรียนมีสิทธิที่จะคิดได้เต็มที่ จงคิดหาคำตอบให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ศึกษาคำตอบที่แปลกๆ ใหม่ ๆ ให้ได้คำตอบหลายๆ แง่มุม และได้คำตอบไม่ซ้ำกันอื่นจะได้คะแนนรวมมาก
6. ให้นักเรียนกรอกข้อความตอนบนของกระดาษเขียนตอบให้เรียบร้อยก่อน อย่าเพิ่งเปิดหน้าต่อไปจนกว่าจะได้รับคำสั่ง

“หวังว่า คงคิดคำตอบได้มาก หลายแง่มุม และไม่ซ้ำใคร”

แบบทดสอบฉบับที่ 1

การตั้งคำถาม

คำชี้แจง: จากสถานการณ์ที่กำหนด ให้นักเรียนตั้งคำถามจากสถานการณ์นั้น ให้ได้คำถามมากที่สุด ในหลายๆ แง่มุม ยิ่งไม่เหมือนใครยิ่งดี ภายในเวลาที่กำหนด

1. “ที่หมู่บ้านห้วยดินดำชาวบ้านทำนาได้ปีละ 2 ครั้ง ปลูกพืชผักกึ่งดงงามทุกชนิดเหลือกินเหลือใช้ และสามารถเก็บขายได้มาก แต่หมู่บ้านทุ่งมะกอก ชาวบ้านทำนาได้ปีละครั้ง ปลูกพืชอะไรก็ไม่ค่อยได้ผล ชาวบ้านมีแต่ความยากจนลงทุกวัน” มีคำถาม ดังต่อไปนี้

- 1.1 .....
- 1.2 .....
- 1.3 .....
- 1.4 .....
- 1.5 .....
- 1.6 .....
- 1.7 .....
- 1.8 .....
- 1.9 .....
- 1.10 .....

ฯลฯ

2. “นักเรียนเดินทางไปต่างจังหวัดระหว่างทางพบภูเขาสูงหนึ่ง ไม่มีต้นไม้สักต้นหลงเหลืออยู่เลย” มีคำถาม ดังต่อไปนี้

- 2.1 .....
- 2.2 .....
- 2.3 .....
- 2.4 .....
- 2.5 .....
- 2.6 .....
- 2.7 .....
- 2.8 .....
- 2.9 .....
- 2.10 .....

ฯลฯ

ตัวอย่างแบบทดสอบ ฉบับที่ 2 การบอกสาเหตุ

คำชี้แจง:

1. แบบทดสอบฉบับนี้มีทั้งหมด 2 ข้อ ให้เวลาทำข้อละ 5 นาที
2. ให้นักเรียนอ่านข้อความจากสถานการณ์ที่กำหนดให้ แล้วให้นักเรียนบอกสาเหตุที่เกี่ยวข้องจากสถานการณ์นั้น ให้ได้คำถามมากที่สุด ในหลายๆ แง่มุม ยิ่งไม่เหมือนใครยิ่งดี ภายในเวลาที่กำหนด
3. ข้อสอบแต่ละข้อให้นักเรียนทำนายหรือคาดคะเนถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดเหตุการณ์ จากข้อความหรือเรื่องราวสั้นๆ ที่กำหนดให้ พยายามคิดให้ได้สาเหตุที่น่าจะเกี่ยวข้องให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ในหลายๆ แง่มุม และได้คำตอบไม่ซ้ำคนอื่นจะได้คะแนนรวมมาก เมื่อคิดได้อย่างไรแล้วให้เขียนคำตอบลงในกระดาษเขียนตอบ โปรดดูตัวอย่างคำถามและคำตอบข้อ (0)

ตัวอย่างคำถาม

- (0) จงอ่านข้อความหรือเรื่องราวข้างล่างนี้แล้วตั้งบอกสาเหตุให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้
“แม่น้ำเจ้าพระยาเน่าเสียแล้ว” ให้นักเรียนบอกสาเหตุที่ทำให้เกิดเหตุการณ์นี้

คำตอบ อาจจะเป็น ดังต่อไปนี้

1. คนทิ้งขยะลงแม่น้ำ
2. โรงงานปล่อยของเสียลงแม่น้ำ
3. ฝนไม่ตก
4. น้ำทะเลไหลเข้ามาแทนที่
5. คนถ่ายอุจจาระลงแม่น้ำ
6. ....

ฯลฯ

4. นักเรียนต้องทำทุกข้อ ถ้านึกคำตอบข้อใดไม่ได้ให้เว้นไปทำข้ออื่นก่อนแล้วค่อยย้อนกลับมาทำข้อเดิม
5. ไม่ต้องวิตกกังวลว่าคำตอบของนักเรียนจะผิด เพราะแบบทดสอบฉบับนี้ไม่ได้คำนึงถึงความถูกหรือผิดเป็นสำคัญ นักเรียนมีสิทธิที่จะคิดได้เต็มที่ จึงคิดหาคำตอบให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ นึกหาคำตอบที่แปลกๆ ใหม่ๆ ให้ได้คำตอบหลายๆ แง่มุม และได้คำตอบไม่ซ้ำคนอื่นจะได้คะแนนรวมมาก
6. ให้นักเรียนกรอกข้อความตอนบนของกระดาษเขียนตอบให้เรียบร้อยก่อน อย่าเพิ่งเปิดหน้าต่อไปจนกว่าจะได้รับคำสั่ง

“หวังว่า คงคิดคำตอบได้มาก หลายแง่มุม และไม่ซ้ำใคร”

แบบทดสอบฉบับที่ 2

การบอกสาเหตุ

คำชี้แจง: จากสถานการณ์ที่กำหนดให้ นักเรียนบอกสาเหตุจากสถานการณ์นั้น ให้ได้สาเหตุมากที่สุด ในหลายๆ แง่มุม ยิ่งไม่เหมือนใครยิ่งดี ภายในเวลาที่กำหนด

1. “ปัจจุบันนี้แม่น้ำท่าจีนกลายเป็นแม่น้ำที่มีน้ำใสสะอาด มีปลาอาศัยชุกชุม ชาวบ้านสามารถใช้อาบกันอย่างสบาย” นักเรียนบอกสาเหตุ ดังต่อไปนี้

- 1.1 .....
- 1.2 .....
- 1.3 .....
- 1.4 .....
- 1.5 .....
- 1.6 .....
- 1.7 .....
- 1.8 .....
- 1.9 .....
- 1.10 .....

ฯลฯ

2. “มลพิษทางอากาศเป็นปัญหาสำคัญ และทวีความรุนแรงมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพของคนและสัตว์ ต้นไม้ และทรัพย์สิน” นักเรียนบอกสาเหตุ ดังต่อไปนี้

- 2.1 .....
- 2.2 .....
- 2.3 .....
- 2.4 .....
- 2.5 .....
- 2.6 .....
- 2.7 .....
- 2.8 .....
- 2.9 .....
- 2.10 .....

ฯลฯ

ตัวอย่างแบบทดสอบ

ฉบับที่ 3 การบอกผลที่เกิดขึ้นตามมา

คำชี้แจง

1. แบบทดสอบฉบับนี้มีทั้งหมด 2 ข้อ ให้อ่านข้อละ 5 นาที
2. ให้นักเรียนอ่านข้อความจากสถานการณ์ที่กำหนดให้ แล้วให้นักเรียนทำนายหรือคาดคะเนถึงผลที่เกี่ยวข้องจากสถานการณ์นั้น ให้ได้คำตอบมากที่สุดหลายๆ แง่มุม ยิ่งไม่เหมือนใครยิ่งดี ภายในเวลาที่กำหนด
3. ข้อสอบแต่ละข้อให้นักเรียนทำนายหรือคาดคะเนถึงผล ที่จะเกิดขึ้นตามมาจากข้อความหรือเหตุการณ์ต่างๆ ที่กำหนดให้ พยายามคิดได้เหตุผลที่น่าจะเกี่ยวข้องให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ในหลายๆ แง่มุม และได้คำตอบไม่ซ้ำคนอื่นจะได้คะแนนรวมมาก เมื่อคิดได้ทุกอย่างแล้วให้เขียนคำตอบลงในกระดาษเขียนตอบ โปรดดูตัวอย่างคำถามและคำตอบข้อ (0)

ตัวอย่างคำถาม

(0) “หากคนยังไม่หยุดทิ้งขยะและปล่อยของเสียลงสู่แหล่งน้ำ ผลจะเกิดตามมาเป็นอย่างไร”

คำตอบ ผลที่เกิดขึ้นตามมามี ดังต่อไปนี้

1. ปลาตาย
2. น้ำเน่าเสีย
3. คนไม่มีปลากิน
4. คนลงเล่นน้ำไม่ได้
5. ไม่มีน้ำสะอาดรดน้ำต้นไม้
6. ....
7. ....

ฯลฯ

4. นักเรียนต้องทำทุกข้อ ถ้านึกคำตอบข้อใดไม่ได้ให้เว้นไปทำข้ออื่นก่อนแล้วค่อยย้อนกลับมาทำข้อเดิม
5. ไม่ต้องวิตกกังวลว่าคำตอบของนักเรียนจะผิด เพราะแบบทดสอบฉบับนี้ไม่ได้คำนึงถึงความถูกหรือผิดเป็นสำคัญ นักเรียนมีสิทธิที่จะคิดได้เต็มที่ จงคิดหาคำตอบให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ นึกหาคำตอบที่แปลกๆ ใหม่ๆ ให้ได้คำตอบหลายๆ แง่มุม และได้คำตอบไม่ซ้ำคนอื่นจะได้คะแนนรวมมาก
6. ให้นักเรียนกรอกข้อความตอนบนของกระดาษเขียนตอบให้เรียบร้อยก่อน อย่าเพิ่งเปิดหน้าต่อไปจนกว่าจะได้รับคำสั่ง

“หวังว่า คงคิดคำตอบได้มาก หลายแง่มุม และไม่ซ้ำใคร”

แบบทดสอบฉบับที่ 3

การบอกผลที่เกิดตามมา

คำชี้แจง: จากข้อความที่กำหนดให้ นักเรียนคิดว่าจะมีผลอะไรเกิดขึ้นตามมา ให้นักเรียนทำนายหรือคาดการณ์คิดหาคำตอบให้ได้มากที่สุด ในแง่มุมต่างๆ ยิ่งไม่เหมือนใครยิ่งดี ภายในเวลาที่กำหนด

1. “หากอุณหภูมิโลกสูงขึ้นเรื่อยๆ ผลที่เกิดตามจะเป็นอย่างไรบ้าง” ผลที่อาจจะเกิดขึ้นตามมา ดังต่อไปนี้

- 1.1 .....
- 1.2 .....
- 1.3 .....
- 1.4 .....
- 1.5 .....
- 1.6 .....
- 1.7 .....
- 1.8 .....
- 1.9 .....
- 1.10 .....

ฯลฯ

2. “ถ้าหากประชากรยังมีการย้ายถิ่นจากชนบทเข้าสู่กรุงเทพมหานครเรื่อยๆ ผลที่จะเกิดตามมาจะเป็นอย่างไร” ผลที่อาจจะเกิดขึ้นตามมา ดังต่อไปนี้

- 2.1 .....
- 2.2 .....
- 2.3 .....
- 2.4 .....
- 2.5 .....
- 2.6 .....
- 2.7 .....
- 2.8 .....
- 2.9 .....
- 2.10 .....

ฯลฯ

ตัวอย่างแบบทดสอบ ฉบับที่ 4 การแก้ปัญหา

คำชี้แจง:

1. แบบทดสอบฉบับนี้มีทั้งหมด 2 ข้อ ให้เวลาทำข้อละ 5 นาที
2. ให้นักเรียนอ่านข้อความจากสถานการณ์ที่กำหนดให้ แล้วให้นักเรียนวิธีการหรือแนวทางในการแก้ปัญหา ที่เกี่ยวข้องจากสถานการณ์นั้น ให้ได้คำตอบมากที่สุด ในหลายๆ แง่มุม ยิ่งไม่เหมือนใคร ยิ่งดี ภายในเวลาที่กำหนด
3. ข้อสอบแต่ละข้อให้นักเรียนหาวิธีการหรือแนวทางในการแก้ปัญหาวางๆ ไรที่เกิดขึ้น จากข้อความหรือเหตุการณ์ต่างๆ ที่กำหนดให้ พยายามคิดให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ในหลายๆ แง่มุม และได้คำตอบไม่ซ้ำคนอื่นจะได้คะแนนรวมมาก เมื่อคิดได้อย่างไรแล้วให้เขียนคำตอบลงในกระดาษเขียนตอบ โปรดดูตัวอย่างคำถามและคำตอบข้อ (0)

ตัวอย่างคำถาม

- (0) “ในชุมชนที่นักเรียนอาศัยอยู่มีขโมยชุกชุม นักเรียนจะเสนอวิธีการแก้ปัญหาอย่างไร”

คำตอบ อาจมีแนวทางการแก้ปัญหาดังนี้ ดังต่อไปนี้

1. เจ้าหน้าที่ตำรวจออกตรวจมากขึ้น
2. จัดเวรยามสลับหน้าที่กัน
3. จัดทำรั้วบ้านป้องกันการเข้าออก
4. ใช้กุญแจที่มีประสิทธิภาพ
5. ตรวจสอบความเรียบร้อยทุกครั้งก่อนออกจากบ้าน
6. ....
7. ....

ฯลฯ

4. นักเรียนต้องทำทุกข้อ ถ้ามีคำตอบข้อใดไม่ได้ให้เว้นไปทำข้ออื่นก่อนแล้วค่อยย้อนกลับมาทำข้อเดิม
5. ไม่ต้องวิตกกังวลว่าคำตอบของนักเรียนจะผิด เพราะแบบทดสอบฉบับนี้ไม่ได้คำนึงถึงความถูกหรือผิดเป็นสำคัญ นักเรียนมีสิทธิ์ที่จะคิดได้เต็มที่ จึงคิดหาคำตอบให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ นึกหาคำตอบที่แปลกๆ ใหม่ ๆ ให้ได้คำตอบหลายๆ แง่มุม และได้คำตอบไม่ซ้ำคนอื่นจะได้คะแนนรวมมาก
6. ให้นักเรียนกรอกข้อความตอนบนของกระดาษเขียนตอบให้เรียบร้อยก่อน อย่าเพิ่งเปิดหน้าต่อไปจนกว่าจะได้รับคำสั่ง

“หวังว่า คงคิดคำตอบได้มาก หลายแง่มุม และไม่ซ้ำใคร”

แบบทดสอบฉบับที่ 4

การแก้ปัญหา

คำชี้แจง: จากข้อความที่กำหนดให้ นักเรียนคิดว่าจะมีวิธีการ หรือแนวทางในการแก้ปัญหาอย่างไร พยายามคิดคำตอบให้ได้มากที่สุด ในแง่มุมต่างๆ ยิ่งไม่เหมือนใครยิ่งดี ภายในเวลาที่กำหนด

1. “ขณะนี้รัฐบาลมีนโยบาย เร่งแก้ปัญหาความสกปรกของบ้านเมือง ซึ่งนักเรียนก็เป็นส่วนหนึ่งของประชากรที่จะช่วยได้ ดังนั้น นักเรียนจะช่วยแก้ปัญหาอย่างไร” อาจมีแนวทางแก้ปัญหา ดังนี้

- 1.1 .....
- 1.2 .....
- 1.3 .....
- 1.4 .....
- 1.5 .....
- 1.6 .....
- 1.7 .....
- 1.8 .....
- 1.9 .....
- 1.10 .....

ฯลฯ

2. “ปัจจุบันคนที่เรียนจบแล้วมากมาย แต่ไม่มีงานทำ ต้องกลายเป็นคนตกงาน จากเหตุการณ์นี้ นักเรียนจะมีแนวทางในการแก้ปัญหาอย่างไร” อาจมีแนวทางแก้ปัญหาดังนี้ ดังต่อไปนี้

- 2.1 .....
- 2.2 .....
- 2.3 .....
- 2.4 .....
- 2.5 .....
- 2.6 .....
- 2.7 .....
- 2.8 .....
- 2.9 .....
- 2.10 .....

ฯลฯ

ตัวอย่างแบบทดสอบ

ฉบับที่ 5 ความสัมพันธ์ทางสังคม

คำชี้แจง:

1. แบบทดสอบฉบับนี้มีทั้งหมด 2 ข้อ ให้เวลาทำข้อละ 5 นาที
2. ให้นักเรียนอ่านข้อความจากสถานการณ์ที่กำหนดให้ แล้วให้นักเรียนพิจารณาดูว่า บุคคลในสถานการณ์ที่ขีดเส้นใต้ ควรจะพูดว่าอย่างไร ที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์นั้น ให้ได้คำถามมากที่สุด ในหลายๆ แง่มุม ยิ่งไม่เหมือนใครยิ่งดี ภายในเวลาที่กำหนด
3. ข้อสอบแต่ละข้อให้นักเรียนพิจารณาดูว่า บุคคลในสถานการณ์ที่ขีดเส้นใต้ ควรจะพูดว่าอย่างไร จากข้อความหรือเหตุการณ์ต่างๆ ที่กำหนดให้ พยายามคิดให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ในหลายๆ แง่มุม และได้คำตอบไม่ซ้ำคนอื่น จะได้คะแนนรวมมาก เมื่อคิดได้อย่างไรแล้วให้เขียนคำตอบลงในกระดาษเขียนตอบ โปรดดูตัวอย่างคำถามและคำตอบข้อ (0)

ตัวอย่างคำถาม

(0) “ครูจัดนักเรียนไปทัศนศึกษาดูสภาพแวดล้อมชายฝั่งทะเล และได้แบ่งนักเรียนไปศึกษาเป็นกลุ่ม เพื่อนำผลการศึกษามาอภิปรายหน้าชั้นเรียน สมาชิกในกลุ่มคนหนึ่งพยายามจะเก็บเปลือกหอย และปะการังบริเวณนั้น หากนักเรียนเป็นหัวหน้ากลุ่ม นักเรียนจะพูดกับเพื่อนสมาชิกในกลุ่มว่าอย่างไร เพื่อมิให้เพื่อนเก็บเปลือกหอยหรือปะการังเหล่านั้น”

คำตอบ อาจจะมีคำตอบว่า ดังต่อไปนี้

1. อย่าเก็บเปลือกหอย หรือปะการังบริเวณนี้
2. ถ้าเราเก็บสิ่งใดบริเวณนี้ไปจะทำให้เสียสมดุลทางธรรมชาติ
3. หากทุกคนเห็นว่าเปลือกหอยและปะการังเหล่านี้สวย เราก็ไม่ควรเก็บไป
4. ถ้าเราเก็บเปลือกหอยและปะการังไป คนอื่นที่มาทีหลังก็ไม่ได้เห็นเหมือนเรา
5. การกระทำอย่างนี้เข้าข่ายผิดกฎหมายสิ่งแวดล้อมนะ

ฯลฯ

4. นักเรียนต้องทำทุกข้อ ถ้านึกคำตอบข้อใดไม่ได้ให้เว้นไปทำข้ออื่นก่อนแล้วค่อยย้อนกลับมาทำข้อเดิม
5. ไม่ต้องวิตกกังวลว่าคำตอบของนักเรียนจะผิด เพราะแบบทดสอบฉบับนี้ไม่ได้คำนึงถึงความถูกต้องหรือผิดเป็นสำคัญ นักเรียนมีสิทธิที่จะคิดได้เต็มที่ จึงคิดหาคำตอบให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ นึกหาคำตอบที่แปลกๆ ใหม่ๆ ให้ได้คำตอบหลายๆ แง่มุม และได้คำตอบไม่ซ้ำคนอื่นจะได้คะแนนรวมมาก
6. ให้นักเรียนกรอกข้อความตอนบนของกระดาษเขียนตอบให้เรียบร้อยก่อน อย่าเพิ่งเปิดหน้าต่อไปจนกว่าจะได้รับคำสั่ง

“หวังว่า คงคิดคำตอบได้มาก หลากแง่มุม และไม่ซ้ำใคร”

แบบทดสอบฉบับที่ 5

ความสัมพันธ์ทางสังคม

คำชี้แจง: จากข้อความที่กำหนดให้ นักเรียนคิดว่าบุคคลในสถานการณ์ จะมีวิธีการหรือแนวทางในการพูดอย่างไร พยายามคิดคำตอบให้ได้มากที่สุด ในแง่มุมต่างๆ ยิ่งไม่เหมือนใครยิ่งดี ภายในเวลาที่กำหนด

1. “สภาพการณ์แถบชายแดนเขมร ซึ่งมีผู้หญิงชราหนึ่งกอดเข่าร้องไห้อยู่เพียงคนเดียว บ้านเรือนพังเสียหายหมด และก็มีทหารยืนถือปืนอยู่ใกล้ๆ หนึ่งคน” นักเรียนคิดว่า ทหารควรพูดว่าอย่างไรดี อาจพูดว่า ดังต่อไปนี้

- 1.1 .....
- 1.2 .....
- 1.3 .....
- 1.4 .....
- 1.5 .....
- 1.6 .....
- 1.7 .....
- 1.8 .....
- 1.9 .....
- 1.10 .....

ฯลฯ

2. “ในการเดินทางไกล ของหมู่พญาอินทรีย์ ในป่าแห่งหนึ่ง บังเอิญ หัวหน้าหมู ซึ่งเป็นคนช่างสังเกต ได้พบกับ ท่อนซุงที่โดนตัด งามข้างที่มีใบไม้ปิดอยู่ เขาของสัตว์ต่างๆ มากมายซุกซ่อนไว้” ถ้านักเรียนเป็นหัวหน้าหมู คนนั้น นักเรียนจะพูดกับเพื่อนๆ ในหมู่พญาอินทรีย์ว่าอย่างไร อาจพูดว่า

- 2.1 .....
- 2.2 .....
- 2.3 .....
- 2.4 .....
- 2.5 .....
- 2.6 .....
- 2.7 .....
- 2.8 .....
- 2.9 .....
- 2.10 .....

ฯลฯ

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นายทศพล ดีกระจ่าง
วันเดือนปีเกิด	16 ตุลาคม 2519
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	32/87 ซอย12 หมู่ 4 ตำบลนาดี อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2533	ประถมศึกษาปีที่ 6 จาก โรงเรียนสวัสดิ์วิทยา สมุทรสาคร
พ.ศ. 2535	มัธยมศึกษาปีที่ 3 จาก โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภชบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. 2538	มัธยมศึกษาปีที่ 6 จาก โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภชบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. 2542	ครุศาสตรบัณฑิต โปรแกรมวิชาสังคมศึกษา (หลักสูตร 4 ปี) จาก สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
พ.ศ. 2547	รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาบริหารงานสรรพสามิต จาก มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
พ.ศ. 2549	ประกาศนียบัตรบัณฑิต โปรแกรมวิชาการศึกษา จาก มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
พ.ศ. 2551	ประกาศนียบัตรบัณฑิต โปรแกรมวิชาการบริหารการศึกษา จาก มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
พ.ศ. 2553	รัฐศาสตรบัณฑิต สาขาการเมืองการปกครองเปรียบเทียบ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ จาก มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
พ.ศ. 2555	การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการมัธยมศึกษา (การสอนสังคมศึกษา) จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร